

I. Dünya Savaşı'nda Nargin'de Osmanlı Esirleri

Azərbaycan Türklərinin Esirlərə Yardımları

Editör & Proje Koordinatörü

Doç. Dr. Telman Nüsretoğlu

Xəzər Universiteti Nəşriyatı

Bakü 2025

Editör & Proje Koordinatörü

Doç. Dr. Telman Nüsretoğlu

Hazar Üniversitesi

Tarih ve Arkeoloji Bölüm Başkanı

TİKA Adına Proje Yöneticisi

Dr. Ümit Naci Yorulmaz

Proje Ekibi

Doç. Dr. Resul Köse	Dr. Şahnaz Kamalova
Doç. Dr. Mehdi Genceli	Ceyran Memmedova
Doç. Dr. Sadık Çetin	Azad Ağaoğlu
Dr. Söhrab Mustafayev	Furkan Abir
Dr. Ramin Fetullayev	Nihad Nesirzade
Dr. Orhan Baldane	

ISBN 978-9952-20-190-1

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI**

Bu kitap, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın desteğiyle yayınlanmıştır. Kitapta ifade edilen görüş ve düşünceler yazarlarına aittir; Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın görüşlerini yansıtan metinler olarak değerlendirilemez.

İçindekiler

Takdim	10
Editörden	12

BİRİNCİ BÖLÜM

Esirlerin Felaketli Durumu ve Azerbaycan Türklerinin Yardım Çabaları

Möhtaclara Kömek Gazetesi	19
No 2	19
No 3	56
No 4	87
Rusya Askeri Tarih Arşiv Belgeleri	116
Belge 1	116
Belge 2	118
Belge 3	120
Azerbaycan Devlet Millî Arşiv Belgeleri	124
Belge 1	124
Belge 2	127
Belge 3	130
Belge 4	135
Türk Esirler ve Savaşta Zarar Gören Anadolu Türkleri İçin Dönemin Azerbaycan Basınında Yayımlanmış Şiir Örnekleri	139
1. Şiir	139
2. Şiir.....	140
3. Şiir.....	142

İKİNCİ BÖLÜM

Nargin'den Esirlerin Mektup ve Raporları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşiv

Belgeleri 144

Belge 1	144
Belge 2	146
Belge 3/4	148
Belge 5	151
Belge 6/7	153
Belge 8	156
Belge 9	158
Belge 10	160
Belge 11	162
Belge 12	164
Belge 13	166
Belge 14	168
Belge 15	170

Kızılay Arşivi Esir Mektupları 172

Belge 1	172
Belge 2	173
Belge 3	174
Belge 4	175
Belge 5	177
Belge 6	179
Belge 7	181
Belge 8	183
Belge 9	185
Belge 10	186
Belge 11	188
Belge 12	189
Belge 13	191

Kızılay Arşivi Esir Kartları**192**

No 1	192
No 2	194
No 3	196
No 4	198
No 5	200
No 6	202
No 7	204
No 8	206
No 9	208
No 10	210
No 11	212
No 12	214

Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih Arşivindeki Belgeler**216**

Belge 1	216
Belge 2	217
Belge 3	220
Belge 4	222
Belge 5	225
Belge 6	226
Belge 7	228
Belge 8	230
Belge 9	235
Belge 10	236
Belge 11	238
Belge 12	239
Belge 13	240
Belge 14	241
Belge 15	244
Belge 16	245
Belge 17	247
Belge 18	249
Belge 19	250
Belge 20	252

Belge 21	254
----------------	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Dönemin Osmanlı, Rus ve Azerbaycan Basınında Nargin ve Türk Esirleri

Açık Söz № 510, 2 Temmuz 1917	257
Açık Söz № 514, 6 Temmuz 1917	260
Açık Söz № 521, 17 Temmuz 1917	263
Açık Söz № 613, 26 Kasım 1917	267
Açık Söz № 617, 30 Kasım 1917	269
Açık Söz № 621, 5 Aralık 1917	273
Açık Söz № 636, 24 Aralık 1917	277
Açık Söz № 636, 24 Aralık 1917	280
Açık Söz № 637, 25 Aralık 1917	283
Açık Söz № 637, 25 Aralık 1917	285
Açık Söz № 637, 4 Ocak 1918	287
Açık Söz № 648, 7 Ocak 1918	289
Açık Söz № 655, 15 Ocak 1918	290
Açık Söz № 656, 16 Ocak 1918	294
Açık Söz № 656, 16 Ocak 1918	295
Açık Söz № 658, 18 Ocak 1918	298
Açık Söz № 659, 19 Ocak 1918	299
Açık Söz № 660, 20 Ocak 1918	301
Hümmet № 21, 28 Kasım 1917	303
Hümmet № 23, 12 Aralık 1917	306
İğdam № 12, 4 Ocak 1915	308
İğdam № 13, 5 Ocak 1915	309
İğdam № 34, 1 Şubat 1915	310
İğdam № 42, 10 Şubat 1915	311
İğdam № 65, 9 Mart 1915	312
İğdam № 69, 17 Mart 1915	313
Yeni İğbal № 618, 5 Haziran 1917	315
Tanin № 3457, 26 Temmuz 1918	316

Sabah № 10014, 2 Ekim 1917	318
Sabah № 10323, 13 Ağustos 1918	319
Sabah № 10290, 8 Temmuz 1918	320
Tercüman-ı Hakikat № 13620, 24 Kanun-ı Sani 1919	322
Tanin № 3481, 20 Ağustos 1918	323
Tanin №3416, 13 Haziran 1918	325
Kaspi №1, Perşembe, 1 Ocak 1915	330
Kaspi №1, Perşembe, 1 Ocak 1915	331
Kaspi № 2, Cumartesi, 3 Ocak 1915	332
Kaspi №3, Pazar, 4 Ocak 1915	333
Kaspi №4, Salı, 6 Ocak 1915	334
Kaspi № 5, Salı, 8 Ocak 1915	335
Kaspi № 6, Cuma, 9 Ocak 1915	336
Kaspi № 6, Cuma, 9 Ocak 1915	337
Kaspi № 6, Cuma, 9 Ocak 1915	338
Kaspi № 10, Çarşamba, 14 Ocak 1915	339
Kaspi №12, Cuma, 16 Ocak 1915	340
Kaspi №13, Cumartesi, 17 Ocak 1915	341
Kaspi №21, Salı, 27 Ocak 1915	342
Kaspi №24, Cuma, 30 Ocak 1915	343
Kaspi №30, Pazar, 8 Şubat 1915	343
Kaspi №38, Çarşamba, 18 Şubat 1915	344
Kaspi №8, Salı, 12 Ocak 1916	345
Kaspi №10, Perşembe, 14 Ocak 1916	346
Kaspi №31, Salı, 9 Şubat 1916	347
Kaspi №52, Cumartesi, 5 Mart 1916	348
Narodnaya Svoboda № 46, Cuma, 28 Temmuz 1917	348
Kavkazskoye Slovo №75, Cumartesi, 2 Nisan 1916	349
Voennaya Letopis №80, 24 Şubat 1915	352
Voenny Vestnik № 568, 21 Ağustos 1916	354
İzvestiya № 16, 21 Ocak 1918	356
Ruskiy İnvaid № 162, 24 Temmuz 1915	358

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESİRLERİN ÇALIŞTIRILMA ŞARTLARI VE VATANA DÖNÜŞ SÜRECİ

Azerbaycan № 181, 15 Mayıs 1919	361
Azerbaycan № 89, 16 Ocak 1919	362
Azerbaycan № 111, 11 Şubat 1919	365
Azerbaycan № 127, 3 Mart 1919	367
Azerbaycan № 172, 5 Mayıs 1919	372
Azerbaycan № 232, 23 Temmuz 1919	376
Azerbaycan № 239, 31 Temmuz 1919	380
Azerbaycan № 239, 31 Temmuz 1919	381
Azerbaycan № 251, 14 Ağustos 1919	382
Azerbaycan № 271, 11 Eylül 1919	383
Kafkas Hükûmeti Heyeti Nezdindeki Askerî Misyon Başkanına Rapor	384
Transkafkasya Seymi Şehirlerinde Bulunan Türk Savaş Esirlerinin Tablosu	386

BEŞİNCİ BÖLÜM

Hatıralarda Nargin'de Esir Hayatı

Esir Bir Çocuğun Başına Gelenler veyahut Rusya'da Sekiz Yaşındaki Bir Esirin Felâketi: Esaret Hâtırasından	388
Hüseyin Hamid'in Günlüğü	391
Sibirya'da 7 Yıl - Esaret Hatıraları	394
Sarıkaş'ı'ta Donarak Şehit Olan Türk Askerleri	396
Esir Götürülen Türk Askerleri Kars'ta	397
Bir Grup Esirin Görüntüsü	397
Yük Vagonlarında Taşınan Esirlerin Görüntüsü	398
Esirler Bakü Hastanesinde	398
Esir Türk Askerleri Namaz Kılarken	399
Kafkas Hâtıratı	399
Nargin Esir Kampının Son Görüntüleri	400

Takdim

Tarih, milletlerin yalnızca zaferlerini değil, aynı zamanda yaşadığı felaketleri, acıları, ortak sevinçleri ve tecrübeleri de kayda geçirir. Ancak bazı hadiseler vardır ki, yalnız bir dönemin değil, bütün bir milletler ailesinin ortak hafızasına kazınır. I. Dünya Savaşı, insanlık tarihinin en büyük trajedilerinden biri olarak Türk milletinin de belleğinde derin izler bırakmıştır. Bu savaşta cephelerde kahramanca mücadele eden askerlerimizin yanı sıra, esaretin ağır şartları altında yaşam mücadelesi veren binlerce Türk askeri de tarihimizin unutulmaz kahramanları arasında yerini almıştır.

Elinizdeki bu kıymetli eser, başta Nargin Adası olmak üzere çeşitli esir kamplarında esaret hayatı yaşayan Osmanlı askerlerinin hazin öyküsünü arşiv belgeleri, dönemin basını ve tanıklıkların ışığında gözler önüne sermektedir. Nargin, o dönemin kaynaklarında "ölüm adası" olarak anılmış; açlık, hastalık, sefalet ve çaresizlik içinde kıvranan yüzlerce Osmanlı esirinin hayatta kalma mücadelesine sahne olmuştur. Ancak bu karanlık tablo içinde Türk milletinin en köklü değerlerinden biri olan kardeşlik duygusu, Azerbaycan Türkleri ve diğer Türk halklarının yardımlarıyla bir umut ışığına dönüşmüştür.

Azerbaycanlı kardeşlerimizin ve Rusya coğrafyasının farklı bölgelerinde yaşayan Türk halklarının seferber olarak gösterdiği fedakârlık, yalnızca insani bir yardım değildir. Bu yardımlar, milletimizin yüzyıllardır süregelen kardeşlik hukukunun en müşahhas örneği, ortak vicdanımızın tarihî bir tezahürüdür. Toplanan bağışlar, gönderilen ilaçlar, yiyecekler ve giysiler, Osmanlı esirlerinin yaşamını kurtarmış; aynı zamanda Türk dünyasının coğrafi sınırların ötesinde ruhen tek bir millet olduğunun kanıtını ortaya koymuştur.

Bugün "bir millet, iki devlet" anlayışıyla perçinlenen Türkiye-Azerbaycan kardeşliğinin kökleri, aslında yüz yıl önce bu dayanışma örneklerinde filizlenmiştir. Bakü'de, Gence'de, Tiflis'te, Kazan'da, Taşkent'te ve daha birçok şehirde Osmanlı esirlerine yardım için düzenlenen kampanyalar, Türk halklarının aynı dil, aynı kültür ve aynı inanç etrafında birleşme bilincini açıkça göstermiştir. Bu tarihî dayanışma, yalnızca esaret altındaki Mehmetçiklerin değil, bütün Türk dünyasının kaderini paylaşma iradesinin bir simgesidir.

Türk milletinin en büyük gücü tarih boyunca zor zamanlarda gösterdiği birlik olmuştur. Bu eserde kayıt altına alınan fedakârlıklar, acılar ve yardımlaşma örnekleri, Türk dünyasının ortak hafızasında yer eden kardeşlik duygusunun canlı bir belgesi niteliğindedir. Bugün Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında yükselen iş birliği ve dayanışma ruhu, işte bu tarihî hafızanın devamı olarak karşımızdadır.

Dolayısıyla bu kitap yalnızca bir arşiv çalışması değil; Türk milletinin yüce vicdanının, kardeşlik duygularının ve dayanışma ruhunun belgesidir. Hem akademik dünyaya hem de geniş okur kitlesine hitap eden eser, geçmiş ile gelecek arasında güçlü bir köprü kurmakta, milletimizin ortak değerlerini yeni nesillere aktarmada önemli bir görev üstlenmektedir.

Böyle bir çalışmanın ortaya çıkması fikrini öneren ve hayata geçirme sorumluluğunu üstlenen proje koordinatörü Doç. Dr. Telman Nüsretoğlu'na ve proje ekibinde yer alan değerli akademisyenlere, araştırmacılara ve bu eserin yayımlanmasında katkı sağlayan herkese şükranlarımı sunuyorum. Bu kitabın Türkiye-Azerbaycan kardeşliğini daha da pekiştireceğine, Türk dünyasının birlik ve beraberlik ülküsüne hizmet edeceğine ve geçmişten alınan derslerle geleceğe daha güçlü adımlarla ilerlememize katkı sağlayacağına yürekten inanıyorum.

Türk milletinin aziz evlatlarının hatırasına hürmetle...

Abdullah EREN

TİKA Başkanı

Editörden

İnsanlığın, milletlerin var oluş serüvenini bir nevi savaşlar tarihi olarak da nitelendirmek mümkündür. Maalesef beşeriyetin ulaştığı ahlaki, hukuki, medeni seviye günümüzde bile savaş olgusunun ortadan kaldırılmaya, sorunları diplomatik araçlar kullanarak, uzlaşma ve paylaşım kültürü geliştirerek çözmeye yetmemektedir. Savaş arzulanmayan büyük bir yıkım, afet anlamına gelse de adaleti, hukuku korumak, kurtlar sofrasına yem olmamak için güç sahibi olmak, kudretli ordular bulundurmak da devletler ve milletler için önemli hale geliyor. Kutsal askerlik mesleği mensupları içinse zafer kadar bazen yenilmek, esaret hayatı yaşamak da doğal ve mukadderdir. Asya'dan Avrupa'ya dünya tarihinde kilit role sahip olan büyük imparatorluklar kurmuş Türk milletinin bin yıllıklar boyunca devam eden tarihinin büyük bir bölümü de savaşlarla geçmiştir diyebiliriz. Mete Hakanın Çinlilerle yaptığı Tatung-Fu savaşından İslami dönem Oğuz boylarının kurduğu devletlerin muhtelif gaza ve fetih hareketlerine kadar Türk orduları nice savaşlarda az kuvvetle büyük orduları yenmeyi başarmış, teşkilat sistemi, eğitim ve disipliniyle pek çok dünya ordusuna ilham kaynağı teşkil ederek örnek ordu niteliğini sürdürmüştür. Türk milletinin savaşçı karakteri tarihçilerin de üzerinde hemfikir oldukları bir konudur.

Türk devletlerinin tarihi derinden incelendiğinde savaş hukuku ve ahlakına riayet etmek, esirlerle insani muamele, fethettikleri topraklarda yaşayan sivil halkın gönlünü kazanma noktasında da Türk ordularının taktikere şayan bir noktada durduğunu kaydetmek mümkündür. Savaşlarda sivil halk ve esirlere karşı olan muamele devletler ve orduların temsil ettiği değerler, medeniyet ve felsefeyi görmek, anlamak açısından da önem arzu eder. İslam öncesi dönemde tüm toplumsal hayatı, devletlerarası münasebetleri tanzimleyen sözlü hukuk sistemini şekillendiren Türk töresine göre düşmana karşı acımasız olan asker savaş zamanı bile töreye bağlı kalmak, esirlerle merhametli davranmak, onların canlarına dokunmamak, adaletli gözetmek mecburiyetindedir. İslami dönemde de savaşın meşruiyeti, uyulması gereken kurallar vardır. Haklı sebepler ve zorunlu haller dışında savaş caiz değildir.

Üç kıtaya hâkim olan, zaferleriyle öne çıkan, kudretli ordularıyla dünyaya nam salan Türk imparatorluklarından Osmanlı devleti ordu ve devlet nizamını asrın ihtiyaçlarına uygun bir biçimde tecdit edemediği için gerileme sürecine girince yenilgiler de ardı ardına gelmeye başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı, özellikle Kafkasya cephesinde yaşananlar bu anlamda Osmanlı devleti açısından çok kanlı, ağır kayıplar, insani fe-

laketlerle dolu bir savař olmuřtur. Turan ideali, Kafkasya ve Türkistan Türklerini Rus esaretinden kurtarmak hayaliyle planlanan Sarıkamıř taarruzu coęrafi rölyef, kıř řartları, ordunun teęhizat ve giyim eksiklięi nedeniyle bařarısız olunca asıl faciaya dönüřmüř, çok sayıda Osmanlı askeri çatıřmalarda veya daęlarda kar altında donarak řehit olmuř, binlercesi de Rus ordusuna esir düřmüřtür. Rus ordusu savař sırasında iřgal ettięi Doęu Anadolu bölgelerindeki etno-demografik durumu kendi lehine deęiřtirmek, daha sonra oralara Molakan, Ermeni gibi Hristiyan unsurları yerleřtirmek amacıyla Türk Müslüman ahaliyi ya ge zorlamıř ya da çoluk ocuk, yařlı, kadın demeden sivilleri de řüpheli sıfatıyla esir almıřtır. Rus ordusu kendi gücünü abartmak, "düřmanı" zayıf göstermek için de ilk günlerden itibaren siviller hesabına esir sayısını çok göstermeye çalıřmıřtır. Birinci Dünya Savařı bařlamadan önce Rus řehirlerine çalıřmak için giden Osmanlı tebaası iřçilerin de esir tutularak kamplara gönderildięini düřünürsek esirlerin önemli bir kısmının sivillerden olduęunu da belirtmek mümkündür. Rusya arřiv belgelerinde yer alan bilgiler incelendięinde yaklařık 8 ila 10 bin sivil esirin bulunduęu anlařılmaktadır. Kars, Ardahan, Batum, Erzurum, Erzincan gibi bölgelerde Ermeni örgütlerin de rehberlięiyle Ruslar tarafından řüpheli bulunan ahali grublarının esir alınma süreci devam etmiřtir. Esir gtrlenlerin Kars bařta olmakla Osmanlı topraklarında kayıt ve sorgulama iřlemleri tamamlandıktan sonra demiryolu ve hastane inřaatlarında çalıřtırılmak üzere oluřturulan İmamlı ve Bařgedikler gibi amele kamplarına gönderilenler istisna olmakla esirler Tiflis'e oradan da trenlerle Bakü zerinden Rusya'daki esir kamplarına gönderilmiřtir. Esirler arasında bař gösteren çeřitli salgın hastalıkların Rusya guberniyalarına yayılmalarını önlemek, Azerbaycan'da bir sıhhiye bariyeri oluřturmak amacıyla 1915 ilkbaharında Rusya Kızılhaç Bařkanı prens Oldenburski'nin talimatıyla Bakü yakınında yerleřen Nargin Adası'nda daha evvel aęır suçluların gönderildięi hapishane, esir kampına dönüřtürülmüřtür. Bolřevik devrimi sonrasında Azerbaycan aydınları ve milli komitelerinin talepleriyle adadaki rejim hafifletilerek oradan ocuk, yařlı ve kadınların tahliyesine çalıřılsa da Nargin esir kampı Eylül 1918 tarihinde Kafkas İslam Ordusu Bakü'y iřgalden azat edene kadar faaliyetine devam etmiřtir.

Tiflis'ten yk ve hayvan tařımak için yapılan vagonlarda, insanlık onuruna yakıřmayan řartlar altında, üst üste bindirilerek günlerle a susuz, salgın hastalıklarla boęuřarak Nargin ve Rusya guberniyalarındaki kamplara tařınan esirlerin yolda bařına gelenler, gzergaē zerindeki Gence-Bakü demiryolu istasyonlarında karřılařılan acı manzaralar Azer-

baycan Türkleri arasında infiale neden olmuş, dar günün kardeşliği adına harekete geçmelerini sağlamıştır. Ölenlerin defni, yaralıların tedavisi, aç esirlerin doyurulması için harekete geçen millî komite ve cemiyetlerin fedâkârâne çalışmaları, manevi bir vazife şuuruyla başlattıkları "gardaş yardımı" kampanyaları, Nargin Adası'na yerleştirilen esirlerin adadan kaçırılması için gerçekleştirilen gizli operasyonlar, Azerbaycan Türklerinin o esirlerle olan gönül bağı, Moskova, Bakü, Tiflis, İstanbul arşivlerinde yer alan çok sayıda dosyaya, binlerce sayfalık belgelere, dönemin Azerbaycan basınının her sayısında yer alan makale, haber ve yardım çağrılarına rağmen Sovyet Azerbaycan tarihçiliği tarafından araştırılmamış, görmezlikten gelinmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Kafkasya Cephesinde yaşananların araştırılması aynı zamanda Azerbaycan ve Anadolu Türkleri arasındaki zor şartlar altında cereyan eden müstesna kardeşlik ve yardımlaşma tarihi açısından çok önemlidir. Bakü Müslüman Cemiyet- i Hayriye'si, Bakü Müslüman Milli Komitesi, Bakü Müslüman Kadınlar Cemiyet- i Hayriye'si, Möhtaçlara Kömek Cemiyeti, Gence Milli Müslüman Komitesi, Necat Cemiyeti, Gence Gençler Teşkilatı gibi gönüllü kuruluşlar, dönemin naşir ve muharrirleri, millî burjuvazisinin temsilcileri sadece esirlere yardım etmek için seferber olmamış, aynı zamanda Rus işgaline uğrayan Doğu Anadolu vilayetlerindeki yetim ve yoksul çocuklara, muhtaç kimselere de el uzatmak için harekete geçmiştir. Bakü Müslüman Cemiyet- i Hayriyesi Rus makamlarından izin alarak esirlerin resmî olarak da himayecisi statüsünü elde etmiştir. Esirlerin Rusya'daki kamplara nakli sırasında Azerbaycan Türklerinin girişimleriyle Gence istasyonunda kurulan seyyar hastanelerde yaralı esirler tedavi edilmiş, ölenlerin İslamî usûllere göre defni gerçekleştirilmiş, vagonlarda yaşam mücadelesi veren esirlerin ilaç, su gibi ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Gence Belediye Başkanı Halil Bey, Gence valisiyle görüşerek hasta ve yaralı esirlere yardım için istasyon binasının yakınında bulunan binanın hastane olarak tesis edilmesine nail olmuştur. Bakü demiryolu istasyonu da yine dezenfeksiyon ve karantina faaliyetleri, esirlerin su, yiyecek gibi ihtiyaçların temin edilmesi, ölenlerin defnedilmesi, hastaların sağlıklı esirlerden ayrılarak hastanelere yerleştirilmesi noktasında da önemli bir fonksiyon üstlenmiştir. Kafkasya Cephesinde esir alınan Osmanlı askerlerinin hemen hemen hepsi istasyonlarda kısa süreliğine de olsa Azerbaycan topraklarında bulunmuş, çoğu esirin Nargin esir kampıyla ilgili bir hatırası olmuştur. Bakü valiliği adına Rus Kızılhaç Komitesi başkanı Oldenburski'ye gönderilen raporda esirlerle ilgili bütün bu görevleri yerine getirebilmek için Bakü Müslüman Cemiyet- i Hayriye'sinin desteğine ihtiyaç olduğu belirtilirken zaten onların da bu işe can attıklarının altı çizilmiştir. Böylece mecburiyet karşısında kalan Rus mercilerinin aldığı resmi bir kararla da Hayriye Cemiyetinin timsalinde Azerbaycan Türkleri kardeşlik vazifesini icra ederek

tüm bu yardım faaliyetlerinin merkezinde yer almaya başlamıştır. Sadece 1917 yılında Nargin esir kampından 20 bin esir Rusya'nın değişik kamp-
larına gönderilmiştir. İstasyon ve hastanelerde insanlar esirlere yardım
için seferber olmuştur. Çekilen ızdıraplar ve yaşanan ölümler nedeniyle
Nargin Türk tarihinin hüznü adası olsa da Azerbaycan milli komitelerinin
adadaki esirlerin firarına yardım etmek, onlara ilaç, yiyecek ulaştırmak
için sergiledikleri fedakarlıklar Nargin'in hafızalarda kardeşlik, yardım-
laşma, Azerbaycan ve Türkiye Türklerinin birbirine olan gönül bağının
tesciliyle yer etmiştir. 8 Mart 1915 tarihinde M.E. Resulzade'nin teşeb-
büsüyle Nicat Maarif Cemiyetinin ofisinde toplanan Müslüman muharrir
ve naşirlerin Nevruz bayramı arifesinde gelirini esirler ve harpzadelere
bağışlamak amacıyla "gardaş kömeyi" adı altında ortak bir gazete çıkar-
mak kararı alması iki kardeş toplum arasında sloganlaşarak günümüze
kadar gelen yardım seferberliğinin, zor günlerin dostluğunun da adını
koymuştur. İşte Birinci Dünya Savaşından Bakü'nün Bolşevik-Taşnak iş-
galinden kurtarıldığı tarihe kadar (15 Eylül 1918) esirlerle ilgili yaşanan
bütün bu süreci, Nargin başta olmakla Azerbaycan topraklarında başları-
na gelenleri, yapılan yardımları Azerbaycan, Gürcistan, Türkiye ve Rusya
arşivlerinde bulunan belgeler ve dönemin matbuatı ışığında aydınlatarak
tarihçiliğimize katkı sunmak; diğer yandan fedâkârâne bir ruhla Azerbay-
can ve Türkiye için can veren ecdat karşısında manevi vazifemizi yerine
getirmek adına kıymetli bir araştırmacı ekibiyle bu projeyi başlattık. Pek
çok bilinmeyen belge ve bilgiler ortaya çıkarıldı.

Nargin Adası'nda yaşanan trajediyle ilgili toplanan belgelerin önemli
bir kısmını gazete metinleri oluşturmaktadır. Azerbaycan gazeteleri başta
olmak üzere dönemin Osmanlı ve Azerbaycan basınında yer alan haber-
ler, esirlerin içinde bulunduğu koşullar ile uğradıkları kötü muameleleri
duyurmanın yanı sıra adaya yardımların organize edilmesi yönünde ka-
muoyu oluşturulmasında da kritik rol oynamıştır. Açık Söz, Möhtaclara
Kömek, İğdam, Hümmet, Azerbaycan gibi Azerbaycan'da çıkan gazeteler-
deki metinlerin transkripsiyonunda Azerbaycan Türkçesi'nin özgün dil
özelliklerini korurken söz konusu haber ve makalelerin Türkiye Türk-
çesine aktarılmış hali de ayrıca verilmiştir. İğdam gazetesi dil ve üslup
bakımından ortak Türkçe vasfını taşımakla birlikte, Türkiye'deki okurlar
için de anlaşılır olduğundan, söz konusu metinlerin ayrıca Türkiye Türk-
çesine aktarımı yapılmamıştır.

Bu doğrultuda her şeyden önce ses-harf karşılığı esas alınmış, metin-
ler günümüz alfabesiyle yazıya geçirilmiştir. Dönemin yazı dilinin ve gra-
merinin özelliklerinin de görülmesini sağlamak amacıyla transkripsiyon
sırasında noktalama işaretlerine müdahale edilmemiştir. Bunun yanın-
da yer ile şahıs adlarının doğru ve orijinal biçimde aktarılmasına dikkat
edilmiştir. Tarihler ve sayısal veriler hususunda belgelerin orijinallerine

tamamen sadık kalınmıştır. Osmanlı Devleti bünyesinde İstanbul merkezli basında yayımlanmış metinlerde yapılan transkripsiyonda ise Osmanlı Türkçesinin kendine özgü imlâ ve kelime dağarcığı dikkate alınmış, Latin harflerine aktarımda buna uygun bir yöntem benimsenmiştir. Metinlerin orijinal üslubunu korurken günümüz araştırmacısına açık ve anlaşılır bir okuma zemini hazırlama ana ilke olarak benimsenmiştir. Bu doğrultuda metinlerdeki dilsel özellikler, dönemin terminolojisi ve bağlama özgü kullanımlar muhafaza edilmiş; fakat harf karşılıkları Latin alfabesine uyarlanmıştır. Karışma ihtimali olmayan sözcüklerde uzun sesler gösterilmemiştir. Metinlerde geçen tarih ifadeleri, Osmanlı takvim sistemine uygun biçimde aynen korunmuştur. Belgelerin içerdiği bilgi bu yöntemle bozulmadan Latin harflerine aktarılmış, böylece hem tarihçiler hem de edebiyat araştırmacıları için sağlam bir çalışma zemini oluşturulmuştur. Uygulanan sistem benzer transkripsiyon çalışmalarında karşılaştırmalı okumaların yapılmasına imkân vermekte ve ortak kuralların varlığı farklı belgeler arasında tutarlı bir bütünlük oluşturmaktadır. Muhtaçlara Kömek Cemiyetinin spesifik olarak esirler ve Möhtaçlara Kömek amacıyla çıkardığı, sadece 4 sayısı yayınlanan aynı adlı gazetenin arşivde bulamadığımız birinci sayısı istisna olmakla tüm sayılarında giden yazıların tamamını konumuzla ilgili önemli bilgiler içerdiği için kitaba dahil ettik. Muhtaçlara Kömek ve diğer gazetelerdeki makalelerin hemen hemen hepsinin ilk kez transkripsiyonu yapılarak yayınlanmıştır.

Araştırmamızın kapsamı dahilindeki tarihsel aralıkta Azerbaycan ve Rusya'da Rus dilinde yayınlanan *Kaspi*, *Narodnaya Svaboda*, *Kavkasko-ye Slova*, *Turkestanskiy Kray*, *Voennyy Vestnik*, *İzvestiya*, *Russkiy İnvallid* gibi gazetelerin de mümkün kadar daha çok sayısını inceleyerek esirler konusundaki önemli haber ve makalelerinden örnekleri tercüme ederek çalışmamıza aldık. Rusya ve Gürcistan'daki tüm arşivlerde çalışmak imkânımız olmasa da esirler konusunda en çok belge ve bilginin bulunduğu Rusya Devlet Askeri Tarih Arşivi ve Gürcistan Milli Arşiv İdaresi Tarih Arşivinde araştırmalar yaparak pek çok dosyayı incelemek, yeni bilgilere ulaşma imkânı bulduk. Azerbaycan arşivleri olmakla Rusça çok sayıda resmi evrağın bulunduğu üç ülkenin arşivlerinde yer alan belgelerden özellikle esirlerin yaşadığı trajediyi gözler önüne seren, onlar arasında tuğyan eden hastalık, açlık ve ölümlerin boyutunu ortaya koyan, Nar-gin'den firarların ayrıntılarıyla ilgili önemli bilgiler sunan, Azerbaycan toplumunun esirlere yardımlarının ayrıntılarını ihtiva eden kısımları tercüme ederek kitaba almayı uygun gördük. Kuşkusuz projenin en önemli bilgi kaynaklarından birini de Osmanlı arşiv fonları, Kızılay ve Milli Savunma Bakanlığı Arşivi oluşturmaktadır. Öncelikle Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi fonlarında belge taraması yapılmıştır. Bu fonlardan özellikle (HR. SYS) Hariciye Siyasi fonlarında daha fazla belge bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca (DH. EUM)

Dahiliye Emniyet-i Umumiye şubeleri fonlarında da konu ile ilgili belgelere rastlanmıştır. Tespit edilen belgeler kronolojik olarak sıralanmış ve konularına göre tasnif edilmiştir. Ardından belgelerin transkripsiyon işlemleri yapılmıştır. Belgenin kopyasının hemen karşısına günümüz Türkçesi ile yapılan transkripsiyon eklenerek okuyucunun belgenin kendisini ve transkripsiyon metnini görmesi tercih edilmiştir. Ayrıca transkripsiyon belgesinin neden bahsettiğine dair kısa bir özet ve miladi takvim karşılığı da belge transkripsiyon metni üzerine yazılmıştır. Yukarıda isimleri zikredilen ülkelerin zengin arşiv fonları ve dönemin gazetelerinde mutlaka tamamını görüp inceleyemediğimiz dosya, belge ve bilgiler de bulunmaktadır. Fakat 5 bölüm halinde okuyucunun ilgisine sunduğumuz aşağıdaki belgeler bütünüünün konuyu aydınlatacak mahiyette olmakla birlikte, bundan sonra konuyla ilgili yapılacak tez ve makalelere de farklı yönleriyle kaynak teşkil edeceğini düşünüyoruz.

Her birimiz için manevi değeri çok yüksek olan bu projeye başından itibaren desteğini esirgemeyen TİKA Başkanı Abdullah EREN'e ve TİKA Bakü Program Koordinasyon Ofisine, Hazar Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. Hamlet İSAHANLI'ya, Türkiye Mezunu İşadamları ve Ziyalılar Platformu'nun kıymetli mensuplarına ve projede emeği geçen değerli akademisyenlerimize teşekkürü borç biliriz.

Doç. Dr. Telman NÜSRETOĞLU
Hazar Üniversitesi
Tarih ve Arkeoloji Bölümü Başkanı

BİRİNCİ BÖLÜM

*Esirlerin Felaketli Durumu ve
Azerbaycan Türklerinin Yardım Çabaları*

Transkripsiya

Möhtaclara Kömək

№ 2, Pəncşənbə, 25 rəbiül-əvvəl, 1226 (birinci sənəyi-dəvamiyyəsi)

25 yanvar, 1918

Baş mühərrir Xəlil İbrahim. Hər yerdə tək nüsxəsi 50 qəpikdir.

Məhəlli-idarə: Cəmiyyəti-xeyriyyəsinin üçüncü mərtəbəsində.

Əsirlərin və ümummöhtacların məişət və ehtiyacından bəhs edən ayda 4 dəfə nəşr olunan qəzetədir.

Elan

İanə yığmaq üçün cəmiyyət tərəfindən dəftərçə verilmiş olan zəvətdən (şəxslərdən) xahiş olunur ki, ən yaxın günlərdə topladıqları ianəni və dəftərçəni cəmiyyət idarəsinə qaytarsınlar. Çünki əvvəla pula çox ehtiyac var. Saniyə fevral ibtidallarından (fevralın əvvəlindən) iclası-ümumi çağırılacaq olduğundan hesablama tərtib etmək lazım gəlir.

Yeddi Yüz Məzlum

Bəli məzlum. Çünki bunlar əsir deyildirlər, məzlumdurlar. Çünki əsgərlik nə olduğunu bilməyən körpə balalardır. Məzlumdurlar, çünki əsgərliyə yaramayan qoca kişilərdir. Ona görədir ki, bunları ancaq "məzlum" adlandırmalı olar. Məlum olduğu üzrə Nikolayeviçin və Prujevalskinin "rəşid" əsgərləri; "bu böyük müzəffəriyyət" ilə məzlumlara ədalət məhkumlara hürryyət aparıb xalqları, millətləri rus cahangirlərinin "haqq və haqqaniyyət bayrağı" altına alan zaman böyük rəşadət qəbilindən olaraq minlərcə "əsir tutuyorlardı". Hətta bir vaxt o qədər əsir hesabı verilmişdi ki, dövlət kişisi olmayan adamlar bu siyahını oxuduqca heyran ediyordur ki, görəsən, düşmənlərimizin qoşunları nə qədər aciz adamlardır ki, bərdən-birə minlərlə əsir düşürlər. Halbuki, adətən, ancaq böyük sevgilicilər (əsgərin sövq edilməsi) nöqtələrində külliyyətli əsgəri qüvvə olub sair nöqtələrdə səngəri ancaq xırda dəstələr tutuyorlar. Bu surətlə xırda dəstələr səngərləri müdafiə etdikləri halda necə olur ki, türk, alman və sairələrinin əsgərləri minlərlə əsir düşürlər. Daha bunlar bilmiyorlardı ki, əsir tutulanların dördüdə üç hissəsi əsgər deyil, "ali əsgəri mülahizə ilə" əsir edilmiş, sürülmüş dinc əhalidir. Bunları rus qoşunu əsir tutmur, rus baş komandanlığı öz yurdlarından köçürülüyorlardı ki, yerli düşmən əhali az qalıb sonra o yerlərə rus mühacirləri köçürməklə həm düşmən qüvvəsi zəif salınsın, həm də cahangirlik ağalığı binası möhkəm bünövrə üzərinə qurulsun. Cahangirlərin böylə siyasətlə müharibə dövründə on

türk müsəlman olan Zaqafqaziyada yüzlərcə insan dindaş və millətdaşın canını böylə məbləğlərə satmaq olmaz. Satılmayacaqdır da. Zira cəmiyyətimiz islam-türk camaatının himmət və həmiyyətinə xatircəmdir. İnanıyor ki, həmişə səxavət göstərmiş və son müharibə müddətində milyonlarla ıanə vermiş olan cəmiyyətimiz bu xərcə də kəfil olar. Bu məzlumları da öz həmiyyət və səxavətləri ilə ölüm pəncəsindən satın alacaqlardır. İnanıyoz ki, camaatımız bu biçarələrin halını bilsələr, şübhəsiz, yardım edərlər. Onların qeydinə qalar, ehtiyaclarını ödərlər. Bu ümidlədir ki, cəmiyyətimiz heç müşkülata baxmayaraq öhdəsinə götürmüş olduğu vəzifəsinin ifasından bir an geri durmayacaqdır. Cəmiyyətdən fəaliyyət, camaatdan həmiyyət və himmət gözlüyoruz.

Xəlil İbrahim

Əsirlərin Şikayəti

Oxucularımız qəzetənin qismi-məxsusunda əsirlərin "Cəmiyyəti-xeyriyyə-i-islamiyyə" rəyasətinə yazmış olduqları bir məktubu görəcəklərdir. Bu məktubu oxurkən doğrudan təəccüb etməmək qabil deyildir. Fil-həqiqə, böylə böyük bir şəhərdə bu qədər türk, müsəlman əhalisi olan bir yerdə əsirlərin halı nəhayət dərəcə acıdır. Yazıq əsirlər. Cəlayi-vətən olmuş qövm-əqrəbadan (qohum-əqrəba) uzaq düşmüş, yiyəsiz, sahıbsiz daima gözləri yolda... Nə nisgilli bir məktub. Sair millətə mənsub əsirlərin görüşünə hər gün filan qədər adam gəlir. Onların dərдинə qalır, halını sorur. Ziyarət ediyolar. Amma biz... Biz isə gözümüzü yola dikib gözlüyoruz. Görəsən, bir adam tapılacaqmı gəlsin bizi də ziyarət etsin, bizim də halımızı sorsun. Əlbəttə, o əsirlərin o xəstələrin, o düşkünlərin, zəmanə düşkünlərinin ziyarətinə getmək onların halını sormağ əsirlər üçün bir qüvvəti-qəlb, xəstələr üçün bir təsəlli oluyor. Fəqət bunu da müzayiqə etmək! Bilmiyorum bir quru ziyarəti də beş kəlmə xoş dillə dindirməyi də talehsizlərdən müzayiqə etməyi nə adlandırmaq olar. Şübhəsiz ki, ayrı-ayrı şəxslər onların ziyarətinə getməz, təsəlli verməzlərsə, qeyri-məmul bir hərəkət işləmiş olmaqla bərabər o qədər də məzmun deyildirlər. Heç bir şəxsin yaxasını tutub "nə üçün əsirlərin ziyarətinə, xəstələrin əyadətinə getmək istəmirsən" demək olmaz. Şayəd, deyən olsa da cavab vermək üçün söz tapılar. Amma bir cəmiyyət həm də bütün Qafqazya, qismən Rusiya və İranda məşhur olan vaxtilə öz köməyilə şöhrət tapmış bir cəmiyyət əsirlərə, xəstələrə böylə qeydsizlik göstərsə, əlbəttə, məzəmmətləri var. Əsirlər umduqları yeri yaxşı bilirlər. Məktublarını da lazımi ünvana yazmışlardı. Fəqət bununla bərabər həmən fələkzədələrin yazdıqları kimi yalnız "Cəmiyyəti-xeyriyyə-i-islamiyyə" əzasının deyil, bütün müsəlmanların mənəvi borcu və vəzifəsidir. Onların gözlərini yolda qoymayıb hər dəm bir əyadət və ziyarətə getsinlər. Allaha da xoş gedər, bəndəyə də. Əsirlər özləri milliyyət, islamiyyət və bəşəriyyət naminə xalqı dəvət ediyolar. Şəriətdə əsir və xəstələrin görüşünə getmək haqqında nə yazıl-

diğını göstəriyorlar. Bu surətlə əsirilər, xəstələr məhəlli müsəlmanların qardaşlıq və dindəşlıq vəzifələrinə əməl edəcəklərindən məyus qalaraq nəhayət özləri camaatın yadına salıyorlar. Barə əsirlərin dəvətinə qulaq asmaq lazımdır.

ƏX

۲

«مناجله گوشت»

دعای «مناجله گوشت» از کتاب «مناجله گوشت» است که در این کتاب آمده است. این دعا برای درمان بیماریهای گوارشی و معده که با درد و نفخ همراه است، بسیار مؤثر است. این دعا را هر روز سه بار بخوانید و بعد از آن یک لیوان آب بنوشید. این دعا را می توان برای درمان سایر بیماریهای گوارشی نیز استفاده کرد.

۳

«مناجله گوشت»

این دعا برای درمان بیماریهای گوارشی و معده که با درد و نفخ همراه است، بسیار مؤثر است. این دعا را هر روز سه بار بخوانید و بعد از آن یک لیوان آب بنوشید. این دعا را می توان برای درمان سایر بیماریهای گوارشی نیز استفاده کرد.

«مناجله گوشت» از کتاب «مناجله گوشت» است که در این کتاب آمده است. این دعا برای درمان بیماریهای گوارشی و معده که با درد و نفخ همراه است، بسیار مؤثر است. این دعا را هر روز سه بار بخوانید و بعد از آن یک لیوان آب بنوشید. این دعا را می توان برای درمان سایر بیماریهای گوارشی نیز استفاده کرد.

«مناجله گوشت» از کتاب «مناجله گوشت» است که در این کتاب آمده است. این دعا برای درمان بیماریهای گوارشی و معده که با درد و نفخ همراه است، بسیار مؤثر است. این دعا را هر روز سه بار بخوانید و بعد از آن یک لیوان آب بنوشید. این دعا را می توان برای درمان سایر بیماریهای گوارشی نیز استفاده کرد.

«مناجله گوشت» از کتاب «مناجله گوشت» است که در این کتاب آمده است. این دعا برای درمان بیماریهای گوارشی و معده که با درد و نفخ همراه است، بسیار مؤثر است. این دعا را هر روز سه بار بخوانید و بعد از آن یک لیوان آب بنوشید. این دعا را می توان برای درمان سایر بیماریهای گوارشی نیز استفاده کرد.

«مناجله گوشت» از کتاب «مناجله گوشت» است که در این کتاب آمده است. این دعا برای درمان بیماریهای گوارشی و معده که با درد و نفخ همراه است، بسیار مؤثر است. این دعا را هر روز سه بار بخوانید و بعد از آن یک لیوان آب بنوشید. این دعا را می توان برای درمان سایر بیماریهای گوارشی نیز استفاده کرد.

«مناجله گوشت» از کتاب «مناجله گوشت» است که در این کتاب آمده است. این دعا برای درمان بیماریهای گوارشی و معده که با درد و نفخ همراه است، بسیار مؤثر است. این دعا را هر روز سه بار بخوانید و بعد از آن یک لیوان آب بنوشید. این دعا را می توان برای درمان سایر بیماریهای گوارشی نیز استفاده کرد.

«مناجله گوشت» از کتاب «مناجله گوشت» است که در این کتاب آمده است. این دعا برای درمان بیماریهای گوارشی و معده که با درد و نفخ همراه است، بسیار مؤثر است. این دعا را هر روز سه بار بخوانید و بعد از آن یک لیوان آب بنوشید. این دعا را می توان برای درمان سایر بیماریهای گوارشی نیز استفاده کرد.

Əsirlər Günü

Keçən cümə günü yanvar ayının 19-da məlum olduğu üzrə "Möhtaclara kömək cəmiyyəti"nin qərarı ilə "Əsirlər günü" təyin edilərək şəhərdə əsirlər nəfinə pul və əşya, ianə yığılıyordu. Aşağıda dərc etdiyimiz hesabdən görəcəksiniz ki, Əsirlər günü müvəffəqiyyətsiz keçib arzuolunan nəticəni verməmişdir. İlk nəzərdə əlbəttə böylə mülahizə edilir ki, camaatımız əsirlərin, yoxsulların, möhtacların dərdinə qalmayıb, onlara laqeydanə baxmışlar və ianə etməmişlər. Fəqət böylə fikir yanlışdır. Biləkis, camaat şövq və həvəslə ianə vermişdir. Siyahıya diqqətlə baxılırsa, yalnız Hacı Hacıbaba təkiyəsi ilə Hacı Hüseyn məscidi məhəlləsinin bütün şəhərin sair məhəllələri qədər ianə və əşya verdiklərini görürsünüz. Ehsan sahiblərinin himmət və həmiyyəti təqdir edirik, ancaq burasını bildirmək istiyoruz ki, böylə himmət və həmiyyət hər məhəllədə ibraz edilirdi. Amma çox təəssüf olsun ki, sair məhəllələrə komissiya heyətinə təyin edilmiş olan şəxslər bu məhəllənin komissiyası kimi ciddən çalışmamış və fəaliyyət göstərməmişlərdir. Əgər bu gün iş müvəffəqiyyətsiz keçmişsə, təqsir camaatda deyil. İanə və əşya toplamaq üçün təyin edilmiş olan komissiya üzvlərindədir ki, əsla fəaliyyət göstərməmişlər, bir çoxları hətta ianə günü gəlib işləməyəcəklərini xəbər vermişlərdir. Həm də öylə bir anda ki, əvəz etmək dəxi mümkün olmamışdır. Hər halda ümumehsan sahiblərinə və bu yolda çalışanlara cəmiyyət namından təşəkkürümüzü bəyan edəriz

Tambovda Türk Əsirlərin Halı

Tambov cəmiyyəti-xeyriyyəsi tərəfindən "Açıq söz" idarəsinə böylə bir məktub göndərilmişdir: Tambov şəhərində beş yüzə qərib (yaxın) din qardaşlarımız türk əsirləri aclıqdan, libassızlıqdan yataq və yorğansızlıqdan, parasızlıqdan bütün islamı və bütün ümməti-Muhammədi imdada çağırıyorlar. Bunlardan əlavə 527 Osmanlı əsirinin işə yararsızlarını ayaqsız, əlsiz, gözsüz, zəif və xəstələrini hər tərəfdən toplayıb Tambova göndərmişlər. Məzkur adamlar kimsəsizlikdən, yataq və yorğansızlıqdan yüzdə iyirmisi xəstə olub, 40-dan ziyadəsi vəfat etdilər və həm vəfat etməkdədirlər. Bu biçarələrin aralarında iki türk doktoru var idi. Bunlar özlərinin xəstələrini müalicə edirdilər. Bəxtsizliklərinə qarşı məzkur doktorlar dəxi xəstə olub xəstəxanaya getməyə məcbur oldular. Hazırda bütün bütünə imdadsız bir halda qalmışlar. Bu biçarələrin arasında 60-70 yaşında qocaları da çoxdur. Bunlar isə bir tərəfdən də ac, susuz və soyuqdan bütün-bütünə taqətsiz qalmışlar. Bəzilərinin üstündə yalnız əski bir soldat şineli olub nə bir köməklik, nə də bir dizlikləri vardır. Ayaqları çılpaq olanları da çoxdur. Əfəndilər və xanımlardan millət və insanıyyət naminə əlinizdən nə gəlicsə, Allah, peyğəmbər eşqinə yardım ediniz. Əsla vaxt keçirmədən tezliklə yardım etməinizi rica edirik. Mümkün olduqca para, bu olmazsa, libas, ayaqqabı və laəqəl (ən azından) köhnə parçalar göndəriniz ki, heç olmazsa, bir nəfər ilə yaraları bağlasın.

Əfəndilər, qardaşlar. Bunların halı pək yamandır. Bunların halı əvvəla cənabi-haqqın, saniyən siz əfəndilərin yardımına bağlıdır.

Tambov Cəmiyyəti-xeyriyyəsi katibi Əli Rza Məhəmmədov göndəriləcək pul və əşya cəmiyyəti-xeyriyyə adı ilə göndərilməlidir.

وادیلریمیز اورک اسیرلری ایجەلەلایس
سزلفدن باتاق وودعائسزلفدن پارسسز
لفدن بتون اسلاماری وبتون امت محمدی
امدادە چاغری دورلر. بوتارندن علاوه
یوز یکریمی دی عثمانی اسیرلرینک اشە
یاراسیزلرینی آ باغسز، السیزه کوزسوز
ضعیف و خستەلرینی هر طرفدن طرولای
یوب طایفه کوزدیرشار. مذکورآدمار
کیه سزلفدن باتاق و بورعائسزلفدن
بوزده ایگره سی خستە اولوب فردن زیاده
سی وقت یقیدیلر و هم وفات ایتکندە دورلر.
بوویچارملرک آزالرندە ایکلی تورک دوقوزی
واریدی. بونلر اوزلرینک خستەلرینی معالجه
ایدیردیلر. بختسز لکریته قارشی مذکور
دوقوزلر دخی خستە اولوب خستە خانه یه
کیشنگە مجبور اولدیلر. حاضرە بتون قوتە
امدادسز بیر حالده قالمشار. بوویچارملرک
آراسندە ۶۰ - ۷۰ باغده قوجالاریده
چوقدر. بونارینه بیر طرف ندە آج سوسیز
وسا ووددن بتون بتونه طاقسز قالمشاردر.
بعضلرینک اوستندە بالنگن اسکى برسالدات
شینلی اولوب نه یر کوشکک ونده بیر
دیزلکاری وارد. آباقلاری چیلای اولالاری
ده چوقدر .

افندیلر خانمار دس ملت و انسانیت
نامه لکزدن نه کایرسه الله یمیز عشقنه
باردم ایدیلر اصلا وقت کیچیمیرە دن تیز
لکنه یاردم ایتمه گزی رجاییدیوز. ممکن
اولدیقجه یارم بواولمازسه لایس، ایاق تابی
ولاقل کونه یارچالر گوندیرکتر که حاج
اولمازسه برنلر ایله یارملری باهلاسون.
افندیلر، قارداشلار! بوغزک حالی پک
یاماندور. بولرک حالی اولاجناب حق
تانیاسز فیدارک یاردمه باغیلدر .

طبیوف جمعیت خیریه سه، کاتبی :
علی رضا محمد اوف کوندیرلچک بزل
واشیاء جمعیت خیریه آدیله کوندیرلملیدر.

باکو جمعیت خیریه
اسلامیه ریاسته
(آجیق مکتوب)
شورهه نکس بر حزن ایچندە باز
یلدی، مایمی جناب واحب الوجود حضر
تارندن باغله کیسه ییلیم.

گسون یوزار ایله قسوب اور
منسوب اولالاری زبارت ایدیلورلر.
حالیکه بزیم دن چلیملر بول یارتنر حلقده
نەور فضائل اولدیریمی بیان ایدر، و
رسول التقلین، امام الحریین جلاله
مشرع عالم اوندیمز حدیث شریفده «من انعم
عربا فی عریقه فدا کرم الله فی الدارین
یوزر شددر. حدیث نویک مالی بودرکه
هر گس غریب دارده غریبلر اکرام ایدر
سه الله تعالی حسن ایکی دنیا ده اوسلا
اکرام ایدر.

اطفا بر اعضا گوندیرلرک هر حالده
برکره گوروشیلمه سیننه عنایت بویریلحه
سنی چهارچشمه بکلوزور افندم.
فرق ایکی اسیر خستە مسلمان

قطعه
نارگین جزیره سنده کی اسیرلر
آج سوسیز عربان ولان جمه اسیرلر
روز شب
آغلاوب ایتکندە درلر ناله و آه و فغان
الری قوینده آغلار حال ایله سولر هامو
درحم ایدک اولدیک آجندان آی سمالانلر
آمان!
ایندی قرداش سنده گل الدن گلن
رحم ایله باردم ایله امداد ایله هرین
زمان.

(عبدالرحمن داعی)

اداره یه مکتوب
باتوریک ۱۹ نده جمعه گونی اوزاق
بولدن کامش ذواللئ مسافر قرداغلاریمز
محتاجلر کومک جمعیتی طرفندن چنبره
کندسیدینه بده. معاون تمین اولانرق
اومعله نک رئیس لری ایله برابریشنگه اهقرارک
ایدم چکدم بو یاردمه جمعیت دن نەدرجه ده
ممنون اولاجامی بووزق یازمه ترک ایدم
بیلیم. اقدیم سه ویتردیم بزا انسانیت نقطه
نظر نیجه وطن نداهمی اوغر ونده بیگنارجه
یکتیلر بوگون اولوم پنجه سندن قورتار-
ریلاجاق بر کیمد حاصل اولیوردی دها

که ایر آدم گوندروب رحمان بابور
ویرین قروزا بله دفر چنی گروجمیه
گنیرسون داهل کندی می کندیبه ضبط
ایدم.

عباسقلی وایخان زاد.

باکو مجله مسجدلریندن اسیرلر
نقشه وصول اولان پول و اشیاء
حاجی ابراهیم مسجدیندن وصول اولان
اشیاء محمد قی کریم اوف واسطه سیله:
جمعه نره ۳ تقبیل ۳۳ طبات ۸۷ حق
مرزا آقا علوار ۴ دانه، خاش، محمد چار
اوغلی دون اادانه، کرلای آقا بابا
کونلک ۲ دانه طومان ۱ دانه جوراب بیر
جفت، سلیمان ک آخوندوف بالغن کچک
۱ دانه، حاجی سلطان علی هاشم اوف دون
ادانه یوزغان ادانه کونلک ادانه قور
شاق ادانه عابیر دانه، محمد حسین محمد
اوف کونلک بیردانه طومان بیردانه،
حاجی اسماعیل اسرافیل اوف دون ادانه،
حاجی جبرائیل مسجدندن وصول
اولان اشیاء: خداوردی کلاتقار اوف
واسطه سیله تقد پول وصول اولدی ۱۴۸۲
حاجی علی سلطان سلطان اوف یوزغان ادانه
علی عباس ولی اوف بالغن کچک، بردانه
علوار بردانه کونلک بردانه، مغیراسی
مرافراف علوار بردانه پنجک بردانه
شهیدی عباسقلی مدداوف پنجک بردانه
علوار بردانه شهیدی عیضعلی یوزغان
بردانه علوار برسانه شهیدی رمضان ارغلی
کونلک بردانه طومان بردانه، سلمان آقا
علی اوغلی دون بردانه، سید آقابر عبدالله
اوغلی علوار بردانه، علی اوسر دوشک بر
دانه طومان بردانه، اسلام علوار بردانه
میرزا آقا شهیدی آقابالا اوغلی طومان
بردانه کونلک بردانه، حبیب الله رضا اوغلی
کونلک بردانه علی اکبر کرلای حمد
اوغلی کونلک ادانه علوار بردانه
اسلان ک کونلک ادانه جوراب، جفت
آلاحسین شهیدی اوف علوار بر دانه
بالغن بردانه، مرجراد دوشکجه، بردانه
کزل اوف دوشک بردانه، حسن ک کونلک
بردانه، محمد آقا حاجی حسین اوغلی پنجک

Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəyi-İslamiyyə Rəyasətinə Açıq Məktub

Şu vərəqə nə kimi bir hüzn içində yazıldı, təbii, cənabi-vacibül vücud həzrətlərindən başqa kimsə bilməz. Düşməni-dinin zənciri-əsarətində növbənöv mərəzlərə düçar olaraq müalicə üçün yerləşdiyimiz xəstəxanada təbib Əli əfəndidən başqa heç bir müsəlman üzü görməməkdə və yazılması mümkün olmayıb, ancaq azadə lisan ilə bəyan edilə biləcək hər növ şiddətli həqarətlərlə vaxt keçirən 42 müsəlman sizə müraciət edirik. Heç olmasa, möhtərəm əzanızdan birisi zəhmət çəkib bir dəfə gəlsin görüşək. Çünki əcnəbilər hər gün yüzlərlə gəlib öz millətlərinə mənsub olanları ziyarət edirlər. Halbuki, bizim dini-cəlidimiz bu ziyarətlər haqqında nə qədər fəzail olduğunu bəyan edir və rəsulül-səqəleyn, imamül-harameyn, cəddəl-Həsəneyn, fəxri-ələm əfəndimiz hədisi-şərifdə "minəlhəram qaribən fiqaribətən fakad kəramüllah fiddarin" buyurmuşdur. Hədisi-Nəbəvinin məali budur ki, hər kəs qərrib diyarda qərriblərə ikram edərsə, Allah-taala hər iki dünyada ona ikram edir. Lütfən, bir əza göndərilərək hər halda bir kərə görüşülməsinə inayət buyurulmasını çəhar çeşmlə bəklirik, əfəndim.

42 əsir xəstə müsəlman

Qitə

Nargin cəzirəsindəki əsirlər

Ac-susuz üryan qalan cümlə əsirlər ruzü-şəb
Ağlayıb etməkdədirlər naləvi, ahü fəğan
Əlləri qoynunda ağlar hal ilə söylər hamı
Rəhm edin öldük acından ey müsəlmanlar, aman
İndi qardaş, sən də gəl, əldən gələn qədər onlara
Rəhm elə, yardım elə, imdad elə hər bir zaman

Əbdürrəhman Dai

İdarəyə məktub

Yanvarın 19-da cümə günü uzaq yoldan gəlmiş zavallı müsafir qardaşlarımıza "Möhtaclara kömək" cəmiyyəti tərəfindən Çəmbərəkənd məscidinə mən də müavin təyin olunaraq o məhəllənin rəisləri ilə bərabər işləməyə iştirak edəcəkdim. Bu barədə cəmiyyətdən nə dərəcədə məmnun olacağımı bu vərəqə parəyə tərk edə bilməm. Əfəndim, sevinirdim, zira insaniyyət nöqtəyi-nəzərincə vətən müdafiəsi uğrunda minlərcə igidlər bu gün ölüm pəncəsindən qurtarılacaq bir ümid hasil olurdu. Daha doğrusu, bəlkə uzaq məmləkətdən gəlmiş qonaqlarımızı dərəqış edib "səhhət və afiyətiniz iyi ola, inşallah" deyəcəkdir. Əcəba, bədənin bir ünsürü fənalaşarsa, digər

ünsürləri də naxoşlayıb sızıldamazmı? Şimdi mən pək mükəddərəm. Zira, bizlərdə rəsmidir, qonaqlığa gedəndə məhəllə bir yaylıq şey apararlar, əliboş qonaqların yanına getməyi özüm üçün mütəəssir bir hal hesab edirəm. Mənim böylə məhsun olmağa bais məhəllə rəislərinin bu işə əhəmiyyət verməməkləri olmuşdur. Şimdi sədr cənablarından təvəqqə edirəm ki, bir adam göndərüb Rəhman Babayevə verilən "krujka" ilə dəftərçəni geri cəmiyyətə gətirsin. Aha kəndimi kəndimə zəbt edəməm.

İmza: Abbasqulu Vəlixanzadə

Bakı məhəllə məscidlərindən əsirlər nəfinə vüsul olan pul və əşyalar

Hacı İbrahim məscidindən vüsul olan əşya Məhəmməddağı Kərimov vasitəsilə

Cəbə nömrə 2. Nəğd pul 32 manat 87 qəpik
Mirzəağa – şalvar, iki dənə
Xaş Məhəmməd Cabbar oğlu – don 1 dənə
Kərbəlayi Ağababa - gömlək iki dənə, tuman 1 dənə, corab bir cüt
Süleyman bəy Axundov – balış-keçək bir dənə
Hacı Sultanəli Həşimov – don bir dənə, yorğan bir dənə, gömlək bir dənə, qurşaq bir dənə, əba bir dənə
Məhəmmədhüseyn Məhəmmədov – gömlək 1 dənə, tuman 1 dənə
Hacı İsmayıl İsrailov – don 1 dənə

Hacı Cəbrayıl məscidindən vüsul olan əşya

Xudaverdi Kələntərov vasitəsilə nəğd pul vüsul oldu 40 manat
Hacıəli Sultan Sultanov – yorğan 1 dənə
Əlabbas Vəliyev – balış-keçək bir dənə, şalvar bir dənə, gömlək bir dənə
Mirabbas Mirbağirov – şalvar bir dənə, pencək bir dənə
Məşədi Abbasqulu Mədətov – pencək bir dənə, şalvar bir dənə
Məşədi Əbdüləli - yorğan bir dənə, şalvar bir dənə
Məşədi Ramazan oğlu – köynək bir dənə, tuman bir dənə
Salman Ağamalioğlu – don 1 dənə
Seyyidağa Mirabdulla oğlu – şalvar bir dənə
Əlövsət - döşək bir dənə, tuman 1 dənə
İslam – şalvar bir dənə
Mirzəağa Məşədi Ağabalaoğlu – tuman 1 dənə, köynək 1 dənə
Həbibullah Rzaoğlu – köynək bir dənə
Ələkbər Kərbəlayi Həmid oğlu – köynək iki dənə, şalvar bir dənə
Aslan bəy – köynək bir dənə, corab bir cüt
Ağahüseyn Məşədiyev – şalvar bir dənə, balış bir dənə
Mircavad – döşəkçə 1 dənə
Gözəlov – döşək bir dənə

Həsən bəy – köynək bir dənə
Məhəmmədağa Hacı Hüseyn oğlu – pencək bir dənə, ayaqqabı bir cüt,
köynək bir dənə
Nərgiz Hacı Həsənəli qızı – kofta 1 dənə, tuman 1 dənə
İsmayıl Hacıyev – yorğan 1 dənə, balış-keçək bir dənə
Rüstəmov - iki cüt
Hacı Əbdüləhəd - don 1 dənə
Məşədi İbrahim İbrahimov – şalvar 1 dənə, çuxa 1 dənə
Muxtar Kərimov – pul 5 manat
Yusif İsmayıl oğlu – pul 5 manat
Kərbəlayi Mikayıl - pul 25 manat
Kərbəlayi Hacıbaba - pul 5 manat
Məlik Məhəmməd Baba oğlu – pul 3 manat
Bir nəfər rus Arkadi (?) – pul 2 manat

Hüseynqulu və Hacı Zülfüqar məscidindən

Məşədi Əyyub bəy və Hacı İsrafil Vahab Dövlətov vasitəsilə:
Cəbə nömrə 3. nəğd pul vüsul oldu. 384 manat 65 qəpik.
Yaqub Həşimovdan vüsul oldu - palto 1 dənə, şalvar 2 dənə, şilet 2 dənə,
ayaqqabı 2 cüt, papaqı-rusi 6 dənə, başlıq 1 dənə, tuman 2 dənə, köynək
1 dənə, kofta 2 dənə, yupka 1 dənə.

Hacı Qurban məscidindən

Emin Əfəndizadə vasitəsilə nəğd pul 10 manat
"Krujka" (?) nömrə 12 – 96 manat 43 qəpik
Palto 1 dənə, köynək 3 dənə, şilet 1 dənə, papaq 1 dənə, corab 2 cüt,
pencək 1 dənə

Hacı Hacıbaba məscidindən

Əmircanov və Məlikməhəmməd vasitəsilə:
Cəbə nömrə 7.
Nəğd pul – 182 manat 84 qəpik
Şilet 1 dənə, pencək 1 dənə, köynək 3 dənə, balış 1 dənə, yorğan 3 dənə

Məhəmmədlər məscidindən gələn əşya

Seyid İslam Cavanşir vasitəsilə:
Cəbə nömrə 9
Nəğd pul – 185 manat, 53 qəpik
Don 2 dənə, şalvar 5 dənə, tuman 1 dənə, köynək 3 dənə, şilet 1 dənə,
papaq 1 dənə

Hacı Hacıbaba təkyəsindən və Hacı Hüseyn məscidindən

Hacı Cəbrayıl və Ağakərim Quliyev və Əliyusif Cəfərov vasitəsilə

Cəbə nömrə 10 və 13

269 manat, 98 qəpik

Yorğan 38 dənə, ədyal bir dənə, balıq 7 dənə, döşək 3 dənə, tuman 5 dənə, köynək 11 dənə, don 6 dənə, pencək 2 dənə, jilet 1 dənə, şalvar 4 dənə, palto 1 dənə, şal 1 dənə, fəs 1 dənə, kürk 1 dənə, əncir qurusu bir balaca kisə

Hacı Cavad məscidindən

Xeyrulla Əzimov, Rza bəy vasitəsilə

Nəğd pul – 85 manat

Cəbə nömrə 4

112 manat 21 qəpik.

Xeyrulla Əzimov və Rza bəy vasitəsilə:

Cəlil - stəkan-nəlbəki 2 dənə

Hacı Əhməd – stəkan-nəlbəki 2 dənə

Kərbəlayi Qurbanəli – tuman 1 dənə, köynək 1 dənə, palto 1 dənə, stəkan-nəlbəki 2 dənə

Ağatalib - köynək 1 dənə, jilet 1 dənə, şalvar 1 dənə

Məhəmmədrza – boşqab 2 dənə, stəkan-nəlbəki 2 dənə

Allahverdi – tuman 1 dənə, boşqab 2 dənə

Zülfüqar – ayaqqabı bir dənə

Məhəmmədrza – balıq 1 dənə, yorğan 1 dənə

Məşədi Manaf – pul 5 manat

Rza bəy – tuman 1 dənə, döşək 1 dənə

Həsən bəy – döşək 1 dənə

Ağazeynal – fincan 1 dənə

Kərbəlayi Rəşid – pul 3 manat

Əsəd – stəkan-nəlbəki 2 dənə

Xeyrullah Əzimov – yorğan 1 dənə

Hacı Binnət – yorğan 1 dənə

Hacı Cəfər – balıq 1 dənə

Mirəsəd – stəkan-nəlbəki 2 dənə

Əlibala – pul 3 manat

Mirzəağa – stəkan-nəlbəki 2 dənə

Kərbəlayi Hüseynbala – pul 5 manat, stəkan 1 dənə, şalvar 1 dənə

Ağamirzə Ağə – stəkan-nəlbəki 2 dənə

Məşədi Cahanbəxş – balıq 1 dənə, şalvar 1 dənə

Bəylər – pul 3 manat

Əlabbas – döşək 1 dənə

Mirbabayev – pul 2 manat

Ağadadaş – pul 3 manat

İsmayıl – pul 3 manat

Kərbəlayi Gülbacı – tuman 1 dənə

Məşədi Hüseynbala – pul 5 manat
Həbib Rəhimov – pul 5 manat
Məhəmmədqulu Məhəmmədov – pul 3 manat
Mirzəağa - döşək 1 dənə
Həsən – pul 3 manat
Mirəsəd – pul 3 manat
Mirhüseyn – pul 3 manat
Səttar Rəhimov – pul 5 manat
Hacıağa Hüseyn – pul 3 manat
Tağı Qəmbərov – pul 3 manat
Cavad – pul 3 manat
Zülfüqar – pul 6 manat
Hacı Bəşir – ayaqqabı bir cüt
Mirzəbaba – pul 3 manat
Məşədi Qulu – pul 3 manat
Məşədi Cahanbəxş – pul 3 manat
Xan Məhəmməd – pul 5 manat
Ağamirzə – pul 3 manat
Nəgd olaraq cümlətan 1765 manat, 41 qəpik

İanə

Tiflisdən “Möhtaclara Kömək” cəmiyyətinin müavin sədri Oruc Orucov cənablarına belə bir məktub ilə aşağıdakı ianə gəlmişdir

Məlum ola ki, neçə gün bundan qabaq Nargin cəzirəsindəki əsirlərin əhvalatından “Açıq söz” vasitəsilə xəbərdar olduq. Ona görə mən də Musa Hacı Mustafa oğlu, Məhəmməd Hacı Bəkir oğlu və məbud Bala Məhəmmədovdan ibarət özümə bir neçə yoldaş bulub bu cür məsləhət edib qərar qoyduq ki, mövludi-nəbi münasibətilə Nargin cəzirəsindəki əsirlərdən ötrü Tiflisdə sakin olan Şəki camaatından bir qədər pul cəm edərək ona görə bu aşağıda adları zikr olunan şəxslərdən 4093 manat pul cəm edib bu yolda rəbilül-əvvəl ayının 12-də Cümə məscidində ümum Tiflisdə sakin olan müsəlmanlarla birlikdə bayram məclisi tərtib etdik və xərcimiz olan 835 manat 85 qəpiyi çıxıb ma-baqi olan 3257 manat 15 qəpiyi qulluğunuzla göndərdim. Bunu da əlavə edirəm ki, bu işdə bir neçə şamaxılı və qeyriləri də iştirak ediblər və təvəqqə olunur bu pulu öz yerinə yetirəsiniz.

Məcid Əliyev

İanə verənlər:

Hacı Üzeyir İmamov – 343 manat
Musa Hacı Mustafa oğlu – 300
Məhəmməd Hacıbəy oğlu – 300
Məhəmməd Nuru oğlu – 300
İdris Hacı İslam oğlu – 300

Məbud Bala Məhəmmədov – 100
 Ələkbər Hacı Mustafa oğlu – 100
 Hüseyn Hacı Rəşid oğlu – 60
 Usta İsa Xəlilov – 50
 Məhəmməd Yusifov – 50
 Abdullah Abdullahrəhmanov – 50
 Şahid Hacı Süleyman oğlu – 50
 Teyfur Hacı Allahverdi oğlu, Ağdaşlı – 50
 Yaqub Manafov – 50
 İbrahim Xəlilov – 50
 Cabbar Şeyxiev, şamaxılı – 50
 İbad Süleymanov, şamaxılı – 50
 Məşədi İsmayıl Axundov – 50
 Abdurrəhman Zərgərov – 40
 Hüseyn Süleyman oğlu – 40
 Yəhya bəy Həsənov, Tiflisdən – 40
 Məhəmməd Qaragözov – 30
 Məbud Hacı Mahmud oğlu – 25
 Qafar Manafov – 25
 Məcid Hacı Rəhim oğlu – 20
 Məhəmməd Abdullah oğlu – 20
 İbrahim Nəbibəyov – 20
 Yusif Hacı Hüseyn oğlu – 15
 Qasım Hacı Vahab oğlu – 15
 İsmayıl Hacıev – 10
 Şuayib Abdurrahim oğlu – 10
 Veysəl Rəhimov – 10
 Ələsgər Əlibala oğlu – 10
 Əliisa Molla Mahmud oğlu – 10
 Məhəmmədrahim Mirzəli oğlu – 10
 Hüseyn Məhəmməd Cəfər oğlu – 10
 Nuru Salam oğlu – 5
 Əhməd Hacı Yusif oğlu – 5
 Ələkbər Həsənəli oğlu – 5
 Abdullah Hacı Vahab oğlu – 5
 Hüseyn Şıxlarov – 5
 Sultanmurad bəy Əfəndiyev, şamaxılı – 5
 Məşədi Gəncəli – 3

**“Möhtaqlara Kömək” cəmiyyəti bu ianəni alaraq ianədə bulunan
həmiyyətli qardaşlara ürəkdən təşəkkür ediyor.**

Dəftərçə nömrə 19

Məşədi Əbdüliislam Muradəliyev vasitəsilə:

Məşədi Yusif Əliyev – 15

Məşədi Əbdürrəhman Muradəliyev – 25

Əzizallah Heybətov – 5

Səkinə Heybətov – 5

Bəylər bəy Şəhərbəyov – 100

Əliyev – 3

A.Əliyev – 3

M.Qaragözov – 3

A.Heybətov – 3

Abilov – 3

Məşədi Yusif Nəcəfov – 5

Məşədi Həsən Məhəmmədov – 25

Ağaməşədi Mehdi Zeynəlov – 25

Əbdülxaliq Əliyev – 50

İshaq Əliyev – 5

Kərbəlayi Kazım Quliyev – 10

Kərbəlayi Məlikməhəmməd – 5

Mirəbutalib Məhəmmədov – 25

Əbdüləziz Abdullahov – bir min manat

Mustafa bəy Əlibəyov – 5

İsmayıl Cabbarov – 5

Məhəmmədsadiq Lütfulizadə - 5

Qulu Xudaverdiyev – 10

Məşədi Ələkbər Əsədullahov – 25

Fərmanəli Pəncənbəyov – 10

Ağahəbib Səfərov – 15

Hacı Məhəmmədəğa – 20

Ağacavad Fəyyazov – 25

Haşim Cabbarov – 5

Ağaismayıl Hüseynov – 3

Ağaməhəmməd Hüseynəliyev – 25

Qulamhüseyn Lütfuliyev – 15

Mirismayıl Mehdizadə - 10

Mahmudbəyov – 15

Qulamhüseyn – 5

Məşədi Səfərəli Şeyxəli oğlu – 10

Məşədi Kazım Fərəcullahov – 100

Nəsruallah Cəfərov – 3

Məşədi Həbib Yusifzadə - 50

Xaspolat – 5

Həsənağa Quliyev – 10
Əliağa Qafarzadə - 5
Kərbəlayi Əkbər – 10
Ağa İsmayıl – 10
Qulam Yəhyayev – 10
Mehdi Möhsünov – 15
Rəhim Əsgərov – 20
Ruhullah – 3
Məşədi Həşim Bağirov – 5
Məşədi Əli Feyziyev – 3
Ağa Qulaməli Əhmədov – 50
Mirzəyusif Cəfərov – 15
Mehdi Məhəmmədsadiq Qasımov – 40
Fətəliyev – 10
Hacı Rza Əliyev – 20
Seyid Həsən – 3
Əziz Həbib oğlu – 2 tuman, 1 köynək
Məhmud Qurban oğlu – 150
Hacı Həsən Hüseyn Hacı Batur oğlu – 100 m
Ağa Məhəmməd oğlu Babayev – 1 yorğan, 1 balış
Ağabala Quliyev – 2 yorğan, 1 döşək, 1 balış
Məşədi Qardaşxan Hacı Nemət oğlu – 5
Rzaqulu həsənov – 5
Mustafa Əfəndi – 5

Axund Molla Mehdi Əliquluzadə vasitəsilə:

Zabrat kəndindən 203-76
Mürşid Hacı oğlu - 1 yapıncı, 1 kürk
İbrahim Həsənov – 3 yorğan, 1 ədyal, 1 balaca döşək
Ə.R. – 40

**Əlisəfdər Rəhimov vasitəsilə Tağıyev fabrikasında mövlud
bayramında cəm olunan bir min 110 manat**

Yenə Əlisəfdər Rəhimov vasitəsilə toy məclisindən 2709 manat 23 qəpik
Məhəmmədhüseyn bəy Yüzbaşıyev – 40
Rizvan Nərimanov – 1 don, 1 şalvar, 1 köynək, 1 tuman
Məşədi Cəfərqulu Rəhimov – 1 yorğan, 1 balış, 1 köynək
Fətullah Əsədullin vasitəsilə 137 m. – 95
Rüstəm Dəmirov – 3
Abdullayev – 3
Ələkbər Dəllal – 10
Mehdiqulu Nəcəfov – 5
Ağarəhman Əliyev – 20

Mirzə Əhməd Abbasquliyev – 25

Nəfsullah Muradov – 3

Xudadat – 3

Mehdiqulu Lütfulizadə - 10

Hacı Həsən Ağaabbasov – 25

Hacı Mirzəvəli Əliyev – 20

Əliheydər Hüseynquliyev – 12

Mirəhməd Mirqafarov – 5

Mirzəyusif – 5

[illegible]

Mirzə Əsədullah – 5
Teymur Məlikov – 10
Əliqulu Əliyev – 5

Kəfəndən (örtülü bir şeydən – bax) gələn – 3
Məhəmmədcavad Qasimov – 20

Məşədi Əli Məhəmmədəlizadə zərgərlər vasitəsilə 36 manat 80 qəpik
Kərbəlayi Əbdülhüseyn vasitəsilə – 181 manat
Sadiqov – 25 manat
Məşədihəsən Ağaməlikov – 100 manat
Məşədi Əli Qasimov – 5 manat
Əbdüləli Məhəmmədzadə – 5 manat
Məşədi Məhəmmədibrahim Xudaverdiyev – 25

3 nömrə kitabça ilə Oruc Orucovun topladığı ianələr

M.A. Sidqi – 3
Seyid Hüseyn Sadiq – 20
Rəşid Yusifzadə – 3
Xəlil İbrahim – 5
Cahangir Həsənzadə – 5
Əliabbas Əlizadə – 1
Məşədi Əkbərov – 5
Məşədi Heydər Kərimov – 2
Həmid Kərimov – 3
Səlmən Hüseynzadə – 3
Hacıağa Orucov – 3
Əli Şövqi – 3
Mikayıl Həsənov – 1
Əlibala Babayev – 3
Əbdürrəhim Aslanov – 3
Məhəmmədkərim Kərimov – 3
Məhəmməd İsmayilov – 1
Tağı Əliyev – 1
Məhəmməd Quliyev – 1
İsmayıl Həsənov – 1
Baba Eyvazov – 1
Əlihəsən Qasimov – 50 qəpik
Əbdürrəhman Əfəndizadə – 5
Süleyman Kərimov – 5
Cəbrayıl Cəbrayilov – 4
Əliheydər Əliyev – 3
İsmayıl İsmayilov – 3
Rzaqulu Babayev – 5

Aslan Hüseynov – 3
Həsən Əliyev – 1
Nina İvanova – 1
Nəcəfqulu Nəcəfov – 1
Əli Tağıyev – 2
Səlim Əli Əkbərov – 5
Əli Əhmədov – 3
Həsən Balaxan Babayev – 1
Xeyrullah Həbibov – 20
Ağabala Abdullayev – 50
Kəntəkurkandan Ələvsət İsgəndərov – 100
Aksuxurddan Bünyad Əlibəyğurluzadə – 150
Əzizullah Heybətzadə – 2 yorğan
Hacı Şeyx Musa – 50
Seyidxan Murad oğlu – 50
İbrahim Abakar oğlu və Ömər Məhəmmədəli oğlu – 50
Hacı Molla ağa Axund Rəsulzadə vasitəsilə 139 manat 50 qəpik
Hacı Molla ağa Rəsulzadə - Libadə (xırqə) 1 dənə
Əlimurad Hacı Zəkəriyyə oğlu – 40 manat
Əhməd Osmanov, Ağdaş – 850 manat 90 qəpik
Cabbar Qaryağdı oğlu – 20 manat
Müslüm Hacı Abdal Güman oğlu, Petrovsk – 40 manat
Qurban, tarçı – 20 manat
Həbib Abbasov, İrəvanlı – 20 manat
Mirabdullah Mirbağırov – 5 manat

Kərbəlayi Məhəmmədhəsən Həşimov vasitəsilə:

Hacı Cavad məscidindən – 200 manat 80 qəpik
Qasım Qasimov vasitəsilə Ağdaşdan toplanıb göndərilən 725 manat
Bakı Müsəlman Mürəttibləri təşkilatı tərəfindən verilən müsəmirədən
Cahangir vasitəsilə bir min manat.
Yeni ...xaradan (başdakı hərflər silinib, Buxara olması ehtimalı yüksəkdir)
Abdullah Arifoviç Bəktəmirov vasitəsilə 600 manat
Xokanddan Əbdülqəni Əbdülxəlilovdan – 50
Petrovskdan Yusif Abakarov – 40 manat
İvanovkada Abdullah Əfəndiyev – 85 manat
Nijnlaqis kəndində Xanməhəmməd və Hacı Qazi – 74 manat 50 qəpik
Qasım kənddən Şəhabəddin Molla Milamov – 6 manat
Məhmud Hacıyev – 50 qəpik
Həsən Məhəmmədov – 50 qəpik
Məhmud Hacıyev – 1 manat 50 qəpik
(Birinci növbədən məbəd)
Yusif Rəsulov – 5 manat
Həbib Bağırov – 5

Əsəd Yusifov – 5
İbad Yusifoğlu – 5
Heydər – 5
Hacı Məsum – 5
Hacı Rüstəm – 5
Qurbanqulu – 5
Hacı Bədəl – 5
Məşədi Muxtar Hüseynov – 5
Məşədi Əbdülxaliq – 5
Mustafa – 5
İslam – 5
Ələkbər -5
Məhəmmədov – 5
Rəşid Quliyev – 5
Məhəmmədəli – 5
Ağabəy – 5
Hacı Qəni – 5
Həsənağa Əliyev – 10
Məhəmməd Salam oğlu – 5
Həbib Məşədi Nəcəfqulu oğlu – 5
Kərbəlayi Əlinağı Hüseynzadə - 10
Hacı Xəlilov – 10
Məşədi Abdulla Abdullayev – 3
Süleyman Abbasov – 3
Məşədi Əliyev – 10
Mircəlil Miribrahim oğlu – 5
Məşədi Qafar Əhməd oğlu – 10
Məşədi Hüseyn Abdulov – 10
İsmayıl Molla Tağı oğlu – 5
Ələkbər Süleymanov – 5
Nəsrullah Sadiqov – 5
İsmayıl Əsgər oğlu – 10
Hüseynəli Əliyev – 10
Həsənbala Əbdül oğlu – 5
Azər – 5
Ağaəli – 10
Əlibala – 10
Əşrəf – 5
Əliheydər – 10
Rüstəm – 5
Rəhim Əliyev – 5
Mirzə Əli – 5
Məhəmməd – 5
Ağabala – 5

Xudaverdi – 3
Məhəmmədkərim – 5
İbrahim – 3
İbrahim – 3
İbrahim – 5
Məhəmməd – 3
Novruz – 5
Kərbəlayi Məhəmmədəli – 5
Yusif Məhəmmədov – 10
Səliman Nəcəfquliyev – 5
Hacı Əli – 5
Əlabbas – 5
Məhəmmədəli – 5

Müdir: Oruc Orucov
Bakı. Elektrik "Turan" mətbəəsi

Türkiye Türkçesinde

Möhtaclara Kömek

Nº 2, Perşembe, 25 Rebî'ül-evvel, 1226 (birinci sene-i-devamiyesi)

25 Ocak 1918

Başmuharrir Halil İbrahim. Her yerde tek nüshası 50 kuruş

Yerel Yönetim: Cem'iyet-i hayriyyesinin üçüncü katında

Esirlerin ve bütün muhtaçların günlük yaşamları ve ihtiyaçlarından bahsedilen ve ayda 4 defa yayımlanan gazetedir.

İlan

İane toplamak için cemiyet tarafından defter verilmiş olan zevattan rica olunur ki, en yakın günlerde topladıkları iane ve defteri cemiyet idaresine iade etsinler. Çünkü evvelâ paraya çok ihtiyaç var. Saniyen Şubat iptidalarından meclis-i umumi çağırılacak olduğundan hesaplama tertip etmek lazım gelir.

Yedi Yüz Mazlum

Evet, mazlum... Çünkü bunlar esir değildirlere, mazlumdurlar. Çünkü askerlik nedir bilmeyen küçük çocuklardır. Mazlumdurlar, çünkü askerliğe elverişli olmayan ihtiyar adamlardır. İşte bundan dolayı onlara ancak "mazlum" demek mümkündür. Malum olduğu üzere Nikolayeviç'in ve Prjevalski'nin "yiğit" askerleri bu "büyük zafer"le mazlumlara adalet, mahkûmlara hürriyet götürüp halkları ve milletleri Rus cihangirlerinin "hak ve hakikat bayrağı" altına aldıkları sırada, güya büyük kahramanlıkla binlerce "esir" alıyorlardı. Öyle ki, bir vakit o kadar çok esir kaydı verilmişti ki, devlet işlerinden habersiz olanlar bu listeleri okudukça hayrete düşüyorlardı: Acaba düşman orduları ne kadar âciz ki, birdenbire binlercesi esir düşüyor? Hâlbuki, aslında ancak büyük sevk noktalarında çok sayıda asker bulunuyor, diğer noktalarda ise siperleri küçük birlikler tutuyorlardı. Bu durumda küçük birlikler siperleri savunurken nasıl oluyor da Türk, Alman ve diğer milletlerin askerleri binlerce esir düşüyorlardı? Meğer bilmiyorlardı ki, esir edilenlerin dörtte üçü asker değildi; "yüksek askerî gerekçelerle" esir edilmiş, sürülmüş sivil halktı. Onları Rus ordusu savaşta esir almıyor, bilakis Rus başkumandanlığı kendi yurtlarından sürüyordu. Amaç, yerli düşman halkı azaltmak, sonra da o topraklara Rus muhacirleri yerleştirerek hem düşman gücünü zayıflatmak hem de cihangirlik binasını sağlam bir temel üzerine kurmaktır. Bu siyasetle, savaş yıllarında on binlerce sivil; askerliğin ne olduğunu bilmeyen çocuklar,

askerlik çağı geçmiş ihtiyar adamlar felakete uğratıldı; bir kısmı sürgün edildi, bir kısmı kadın-çocuk, ihtiyar-genç hep birlikte katledildi. Fakat o zalim ellerde öldürülenler belki mesut oldular; çünkü ölenler ölecek kurtuldular, hayatta kalanlar ise bin bir türlü felakete maruz bırakıldılar. Dövüldüler, sövüldüler, mallarını mülklerini kaybettiler, yurtlarından yuvalarından koparıldılar, ailelerinden, evlatlarından ayrı kaldılar. Gurbet ellerde başkalarının Allah rızası için vereceği yardıma muhtaç oldular, sefil ve perişan hâlde kaldılar. Esir edildiler, esir oldular. İşte böyle mazlum "esir" denilen bu yetimlerden yedi yüz kadarı da Bakü'dedir. Bunların üç yüzü askerlik yaşının altında çocuk, geri kalanları ise elli yaşını aşmış ihtiyarlardır. Bunlar yakın zamana kadar Nargin "ölüm adasında" aç-susuz, çıplak, yataksız, yorgansız, kuru yerlerde yaşıyorlardı. Hayır, yaşamıyorlardı, ölüm intizarında son günlerini sayıyorlardı. Nihayet Bakü'de "Möhtaclarla Kömek Cemiyeti" kurulup teşkil edildikten sonra, ilk iş olarak bu esirlerin derdine düştü ve adı geçen mazlumları ölüm adasından çıkararak hastanelere yerleştirdi. Şimdi söz konusu 700 kişi tamamen "Möhtaclarla Kömek Cemiyeti"nin himayesi altındadır. Bunların bütün masraflarını cemiyet karşılamaktadır. Günlük giderleri iki bin manat tutmaktadır. Böylece cemiyet, esir adıyla vatanından koparılmış bu mazlumlara ayda 60 bin manat sarf etmektedir. Fakat cemiyetin bu kadar büyük bir masrafı karşılayacak parası var mıdır? Ne yazık ki yoktur. Bugüne kadar cemiyete henüz 50 bin manat bağış ulaşmamıştır. Buna rağmen cemiyet onları himayesine almış ve sonuna kadar ihtiyaçlarını karşılamak niyetindedir. Çünkü dört milyon Türk-Müslümanın yaşadığı Kafkasya'da yüzlerce dindaş ve soydaşın canı bu paralarla satılamaz, satılmayacaktır da. Cemiyetimiz İslam-Türk halkının himmet ve gayretine güvenmektedir. İnaniyor ki, her zaman cömertlik göstermiş ve son savaş boyunca milyonlarla bağış vermiş olan cemiyetimiz bu giderleri de üstlenecektir. Bu mazlumları da yine kendi hamiyet ve cömertlikleriyle ölüm pençesinden kurtaracaklardır. İnaniyoruz ki, halkımız bu biçarelerin hâlini bilse, şüphesiz yardım eder, onların ihtiyaçlarını karşılar. Bu ümittir ki, cemiyetimiz hiçbir güçlülüğe bakmaksızın üstüne aldığı görevi ifadan bir an geri durmayacaktır. Biz cemiyetten faaliyet, halkımızdan ise gayret ve himmet bekliyoruz.

Halil İbrahim

Esirlerin Şikâyeti

Okuyucularımız, gazetemizin özel bölümünde esirlerin "Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyye" reisliğine yazmış oldukları bir mektubu göreceklere. Bu mektubu okurken gerçekten hayret etmemek mümkün değildir. Hakikaten, böyle büyük bir şehirde, bu kadar çok Türk ve Müslüman nüfusun bulunduğu bir yerde esirlerin hâli son derece acıklıdır. Zavallı esirler... Vatanından uzak düşmüş, akrabasından ayrı kalmış, kimsesiz, sahipsiz, daima gözleri yolda... Ne kadar hüznünlü bir mektup! Diğer milletlere mensup esirlerin ziyaretine her gün birçok kimse gelir; onların

dertleriyle ilgilenir, hâlini sorar, ziyaret ederler. Ama biz... Biz ise gözle-
rimizi yola dikmiş bekliyoruz: Acaba bir kişi çıkacak mı ki gelsin bizi de
ziyaret etsin, bizim de hâlimizi sorsun? Elbette o esirlerin, o hastaların, o
düşkünlerin ziyaret edilmesi, hâllerinin sorulması esirler için kalplerine
bir kuvvet, hastalar için bir teselli olmaktadır. Fakat bunu bile esirgemek!
Bilmiyorum, bir kuru ziyareti, birkaç tatlı sözle hâl hatır sormayı da bu
talihsizlerden esirgemeyi nasıl adlandırmak gerekir. Şüphesiz ki, tek tek
şahıslar onların ziyaretine gitmez, teselli vermezlerse, alışılmamış bir
davranış işlemiş olmakla beraber pek de kınanmazlar. Hiç kimseye gidip
"niçin esirleri ziyaret etmiyor, hastaların hâlini sormuyorsun" denilemez.
Belki sorulsa bile cevap vermek için bir söz bulunur. Ama bir cemiyet ki,
hem bütün Kafkasya'da, kısmen Rusya ve İran'da tanınmış, vaktiyle yar-
dımlarıyla şöhet kazanmış bir cemiyet, esirlere ve hastalara böyle kayıt-
sızlık gösterirse, elbette ki kınanmayı hak eder. Esirler umdukları yeri iyi
biliyorlar. Mektuplarını da gerekli adrese yazmışlardı. Fakat bununla be-
raber, o talihsizlerin yazdıkları gibi, yalnız "Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyye"
azasının değil, bütün Müslümanların manevi borcu ve vazifesidir: Onları
yolda gözleri kalmış bırakmamak, her zaman ziyaretlerine gidip hâlleri-
ni sormaktır. Bu, Allah'a da hoş gelir, kula da. Esirler, millet, İslamiyet ve
insanlık namına halkı davet ediyorlar. Şeriatta esir ve hastaların ziyaret
edilmesi hakkında yazılanları gösteriyorlar. Bu suretle esirler ve hastalar,
yerli Müslümanların kardeşlik ve dindaşlık vazifelerini yerine getirecek-
lerinden ümitlerini keserek sonunda kendileri halkın aklına getiriyorlar.
Artık esirlerin bu davetine kulak vermek gerekir.

A. H

Esirler Günü

Geçen cuma günü, 19 Ocak'ta, malum olduğu üzere "Möhtaclara Kömek
Cemiyeti'nin kararıyla "Esirler Günü" ilan edilerek şehirde esirler yara-
rına para ve eşya bağışı toplanıyordu. Aşağıda yayımladığımız hesaptan
göreceğiniz üzere, Esirler Günü başarısız geçmiş ve arzu edilen sonucu
vermemiştir. İlk bakışta şöyle bir düşünce oluşabilir: Halkımız esirlerin,
yoksulların, muhtaçların derdine kalmamış, onlara ilgisiz davranmış ve
bağış yapmamıştır. Fakat böyle bir düşünce yanlıştır. Bilakis, halk şevk
ve hevesle bağış vermiştir. Listeye dikkatle bakıldığında, yalnızca Hacı
Hacıbaba Tekkesi ile Hacı Hüseyin Camii Mahallesi'nin bütün şehrin
diğer mahalleleri kadar bağış ve eşya verdiklerini görüyorsunuz. İhsan
sahiplerinin himmet ve gayretini takdir ediyoruz. Ancak şunu belirtmek
isteriz ki, böylesi bir himmet ve gayret her mahallede gösterilmeliydi. Ne
yazık ki, diğer mahallelere komisyon heyetine tayin edilmiş olan kişiler
bu mahallelerin komisyonu gibi ciddi çalışmamış ve faaliyet gösterme-
mişlerdir. Eğer bugün iş başarısız geçmişse, suç halkta değildir. Bağış ve
eşya toplamak için tayin edilmiş komisyon üyelerindedir; çünkü bunlar
hiç faaliyet göstermemiş, birçoğu bağış günü gelip çalışmayacaklarını

bildirmiştir. Hem de öyle bir zamanda ki, yerlerine yenisini bulmak da mümkün olmamıştır. Her hâlükârda, tüm ihsan sahiplerine ve bu yolda çalışanlara cemiyet adına teşekkürümüzü beyan ederiz.

Tambov'da Türk Esirlerin Hâli

Tambov Cemiyeti Hayriye'si tarafından "Açık Söz" idaresine böyle bir mektup gönderilmiştir: Tambov şehrinde beş yüze yakın din kardeşimiz Türk esirleri açlıktan, elbisesizlikten, yatak ve yorgansızlıktan, parasızlıktan bütün Müslümanları ve bütün Muhammed ümmetini yardıma çağırıyorlar. Bunlardan başka 527 Osmanlı esirinin işe yaramazlarını, yani ayaksız, elsiz, gözü görmeyen, zayıf ve hastalarını her taraftan toplayarak Tambov'a göndermişlerdir. Söz konusu bu insanlar, kimsesizlikten ve yatak-yorgansızlıktan ötürü yüzde yirmisi hasta düşmüş, kırktan fazlası ölmüş ve hâlen de ölmektedir. Bu biçarelerin arasında iki Türk doktor vardı. Bunlar kendi hastalarını tedavi ediyorlardı. Ne yazık ki, bu doktorlar da hastalanarak hastaneye gitmek zorunda kaldılar. Şimdi ise tamamen yardımsız kalmışlardır. Bu zavallıların arasında 60-70 yaşında ihtiyarlar da çoktur. Onlar da açlık, susuzluk ve soğuk yüzünden büsbütün takatsiz kalmışlardır. Bazılarının üzerinde sadece eski bir asker paltosu vardır; ne bir yardım edeni, ne de bir dizliği mevcuttur. Ayakları çıplak olanları da pek çoktur. Efendiler ve hanımlar! Millet ve insanlık adına elinizden ne gelirse, Allah ve Peygamber aşkına yardım ediniz. Asla vakit geçirmeden bir an önce yardım etmenizi rica ediyoruz. Mümkünse para gönderiniz; bu olmazsa elbise, ayakkabı ve hiç olmazsa eski kumaş parçaları gönderiniz ki en azından bir kişinin yaraları sarılabilsin. Efendiler, kardeşler! Bunların hâli pek yamandır. Onların hâli evvela Cenab-ı Hakk'ın, ikinci olarak siz efendilerin yardımına bağlıdır. Tambov Cemiyeti Hayriye'si kâtibi Ali Rıza Mehmedov gönderilecek para ve eşyalar Cemiyeti Hayriye'si adına gönderilmelidir.

Bakü Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye Riyasetine Açık Mektup

Bu kâğıdın nasıl bir hüznün içinde yazıldığı, elbette Vacibü'l-Vücûd Hazretlerinden başka kimse tarafından bilinemez. Dinin düşmanının esaret zinciri altında, türlü türlü hastalıklara yakalanarak tedavi için yerleştirildiğimiz hastanede, tabip Ali Efendi'den başka hiçbir Müslüman yüzü görememekte ve yazılması mümkün olmayıp ancak serbest bir dille ifade edilebilecek her türlü ağır hakaretler altında vakit geçiren biz 42 Müslüman size müracaat ediyoruz. Hiç değilse, muhterem azanızdan birisi zahmet çekip bir defa gelsin, görüşelim. Çünkü ecnebler her gün yüzlerle gelip kendi milletlerine mensup olanları ziyaret ediyorlar. Hâlbuki bizim yüce dinimiz bu ziyaretler hakkında ne kadar fazilet olduğunu beyan eder ve iki cihanın fahri, Haremeyn'in imamı, Hasan ve Hüseyin'in dedesi, âlem-

lerin övüncü Efendimiz hadis-i şerifte: "Men ehreme garîben fî garîbetin fekad ekramehullahu fî'd-dâreyn" (Hadisin manası: Her kim gurbet diyarında gariplere ikram ederse, Allah Teâlâ da ona her iki dünyada ikram eder) buyurmuştur. Lütfen bir aza gönderilerek, her hâlükârda bir kere görüşülmesine inayet buyurulmasını dört gözle bekliyoruz efendim.

42 Esir Hasta Müslüman

Kıta

Nargın Adası'ndaki esirler

Aç-susuz üryan kalan cümle esîrler rûz u şeb
Ağlayıp etmektedirler nâle -vü ahu figân
Elleri koynunda ağlar hâl ile söyler herkes
Rahm edin öldük açlıktan ey Müslümanlar, aman
İmdi kardeş, sen de gel, elden gelen kadar onlara
Rahm et, yardım eyle, imdat eyle her bir zaman

Abdürrahman Dai

İdareye Mektup

9 Ocak Cuma günü, uzak yoldan gelmiş zavallı misafir kardeşlerimize 'Möhtaclara Kömek' cemiyeti tarafından Çemberakend Camii'ne ben de yardımcı tayin olunarak o mahallenin reisleriyle birlikte çalışmaya katılacaktım. Bu hususta cemiyetten ne derece memnun olduğumu bir kâğıt parçasına sığdırmam mümkün değildir. Efendim, seviniyordum; çünkü insanlık nokta-i nazarından vatan müdafaası uğrunda binlerce yiğidin bugün ölüm pençesinden kurtarılacağına dair bir ümit doğmuştu. Daha doğrusu, belki uzak memleketlerden gelmiş misafirlerimizi kucaklayıp 'sıhhat ve afiyetiniz yerinde ola, inşallah' denilecekti. Acaba bedeninin bir uzvu fenalaşırsa, diğer uzuvları da rahatsız olup sızlamaz mı? İşte şimdi pek mükedderim. Zira bizde âdettir, bir misafirliğe gidildiğinde mahalle halkı bir mendil dolusu şey götürür; misafirlerin yanına eli boş gitmeyi kendim için üzücü bir hâl sayıyorum. Benim böyle mahzun olmama sebep, mahalle reislerinin bu işe önem vermemeleri olmuştur. Şimdi sayın başkandan rica ediyorum ki, bir adam gönderilip Rahman Babayev'e verilmiş olan 'krujka' ile deftercik geri alınarak cemiyete teslim edilsin. Artık kendimi tutamıyorum.

İmza: Abbaskulu Velihanzade

Bakü Mahalle Camilerinden Esirlere Ulaşan Para ve Eşyalar

**Hacı İbrahim Camii'nden gelen eşyalar (Muhammedtağı Kerimov
aracılığıyla)**

Ceb No 2

Nakit para 32 manat 87 kuruş

Mirzağa – 2 adet pantolon

Haş Muhammed Cabbar oğlu – 1 adet elbise

Kerbelaî Ağababa – 2 adet gömlek, 1 adet pantolon, 1 çift çorap

Süleyman Bey Ahundov – 1 adet yastık-kılıf

Hacı Sultanahı Haşimov – 1 adet elbise, 1 adet yorgan, 1 adet gömlek, 1
adet kuşak, 1 adet aba

Muhammedhüseyn Muhammedov – 1 adet gömlek, 1 adet pantolon

Hacı İsmayıl İsrailov – 1 adet elbise

Hacı Cebrayıl Camii'nden gelen eşyalar

Hüdaverdi Kalantarov aracılığıyla nakit para 40 manat

Hacıali Sultan Sultanov – 1 adet yorgan

Aliabbas Veliyev – 1 adet yastık-kılıf, 1 adet pantolon, 1 adet gömlek

Mirabbas Mirbagirov – 1 adet pantolon, 1 adet ceket

Meşhedi Abbaskulu Medetov – 1 adet ceket, 1 adet pantolon

Meşhedi Abdülali – 1 adet yorgan, 1 adet pantolon

Meşhedi Ramazan oğlu – 1 adet gömlek, 1 adet pantolon

Salman Ağamalıoğlu – 1 adet elbise

Seyyidağa Mirabdulla oğlu – 1 adet pantolon

Əliövset – 1 adet yataq, 1 adet pantolon

İslam – 1 adet pantolon

Mirzağa Meşhedi Ağabalaoğlu – 1 adet pantolon, 1 adet gömlek

Habibullah Rzaoğlu – 1 adet gömlek

Aliakber Kerbelaî Hamit oğlu – 2 adet gömlek, 1 adet pantolon

Aslan Bey – 1 adet gömlek, 1 çift çorap

Ağahüseyn Meşhediyev – 1 adet pantolon, 1 adet yastık

Mircavad – 1 adet yataq

Gözelov – 1 adet yataq

Hasan Bey – 1 adet gömlek

Muhammedağa Hacı Hüseyn oğlu – 1 adet ceket, 1 çift ayakkabı, 1 adet
gömlek

Nergiz Hacı Hasanali kızı – 1 adet hırka, 1 adet pantolon

İsmayıl Hacıyev – 1 adet yorgan, 1 adet yastık-kılıf

Rüstemov – 2 çift ayakkabı

Hacı Abdülehet – 1 adet elbise

Meşhedi İbrahim İbrahimov – 1 adet pantolon, 1 adet çuha

Muhtar Kerimov – 5 manat

Yusif İsmayıl oğlu – 5 manat
Kerbelaî Mikayıl – 25 manat
Kerbelaî Hacıbaba – 5 manat
Malik Muhammed Baba oğlu – 3 manat
Bir kişi Rus Arkadi (?) – 2 manat

Hüseynkulu ve Hacı Zülfikar Camii'nden

Meşhedî Eyyüb Bey ve Hacı İsrail Vahap Devletov aracılığıyla
Ceb No 3
Nakit para 384 manat 65 kuruş
Yakup Haşimov'dan gelenler
1 adet palto, 2 adet pantolon, 2 adet yelek, 2 çift ayakkabı, 6 adet Rus şapkası, 1 adet başlık, 2 adet pantolon, 1 adet gömlek, 2 adet hırka, 1 adet etek

Hacı Kurban Camii'nden

Emin Efendizade aracılığıyla nakit para 10 manat
"Krujka" (?) No 12 – 96 manat 43 kuruş
1 adet palto, 3 adet gömlek, 1 adet yelek, 1 adet şapka, 2 çift çorap, 1 adet ceket

Hacı Hacıbaba Camii'nden

Amircanov ve Melikmuhammed aracılığıyla
Ceb No 7
Nakit para 182 manat 84 kuruş
1 adet yelek, 1 adet ceket, 3 adet gömlek, 1 adet yastık, 3 adet yorgan

Muhammedler Camii'nden gelen eşyalar

Seyid İslam Cavanşir aracılığıyla
Ceb No 9
Nakit para 185 manat 53 kuruş
2 adet elbise, 5 adet pantolon, 1 adet pantolon, 3 adet gömlek, 1 adet yelek, 1 adet şapka

Hacı Hacıbaba Tekkesi ve Hacı Hüseyin Camii'nden

Hacı Cebrayıl, Ağakerim Kuliyeve ve Aliyusif Ceferov aracılığıyla
Ceb No 10 ve 13
269 manat 98 kuruş

38 adet yorgan, 1 adet örtü, 7 adet yastık, 3 adet yatak, 5 adet pantolon, 11 adet gömlek, 6 adet elbise, 2 adet ceket, 1 adet yelek, 4 adet pantolon, 1 adet palto, 1 adet şal, 1 adet fes, 1 adet kürk, 1 küçük torba kuru incir

Hacı Cevat Camii'nden

Hayrulla Azimov ve Rza Bey aracılığıyla

Nakit para 85 manat

Ceb No 4

112 manat 21 kuruş

Hayrulla Azimov ve Rza Bey aracılığıyla gelen eşyalar

Celil – 2 adet bardak-tabak

Hacı Ahmed – 2 adet bardak-tabak

Kerbelaî Kurbanali – 1 adet pantolon, 1 adet gömlek, 1 adet palto, 2 adet bardak-tabak

Ağatalib – 1 adet gömlek, 1 adet yelek, 1 adet pantolon

Muhammedrza – 2 adet tabak, 2 adet bardak-tabak

Allahverdi – 1 adet pantolon, 2 adet tabak

Zülfikar – 1 adet ayakkabı

Muhammedrza – 1 adet yastık, 1 adet yorgan

Meşhedî Manaf – 5 manat

Rza Bey – 1 adet pantolon, 1 adet yatak

Hasan Bey – 1 adet yatak

Ağazeynal – 1 adet fincan

Kerbelaî Reşit – 3 manat

Esed – 2 adet bardak-tabak

Hayrullah Azimov – 1 adet yorgan

Hacı Binnet – 1 adet yorgan

Hacı Cafer – 1 adet yastık

Miresed – 2 adet bardak-tabak

Alibala – 3 manat

Mirzağa – 2 adet bardak-tabak

Kerbelaî Huseynbala – 5 manat, 1 adet bardak, 1 adet pantolon

Ağamirza Ağa – 2 adet bardak-tabak

Meşhedî Cahanbahş – 1 adet yastık, 1 adet pantolon

Beyler – 3 manat

Aliabbas – 1 adet yatak

Mirbabayev – 2 manat

Ağadadaş – 3 manat

İsmayıl – 3 manat

Kerbelaî Gülbacı – 1 adet pantolon

Meşhedî Huseynbala – 5 manat

Habib Rehimov – 5 manat

Muhammedkulu Muhammedov – 3 manat

Mirzağa – 1 adet yatak

Hasan – 3 manat
Miresed – 3 manat
Mirhüseyn – 3 manat
Sattar Rehimov – 5 manat
Hacığa Hüseyn – 3 manat
Tağı Gamberov – 3 manat
Cevat – 3 manat
Zülfikar – 6 manat
Hacı Beşir – 1 çift ayakkabı
Mirzebaba – 3 manat
Meşhedi Kulu – 3 manat
Meşhedi Cahanbahş – 3 manat
Han Muhammed – 5 manat
Ağamirze – 3 manat
Nakit olarak cümleten 1765 manat, 41 kuruş

Bağış

**Tiflis'ten Möhtaqlara Kömek Cemiyetinin başkan yardımcısı
Sayın Oruç Oruçov'a, aşağıdaki şekilde bir bağış gelmiştir**

Bilinmesini isterim ki, birkaç gün önce Nargin Adası'ndaki esirlerin durumundan Açık Söz aracılığıyla haberdar olduk. Bu nedenle ben, Musa Hacı Mustafa oğlu, Muhammed Hacı Bekir oğlu ve Mebud Bala Muhammedov'dan oluşan birkaç arkadaşımı yanımda bulup bu konuda görüşerek karar aldık: Mevlid-i Nebi münasebetiyle Nargin Adası'ndaki esirler için Tiflis'te ikamet eden Şeki ahalisi arasında bir miktar para toplayalım. Bu amaçla aşağıda isimleri zikredilen kişilerden toplam 4093 manat para topladık. Bu vesileyle Rabilü'l-evvel ayının 12'sinde Cuma Camii'nde, Tiflis'te yaşayan Müslümanlarla birlikte bir bayram meclisi düzenledik. Harcamamız olan 835 manat 85 kuruş çıkartıldıktan sonra kalan 3257 manat 15 kuruş, hizmetinize gönderilmiştir. Ayrıca belirtmek isterim ki, bu işte birkaç Şamahılı ve diğer kişiler de iştirak etmişlerdir ve bu parayı yerinde kullanmanız beklenmektedir.

Mecit Aliyev

Yardım edenler:

Hacı Üzeyir İmamov – 343 manat
Musa Hacı Mustafa oğlu – 300
Muhammed Hacıbey oğlu – 300
Muhammed Nuru oğlu – 300
İdris Hacı İslam oğlu – 300
Mecit Aliyev – 300
Hacı Kadir Şeyhiyev Şamahılı – 200

İsmayıl bey Hüseynbeyov – 200
Hacı Zeynel Askerov – 200
Alinağı Askerov – 150
Seyid Ahmed Mustafa oğlu – 150
Nasrullah Hacıyev – 100
Abdülkerim Mustafa oğlu – 100
Mabut Bala Muhammedov – 100
Aliekber Hacı Mustafa oğlu – 100
Hüseyn Hacı Reşit oğlu – 60
Usta İsa Halilov – 50
Muhammed Yusifov – 50
Abdullah Abdullahrehmanov – 50
Şahid Hacı Süleyman oğlu – 50
Teyfur Hacı Allahverdi oğlu, Ağdaşlı – 50
Yakub Manafov – 50
İbrahim Halilov – 50
Cabbar Şeyhiyev, Şamahılı – 50
İbad Süleymanov, Şamahılı – 50
Meşhedi İsmayıl Ahundov – 50
Abdurrahman Zergerov – 40
Hüseyn Süleyman oğlu – 40
Yahya Bey Hasanov, Tiflis'ten – 40
Muhammed Karagözov – 30
Mabut Hacı Mahmud oğlu – 25
Kafar Manafov – 25
Mecit Hacı Rahim oğlu – 20
Muhammed Abdullah oğlu – 20
İbrahim Nebibeyov – 20
Yusif Hacı Hüseyn oğlu – 15
Kasım Hacı Vahap oğlu – 15
İsmayıl Hacıyev – 10
Şuayip Abdurrahim oğlu – 10
Veysel Rehimoğlu – 10
Aliasker Alibala oğlu – 10
Aliisa Molla Mahmud oğlu – 10
Muhammedrahim Mirzali oğlu – 10
Hüseyn Muhammed Cafer oğlu – 10
Nuru Salam oğlu – 5
Ahmed Hacı Yusif oğlu – 5
Aliekber Hasanali oğlu – 5
Abdullah Hacı Vahap oğlu – 5
Hüseyn Şıhlarov – 5
Sultanmurad Bey Efendiyev, Şamahılı – 5
Meşhedi Genceli – 3

**Möhtaclara Kömək cəmiyyəti bu yardımı alaraq yardımda
bulunan həmyətli kardeşlərə yürekten təşəkkür ediyor.**

Deftərçə numara 19

Məşhədi Abdülislam Muradaliyev vəsıtasıyla:

Məşhədi Yusif Aliyev – 15

Məşhədi Abdurrahman Muradaliyev – 25

Azizallah Heybetov – 5

Sakine Heybetov – 5

Beyler Bey Şəherbeyov – 100

Aliyev – 3

A. Aliyev – 3

M. Karagözov – 3

A. Heybetov – 3

Abilov – 3

Məşhədi Yusif Necefov – 5

Məşhədi Hasan Muhəmmədov – 25

Ağameşhədi Mehdi Zeynelov – 25

Abdülhalig Aliyev – 50

İşhak Aliyev – 5

Kərbəlayi Kazım Kuliyev – 10

Kərbəlayi Məlikmuhammed – 5

Mirabutalib Muhəmmədov – 25

Abdülaziz Abdullahov – bir bin manat

Mustafa Bey Alibeyov – 5

İsmayıl Cabbarov – 5

Muhammedsadıq Lütfulizadə- 5

Kulu Hudaverdiyev – 10

Məşhədi Aliekber Esadullahov – 25

Fərmanalı Pəncənbeyov – 10

Ağahabib Səferov – 15

Hacı Muhəmmədəğa – 20

Ağacavad Fəyyazov – 25

Həşim Cabbarov – 5

Ağaismayıl Hüseynov – 3

Ağamuhammed Hüseynaliev – 25

Kulamhüseyn Lütfuliyev – 15

Mirismayıl Məhdizadə- 10

Mahmudbəyov – 15

Kulamhüseyn – 5

Məşhədi Səferli Şeyheli oğlu – 10

Məşhədi Kazım Fərecullahov – 100

Nasrullah Cəferov – 3

Məşhədi Həbib Yusifzadə- 50

Həsəpolat – 5

Hasanağa Kuliyeu – 10
Aliğa Kafarzade – 5
Kerbelayi Ekber – 10
Ağa İsmayıl – 10
Kulam Yahyayev – 10
Mehdi Möhsünov – 15
Rahim Askerov – 20
Ruhullah – 3
Meşhedi Haşim Bağirov – 5
Meşhedi Ali Feyziyev – 3
Ağa Kulamali Ahmedov – 50
Mirzayusif Caferov – 15
Mehdi Muhammedsadik Kasımov – 40
Fetaliyev – 10
Hacı Rıza Aliyev – 20
Seyid Hasan – 3
Aziz Habib oğlu – 2 tuman, 1 gömlek
Mahmud Kurban oğlu – 150
Hacı Hasan Hüseyn Hacı Batur oğlu – 100 m
Ağa Muhammed oğlu Babayev – 1 yorgan, 1 Yastık
Ağabala Kuliyeu – 2 yorgan, 1 döşek, 1 Yastık
Meşhedi Kardaşhan Hacı Nemet oğlu – 5
Rızakulu Hasanov – 5
Mustafa Efendi – 5
Ahund Molla Mehdi Alikuluzade vâsıtasıyla:
Zabrat kendinden 203-76
Mürşit Hacı oğlu- 1 yapıncı, 1 kürk
İbrahim Hasanov – 3 yorgan, 1 battaniye, 1 balaca döşek
A.R. – 40

**Alisefder Rahimov vâsıtasıyla Tağıyev fabrikasında mevlit
bayramında cem olunan bir bin 110 manat**

Yine Alisefder Rahimov vâsıtasıyla toy meclisinden 2709 manat 23 kuruş
Muhammedhüseyn Bey Yüzbaşıyev – 40
Rizvan Nerimanov – 1 don, 1 şalvar, 1 gömlek, 1 tuman
Meşhedi Caferkulu Rehimov – 1 yorgan, 1 Yastık, 1 gömlek
Fetullah Esadullin vâsıtasıyla 137 m. – 95
Rüstem Demirov – 3
Abdullayev – 3
Aliekber Dellal – 10
Mehdikulu Necefov – 5
Ağarehman Aliyev – 20
Mirza Ahmet Abbaskuliyeu – 25
Nefsullah Muradov – 3

Hudadat – 3
Mehdikulu Lüttelizade- 10
Hacı Hasan Ağaabbasov – 25
Hacı Mirzaveli Aliyev – 20
Aliheydar Hüseynkuliye – 12
Mirahmed Mirkafarov – 5
Mirzayusif – 5
Mirza Esadullah – 5
Teymur Melikov – 10
Alikulu Aliyev – 5
Kefenden (örtülü bir şeyden – bak) gelen- 3
Muhammedcevad Kasımov – 20
Meşhedi Ali Muhammedalizade zergerler vâsıtasıyla 36 manat 80 kuruş
Kerbelayi Abdülhüseyn vâsıtasıyla 181 manat
Sadıkov – 25 manat
Meşhedihasan Ağamelikov – 100 manat
Meşhedi Ali Kasımov – 5 manat
Abdülali Muhammedzade- 5 manat
Meşhedi Muhammedibrahim Hudaverdiyev – 25

3 nuamra kitapça ile Oruç Oruçov'un topladığı ianeler

M. A. Sıtkı - 3
Seyid Hüseyn Sadık – 20
Reşit Yusifzade- 3
Halil İbrahim – 5
Cihangir Hasanzade- 5
Aliabbas Alizade- 1
Meşhedi Akberov – 5
Meşhedi Haydar Kerimov – 2
Hamid Kerimov – 3
Salman Hüseynzade - 3
Hacıağa Orucov – 3
Ali Şevki – 3
Mikayıl Hasanov – 1
Alibala Babayev – 3
Abdürrahim Aslanov – 3
Muhammedkerim Kerimov – 3
Muhammed İsmayılov – 1
Tağı Aliyev – 1
Muhammed Kuliye – 1
İsmayıl Hasanov – 1
Baba Eyvazov – 1
Alihasan Kasımov – 50 kuruş
Abdürrahman Efendizade- 5

Süleyman Kerimov – 5
Cebrayıl Cebrayılov – 4
Alihaydar Aliyev – 3
İsmayıl İsmayılov – 3
Rızakulu Babayev – 5
Aslan Hüseynov – 3
Hasan Aliyev – 1
Nina İvanova – 1
Necefkulu Necefov – 1
Ali Tağıyev – 2
Selim Ali Ekberov – 5
Ali Ahmedov – 3
Hasan Balahan Babayev – 1
Hayrullah Habibov – 20
Ağabala Abdullayev – 50
Kentekurkandan Aliövset İsgenderov – 100
Aksuhurddan Bünyad Alibeyuğurluzade - 150
Azizullah Heybetzadə - 2 yorgan
Hacı Şeyh Musa – 50
Seyithan Murad oğlu – 50
İbrahim Abakar oğlu ve Ömer Muhammedali oğlu – 50

Hacı Molla ağa Ahund Resulzade vâsıtasıyla 139 manat

50 Kuruş

Hacı Molla Ağa Resulzade- Libade (hırka) 1 tane
Alimurad Hacı Zekeriya oğlu – 40 manat

Ahmed Osmanov, Ağdaş – 850 manat 90 kuruş
Cabbar Karyağdı oğlu – 20 manat
Müslüm Hacı Abdal Güman oğlu, Petrovsk – 40 manat
Kurban, tarçı – 20 manat
Habib Abbasov, İrevanlı – 20 manat
Mirabdullah Mirbağırov – 5 manat

Kerbelayi Mehemedhesen Haşimov vâsıtasıyla

Hacı Cavad mescidinden – 200 manat 80 kuruş
Kasım Kasimov vâsıtasıyla Ağdaş'tan toplanıp gönderilen 725 manat
Bakı Müslüman Mürettepleri teşkilatı tarafından verilen müsamereden
Cihangir vâsıtasıyla bir bin manat.
Yeni ...haradan (baştaki harfler silinmiş, Buhara olması ihtimali yüksektir)

Abdullah Arifoviç Bektemirov vâsıtasıyla 600 manat
Hokanddan Abdülğani Abdülhaligovdan – 50
Petrovskdan Yusif Abakaroğlu – 40 manat
İvanovkada Abdullah Efendiyev – 85 manat
Nijnilagis kendinde Hanmuhammed ve Hacı Gazi – 74 manat 50 kuruş
Kasımkennden Şihabeddin Molla Milamov – 6 manat
Mahmud Hacıev – 50 kuruş
Hasan Muhammedoğlu – 50 kuruş
Mahmud Hacıev – 1 manat 50 kuruş

(Birinci sıradan mabet)
Yusif Resulov – 5 manat
Habib Bağirov – 5
Esad Yusifov – 5
İbad Yusifoğlu – 5
Haydar – 5
Hacı Masum – 5
Hacı Rüstem – 5
Kurbankulu – 5
Hacı Bedel – 5
Meşhedi Muhtar Hüseynov – 5
Meşhedi Abdülhalig – 5
Mustafa – 5
İslam – 5
Aliekber -5
Muhammedov – 5
Reşit Kuliyeu – 5
Muhammedali – 5
Ağabey – 5
Hacı Gani – 5
Hasanağa Aliyev – 10
Muhammed Salam oğlu – 5
Habib Meşhedi Necefkulu oğlu – 5
Kerbelayi Alinağı Hüseynzade- 10
Hacı Halilov – 10
Meşhedi Abdulla Abdullayev – 3
Süleyman Abbasov – 3
Meşhedi Aliyev – 10
Mircelil Miribrahim oğlu – 5
Meşhedi Gaffar Ahmed oğlu – 10
Meşhedi Hüseyn Abdulov – 10
İsmayıl Molla Tağı oğlu – 5
Aliekber Süleymanov – 5
Nasrullah Sadıkov – 5

İsmayıl Asker oğlu - 10
Hüseynali Aliyev - 10
Hasanbala Abdül oğlu - 5
Azer - 5
Ağaali - 10
Alibala - 10
Eşref - 5
Alihaydar - 10
Rüstəm - 5
Rahim Aliyev - 5
Mirza Ali - 5
Muhammed - 5
Ağabala - 5
Hüdaverdi - 3
Muhammedkerim - 5
İbrahim - 3
İbrahim - 3
İbrahim - 5
Muhammed - 3
Nevruz - 5
Kerbelayi Muhammedali - 5
Yusif Muhammedov - 10
Selman Necefkuliyev - 5
Hacı Ali - 5
Aliabbas - 5
Muhammedali - 5

Müdür: Oruç Oruçov
Bakı. Elektrik "Turan" matbaası

№ 3 1/2 1948

هر يوه
تک نسخه
۵۰ ډکډر

مک کو

باس محرر خليل ابراهيم

محل اداره جمعيت خپريه سټاک اوچونچي مرکه سټاک

اسپرلرک و عموم محتاجلرک مشيت و احتياجندن بحث ايډن ايده دورت دغه نشر اولونان غږنه در

اعلان

پوښت ايله محتاجلرک معاونت ايډن جمعيت اعلان ايډن پورک جمعيت ايله اولان هر پوښت محتاجلرک احتياجه تمام برف ايډن فورکارمشر ايډي جمعيت سندو دغه (هوسدارسون) بادهاعاق انکاک (۱۰) مين مطلق چي واوردر.
پوښت ايله جمعيت عموم مسلمانلر مرچت ايډن خراش ايډن پورک بوجي يا روزمته باخود وونگور خريه وزيه جمعيت ايډن خردلاسرلار وها بيه بوي اهلر بيډيرتک ايله ملوم ايډن پورک چماعتز بوگون يارم بيمرسه صباحنن خيول هر قوسه وکوزنه جوچي آچه ميتلا اولاجددر.

محتدا چالشمالير

پوښت زافقاسمايله برابرې کوشري نيات دوسه پوښت نهانکه هوسنددر. پوښتد حکم سورمکه اولان باق نيات فصلک، آخيت صورتی آندشدر. اگر بوگون آخيت نام فضاييله خولانده مشه گوتله پورک باق نامه آخيت حکم خرا اولاجددر. چونکه احوال بحرانيډر: ملوم اولډني اوتورم زافقاسمايکتريا شمالي فافقاسمايک تاحلي ايله دولتيو. ايډي ايله شمالي فافقاسمايک لاري مفداره تاحل کترک ممکن وگدر. پوښتد برچون سبزي وار، هر مده لري بولارده اول حال حاضرده ديمر بولاريد، ديمر بوزغوني ولاديقان ديمر بولند، خصوصي حاد، اروفوندن دولتي شمالي فافقاسمايک فافقاسمايک وازجمه باکوشريه تاحل گيرک چوق چين اوليور.

تايا شمالي فافقاسمايک تاحل نيم اولان پري تاحل آلت وپريشيني لرنده عياني بر آت ايډنک اوژ سياترني آخيت کوبه پوروتک چالشيور وحادت سحره ولس معکم وحادتد مدامه اولونان برليني آخيت آلان کي زافقاسمايک آخيت بين رساسته تايم ايډن ايډن پورک. تايا دگيچلر ايله پوښتاکل چالشيورلار، سلورډ ايکي يلدک ک تاحل آلدن و فونر ايله شمالي آخيتد کيسه ايډن پورک مين اراق اداره لرنک مدهمه وپريشيني، وخاله تايت قيمت چين ايډن پورک، تاحل...

اينډر پورک، زيرا بولار مين بقصدله شمالي فافقاسمايله گيرک لرندن هر نيمه اولور اولسون ساون اولسون ديه، محنده اوښ چوق لها آليولار. بولار ديج تلاوت ايډن پورک چوک لها آلوب بهاد، ساترلار، اما بولارک بو جر کترندن دولتي شمالي فافقاسمايک اراق اداره لرنه تاحل ساترلار. مده طريه در: ماردايک، شترين برس، هديگري ۴ ايمات وپرسه ايله مال صاحب مالي ايکچي شتره ورمچک در.

پوښتد بر طرفدن عمومته ديمر بولارک و نيات اشرانک پريشيني، ايکچي طرفدن شمالي فافقاسمايک تاحل الله گوجلر بر سراج ايکچي سياتي، او چالچي طرفدن ده کيسه چي لرون چوکي نتيجي شمالي اولان زافقاسمايک و خصوصي باکو شهر فحکک چکيروي باق نامه آخيتد مروض اولاجددر. لکن برصف اهالي وارک باقون زافقاسمايک لرون دگلي چوقدن بري آخيت چککده در.

برچون عاقله وارک ايک غروش نلري وارديسه بيشاره اوشاين سياتوب چورک ويريولار: ايډي اوشاين لري فورکار پورک، بس بونن سوگرسي تاوا چقدر ؟

خلق بوزلر ايله نوکولوب پريلاچ وپوښتد کارندن تماشا ايډن پورک در؟ شهبه سزک ايډنک لول اولارمده، تمام فقير فقا ايډنکد ليرم باچقدر : احسان صاحبلي، سخاوتي آدمار، خيرات صاحبلي، بولارک کومک ايډن کتر در! هله بوساعت ديمر کومک را ايډن پورک خصوصي خطيولرک آري آري گو شترنگري يارديمن بادهه خاردره شهر مده بوجوق خپريه بوسه وپريشيني وارک فافقاسمايک کومک ايډن پورک: باکو سيادان جمعيت خپريه مين محتاجلرک کومک چيني ونيچ آلدن بري ايجري و باير شهرک مختلف محاردره تشکلي ايډن پورک اولان داهه افقار چالشيور. چيچت خپريه لرن ايريش گروب کورمه

► **Möhtaclara Kömek Gazetesi**
No 3

Transkripsiya

Möhtaclara Kömək

Nº 3, Baş mühərrir Xəlil İbrahim. Hər yerdə tək nüsxəsi 50 qəpikdir.

Məhəlli-idarə: Cəmiyyəti-xeyriyyəsinin üçüncü mərtəbəsində.

Əsirlərin və ümummöhtacların məişət və ehtiyacından bəhs edən ayda 4 dəfə nəşr olunan qəzetədir.

Elan

Bununla möhtaclara müavinət edən cəmiyyət elan ediyor ki, cəmiyyət əldə olan nəğd pulunu möhtacların ehtiyacına tamamilən sərf edib qurtarmışdır. İndi cəmiyyət sandığında (qosudarstvenni) padışahlıq bankının 10 min manatlıq çeki vardır. Bununla cəmiyyət ümummüsəlmanlara müraciət edərək xahiş ediyor ki, bu çeki ya öz qiymətinə, yaxud yüngül şərait üzərinə cəmiyyət üçün xırdalasınlar və habelə bunu əhaliyə bildirməklə məlum ediyor ki, camaatımız bu gün yardım etməzsə, sabahdan 500 nəfər qoca və 200 nəfər uşaq aclığa mübtəla olacaqdırlar.

Müttəhidən Çalışmalıdır

Bütün Zaqafqaziya ilə bərabər Bakı şəhəri nəhayət dərəcə böyük təhlükə qarşısındadır. Bu vaxtadək hökm sürməkdə olan bahalıq nəhayət qəhətlik, aclıq surəti almışdır. Əgər bu gün aclıq tam mənası ilə hütlul etməmişsə, gözləməlidir ki, yaxın zamanda aclıq hökm-fərma olacaqdır. Çünki əhval böhranlıdır. Məlum olduğu üzrə Zaqafqaziya əksəriyyəni Şimali Qafqazıyanın taxılı ilə dolandır. İndi isə Şimali Qafqazıyadan lazımı miqdarda taxıl gətirmək mümkün deyildir. Bunun da bir çox səbəbləri var ki, ümdələri bunlardır: Əvvəla hal-hazırda dəmir yollarında ümumi pozğunluq və Vladıqafqaz dəmir yolunda xüsusi hadisələr vüquundan dolayı Şimali Qafqazıyadan Zaqafqazıyaya və əzəmlə Bakı şəhərinə taxıl gətirmək çox çətin oluyor. Saniyən Şimali Qafqazıyanın taxıl mənbəyi olan yerləri taxıl alış-verişini əllərində siyasi bir alət edərək öz siyasətlərini aclıq gücü ilə yürütməyə çalışıyor və adətən, müharibə vaxtı möhkəm və inadla müdafiə olunan bir qalayı aclıqla alan kimi Zaqafqazıyanı aclıqla müəyyən bir siyasətə tabe etmək istiyorlar. Salisən, "kisəçilər" işə böyük əngəl çıxarıyorlar. Məlumdur, iki ildir ki, taxıl alınması və qoşunla əhali arasında təqsim edilməsi müəyyən ərzaq idarələrinin öhdəsinə verilməmişdir. Və taxıla sabit qiymət təyin edilmişdir. Taxılın sabit qiyməti çox ucuz olduğundan çətin ələ gəlirdisə də, fəqət müntəzəmənlər taxıl almaq mümkün oluyordu. 1917-ci ildə taxılı asanlıqla almağa imkan vermək qəsdilə sabit qiymət iki qat artırıldı. Bu tədbir arzuolunan və gözlənilən nəticəyi vermədisə də, lakin əhvalı da o qədər də fənalaşdırmadı. Bu surətlə

چونکہ بولار ابری

لازم اولان قدر منتظم گهتیمور .

[illegible][illegible]

58

ziyyənin taxılı əldə güclü bir silah etmək siyasəti, üçüncü bir tərəfdən də "kisəçilərin" bu hərəkəti nəticəsi olaraq Zaqafqaziya və xüsusən, Bakı şəhəri qəhətlik çəkir. Və yaxın zamanda aclığa məruz olacaqdır. Lakin bir sinif əhali var ki, yaxın zamanda məruz olacaq deyil, çoxdan bəri aclıq çəkməkdədir. Bir çox ailələr var ki, qəpik-quruş nələri vardısı, yemişlər, ev şeylərini satıb çörəyə verirlər. İndi ev şeyləri də qurtarır. Bəs bundan sonrası nə olacaqdır? Xalq yüzlərlə tökülüb qırılacaq və bu adamlar da kənardan tamaşamı edəcəklərdir? Şübhəsiz ki, acından ölənlərsə də, tamam fəqir-füqərə aclıqdan qırılmayacaqdır. Ehsan sahibləri, səxavətli adamlar, xeyrat sahibləri bunlara kömək edəcəklərdir. Hələ bu saat nə qədər köməklər edirlər. Xüsusi, şəxslərin ayrı-ayrı göstərdikləri yardımdan başqa hazırda şəhərimizdə bir çox xeyriyyə müəssisə və heyətləri var ki, fəqir-füqərəyə kömək edirlər. Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi Möhtaclara Kömək cəmiyyəti neçə aylardan bəri içəri və bayır şəhərin müxtəlif məhəllələrində təşkil edilmiş olan "ianəül-füqra" heyətləri... Cəmiyyəti-xeyriyyənin bir iş görüb-görmədiyindən xəbərim yoxdur. Ancaq yuxarıda zikr etdiyim sair cəmiyyətlər mümkün olan qədər ianələr yığıb əsirlərə və şəhər fəqir-füqərasına yardım edirlər. Bunların hər birisinin yığdığı pul, etdiyi kömək az deyil. Lakin bununla belə ehtiyacı tamamilə ödəmir və gələcəkdə əsla ödəməyəcəkdir. Çünki bunlar ayrı yığır, ayrı paylayırlar. Həm də iş lazım olan qədər müntəzəm getmir. Halbuki, bunları nizama salaraq işlər qaidə ilə aparılırsa, müntəzəm fəaliyyət nəticəsində həm ianəni çox toplamaq olar, həm də bütün möhtacların ehtiyacı ödənə bilər. Nəticə bunun üçün aşağıdakı tədbirləri görmək lazımdır: Əvvəla, Bakıda mövcud xeyri cəmiyyət və heyətlərini bir mərkəzə tabe edib vəsul olan pulları bir ümumi kassaya tapşırmaq saniyə fəqir-füqərəyə və əsirlərə nə qədər şey lazım isə onların həpsinin xırğını müəyyən bir heyətə tapşırmaq. Bunun üçün də rəsmi surətdə tanınmış və bir vaxt böyük rol oynamış olan cəmiyyəti-xeyriyyəni iş görməyə müstəid bir hala salaraq onu mərkəzi komitə dəyə tanımaq və ümumi kassa ilə ümumi xərid məsələsini ona tapşırmaq. Şəhərin müxtəlif məhəllələrində mövcud "ianəül-füqərə" heyətlərini də bu mərkəzin məhəllə şöbələri kimi tanıyaraq hər məhəllənin fəqərasının hesabını saxlamaq, ehtiyacı lazımı öyrənmək, veriləcək olan şeyləri də həmə öz əlləri ilə məhəllində paylamağı onlara tapşırmaq. "Möhtaclara kömək" cəmiyyətini də həmin bu xeyriyyə aparatı ilə birləşdirərək əsirlərin yesirlərin ehtiyaclarının da ödənməsi üçün müəyyən bir heyət təyin edib məhəllə şöbələri kimi ona da müəyyən vəzifələr tapşırmaq. Zənnimizcə, böylə olarsa, ayrı-ayrı qüvvələri bir-bir yığb müttəhidən çalışmaq mümkün olar. Camaatımızın fəqərasını aclıq və ölüm təhlükəsindən qurtarmaq üçün yeganə çarə bunu bilirik.

Xəlil İbrahim

ləri və bundan dolayı yüz minlərlə meydana atılmış yersiz-yurdsuzları yetim uşaqları, dul arvadları nəzərə alırıqsa, necə böyük bir bəla qarşısında olduğumuz aşkar olar. Düşünməliyik ki, bu möhtaclar ordusuna indidən diqqət verilərək yaxşı təmin edilməsələr, bir hissəsi dilənçilik, bir hissəsi oğurluq, quldurluq, cibgirlik, qətl və qarətlə məşğul olub dinc və çalışqan insanları da narahat edib hər bir fəlakətə sala biləcəklər. Çünki aclıq insanı hər bir fəna yollara sövq edər. Əgər buna indidən çarə aranıb önü alınmazsa, bir neçə müddətdən sonra bunlardan uşaqlar törəyib özləri kimi daha neçə yüz min möhtaclar törəyəcəyi bədihidir. İndidən belə görürük ki, hər gün hər həyətə səhərdən axşamadək 40-50-yədək dilənçi soxulub dilənməkdədir. İrandan gündə paraxod dolusu çıl-çılpaq qoca, cavan çoluq-çocuqları ilə gəlib küçələri dolduraraq dilənməkdə və hər cür fəna hərəkətlərə mübaşir olmaqdadırlar.

Kəndlərdə bunların ədədi daha artıqraqdır. İştə bir tərəfdən bu bikizlərin halını yüngülləşdirmək, digər tərəfdən varlılar və çalışqanlar özləri asudə yaşamaq məqsədilə bunların məişətini təmin etmək və gələcəkdə bunların miqdarını mümkün qədər azaltmaq uğrunda heç bir fədakarlıqdan çəkinməməlidir. Bunu da əlavə etməliyik ki, fəna hal keçirdiklərindən tamam müsri (yoluxucu) xəstəliklər bunların arasında hökm-fərma olub varlı və təmizkar siniflərə də sirayət edir. Millətin qeyri-ehtiyacları: Maarif, sənət, siyasət mühüm məsələlərdən olduğu kimi möhtacların hali-hazırasını və gələcəklərini təmin etmək də eyni dərəcədə mühüm məsələlərdəndir. Ona görə də millətimiz bu füqəraya əhəmiyyət verərək böyük xeyriyyə təşkilatları qurub geniş surətdə binagüzarlıqlar etməlidir. Böylə tədbirlər qəbilindən olmaq üzrə: qocalara aczxanə, kor və karlara məxsus məktəb və sənətxanələr, qızlara və oğlan uşaqlarına məxsus ayrı-ayrı tərbiyəxanələr, ayrı-ayrı sənətxanələr, fabriklər bina edib bunlara edilən məxaricləri həmən sənətxanələrdən əxz etməklə onları gələcəkdə də bir sənət sahibi etməklə həm onları, həm camaatımızı hər bir dərddən qurtarmalıyıq. Düzdür, bizim Bakıda böyük bir cəmiyyəti-xeyriyyə binamız vardır. Fəqət bu binada lazım olan bir xeyriyyə idarəmiz yoxdur. Budur, neçə illərdir ki, cəmiyyəti-xeyriyyə namilə bir idarə intixab edilmiş bu vaxtadək ondan layiqi-itina bir əsər görünməmişdir. Budur, neçə aylardır ki, bu idarə nə sədr, nə müavini-sədr, nə üzvlərinin üzünü görmüşdür. Aclar, çılpaqlar, qaçqınlar, başlı-başında qalmaqdadır. İki ay bundan əqdəm bu hal nəzərə alınaraq "Möhtaclarla kömək" adında təzə bir cəmiyyət təşkil edilmişdirsə də, ancaq bir şəhərdə iki xeyriyyə olması həm camaatı çaşdırır, həm möhtacları, həm də hökumət tərəfindən müsəlman cəmiyyəti-xeyriyyə adı bir dəfə rəsmən tanındığı üçün hökumət dairələrində "Möhtaclarla kömək" cəmiyyətini tanımaq istəməyib həmin rəsmi idarələr tərəfindən olan maddi və mənəvi yardımları əldə edəmədiyindən bir çox müşkülata uğramaqdadır. İştə, bunun üçün "Möhtaclarla kömək" cəmiyyəti qərar qoymuşdur ki, bu günlərdə şəhər əhalisini ümumi iclasa dəvət edib

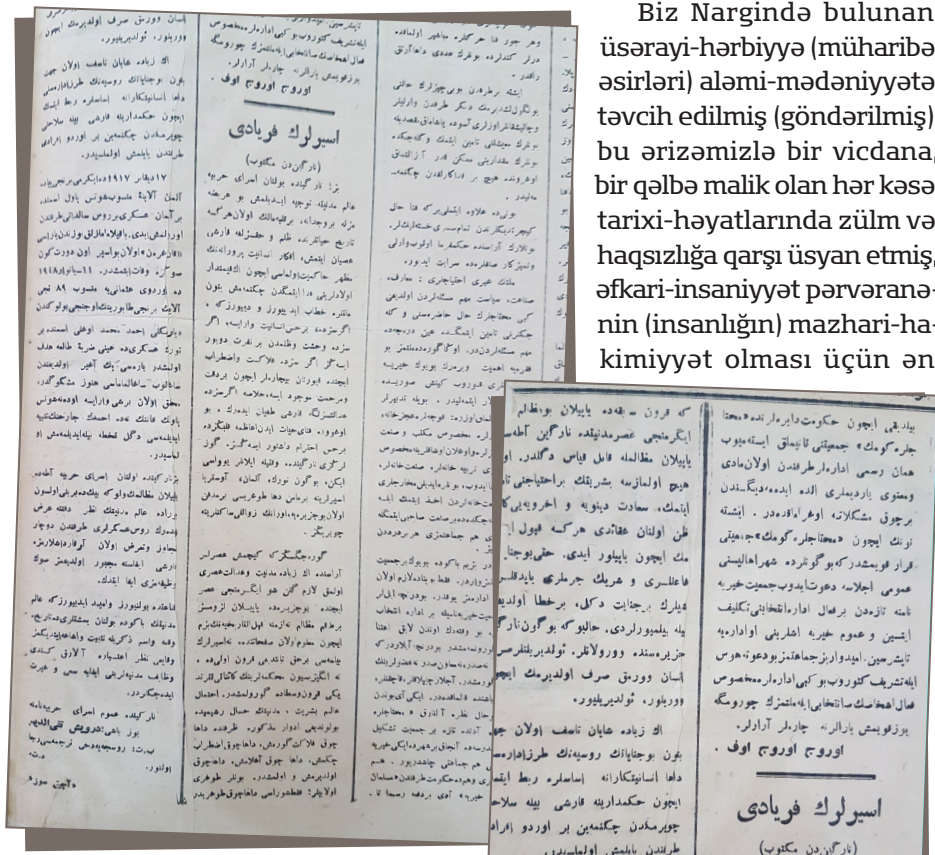
cəmiyyəti-xeyriyyə naminə təzədən bir fəal idarə intixabını təklif etsin. Və ümumxeyriyyə işlərini o idarəyə tapşırırsın. Ümidvarıq, camaatımız bu dəvətə həvəslə təşrif gətirib bu kimi idarələrə məxsus fəal əşxasın intixabı ilə millətimizin çürüməyə üz qoymuş yaralarına çarələr ararlar.

Oruc Orucov

Əsrlərin Fəryadı

(Nargindən məktub)

Biz Nargində bulunan
üsərayi-hərbiyyə (müharibə
əsirləri) aləmi-mədəniyyətə
təvcih edilmiş (göndərilmiş)
bu ərizəməzlə bir vicdana,
bir qəlbə malik olan hər kəsə
tarixi-həyatlarında zülm və
haqsızlığa qarşı üsyan etmiş,
əfkari-insaniyyət pərvəranə-
nin (insanlığın) mazhari-ha-
kimiyət olması üçün ən

qiymətdar övladlarını fəda etməkdən
çəkinməmiş, bütün millətlərə xitab
ediyoruz və diyoruz ki, əgər sizdə
bir hissi-insaniyyət var isə, əgər
sizdə vəhşət və zülmədən bir nifrət
duyuyor isəniz, əgər sizdə fəlakət və iztirab içində qıvranan biçarələr
üçün bir diqqət və mərhəmət mövcud isə xülasə, əgər siz də ədalətsizliyə
qarşı tüğyan edərək bu uğurda fənai-həyat edən əəzimizə qəlbimizdə bir
hissi-ehtiram daşıyor isəniz, gözlərinizi Nargində vaxtilə ilanlar yuvası

ikən bu gün türk, alman, avstriya əsirlərinə bir mə-mən, daha doğrusu bir mədfən olan bu cəzirəyə, oranın zavallı sakinlərinə çeviriniz. Görəcəksiniz ki, keçmiş əsirlər arasında ən ziyadə mədəniyyət və ədalət əsri olmaq lazım gələn bu XX əsr içində bu cəzirədə yapılan lüzumsuz bir taqım məzalim nə əzminəyi-kablət tarixiyyənin (tarix öncəsi zaman) bizim üçün məlum olan səfahatında (dövrələrində) nə əsirlərin bilməsi bir haqq tanındığı, qüruni-üləda (birinci qərinə/ibtidai icma quruluşu), nə engizisyon (inkvizisiya) məhkəmələrinin kainatı titrətdiyi qüruni-vüstada (orta əsrlərdə) görülmüşdür. Ehtimal aləmi-bəşəriyyət, mədəniyyətin hali-rüşeymidə bulunduğu ədvari-məzkurə (adı keçən dövrlər) zərfində daha çox fəlakət görmüş, daha çox iztirab çəkmiş, daha çox ağlamış, daha çox öldürmüş və ölmüşdür. Bunlar doğru ola bilir, fəqət burası daha çox doğrudur ki, qüruni-sabiqədə (keçmiş qərinələrdə) yapılan bu məzalim XX əsri-mədəniyyətdə Nargin Adası'nda yapılan məzalimlə qabili-qiyas deyildir. Onlar heç olmazsa, bəşəriyyətin bir ehtiyacını təmin etmək, səadəti-dünyəviyyə və üxrəviyyə qurtaracaq (?) zənn olunan əqaidi hər kəsə qəbul etdirmək üçün yapılıyor idi. Hətta bu cinayətin failləri və şəriki-cürmləri yaptıkları şeylərin bir cinayət deyil, bir xəta olduğunu belə bilmiyorlardı. Halbuki, bu gün Nargin cəzirəsində vurulanlar, öldürülənlər sırf insan vurmaq, sırf öldürmək üçün vuruluyor, öldürülüyor. Ən ziyadə şayani-təəssüf olan cəhət bütün cinayətlərin Rusiyanın tərzi-idarəsini daha insaniyyət-kəranə əsaslara rabt etmək üçün hükümdarına qarşı belə silahını çevirməkdən çəkinməyən bir ordu əfradi tərəfindən yapılmış olmasıdır. 17 dekabr 1917-də 21-ci piyada alman alayına mənsub Şots Pavel ismində bir alman əsgəri bir rus soldatı tərəfindən vurulmuşdu. Baxılamamazlıq üzündən yarası qanqren olan bu əsir 14 gün sonra vəfat etmişdir. 11 yanvar 1918-də orduyi-Osmaniyə mənsub 89-cu alayın birinci taborunun üçüncü bölüyündən Diyarbəkirli Əhməd Məhəmməd oğlu ismində bir türk əsgəri də eyni zərbəyi-taliyə hədəf olmuşdur. Yarası pək ağır olduğundan sağalıb-sağalmaması hənüz məşkukdur. Mühəqqəq olan bir şey varsa, o da nə Şots Pavelin qanında, nə də Əhmədin carihinin tənbeh edilməməsi deyil, taxtie edilməmiş olmasıdır. Biz Nargində bulunan üsərayi-hərbiyyə adada yapılan məzalimin vələvki mində birini olsun, burada aləmi-mədəniyyətin nəzəri-diqqətinə ərz edərək rus əsgərləri tərəfindən düşəri-təcavüz və təərrüz olan arxadaşlarımıza qarşı ifasına məcbur olduğumuz son vəzifəmizi ifa etdik. Bu qənaətdə bulunuyoruz və ümid ediyoruz ki, aləmi-mədəniyyətin Bakıda bulunan müməssilləri də tarix vaqə və isim zikri ilə təsbit və işaa etdiyimiz vaqiyəyi nəzəri-etibara alaraq kəndi və zaif i-mədəniyyətlərini ifaya səy və qeyrət edəcəkləridir.

Nargində ümumüsərayi-hərbiyyə naminə yüzbaşı Dərviş Takiyüddin

Ruscaya dəxi tərcüməsi rica olunur

"Açıq söz", N 655

15 yanvar, 1918

İanə

Məşədi Əli Cəfərov vasitəsilə 7 nömrəli qəbz kitabçası "Möhtaclara kömək" cəmiyyəti faydasına ianə edən zəvati-kiramın (möhtərəm şəxslərin) adları qərarı-zeyn (aşağıdakı şəkildə) üzərədir.

..... Qalivanov Tükdəli (?) kəndindən – 10 manat

Həbib Novruzbəyov – 10

Ömər Həsənbala oğlu – 10

Talib Babaoğlu – 5

Təhar Vilson (?) oğlu – 5

Əlabbas Nəsirov – 10

Məhəmmədtəği Əsədov, Ağdaş – 5

Əlabbas Xəlli – 5

Əhməd Əfəndi, Ağdaş – 20

Rza Ağayev, Qarabağ – 5

Məhəmməd Məhəmmədov, Müsüslü – 5

Mahmud əfəndi Əfəndizadə - 5

İskəndər İmamov – 5

Sultan İsmixanov , İrəvan – 5

Mirzə Muxtar Məhəmmədov, Qarabağ – 5

Musa Əhmədov – 5

Hacı Əli Təbrizi – 10

Xəlil Əbilov, Xıllı – 5

Baba Əliyev, Mərdəkan – 5

Nəcəf Orucəliyev – 5

İsmayıl Səliman oğlu – 5

Cəfər Həsənov – 10

İbrahim bəy Cavanşir, Qarabağ – 15

Mirsəlim Mirismayılov, İrəvan – 5

Məşədi İsmayıl Kərbəlayi Həşim oğlu – 5

İskəndər Rəfiyev, Gəncə - 10

Məşədi Məhəmməd Rzayev , Xoy – 6

Məhəmməd Gözəlov, Ağdaş – 10

Nəriman – 5

Əbdülhəmid Rəhimzadə, Göyçay – 15

İskəndər Səfərov, Göyçay – 15

Cəbrayıl Cəbrayılov – 5

İsmayılov , Rəşt – 25

Mustafa Abulov – 5

Məcid Hacıyev, Ağdaş – 10

Azaq Mustafayev, şəkili – 20

Mirdaməd Mirəhmədov – 10

Mirzə Abbasqulu Hacı Rza oğlu Təbrizi – 10

Məhəmməd Həsənəliyev, Qazax – 5

İsa Rzayev, Qazax – 10

اعانه		عبدالرئيد سوليف هرونى ۵۰	
۳	بەن عليوف	۱۰	احمد حاجى شگر اوغلى قوتجاين
۳	اسماخون زىلال اوغلى خاسايلى	۱۰	عبدالخالق كرىيوف لىه بازار ۵۰
۳	سلمان عباس اوغلى	۱۰	شەيدى اسداللا مەھمەد اوغلى كوكچى
۱۰	رشاخون قېتىز اوغلى	۱۰	حاجى زىلال اسماعىل اوغلى كوكچى
۱	حاجى خەلزارادە	۲۵	طوخانمىلىك شىخونوف لىنكران ۱۰
۳	سەيدىمىن صادق	۱۰	چىواد خان آقاىوف ۵۰
۳	مەرسەت مەداللىيوف	۱۰	حاجى جەببەلە مەھمەد يوف نوسىم
۳	شەيدى ابراهيم حەين اوغلى	۶	عەبدولھەسەن جىوازوف خەللى ۶
۳	على مەھمەد ابراهيم اوغلى	۲۵	كەربەلايىر قەتەلە خوجاخان اوغلى خەللى
۱	مەروەت مەداللىي اوغلى	۲۵	عەبدىل تەمور اوغلى خەللى
۱	جەبراىل اوغلى	۱۰	شەيدى سەددىر خەللى اوغلى آخەداش
۱	آقا حەين خاسەن بولات اوغلى ۵۰	۱۰	مەھمەد ئەندى زادە آخەداش ۱۵
۵	حاجى آقا رەجەم اوغلى	۱۰	مەھمەد ئەندى ئەبۇل كەرىم لىنكران
۱	بەيە مەنشى زادە	۱۰	حاجى مەھمەد حەين مەھمەد اوغلى كوكچى
۱	حەين دەرەندە اوغلى	۱۰	على حاجى نوربىيوف آخەداش ۱۰
۱	على خەسكىر عليوف	۲۵	ابراهيم حەيدوف ۵۰
۱	بەردى	۶	على خانكەت اىوب بىيگوف ۲۵
۵۰	كەربەلايىر بايرام	۲۵	داداش كەرىم اوغلى
۳	جەربىيوس خورەدور	۲۵	حەيد سەددىر اوغلى آخەداش
۵	على مەيرزا	۲۵	حەين قەزىيوف
۱	قەسەم شەيدى خەسكىر اوغلى	۲۵	حەين كەت رەجەم بىيگوف
۱	مەرسەد ئەلەين	۳	شگر آقاىوف قەزىيوف
۲	حاجى سەين قەلى اوغلى	۱۰	شەيدى مەھمەد خەرب اوغلى كوكچە
۲۰	رەجەت قەزىيوف	۱۰	عەبدەللا حاجى مەداللىي اوغلى نوروزوف
۲	مەھتار وەردىيوف	۱۰	ابىل شەيدى احمد اوغلى سەليوف
۲	علەيلى مەداللىيوف	۱۰	شەيدى آقا حاجى صادق اوغلى خەرب اوغلى
۲	علەيلى خەسكىر اوغلى	۱۰	شەيدى خەن شەيدى قەزىيوف
۱	شەيدى مەھمەد سەددوف	۱۰	قەسەملى تەجەلل زادە
۱۰	حەين حەين اوغلى	۱۰	حاجى مەداللىي نوروزوف
۵	عەل حەين اوغلى	۱۰	بابا حاجى حەين اوغلى مەداللىي
۱۲	جەبىرئەلەيى بىگەزادە قەزىيوف	۱۰	رەسا قەلى يوف
۲	نورمەھمەد كرىيوف	۱۰	على اكەرىلەيىوف
۲	خەسكىر مەلايىرايىم اوغلى ۵۰	۱۰	جەيدىر شەيدى مەداللىي اوغلى
۵	مەھمەد جەيىوف	۱۰	جەمال توفايىف
۲	جەيىل مۇسى يوف	۱۰	عەبدالكرەم خەللى اوغلى
۳	آلەيىزىن اوغلى	۲	مەلايەدالكرەم خەللى مەھمەد اوغلى
۱	رەيىن قەزىيوف	۱۰	مەھمەد قەلى اسد اوغلى
۲	شەيدى اسدەلە مەھمەد اوغلى	۵۰	حەين آقا مەھمەد زادە
۳	شەيدى اسماخون مەداللىي	۲۵	نەزەت خەللى بوسەف اوغلى
۳	رەجەم اوغلى		
۶	علەيلى حەيد مەھمەد اوغلى		
۳	دەزىرە		
۳	مەداللىي		
۲	ت. اوسىيوف		
۵۰	قەزىيوف		
۱	آ. مەداللىي		
۱	خەيىم مەھمەد اوغلى		
۳	جەيىل باباىوف		

Məhəmməd Yunis oğlu, Göyçay – 10
Əbdürrəşid Sotiyev, Qroznı – 50
Əhməd Hacı Şükür oğlu, Qutqaşın – 10
Əbdülxaliq Kərimov, Qalabazar – 5
Məşədi Əsədullah Məhəmmədov, Göyçay – 10
Hacı Zeynal İsmayıl oğlu, Göyçay – 25
Dora xanım Talışxanov, Lənkəran – 10
Cavadxan Ağayev – 5

Hacı Həbibullah Mustafayev, Nuxu – 6
 Əbdülhüseyn Eyvazov, Xıllı – 6
 Kərbəlayi Fətullah Xocaxanov, Xıllı – 25
 Ədil Teymur oğlu, Xıllı – 5
 Məşədi Səfdər Xəlilov, Ağdaş – 10
 Məhəmməd Əfəndizadə, Ağdaş – 15
 Muxtar bəy Manafbəyov, Lənkəran – 5
 Hacı Əli Hacı Tağı oğlu Əliyev, Lənkəran – 5
 Hacı Məhəmmədhəsən Məhəmmədov, Göyçay – 5
 Əlihacı Nuriyev, Ağdaş – 10
 İbrahim Həsənov – 5
 Əlixan bəy Eyyubbəyov – 25
 Dadaş Kərimov – 6
 Həmid Səmədov, Ağdaş – 25
 Hüseyn Qarayev – 20
 Həsən bəy Rəhimbəyov – 25
 Şəkər Ağayev, Qarabağ – 3
 Məşədi Məhəmməd Qəribov, Göytəpə – 10
 Abdulla Hacı Abdullah oğlu Novruzov – 5
 Əbil Məşədi Əhməd oğlu Səlimov – 10
 Məşədi ağa Hacı Sadiq oğlu Qəribov – 10
 Məşədi Qəni Məşədi Fərəc oğlu – 5
 Fətəli Nəcəfquluzadə – 10
 Hacı Abdullah Novruzov – 5
 Babahacı həsən oğlu Abdullayev – 5
 Rza Tağıyev – 10
 Ələkbər Əliyev – 5
 Heydər Məşədi Əbdüləli oğlu – 5
 Camal Tokayev – 5
 Əbdülkərim Qafar oğlu – 5
 Molla Əbdürrəhim Şeyxməhəmmədov – 2
 Məhəmmədtəğı Əsədov – 5
 Həsənağa Mövsümszadə – 20
 Nüsrətəli Yusifov – 25
 Məşədi Heydər Ağakışiyev – 10
 Seyid Hüseyn Seyidov – 10
 Məhəmmədəli Novruzov – 10
 Məhəmməd İbrahimov – 10
 Rüstəm Məşədi səlīm oğlu – 5
 Məhəmməd Tağıbəyov – 5
 Əli Rzayev – 10
 Bilal Kərimov və Saleh Məhəmmədov – 5
 Molla Kazımov – 5
 Əbdülpədir Turagəl oğlu Eyvazxan Ömərqulubəyov – 10

Yarpeyqızı (?) Əbdürəhman oğlu – 5
Məşədi Əli Məşədi Əhməd oğlu – 15
Siddiq İtmambəyov – 5
Mollaullah Yedigərbəyov – 5
Abid Hacı Məhəmmədəmin oğlu – 5
Qulamhüseyn Tağızadə - 5
Fərəcullah Qəribov – 5
Osman əfəndi – 4

**Hacı Aslan Məcədov vasitəsilə 11 nömrəli qəbz kitabçası ilə
"Möhtaclara kömək" cəmiyyəti fəidəsinə ianə edən zəvati-
kiramın adları zeyldəki (aşağıdakı) qərar üzərədir**

Kərbəlayi Hüseyn Həsənov, Qızılağac – 2
Babaş Nəcəfov Səlyani – 2
Məşədi Cəbrayıl Eyvazov, Qızılağac – 2
Məşədi Xəlil Hacırahimov, Qızılağac – 2
Mirzə Əlixan Amadanski – 2
Zaimülməlik - 1
Hacı Tağı Abbaszadə - 1
Hacı Süleymanov – 1
Abış Kərbəlayi İbrahim oğlu – 2
Rza Əlinarov – 5
Qafar Səfərov – 20
Əkbərağa Məhəmmədov – 3
.... Xanavadski – 3
Əli Kərbəlayi İsmayıl oğlu – 1
....allah Sadiqov – 1
Məhəmməd Əmin Əfəndiyev – 5
Əlimirzə Ələkbərov – 5
Xəlil Abdullayev – 5
Məhəmmədəğa – 1
Məhəmməd Hüseyn Abdullayev – 5
Məşədi Həsən Eyvazov – 5
Məhəmmədəğa – 1
Həsən Qasımov – 3
Bağır Rza oğlu – 2
Hacı Həsən – 1
Bəhmən Əliyev – 3
İsmayıl Zeynalov, şamaxılı – 3
Səlmən Abbasov – 3
Rza xan Qəmbərov – 10
Hacı Qafarzadə - 1
Seyid Hüseyn Sadiq - 3

Mirnemət Abdullayev – 3
 Məşədi İbrahim Hüseynov – 3
 Əli Məhəmməd İbrahimov – 3
 Mürvət Abdulla oğlu – 1
 Cəbrayıl – 1
 Ağa Ömər Xaspolad oğlu – 5
 Hacı ağa Rəhimov – 5
 Bəybala Mürtəzazadə – 1
 Hüseyn Dərbəndov – 1
 Ələsgər Əliyev – 1
 Berol – 1
 Kərbəlayi Bayram – 50 qəpik
 Cərbopolis Qorqor (?) – 3
 Əli Mirzə – 5
 Qulu Məşədi Həsənəli oğlu – 1
 Mirsadəddin – 1
 Hacı Hinnağıyev – 2
 Rəiyyət Qədimov – 20
 Muxtar Verdiyev – 5
 Abış Abdullayev – 5
 Əliqulu Əsgərov – 2
 Məşədi Məcnun Səmədov – 1
 Hüseyn Hüseynov – 10
 Ədil Hüseyn oğlu – 5
 Cəfərqulu Mehdibəyzadə Qarabaği – 10
 Nurməhəmməd Kərimov – 2
 Abbasqulu Molla İbrahim oğlu – 2.50
 Mahmud Cəbiyev – 5
 Cəmil Musayev – 2
 Allahverənov – 3
 Ruben Karapetyan – 1.50
 Məşədi Əsədullah Məhəmmədov – 2
 Məşədi İsmayıl Əlizadə – 3
 Rəhimov – 3
 Əliheydər Məhəmmədov – 6
 D.Vəzirov – 4
 M.Tağıyev – 4
 T.Osipov – 2
 Fəraş Paşayev – 50 qəpik
 A.Səfərov – 5
 Haşim Məhəmmədov – 1
 Mirtağı Babaoğlu – 3
 Sadiq Əliyev – 1
 Əbdülkərim Kazımov – 1

Soşkobimov (?) – 3
 Bir nəfər – 1
 Bir nəfər – 5
 Bir nəfər – 5
 Bir nəfər – 1
 Bir nəfər – 50
 Qulam Mirzə Səlmanov – 1
 Məhəmməd Hüseynov – 1
 Seyid Həsən – 2
 Kazım Tağıyev – 2
 İbadullah Rəsulov – 1
 Səlman Səmədov – 1
 Asif Əhmədov – 5
 Mayıl Əliyev – 1
 Vahab Mirzəyev – 1
 Əbdil oğlu – 1
 Novruzəli Əliyev – 1
 Ələkbər Səfərov – 3
 Nazaraşvili – 2
 Nəcəfov – 5
 Hüseyn Nəzərov – 1
 Xəliq Səmədov Səlyani – 2
 Bir nəfər – 3
 Həsən – 15

Eydülişlam Muradəliyev vasitəsilə 72 nömrə qəbz əsasına

Ağalar Salamov – 100
 Hidayət Axundov – 75
 Şərah Mehdiyev – 50
 Qasım Məhəmmədov – 20
 Ağalar Salamov vasitəsilə – 40
 Hacı Salam Hüseynov – 20
 Fərudin İbrahimov – 20
 Alış Sabunçulu – 10
 Seyid Əhməd Babaxanov – 50
 Hacıbəy novruzov – 10
 Hacı Şeyx Nuş (?) vasitəsilə – 30 manat 80 qəpik
 Əhməd və Səməd Hacı Nuri oğlanlarından – 200 manat vüsul oldu. Bir yüz manat uşaqlar üçün, bir yüz manat əsirlər üçün.
 Hacı Nurinin ehsanına Məhəmməd Cavad Sadiq vasitəsilə 1200
 Əbdül Mütəllib Süleymanov – 100
 Rüstəm Cəfərov – 100
 Ağə İsmayıl Tağıyev – 300
 Ağasəlim Babayev – 25

İanə edilmiş libaslar

Məşədi Saleh Qarayev – günlük təzə 18 dənə, şalvar 13 dənə, corab 10 cüt
Ağakərim bəy Məlikov – şal, örpək 1 dənə, don 1 dənə, tuman 1 dənə,
köynək 1 dənə, yorğan 1 dənə, balıq 2 dənə
Kərbəlayi Nəcəfqulu mərhum Sabunçu – yorğan 1 dənə
Axund Əbdülqasim Sabunçu – yorğan 1 dənə
Əliş Sabunçu – yorğan 1 dənə
Əziz Əsəd vasitəsilə (?) - köynək 3 dənə, tuman 1 dənə, şalvar 1 dənə,
furaşka 1 dənə, 2 balıq, jilet 1 dənə
Axund Molla Ağa vasitəsilə Hacı Məciddən – köynək 1 dənə, tuman 1 dənə
Kərbəlayi Əbdəmin Məlik Rza oğlu – vermiş 10 ... (?)
Əziz Heybət oğlu –köynək köhnə - 1 dənə, tuman köhnə 2 dənə
Rizvan Nərimanov – köynək 1 dənə, tuman 1 dənə, şalvar 1 dənə, don
1 dənə
Məşədi Cəfərqulu Rəhimov – köynək 1 dənə, yorğan 1 dənə, balıq 1 dənə
Ağa Məhəmmədəli Babayev – yorğan 1 dənə, balıq 1 dənə
Ağabala Quliyev – yorğan 2 dənə, balıq 1 dənə, döşək 1 dənə
Mürşid Hacıoğlu – yapıncı 1 dənə, kürk 1 dənə
İbrahim Həsənov Qarabaği – yorğan 1 dənə, ədyal 1 dənə, döşək 1 dənə
Əli Sultan Kərbəlayi Dadaş oğlu – tuman köhnə 1 dənə, köynək 2 dənə

Ağa Məhəmməd vasitəsilə Qazı Mədədin 46 nömrəli dəftərçəsi mucibincə yığılmış ianələr

.... Mirzəkiroğlu (?) – 3 manat
Qoca Ümidliخانoğlu – 1 manat 50 qəpik
Seyid Mirqəyyum - 50 qəpik
Məhəmməd Bəkir oğlu – 1
Nəbiullah – 1
Heydər Məhəmməd oğlu – 1
Musa Məşədi qəyyum oğlu – 50 qəpik
Həbib Fərəc oğlu – 50 qəpik
Bay... – 50 qəpik
Kərbəklıoğlu – 1
Qarabağlı – 5
Valeh – 5
Şahmürad – 5
Əli – 5
Məlik – 5
Cənabxş – 5
Şəkər Balayev – 20
Molla Hüseynəli – 10
Mirzə Balaqədes – 2
Xanmirzə - 5
Mirağa – 2

Mirqaffar – 2
Hüseynbala – 3
Dadaş – 2
İsmayıl – 5
Mahmud Qafur – 10
Ağa – 5
Qulu – 3
Məşədi Əlizadə - 3
Ağacan – 3
Əlibəndə Rzazadə - 10
Məşədi Abbas, dvornik (?) – 1
Əhməd Yusifzadə - 5
Məşədi Kazım – 3
Əbdül Həsəyn Hüseynoğlu – 5
Əlabbas Müznib – 5
Məşədi Muxtar Əliyev – 5
Hacı İbad Abbasoğlu – 3
İsmayıl Rəhimov – 5
Ağaverdi Cəfərov – 5
Quliyev – 5
Əli Quliyev – 5
Yusif Rzayev – 1
Əli bəy Bakıxanov – 3
Ağababa Babayev – 20
İbrahim eyvazov – 5
Ağabala Babayev – 5
Hacı Molla Əbdüləli Nəcəfov – 1
Məşədi Məhəmməd Qasimov – 5
Kərbəlayi Nəcəf Rzaqulu oğlu – 5
Ələşrəf Mədətov – 5
Mirkazım Cavadov – 2
Mehdi Əliyev – 1
Məlik səmədov – 3
Kərbəlayi Cəlil Kərbəlayi Cəlil oğlu – 5
Məşədi Bala Hacı Hüseyn oğlu – 5
Məşədi Qafar - 2
Hacı Hüseyn – 2
Qafar Abdulla oğlu – 3
Səttar Abdulla oğlu – 3
Aslan Məhəmmədov – 5
Dadaş Allahverdi oğlu – 3
Məşədi Abbas Əhməd oğlu – 2
Gəncəxan Əhməd oğlu – 2
Məhəmməd Əli Cavad oğlu – 2

Məhəmmədsaleh Salehov – 5
Məşədi Əsədullah Aslanov – 50
Qulam Musayev – 3
Ağahüseyn İbrahimov – 50 qəpik
Mahmud Bababəli oğlu – 50 qəpik
Abbasəli Zərbəlioğlu – 50 qəpik
Məhəmmədəli Manaf oğlu – 1
Kərim bəy Məhəmmədbəyov – 5
Mirağa Cəfərqulu oğlu – 3
Qulam Möhsün Rəhim oğlu – 3
Məhəmməd Hüseyn Mehdi oğlu – 3
Abbasəli Əbdülhüseyn oğlu – 2
Mirməhəmməd Mirbala oğlu – 1
Qulam Məşədi Abbas oğlu – 2
Məşədi Seyfullah Rüstəm oğlu – 2
Möhsün Vələd Məhəmmədbağır – 1
Mirzə İlyas Cəfərov – 3
Kərbəlayi Nəsrullah Ağa Əlizadə – 6
Məlik Babəqızı – 70 qəpik
Sara xanım – 50 qəpik
Hacı Xəliq Dadaşov – 5
Dadaş Rzazadə - 13
İbrahim Səlmən oğlu – 3
Əbdürrəzzaq Məşədi Qafar oğlu – 3
Məhəmməd Rəhim İsmayıl oğlu – 1
Rza Əlizadə - 5
İbrahim Rəhim oğlu – 3
Məşədi Fətullah Yusif oğlu – 1
Məşədi Cəfər İsmayıl oğlu – 3
Hüseyn Musa oğlu – 1

Müdir: Oruc Orucov
Bakı. Elektrik "Turan" mətbəəsi

Türkiye Türkçesi

Möhtaclara Kömek

Nº 3. Başmuharrir: Halil İbrahim. Tek nüsha her yerde 50 kuruştur

Yerel Yönetim: Cemiyeti-hayriyyesinin üçüncü katında

Esirlerin ve bütün muhtaçların günlük yaşamları ve ihtiyaçlarından bahsedilen ve ayda 4 defa yayımlanan gazetedir.

İlan

Möhtaclara Kömek eden dernek ilan ediyor ki, dernek elde bulunan nakit parayı tamamen ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarına harcamış ve tüketmiştir. Şimdi derneğin kasasında (devlet bankasında) 10 bin manatlık bir çek bulunmaktadır. Bununla dernek tüm Müslümanlara başvurarak rica ediyor ki, bu çeki ya kendi değerinde ya da daha uygun koşullarda dernek için bozdursunlar ve ayrıca halkı bilgilendirerek duyuruyor ki, eğer halkımız bugün yardım etmezse, yarından itibaren 500 yaşlı ve 200 çocuk açlığa maruz kalacaktır.

Birlikte Çalışılmalıdır

Bütün Güney Kafkasya ile Bakü şehri nihai derecede büyük bir tehlike ile karşı karşıyadır. Bugüne kadar hüküm süren pahalılık sonunda yokluk ve açlık hâline gelmiştir. Eğer bugün açlık tam anlamıyla kendini göstermediyse, yakın zamanda açlığın hüküm süreceğini beklemelidir. Çünkü durum krizlidir. Bilindiği üzere Güney Kafkasya büyük ölçüde Kuzey Kafkasya'nın tahılı ile geçinmektedir. Şimdi ise Kuzey Kafkasya'dan gerekli miktarda tahıl getirmek mümkün değildir. Bunun da birçok nedeni vardır ve başlıcaları şunlardır: Öncelikle, şu anda demiryollarında genel bir bozulma ve Vladikavkas demiryolunda özel olaylar nedeniyle Kuzey Kafkasya'dan Güney Kafkasya'ya ve özellikle Bakü şehrine tahıl getirmek çok zordur. İkincisi, Kuzey Kafkasya'daki tahıl kaynakları, tahıl alımını ellerinde siyasi bir araç olarak kullanıp kendi politikalarını açlıkla yürütmeye çalışmakta ve genellikle savaş zamanında güçlü bir kaleyi açlıkla ele geçirip Güney Kafkasya'yı açlıkla belirli bir politikaya tabi kılmak istemektedirler. Üçüncüsü, "torbacılar" işin önüne büyük engel çıkarmaktadır. Bilindiği üzere, iki yıldır tahıl alımı ve askeri birliklerle halk arasında dağıtımı belirli erzak idarelerine verilmiştir. Tahıla sabit bir fiyat belirlenmiştir. Sabit fiyat çok ucuz olduğundan temin etmek zordu, fakat düzenli olarak tahıl almak mümkün oluyordu. 1917 yılında tahılı kolayca temin edebilmek için sabit fiyat iki kat artırıldı. Bu önlem beklenen sonucu vermese de durumu da çok kötüleştirmedir. İşler, büyük ölçüde önceki kararlar doğrultusunda devam ediyordu. Son zamanlarda önce askerler, sonra asker eşleri ve

belirli mükafat karşılığında hizmet eden kadınlar, daha sonra işçiler ve nihayet fırsatçı "açgözlüler", özetle herkes keyfi olarak birer "torba" kapıp Kuzey Kafkasya'ya gitmişlerdir. Bu kişiler arasında gerçekten kendi ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak, çocuklarını açlıktan kurtarmak için bir iki torba un alanlar olduğu gibi, çoğunluğu ise tahıl getirip Bakü'de pahalıya satarak kazanç sağlamaktadır. Görünüşte bunların gitmesi ve un getirmesi iyi bir şeymiş gibi gözükse de aslında bu alışveriş Kuzey Kafkasya'daki erzak idarelerine büyük zarar vermektedir. Çünkü, amaçları uğruna tahıl yüksek fiyata alıp yüksek fiyata satmaktadırlar. Bunun sonucunda Kuzey Kafkasya'dakiler erzak idarelerine tahıl satmamaktadır. Ayrıca doğaldır; bir mal için iki müşteri varsa, biri 5 manat verir, diğeri 14 manat; elbette mal sahibi ikinci müşteriye malını verir. Bu nedenle bir yandan demiryolları ve nakliye işleri bozulmakta, diğeri yandan Kuzey Kafkasya tahılını bir güç olarak kullanma politikası ve üçüncü olarak "torbacıların" hareketleri sonucunda Güney Kafkasya ve özellikle Bakü şehri yokluk çekmekte ve yakın zamanda açlıkla karşılaşacaktır. Ancak bazı halk kesimleri uzun zamandır açlık çekmektedir. Birçok aile, ellerindeki son paraları yemiş, ev eşyalarını satarak ekme almıştır. Şimdi ev eşyaları da tükenmektedir. Peki bundan sonrası ne olacaktır? Halk yüzlerce olarak ölecek ve bu durum dışarıdan izlenecek midir? Şüphesiz açlıktan ölenler olacaktır, ama fakir ve yoksul tamamen yok olmayacaktır. Yardımseverler, cömert kişiler bu insanlara yardım edecektir. Hâlihazırda da çeşitli yardımlar yapılmaktadır. Şehirde pek çok hayır kurumu ve görevli, fakirlere yardım etmektedir. Bakü Müslüman Cemiyeti Hayriye'si, "Möhtacları Kömek" cemiyeti aylardır şehrin çeşitli mahallelerinde organize edilen "ianeül-fügra" (fakirler için bağış) ekiplerini çalıştırmaktadır.

Diğer derneklerin de mümkün olduğunca bağış toplayıp esirlere ve şehirdeki fakirlere yardım ettiklerini biliyoruz. Ancak bu yardımlar tüm ihtiyaçları karşılamaya yetmemektedir ve gelecekte de yetmeyecektir. Çünkü her biri ayrı toplamakta ve ayrı dağıtmaktadır. İşler düzenli yürütülmemektedir.

Oysa, bunlar merkezi bir düzen içinde organize edilirse, hem daha fazla bağış toplanabilir, hem de tüm muhtacların ihtiyaçları karşılanabilir. Bunun için yapılması gerekenler şunlardır:

1. Bakü'de mevcut hayır dernekleri ve ekipler merkezi bir organa bağlanmalı, toplanan para tek bir kasa üzerinden yönetilmelidir.
2. Fakirler ve esirler için gerekli her şeyin dağıtımı belirli bir ekibe verilmelidir.
3. Resmî olarak tanınmış ve daha önce büyük rol oynamış hayır kurumları merkezi komite olarak kabul edilmeli ve genel kasa ile genel alım işleri ona verilmelidir.
4. Şehrin çeşitli mahallelerinde bulunan "ianeül-fügra" ekipleri bu merkezin mahalle şubeleri olarak tanınmalı, her mahallenin fakirleri hesaplanmalı, ihtiyaçları belirlenmeli ve yardım kendi elleriyle mahal-

lede dağıtılmalıdır.

5. "Möhtaclara Kömek" cemiyeti de bu hayır aparatına dahil edilerek, esirlerin ve fakirlerin ihtiyaçları için özel bir ekip oluşturulmalı ve mahalle şubeleri olarak görev verilmelidir.

Bizce, böyle yapılırsa, ayrı ayrı güçler birleştirilip etkili bir çalışma sağlanabilir. Halkımızın fakirlerini açlık ve ölüm tehlikesinden kurtarmanın tek yolu budur.

Muhtaçlık

"Muhtaç", kendi geçimini kendi emeğiyle sağlayamayan kişiye denir. Bu kişiler kendileri hiçbir üretimde bulunmaz, fakat giyinir, yer, içer ve geçinirler. İhtiyaçlarını başkalarından toplarlar. Bir köylü veya esnaf, kazandığı paranın ve eşyaların bir kısmını istemese de çalışmayanların yararına bırakmak zorunda kalır. Çalışmayanlar geçimlerini çeşitli yöntemlerle sağlarlar: bazıları dilencilikle, bazıları hırsızlık, yağma ve ahlaka aykırı davranışlarla hayatlarını sürdürürler. İşsiz ve çalışmayanların sayısı arttıkça, çalışanların omuzlarındaki yük de ağırlaşır ve onları da ihtiyaç hâline düşürür. Ne yazık ki, Müslüman topluluk içinde bu durum giderek artmakta ve milletin omuzlarına büyük bir yük bindirmektedir. Muhtaçların artmasının sebeplerini incelemek ve önlem almak gerekir: Bir kısmı kör, sağır, sakat ve yaşlı olup kendi geçimlerini sağlayamaz. Bunun dışında işsiz, hiçbir mesleği olmayan ve tembel kişiler de muhtaçlar arasına katılarak geçimlerini halktan toplarlar.

Dikkat edilirse, dilenci eşler çocuklarını yollarında gezdirip onları da dilencilğe alıştırmaktadır. Bu çocuklar büyüdülerinde üç-dört dilenci yetiştirmeleri doğaldır. Böylece, bu muhtaçlara sınıfı giderek artar, milletin önemli bir kesimini muhtaç hâline getirir ve çalışan sınıfı da zora düşürür. Savaş ve doğal afetler nedeniyle yüz binlerce evsiz, yetim ve dul ortaya çıkmıştır. Eğer bu muhtaçlar ordusuna bugünden dikkat edilip düzenli bir şekilde yardım edilmezse, bir kısmı dilencilığe, bir kısmı hırsızlık, soygun ve diğer suçlara yönelecek ve çalışkan insanları da tehlikeye atacaktır. Açlık insanları kötü yollara sürükler. Önlem alınmazsa, birkaç yıl içinde bu çocuklar da yeni muhtaçlar yetiştirerek durum daha da kötüleşecektir. Şehirde her gün her mahalleye 40-50 dilencinin sokulduğu, İran'dan her gün yaşlı, genç, çocuk demeden insanların gelip dilendiği gözlemlenmektedir. Kırsal bölgelerde bu sayı daha fazladır.

Bu durum karşısında: Zenginler ve çalışkanlar hem yoksulların durumunu hafifletmek hem de kendi huzurlu yaşamlarını güvence altına almak için fedakârlık yapmalıdır. Hastalık ve salgınlar bu kişiler arasında hızla yayılmakta, temiz ve varlıklı sınıflara da bulaşmaktadır.

Millet için, eğitim, sınav, siyaset gibi konular ne kadar önemliyse, muhtaçların bugünkü ve gelecekteki durumu için önlem almak da bir o kadar önemlidir. Bu nedenle büyük hayır kurumları kurulmalı ve geniş çapta çalışmalar yapılmalıdır.

Önerilen tedbirler: Yaşlılar için huzurevleri, kör ve sağırılar için okullar ve atölyeler kurulmalı. Kız ve erkek çocuklar için ayrı eğitim kurumları açılmalı. Atölyeler ve fabrikalar kurulup giderleri buradan karşılanmalı ve böylece çocuklar gelecekte bir meslek sahibi olmalıdır. Mevcut hayır binası olsa da etkin bir hayır yönetimi yoktur; yıllardır yönetim, gereken hizmeti vermemiştir.

Bu sebeple birkaç ay önce "Möhtaclara Kömek" adında yeni bir cemiyet kurulmuşsa da şehirde iki hayır kurumu olması halkı ve muhtaçları yanıltmakta, devlet tarafından tanınmış resmi hayır kurumu dolayısıyla yeni dernek maddi ve manevi yardım elde edememektedir. Bu nedenle "Möhtaclara Kömek" cemiyeti, şehir halkını genel bir toplantıya davet ederek yeni, aktif bir yönetim seçimini önermeli ve genel hayır işlerini bu yönetim yürütmelidir. Umuyoruz ki halk, bu davete katılarak, etkin kişiler aracılığıyla milletimizin yaralarını iyileştirme yolunda çözümler üretecektir.

Esirlerin Feryadı

(Nargin'den Mektup)

Biz, Nargin Adası'nda bulunan savaş esirleriyle ilgili olarak kaleme aldığımız bu dilekçemizle, vicdan sahibi her insana, tarihlerinde zulme ve haksızlığa karşı başkaldırmış, insanlık adına en değerli evlatlarını fedakârlıktan çekinmemiş tüm milletlere sesleniyoruz. Diyoruz ki: Eğer sizde insanlık duygusu varsa; eğer vahşet ve zulümden nefret ediyorsanız; eğer felaket ve acı içindeki zavallılara karşı merhamet taşıyorsanız; kısaca eğer adaletsizliğe karşı duyduğunuz öfke ve saygı, kalbinizde bir hissiyat yaratıyorsa, gözlerinizi Nargin Adası'na çevirin. Bu ada bir zamanlar yılanların yuvası iken, bugün Türk, Alman ve Avusturya esirleri için bir tür hapishane ve adeta mezar hâline gelmiştir; ayrıca oradaki zavallı esirlerin durumuna bakın. Gözlemlerimiz gösteriyor ki, bu ada tarih boyunca ve özellikle bu XX. yüzyılda, esirlere yapılan zulüm bakımından daha önceki çağlarda görülen hiçbir işkence ve adaletsizlikle kıyaslanamaz. Önceki dönemlerde yapılan işkencelerin çoğu, insanlığa veya dünya saadetine hizmet etmek, bir düşünceyi kabul ettirmek gibi bir amaca hizmet ediyordu; suçlular ve katılımcılar ise yaptıklarının hata olduğunu dahi fark etmiyorlardı. Oysa bugün Nargin Adası'nda yaşananlar, tamamen insan öldürmek ve zarar vermek amacıyla yapılmaktadır. Üzücü olan ise, bütün bu suçların, Rus yönetimini daha insancıl temellere oturtmak için hükümete karşı silahını çekmekten çekinmeyen askerler tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır. Örnek olarak: 17 Aralık 1917'de, 21. Piyade Alayı'ndan Alman bir asker olan Schots Pavel, bir Rus askerinin saldırısı sonucu yaralanmış ve tedavi gecikmesi yüzünden 14 gün sonra ölmüştür. 11 Ocak 1918'de ise, Osmanlı ordusuna bağlı 89. Alay'ın birinci tabur üçüncü bölüğünden Diyarbakırlı bir Türk asker, Ahmed Muhammedoğlu, benzer bir saldırıya uğramıştır. Yaraları oldukça ciddi olduğundan iyileşip iyileşmeyeceği hâlâ belirsizdir.

Kesin olan bir şey varsa, o da ne Schots Pavel'in ne de Ahmed'in yaralarının yeterince önemsenmediğidir. Biz, Nargin Adası'nda bulunan savaş esirlerine uygulanan zulmün ve Rus askerleri tarafından yapılan haksızlıkların farkında olduğumuzu ifade ediyor ve insanlık adına, bu durumu belgeleyip tarih ve kültür çevrelerinin dikkatine sunuyoruz. Umuyoruz ki, Bakü'deki ilgili temsilciler ve kültürel kurumlar da bu olayları dikkate alarak gerekli çabayı göstereceklerdir.

Bağış

Meşhedi Ali Ceferov aracılığıyla, 7 numaralı makbuz defteriyle Möhtac-lara Kömek cemiyeti yararına bağış yapan saygın kişiler aşağıdaki gibidir:

- Galivanov, Tükdeli köyünden - 10
Habib Novruzbeyov - 10
Ömer Hasanbalaoğlu - 10
Talib Babaoğlu - 5
Tehar Vilson? oğlu - 5
Aliabbas Nesirov - 10
Mehmedtagi Asadov, Ağdaş - 5
Aliabbas Halli - 5
Ahmet Efendi, Ağdaş - 20
Rza Ağayev, Karabağ - 5
Mehmed Mehmedov, Müsüslü - 5
Mahmud Efendi Efendizade - 5
İskender İmamov - 5
Sultan İsmihanov, Erivan - 5
Mirza Muhtar Mehmedov, Karabağ - 5
Musa Ahmedov - 5
Hacı Ali Tebrizi - 10
Halil Abilov, Hıllı - 5
Baba Aliyev, Mardakan - 5
Necef Orucaliyev - 5
İsmayıl Salmanoğlu - 5
Cevher Hasanov - 10
İbrahim Bey Cavanşir, Karabağ - 15
Mirselim Mirismayilov, Erivan - 5
Meşhedi İsmayıl Kerbelâ Haşim oğlu - 5
İskender Rafiyev, Gence - 10
Meşhedi Mehmed Rzayev, Hoy - 6
Mehmed Gözalov, Ağdaş - 10
Nariman ... - 5
Abdulhamid Rahimzade, Göyçay - 15
İskender Safarov, Göyçay - 15
Cebrayıl Cebrayilov - 5
İsmayilov, Reşt - 25

Mustafa Abulov – 5
Macid Hacıyev, Ağdaş – 10
Azak Mustafayev, Şekili – 20
Mirdamad Mirahmedov – 10
Mirza AbbasKulu Hacı Rza oğlu Tebrizi – 10
Mehmed Hasanaliyev, Gazak – 5
İsa Rzayev, Gazak – 10
Mehmed Yunis oğlu, Göyçay – 10
Abdurreshid Sotiyev, Grozni – 50
Ahmet Hacı Şükür oğlu, Gutgaşın – 10
Abdulhalik Kerimov, Galabazar – 5
Meşhedi Asadullah Mehmedov, Göyçay – 10
Hacı Zeynal İsmayıl oğlu, Göyçay – 25
Dora Hanım Talışhanov, Lenkeran – 10
Cavadhan Ağayev – 5
Hacı Habibullah Mustafayev, Nuhu – 6
Abdülhüseyn Eyvazov, Hıllı – 6
Kerbela Fetullah Hoca Hanov, Hıllı – 25
Adil Teymuroğlu, Hıllı – 5
Meşhedi Safder Halilov, Ağdaş – 10
Mehmed Efendizade, Ağdaş – 15
Muhtar Bey Manafbeyov, Lenkeran – 5
Hacı Ali Hacı Tağı oğlu Aliyev, Lenkeran – 5
Hacı Mehmedhesen Mehmedov, Göyçay – 5
Ali Hacı Nuriyev, Ağdaş – 10
İbrahim Hasanov – 5
Alikhan Bey Eyubbeyov – 25
Dadaş Kerimov – 6
Hamid Samedov, Ağdaş – 25
Hüseyn Karayev – 20
Hasan Bey Rahimbeyov – 25
Şeker Ağayev, Karabağ – 3
Meşhedi Mehmed Garibov, Göytepe – 10
Abdullah Hacı Abdullah oğlu Novruzov – 5
Abil Meşhedi Ahmed oğlu Selimov – 10
Meşhedi Ağa Hacı Sadig oğlu Garibov – 10
Meşhedi Gani Meşhedi Ferec oğlu – 5
Fethali Necağuluzade – 10
Hacı Abdullah Novruzov – 5
Baba Hacı Hasan oğlu Abdullayev – 5
Rza Tağıyev – 10
Aliakber Aliyev – 5
Heydar Meşhedi Abdulali oğlu – 5
Cemal Tokayev – 5

Abdulkerim Gafar oğlu – 5
Molla Abdurrehim Şeyh Mehmedov – 2
Mehmedtagi Asadov – 5
Hasenağa Mövsümzade – 20
Nusratali Yusifov – 25
Meşhedi Haydar Ağakışiyev – 10
Seyid Hüseyn Seyidov – 10
Mehmedali Novruzov – 10
Mehmed İbrahimov – 10
Rustem Meşedi Selim oğlu – 5
Mehmed Tağıbeyov – 5
Ali Rzayev – 10
Bilal Kerimov ve Saleh Mehmedov – 5
Molla Kazımov – 5
Abdulgadir Turagel oğlu Eyvazhan Ömergulubeyov – 10
Yarpeygızı (?) Abdurrehman oğlu – 5
Meşhedi Ali Meşhedi Ahmed oğlu – 15
Siddig İtmambeyov – 5
Mollaullah Yadigarbeyov – 5
Abid Hacı Mehmedemin oğlu – 5
Kulam Huseyn Tağızade – 5
Ferecullah Garibov – 5
Osman Efendi – 4

**Hacı Aslan Mecidov aracılığıyla 11 numaralı makbuz kitapçığı
ile Möhtaclara Kömek cemiyeti yararına bağışta bulunan değerli
hayır sahiplerinin isimleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir**

Kerbela Hüseyn Hasanov, Kızılagaç – 2
Babaş Necefov, Selyani – 2
Meşhedi Cebrayıl Eyvazov, Kızılagaç – 2
Meşhedi Halil Hacırahimov, Kızılagaç – 2
Mirza Alihan Amadanski – 2
Zaimülmalik – 1
Hacı Tağı Abbaszade – 1
Hacı Süleymanov – 1
Abış Kerbela İbrahim oğlu – 2
Rza Alinarov – 5
Gafar Seferov – 20
Akberağa Muhammedov – 3
... Hanavadski – 3
Ali Kerbela İsmayıl oğlu – 1
...allah Sadıqov – 1
Mehmed Emin Efendiyev – 5

Alimirza Alekberov – 5
Halil Abdullayev – 5
Mehmedağa – 1
Mehmed Hüseyn Abdullayev – 5
Meşhedi Hasen Eyvazov – 5
Mehmedağa – 1
Hasan Kasımov – 3
Bağır Rza oğlu – 2
Hacı Hasan – 1
Bahman Aliyev – 3
İsmayıl Zeynalov, Şamahı – 3
Selman Abbasov – 3
Rza Han Kamberov – 10
Hacı Gafarzade – 1
Seyid Hüseyn Sadık – 3
Mirnemat Abdullayev – 3
Meşhedi İbrahim Hüseynov – 3
Ali Mehmed İbrahimov – 3
Mürvet Abdullah oğlu – 1
Cebrayilov – 1
Ağa Ömer Haspolad oğlu – 5
Hacı Ağa Rahimov – 5
Beybala Mürtezazade – 1
Hüseyn Derbendov – 1
Aliasger Aliyev – 1
Berol – 1
Kerbela Bayram – 0,5
Cerbopolis Gorgor (?) – 3
Ali Mirza – 5
Kulu Meşhedi Hasanali oğlu – 1
Mirsadeddin – 1
Hacı Hinnağıyev – 2
Reiyet Kadimov – 20
Muhtar Verdiyev – 5
Abış Abdullayev – 5
Alikulu Askerov – 2
Meşhedi Mecnun Samedov – 1
Hüseyn Hüseynov – 10
Edil Hüseyn oğlu – 5
Cefarkulu Mehdibeyzade Karabaği – 10
Nurmuhammed Kerimov – 2
Abbaskulu Molla İbrahim oğlu – 2,50
Mahmud Cebiyev – 5
Cemil Musayev – 2

Allahverenov – 3
Ruben Karapetyan – 1,50
Meşhedi Asadullah Mehmedov – 2
Meşhedi İsmayıl Alizade – 3
Rahimov – 3
Alihaydar Mehmedov – 6
D. Vezirov – 4
M. Tağıyev – 4
T. Osipov – 2
Feraş Paşayev – 0,5
A. Səfərov – 5
Haşim Muhammedov – 1
Mirtağı Babaoğlu – 3
Sadık Aliyev – 1
Abdulkerim Kazımov – 1
Soşkobimov (?) – 3
Bir kişi – 1
Bir kişi – 5
Bir kişi – 5
Bir kişi – 1
Bir kişi – 50
Kulam Mirza Selmanov – 1
Mehmed Hüseynov – 1
Seyid Hasan – 2
Kazım Tağıyev – 2
İbadullah Rasulov – 1
Selman Samedov – 1
Asif Ahmedov – 5
Mayıl Aliyev – 1
Vahab Mirzayev – 1
Abdil oğlu – 1
Novruzeli Aliyev – 1
Alekbər Seferov – 3
Nazaraşvili – 2
Necefov – 5
Hüseyn Nezerov – 1
Halik Samedov, Selyani – 2
Bir kişi – 3
Hasan – 15

**Abdülislam Muradaliyev aracılığıyla, 72 numaralı makbuz
esasına yapılan bağışlar**

Para Bağışları

Ağalar Salamov – 100

Hidayet Ahundov – 75

Şerah Mehdiyev – 50

Kasım Mehmedov – 20

Ağalar Salamov aracılığıyla – 40

Hacı Salam Hüseyinov – 20

Firudin İbrahimov – 20

Aliş Sabunçulu – 10

Seyid Ahmed Babahanov – 50

Hacıbey Novruzov – 10

Hacı Şeyh Nuş (?) aracılığıyla – 30 manat 80 kuruş

Ahmed ve Semed Hacı Nuri oğullarından – 200 manat (100 manat çocuklar için, 100 manat esirler için)

Hacı Nurinin bağışına Mehmed Cevat Sadık aracılığıyla – 1200

Abdül Mütellib Süleymanov – 100

Rüstem Ceferov – 100

Ağa İsmayıl Tağıyev – 300

Ağaselim Babayev – 25

Abdülhamid Süleymanov – 20

Abdürrehim Aşrafıv aracılığıyla, defter no: 63

Abbaskulu Ahmedzade – 5

Saleh Mehremzade – 30

Meşhedi Ağabala Nureli oğlu – 73 manat 10 kuruş

N (?) Ali Rasul oğlu – 85 manat 25 kuruş

Bir kişi (Yahudi) – 25 manat

Aliağa Mahmudov – 2

Alman komutanları ve mekanikleri – 101 manat

Nazar Haydar oğlu – 141 manat 15 kuruş

Rüstem Rzakuliyev – babası merhum olmak üzere 200 manat

Bağışlanan giysiler ve eşyalar

Meşhedi Saleh Karayev – günlük taze 18 adet, pantolon 13 adet, çorap 10 çift

Ağakerim Bey Melikov – şal, örtü 1 adet, elbise 1 adet, tuman 1 adet, gömlek 1 adet, yorgan 1 adet, yastık 2 adet

Kerbelayı Necefkulu merhum Sabuncu – yorgan 1 adet

Ahund Abdülkasım Sabunçu – yorgan 1 adet

Aliş Sabunçu – yorgan 1 adet

Aziz Esed aracılığıyla – gömlek 3 adet, tuman 1 adet, pantolon 1 adet, kep 1 adet, 2 yastık, yelek 1 adet

Ahund Molla Ağa aracılığıyla Hacı Mecit – gömlek 1 adet, tuman 1 adet
Kerbelayi Abdemin Melik Rza oğlu – 10 adet (?)
Aziz Heybet oğlu – eski gömlek 1 adet, eski tuman 2 adet
Rızan Nerimanov – gömlek 1 adet, tuman 1 adet, pantolon 1 adet, elbise 1 adet
Meşhedi Caferkulu Rehimov – gömlek 1 adet, yorgan 1 adet, yastık 1 adet
Ağa Mehemmedeli Babayev – yorgan 1 adet, yastık 1 adet
Ağabala Kuliyeu – yorgan 2 adet, yastık 1 adet, döşek 1 adet
Mürşid Hacıoğlu – yorgan 1 adet, kürk 1 adet
İbrahim Hasanov Karabağı – yorgan 1 adet, örtü 1 adet, döşek 1 adet
Ali Sultan Kerbelayı Dadaş oğlu – eski tuman 1 adet, gömlek 2 adet

**Ağa Muhammed aracılığıyla, Gazi Medet'in 46 numaralı
defterine göre toplanan bağışlar**

Mirzakiroğlu – 3 manat
Koca Ümidlihan oğlu – 1 manat 50 kuruş
Seyid Mirkayyum – 50 kuruş
Muhammed Bekir oğlu – 1 manat
Nebiullah – 1 manat
Haydar Muhammed oğlu – 1 manat
Musa Meşhedi Kayyum oğlu – 50 kuruş
Habib Farec oğlu – 50 kuruş
Bay... – 50 kuruş
Kirbeklioğlu – 1 manat
Karabağlı – 5 manat
Valeh – 5 manat
Şahmurad – 5 manat
Ali – 5 manat
Melik – 5 manat
Canbahş – 5 manat
Şeker Balayev – 20 manat
Molla Hüseyin Ali – 10 manat
Mirza Balagedeş – 2 manat
Hanmirza – 5 manat
Mirağa – 2 manat
Mirgaffar – 2 manat
Hüseyinbala – 3 manat
Dadaş – 2 manat
İsmail – 5 manat
Mahmud Gafur – 10 manat
Ağa – 5 manat
Kulu – 3 manat
Meşhedi Alizade – 3 manat

Ağacan – 3 manat
Alibende Rzazade – 10 manat
Meşhedi Abbas, kapıcı (?) – 1 manat
Ahmet Yusifzade – 5 manat
Meşhedi Kazım – 3 manat
Abdül Hüseyn Hüseynoğlu – 5 manat
Aliabbas Müznib – 5 manat
Meşhedi Muhtar Aliyev – 5 manat
Hacı İbad Abbasoğlu – 3 manat
İsmail Rahimov – 5 manat
Ağaverdi Ceferov – 5 manat
Kuliyev – 5 manat
Ali Kuliyev – 5 manat
Yusif Rzayev – 1 manat
Ali Bey Bakıhanov – 3 manat
Ağababa Babayev – 20 manat
İbrahim Eyvazov – 5 manat
Ağabala Babayev – 5 manat
Hacı Molla Abdülali Necefov – 1 manat
Meşhedi Muhammed Kasimov – 5 manat
Kerbelayi Necef Rzakuluoğlu – 5 manat
Alieşref Medetov – 5 manat
Mirkazım Cavadov – 2 manat
Mehdi Aliyev – 1 manat
Melik Samedov – 3 manat
Kerbelayi Celil Kerbelayi Celil oğlu – 5 manat
Meşhedi Bala Hacı Hüseyn oğlu – 5 manat
Meşhedi Gafar – 2 manat
Hacı Hüseyn – 2 manat
Gafar Abdulla oğlu – 3 manat
Sattar Abdulla oğlu – 3 manat
Aslan Muhammedov – 5 manat
Dadaş Allahverdi oğlu – 3 manat
Meşhedi Abbas Ahmet oğlu – 2 manat
Gencehan Ahmet oğlu – 2 manat
Muhammed Ali Cavad oğlu – 2 manat
Muhammedsaleh Salehov – 5 manat
Meşhedi Asadullah Aslanov – 50 manat
Kulam Musayev – 3 manat
Ağahüseyn İbrahimov – 50 kuruş
Mahmud Bababali oğlu – 50 kuruş
Abbasali Zarbali oğlu – 50 kuruş
Muhammed Ali Manaf oğlu – 1 manat
Kerim Bey Muhammedbeyov – 5 manat

Mirağa Cafarkulu oğlu – 3 manat
Kulam Möhsün Rahim oğlu – 3 manat
Muhammed Hüseyin Mehdi oğlu – 3 manat
Abbasali Abdülhuseyin oğlu – 2 manat
Mirmuhammed Mirbala oğlu – 1 manat
Kulam Meşhedi Abbas oğlu – 2 manat
Meşhedi Seyfullah Rüstəm oğlu – 2 manat
Möhsün Velad Muhammedbağır – 1 manat
Mirza İlyas Caferov – 3 manat
Kerbela Nasrullah Ağa Alizade – 6 manat
Melik Babagızı – 70 kuruş
Sara Hanım – 50 kuruş
Hacı Halik Dadaşov – 5 manat
Dadaş Rzazade – 13 manat
İbrahim Selman oğlu – 3 manat
Abdürrezzak Meşhedi Gafar oğlu – 3 manat
Muhammed Rahim İsmail oğlu – 1 manat
Rza Alizade – 5 manat
İbrahim Rahim oğlu – 3 manat
Meşhedi Fetullah Yusuf oğlu – 1 manat
Meşhedi Cafer İsmail oğlu – 3 manat
Hüseyin Musa oğlu – 1 manat

Müdür: Oruç Oruçov
Bakü, Elektrik "Turan" matbaası

بہارِ محرمِ خلعتِ ابراہیم

اسیرلرک و عموم محتاجلرک معیشت و احتیاجندن بحث ایدن آده دورت دفعه نشر اولونان غزنه در

ایندیو ر

اوعلى گروه معظم جهاغز اسيرل اچون اناه ووردنگه مطلق جمعتى
بىس قىزنى طلب ايشنار ووردرد جماعت سياهه اوزبكه اعاه ووردنگه همان
سياهه اناه ويران بىلك جمىته رسول اولماسى حقدده بىس رسول طلب ايتمه
«محتاجلاره كوهك» جمعتى
بدر .

«مستاجلاره كوك» جمعیتی بونگه
 اهانه ییماق ایچون قهش دفتری گوتور
 من اولان محترم فاداملارمزدن تولیم
 ایدیرورکه آزچوق نه قدر اهانه جسم
 ایشلار بلاتایهر توپلامش اولدیلاری
 اهانی جسمنه ورسینلر چونکه بوله
 بویوک احتیاج وار.
 جمعیت اداره سی.

۱۹۱۵سنه‌سینک ایلداسی اییدی. فارسی
لاککلی سفند بئگی خبر چیقمیشدی.
اعاا هر طرفدن گیلور، لاکت خبراری
ده هر طرفدن کلوردی، هر کون خزنه
اوارلارینه یئک دولووا فاجیه تصویراری
لاکک خبراری کلوردی، هر کون بوجله
هرچوق مکتوب کتیر یووردی، بری بریندن
له موز بری بریندن له خرافا مکتوبی
آپوردی، املاق، بوردور، اول-
الوردی؛

چاتھوور۔
جمعیت دائرۃ فعالیت جوق کنیتللمک
یستریدی۔ لکن بونک ایچون مادیوہ۔
لازمدرکہ اودہ بوور ہلہ فعالیت دائرہ
سینی توسیع ایتدک دگل، بوورقہ قدرایتدیکی
یشلرک دوامی ایچون لازم اولان مبلغ

ایشده اوله بر مقامه . یاشمدرکه
مستاجلار اوزمقدارینه فالعاق اوزمدرلر .
اوسما گورمدرکه علاجیم بینه باکو
مسلمانلارینه یوز دوتوب استمداد ایتمگه
قالبور .

Transkripsiya

Möhtaclara Kömək

№ 4, pəncşənbə, cəmədiül-əvvəl 1336

Nömrə 4, 7 fevral, 1918

Möhtaclara Kömək, hər yerdə nüsxəsi 50 qəpikdir.

Baş mühərrir: Xəlil İbrahim

Məhəlli-idarə: Cəmiyyəti-xeyriyyəsinin üçüncü mərtəbəsində

Elan

Möhtaclara Kömək cəmiyyətinin eşitdiyinə görə, müxtəlif yerlərə əsirlər adına ianə cəm edilir, bununla ümumə elan edirik ki, əsirlərə ancaq Möhtaclara kömək cəmiyyəti müavinət edirik.

İanə yığanlara

Möhtaclara kömək cəmiyyəti bununla ianə yığmaq üçün qəbz dəftəri götürmüş olan möhtərəm qardaşlarımızdan təvəqqə edirik ki, az çox nə qədər ianə cəm etmişlərsə, bilatəxir toplamış olduqları ianəni cəmiyyətə versinlər. Çünki pula böyük ehtiyac var.

Cəmiyyət idarəsi

İmdad

1915 sənəsinin ibtidası idi. Qars fəlakəti haqqında yenidən xəbər çıxmışdı. İanə hər tərəfdən gəlir, fəlakət xəbərləri də hər tərəfdən gəlirdi. Hər gün qəzetə idarələrinə bin türlü faciə təsvirləri, fəlakət xəbərləri gəlirdi. Hər gün poçta bir çox məktub gətirirdi. Biri birindən dilsuz (ürək-yandıran), biri-birindən dilxraş məktubu açırdı. Axırnadək oxumaq mümkün olmuyordu. Ağlamaq boğuyor, gözlərimizdən yaş özü-özünə axırdı. O vaxt ən yanıqlı, ən dilxraş məqalələri möhtərəm Ömər Faiq əfəndi yazırdı. Yadımdadır möhtərəm mühərrir əfəndi məqalələrinin birini zimmən bu cümlə ilə başlamışdı: "Ta bu faciələr tamamilə himmət və həmiyyət əliylə yuyularaq ehtiyac tamamilə rəf olanadək yazacağam. Qələmi əldən buraxmayacağam". O vaxtdan bəri üç ilə qədər bir müddət keçdi. Qars unuduldu, fəqət ehtiyac rəf oldumu? Qars fəlakətindən sonra Acara faciəsi başladı. Ona çarə edilib qurtarmamış Anadolu müsibəti üz verdi. Camaat Anadolu müsibətçələrinin qeydinə qalıb, dərini çəkmək-də ikən bu tərəfdən Urmiya hadisələri vəqə oldu. Xalq bunların ehtiyacını ödəməyə çalışmaqda olduğu halda indi də əsirlər dərini, möhtacları bəlası

başlanmışdır. Fəqət o vaxtlarla indinin çox fərqi var. Mərsiyə oxumaqdan usandıq. Fəqət nə edəsi ki, mənhus talehimiz guya daima mərsiyə yazmağı müqəddər (qaçılmaz) etmişdir. Möhtərəm Faiq əfəndi dediyi kimi nə qədər usansaq, nə qədər mərsiyəxanlıq etsək belə, şübhəsiz ki, ehtiyac davam etdikcə, biz dəxi mərsiyyəni davam etdirəcəyik. Çün ehtiyac çox, imdad azdır. Hər kəs bir dəfə 5 manat, 10 manat verərək vəzifəsini ifa edilmiş omuzunda mənəvi yükü götürülmüş hesab edib də çəkilir. Yerində rahat əyləşir, halbuki, möhtacın miqdarı minlərlə sayılır. Məxaric gündə neçə min manatdır. Gəlir isə az, pək azdır. Möhtaclara kömək cəmiyyətinin qismi-məxsusda dərc edilmiş "müvazinə"sinə baxılsın. Fevralın 1-də cəmiyyət kassasında 15 min manatlıq bir çek qalmış idi. O vaxtdan bəri cəmiyyətə elə bir məbləği-ianə varid olmamışdır ki, kassaya təfəvüt edəsin. Məxaric həmin əvvəlki qərar ilə davam edir. Əksilmir, bəlkə artır da. Cəmiyyətin təxti-himayəsində əsirlərdən başqa 200 uşaq və 500 qoca kişi var. Gündə 2 min manat bunların xərcini ödəmir. Və halikə şəhərimizdə ianə və himayəyə möhtac olan yalnız əsirlər və yesirlər deyil. Yüzlərlə şəhər möhtacları, İran qaçqınları və s. fələkzədələr var. Cəmiyyətin məramnaməsində var və az-çox istərdi ki, bunların həpsinə qardaş əli uzat-sın, kömək etsin, müavinətdə bulunsun. Fəqət nə edəsən ki, yoxsulun ili gödək olar. Hamıya uzatmaq üçün imdad əli çatmır. Cəmiyyət dairəyi-fəaliyyətini çox genişlətmək istərdi. Lakin bunun üçün maddi qüvvə lazımdır ki, o da yoxdur. Hələ fəaliyyət dairəsini təvsi etmək (genişləndirmək) deyil, bu vaxta qədər etdiyi işlərin davamı üçün lazım olan məbləğ yoxdur.

ایندیور

و مذکور جیسیک رسماً اعانە دەرچاری (ھعیاری) وار.

اوسا گورد محترم چھاھن شیراز ایچون اعانە ویردیکدە مطلق جیسیک رسماً ھعیاری طلب ایشتار ویردە چھاھت: سیاهه اوزبە اعانە ویردیکدەھان سیاهه ایله ویرین نیکدە جیسیک وسوق اولماسی ختدە غیض اوسول طلب ایته لیدر.

«محتاجلاره کو مک» جیسی

اووت ای یاقلی اذ دل-غرض مقلە لری محترم ھعیاری اندی یازیوردی بادیمدە: محترم مھرر اندی-قلە لریک بریسی ضما بو جملە ایا-مھلا مشد:

... تاوچاسلر تاملە ھت و حیمت ایله یوولاق احتیاج تاملە ریح اولان دق یازاجیم قلی الدن برامیاجیم..

اودقندن بری اوچ ییلقد برمدت کجی، فارس اونوتایدی ققط احتیاج ریح اوزدیم؟

فارس فلاکندن سولرہ آجاری فاجیسی باھلاندی اوسا چارہ ایلیوب فور تارامش آتولوی مھبئی یوزوردی چھاھت آتولوی مھبت-دە لریک دینە قلوب دردنی چمکند، ایگن بو طرفدن اوربە خادملری وایع اولدی، مطلق یوللاک احتیاجنی اودمکە چاشمالدە اولدی حالە اندی، داسمیر دردی محتاجلار بلامی باھلاندشدر.

ققط اودقندر ایله ایبدنک چوقلری وار، سرتیپ اولوقندن اوسانق ققط، ایبدنک گ مھنوس طایفیز گوبا دانما مرتیپاز

اعانە ییقلار

«محتاجلاره کو مک» جیسیک یونکە اعانە ییقل ایچون غیض دقزری گونور ایدیورک آز چوق نە قدر اعانە جسیم ایشتارە بلاتھر یولاش اولدقلازی اعانە جیسیک ویرسیر چونسکە یولە یوولک احتیاج وار.

امداد

۱۹۱۵ سنە یونک اندیاسی اندی، فارس لاکتی ختدە ییگیچە خبر جیقتشدی. دھ هر طرفدن گوبود، فلاکت خبرلری اده هر طرفدن گوبوردی، هر کون مزته ایزیرتیه ییک دولو فاجیه تصویبرلی فلاکت خبرلری کلبوردی، هر کون یوچلە برچوق مکتوب کلبوردی: بری بریندن مل سوز بریندن دل غرض مکتوبی آبیوردی آھرینکە اوسانق ممکن الیپوردی: آھلاق یوغور غوزلر - بیژن بلی اوزی اوزبە آبیوردی

فوجا کیشیک بوغیز یورولاندن جلالی وطن اولوش، بوغیزان غلەلرندن آریلمیش دیار، دیار دوشمن یوللازیک اوزقلدە سرگردان قالمالایک زامانی اولیاجیک، اوللاک مخرجانی اودمکچکندر.

احوالی آخیر لاهیران برهی دخی وارد، که اووچیلارن بونی، نظردە دوتالیدلر: سولک اوچ ییل غرقندە ن قدر احتیاج اولمش-سە غلە فارس وارد هان فلاکتندە غلە آجاری و آتولوی فاجیستندە و غلە کوربە اوزیمه صیقلندە اعانە لازم اولدقده، سیریدان اوز تاروسیه وتورگشتانن فریمە دق، ایدل چایندن ایرادەر یونون اصلاک اولکەلرندن اون ییقلار اعانە کلبوردی ایا ایبدی.

ایبدی ال چاتمور، تون یقیور، ایبدی عزتلر جیج یوگیمبورلر اطرافلری یخیزدرلر بزجیج بردن مقلو بات آلامیچیم کیمی سایر لایقیدر، کی اوداھلار یزدە بیژن خبر سوزدرلر، امداد الی اوزامدولار.

بو صورتە غھر یزدە نە قدر محتاج وارە مطلق اوق غوزملە سلاقتانی، نە قدر احتیاج وارە اوز گونجمن ایتودە نەلیدر.

ایشدە اولەر بر مقلە ییشتدیرکە محتاجلار اوز قدر ایتانقە قالماق اوز زوردرلر، اوسا گورد کوربە کلاچیم ییته کو مسلمانلار یی بوز دوتوب امداد ایتدە قلیور.

ھادی قزماھلار ! امداد امداد.

محتاجلار ییژدە راحت ایشور، حالیکە محتاجلاردی یوکلر ایله سالیبور، مخرج کوندە نیچە ییقل مانتدر کتیرایسە ... ییک آزد.

محتاجلار، کو مک جیسیک اسم مھنوس صدە درج ایلمیش ۵ دوازہ ۵ سینه باھلین.

فورالک برندە جیمعت فاساندە ۱ ییک مانتاق بریچق ولتر اندی، اودقندن بری جیمعت اوله بریملع اعانە وار او- لاشدیرکە فاسیہ تفاوت ایلمش.

مخرج هان اولکەلر ایلە دوامید یور، اکیلیبور بلکە آزیورده.

جیمعتک لعت حیاستندە امیرلردن باھق ۲۰۰۰ اوقق ۵۰۰۰ ھاجی کیشی وار گوندە ۲۰۰۰ مانت یوللاک مخرجی اودمیدور، و حالیکە مخرج، دماھالە و حیا و محتاج اولان یانگن امیرلر و سیرلر دکل یوزلرچە خبر محتاجلاری ایران فاجیقلاری و سارفاک زوردرلر، جیمعتک مرمانستندە وار و آز چوق ایستریک یوللاک حیاستە فاراشی الی اوزاتیمن کو مک ایشتن مەواتمە و لوئسن.

ققط ایبدنک کوربە سولک الی کو مک اولار، ھادی اوزاتماق ایچون امداد الی چاتمور.

جیمعت دەرمانتی چوق کیشیکلک ایستردی، لکن یونک ایچون مادی قورە لازمدرکە اودە یوادر لہ فعالیت دائرە حیاتی توجیم ییکدە دکل، یوقتە ایدلر ییکسک ایشرک دوامی ایچون لازم اولان مبلغ یوادر جیمعت مامە اوله فنا برمالدور.

Cəmiyyət maddətən öylə fəna bir haldadır ki, bilmirəm, bu qəriblər, bu əsirlər necə olacaqlar. Əgər belə davam edərsə, əgər yaxın zamanda cəmiyyətə külli miqdarda ianə gəlməsə, əgər cəmiyyət möhtaclara imdad etdiyi kimi camaat da cəmiyyətə imdad etməsə... yox, inanırıq. Etiqadımız kamildir ki, camaatımız yüzlərlə məsum balaların, yüzlərlə qoca kişilərin bu əziz yurdlarından cəlayi-vətən olmuş, bu mehriban ailələrindən ayrılmış, diyarbədiyar düşmüş qonaqlarımızın ortalıqda sərgərdan qalmalarına razı olmayacaq, bunların məxaricini ödəyəcəkdir. Əhvalı ağırlaşdıran bir şey dəxi vardır ki, oxucularımız bunu da nəzərdə tutmalıdırlar. Son üç il zərfində nə qədər ehtiyac olmuşsa, gərək Qars və Ərdəhan fəlakətində, gərək Acara və Anadolu faciəsində və gərəkse Urmiya müsibətində ianə lazım olduqda Sibiryadan orta Rusiya və Türkünstandan Kırımada, İdil çayından İrana qədər bütün islam ölkələrindən 10 minlərlə ianə gəlirdi. Amma indi... İndi əl çatmır. Ün yetmir. İndi qəzetələr heç yerə getmirlər. Ətraflar bixəbərdarlar. Biz heç yerdən məlumat alamadığımız kimi sair vilayətlərdəki qardaşlarımız da bizdən xəbərsizdirlər, imdad əli uzada bilmirlər. Bu surətlə şəhərimizdə nə qədər möhtac varsa, mütləq öz qüvvəmizlə saxlanmalı, nə qədər ehtiyac varsa, öz gücümüzlə ödənilməlidir. İş də öylə bir məqama yetişmişdir ki, möhtaclər öz müqəddəratına qalmaq üzrədirlər. Ona görədir ki, əlacımız yenə Bakı müsəlmanlarına üz tutub istimdad etməyə qalır. Haydi qardaşlar. İmdad, imdad.

Nargin Adası'ndan bir sədəyi-canxıraş

Son nömrə "Hümmət" qəzetəsində atidə (gələcəkdə) imzası yazılan bir məktub nəşr edilmişdir ki, onu yuxarıdakı bir ünvan ilə qəzetəmizə nəql ilə müsəlmanların diqqətini cəlb eyləriz.

Məktub işlə budur:

Ənami-təbiətdən məhrum, hali-hazır hərbə deyil, məkanı, həтта heç bir zairi (ziyarətçisi) bulunmayan cihatı-ərbəadan (4 cəbhədən) əsən rüzgarlardan mütəəssir, qum və qayalardan ibarət ufacıq Nargin Adası'nda istiqlali-milli və müdaifəyi-vətən uğrunda çalışır ikən əsir edilmiş 8 minə qərib (yaxın) bütün cahan fəqərayi-kasibəsinin bir cüzünü təşkil edən türk, alman, avstriya üsərası (əsirləri) qəsbxana önündə vəsaiti-müdafiədən məhrum qoyunlar kimi ölüm növbətini bəklilər. Ölümlərin ən iztirab-avəri (iztirab verəni) öləcəyini bilə-bilə vəqə olan ölümlərdir. Burada yaşayan zavallılardan çöhrəsi gələn bunu hiss edir. Nöqsani-i-qida və təqəyyüdati- sühhiyyəyə, ədəmi-riayətə məruz qalan biçarəgən nəticədə düçar olacaqları aclıq ölümünü düşünüyörlər. Bugün xəstəxanaya müraciət edənlərin qansız dəri və kəmikdən ibarət olan simalarını görmək buna kafidir. Bir ayı mütəcaviz olur ki, adada keçən hayati-səfiləyi eşidib də ziyarətə gələn doktor N.Nərimanov cənabları ilə rüfəqası xəstələrin soyuqda yataqsız, yorğansız, ac-susuz, əlacsız yatdıqlarını və bunların

miyanında xəstəxanaya yatırılması icab edənlər də pək çoxdur. Yersizlik isə buna mane olur. Ölüm dərəcəsinə gəlməyən biri xəstəxanaya qəbul edilmir. Şayani-əsəf burasıdır ki, yersizlik üzündən hənüz tədavi altında bulunan və bulunmaları icab edənlərdən bir çoxları çıxarılıb, yerlərinə digərləri yatırılır. Bu vəziyyətdə çıxarılan zavallılar inləyə-inləyə barakalarına gidiyor. Ertəsi günü yenə xəstəxanaya müraciət ediyor. Şu surətlə xəstələr arasında hər gün devri-daim oluyor. Ancaq ölənlər bu səfalət və zillətdən qurtulurlar. Xəstələrin ədədi təzayüd etdiyinə rəğmən davanın da yoxluğu hiss edilir. Nətkim "qızdırmayı", "uyuz illətini" tədavü üçün əlac olmadığı kimi digərləri də heç yoxdur. Bütün bu yoxsulluqla mövsüm icabı soyuq da icrayi-hökm etdiyi kimi şu təsirdən dəxi geri qalır.

Bünyələri səqaməti-fizioloji nəticəsi zəif düşən və vəsaiti-təsxiniyyədən (isindirmə çarələrindən) məhrum bu acıqların halı günbəgün fənalaşır. Bizlər xəstələrin istifsari-xatir və tədavüləri üçün yanlarına getdiyimizdə hənüz nasılsınız demədən soyuq cavabını alır. Əsasən məhrumiyyət üzündən xəstələrə xəstə kimi baxmadığımızdan mütəəssir olan vicdanımızda son dərəcə əzab ediyoruz. İştə şu duyğumuz dolayısıyladır ki, biz təbiblər qəlbləri hissi-mərhəmət və insafla çarpan zəvata diyoruz ki, insaniyyətə xidmət və yardım etmək istərsəniz və biçarələri qurtarmaq çarəsini araşdırınız. Yoxsa burada hər gün eşitdiyimiz bitməz-tükənməz 3 gün sonralarla xəstəxananın Bakıya nəql edilməyəcəyinə qane olduq. "Bugün yarın" ilə günlər keçir. Ölənlərin ədədi və səfalət çoxalır. Buna mane olmaq ciddi surətdə çalışaraq xəstəxananın kamilən Bakıya köçürülməyi və ancaq adanın boşaldılması ilə qabil olur. Başqa surətlə yapı-lacaq yardımların mətlub səmərəsini görmək qabil deyildir.

20 kanuni-sani (yanvar) 1918

Nargin adası xəstəxanasında türk adası naminə Xeyrəddin Rza

Müvazinə

1918 sənəsi yanvar ayında Möhtaclara Kömək Cəmiyyətinin mədaxil və məxarici

1918-ci il yanvar ayının 1-dən 31-dək Möhtaclara Kömək Cəmiyyətinin mədaxili 26 min 906 manat 74 qəpik. Yanvarın 1-də cəmiyyətin kassasında 14 min 107 manat 96 qəpik qalmışdı. Balada (yuxarıda) təhri olunan rəqəmlərə binaən yanvar ayında cəmiyyətin mədaxilinin yekunu 41 min 150 manat 70 qəpik oluyor.

Məxaric

1918-ci ildə yanvar ayında Möhtaclara Kömək cəmiyyəti tərəfindən olunan məxaric

1. Şəhərdə yaşayan əsirlər üçün un xərci – 4684 manat, 10 qəpik
2. Möhtaclara Kömək qəzetəsinin bir və ikinci nömrələrinin çapı-kağız və

- qeyri xərcləri – 3790 manat, 33 qəpik
3. Nargin cəzirəsindən gətirilən 500 nəfər qocaların yanvarın 20-dən 31-dək xərcləri – 3154 manat
4. Sabiqi 14-cü Lazaretin binasında cəmiyyətimiz tərəfindən təsis olunan yetimlər evinə mə-yehtac 3083 manat, 51 qəpik
5. Balaada zikr olunan yetimlər evinin yemək xərci – 5737 manat, 22 qəpik
6. Nargin cəzirəsində edilən xərclər – 2095 manat, 24 qəpik
7. İdarə xərci – 1973 manat, 24 qəpik
8. Şəhərdə müxtəlif möhtaclara gündəlik məaş – 1245 manat, 36 qəpik
9. Şəhərdə müxtəlif möhtaclara libas xərci – 680 manat
10. Şəhərdə müxtəlif möhtaclara yemək xərci – 483 manat, 75 qəpik
11. Şəhərdə xırda xərclər – 62 manat, 90 qəpik
- Məxaricin yekunu – 23 min 736 manat, 41 qəpik
- Fevralın 1-də cəmiyyətin kassasında qalır – 17 min 414 manat, 29 qəpik

**Mirzəağa Dadaş Dərvişin 16 nömrəli dəftərcəsi ilə yığılan
ianələrin təfsili**

- Hacıbala – 2 manat
- Məşədi Alabaş – 3 manat
- İsmayıl – 3 manat
- Məşədi Nəsir Hacı Əmrullah oğlu – 3 manat
- Əli Qulam Mirağa oğlu – 3 manat
- Əli Yedulla Məlikov – 5 manat
- Şahrza Mehdiyev – 3 manat
- Məşədi Mirzə – 3 manat
- Kərbəlayi Nəbi – 15 manat
- Əbutalib – 5 manat
- Baxışbala – 5 manat
- Mirdaməd – 5 manat
- Vəli – 5 manat
- Xeybər Vəlizadə – 5 manat
- Həmzə Abbasoğlu – 3 manat
- Zəkir Qazıxan oğlu – 3 manat
- Vəli bəy Müqəbbəl oğlu – 1 manat
- Məhyəddin Vəli oğlu – 90 qəpik
- Böyükağa – 1 manat
- Məhəmməd Hüseyn oğlu – 1 manat
- Məhəmmədxan Məhəmməd oğlu – 1 manat
- Qulam Məhəmmədrza oğlu – 1 manat
- Nəzər Hənəfi oğlu – 2 manat
- Rəhim Əliqulu oğlu – 1 manat
- Nurəddin Axir oğlu – 1 manat
- Şirin Murad oğlu – 3 manat
- Nüsrət Yusif oğlu – 50 qəpik

İdun bəy Şəhərbəy oğlu – 3 manat
Xativət - 10 manat
Hidayət Qulam oğlu – 1 manat
Mirmustafa Mirzədavud oğlu – 10 manat
Bəşir Ələkbər oğlu – 1 manat
Zeynal Alış oğlu – 1 manat
Balabəy Təhməz oğlu – 1 manat
Məhəmmədhüseyn – 1 manat
Əbdülməhəmməd – 1 manat
Bəşir Abdulla oğlu – 1 manat
İsmayıl Rəhim oğlu – 50 qəpik
Nüsrət – 50 qəpik
Eyvaz Ağazadə - 1 manat
Novruz Bağır oğlu – 50 qəpik
İlyas Rza oğlu – 50 qəpik
Nüsrət Xan oğlu – 50 qəpik
Şirin Məhəmməd oğlu – 50 qəpik
Allahverdi Feyzioğlu – 1 manat
Əhməd Rəşid oğlu – 50 qəpik
Kərim Əzəmoğlu – 50 qəpik
Həbib Məhəmməd oğlu – 50 qəpik
Əsədulla Möhsün oğlu – 50 qəpik
Hüseyn Kərim oğlu – 50 qəpik
Zülfüqar Həsənoğlu – 50 qəpik
Eynulla Məhəmmədhüseyn oğlu – 50 qəpik
Məhəmməd Səlim oğlu – 50 qəpik
Muradəli Aslan oğlu – 3 manat
Aslan Sultan oğlu – 1 manat, 50 qəpik
Məhəmməd Əhməd oğlu – 1 manat, 50 qəpik
Əbdürrəşid Nurməhəmməd oğlu – 50 qəpik
İsa Muradoğlu – 2 manat
Əhməd bəy Mirzəbəy oğlu – 25 qəpik
Əbil Məhəmməd oğlu – 25 qəpik
Şəmil məhəmmədəli oğlu – 1 manat
Xudaverdi Allahverdi oğlu – 65 qəpik
Məhərrəm Süleyman oğlu – 50 qəpik
Haşim Həsən oğlu – 70 qəpik
Səfər bəy Abdulla oğlu – 1 manat
Məhəmmədəli Abbasqulu oğlu – 1 manat
Mirəli Əkbər Mirmöhsünoğlu – 1 manat
Məşədi Məhəmməd Pirməhəmməd oğlu – 50 qəpik
Hüseyn oğlu – 1 manat
Əhməd Əlisəfər oğlu – 3 manat
Əli Şükərbəy oğlu – 50 qəpik

Abbas Məhəmmədoğlu – 50 qəpik
Eyyub Mirzəyev – 3 manat
Məhəmmədkərim Axundov – 1 manat
Fətəli Məhəmmədkərim oğlu – 1 manat
Samir Cəmil oğlu – 1 manat
Mahmud Məcid oğlu – 1 manat
Qaib Nüsrət oğlu – 1 manat
Bayram Mustafa oğlu – 1 manat
Musa Molla Qasım oğlu – 1 manat
İsa bəy Osman oğlu – 1 manat
Aslan Knyaz oğlu – 1 manat
Həsənoğlu – 1 manat
Abdulla Məhəmmədəli oğlu – 1 manat
Möhsün Qazıoğlu – 1 manat
Həsən Dadaş oğlu – 50 qəpik
Hüseyn Məhəmmədrəhim oğlu – 1 manat
Gülnisə Hacıqızı – 2 manat
Əjdər Əli oğlu – 1 manat
Məşədi Hüseyn Məhəmməd oğlu – 50 qəpik
Heydər Fərəc oğlu – 50 qəpik
Abdullah Nurullah oğlu – 1 manat
Qurban Ramazan oğlu – 50 qəpik
Oruc İsmayıl oğlu – 50 qəpik
Rəşidullah Əziz oğlu – 50 qəpik
Qafar Məhəmmədqulu oğlu – 1 manat
Xəlil Cəmil oğlu – 1 manat
Əbülfəzl Murad oğlu – 2 manat
Xişam Həkim oğlu – 1 manat
Qazı Məhəmmədmədət – 3 manat

**Həsən Ağakərimzadənin 68 nömrəli kitabçası ilə vüsul olan
ianələr**

Həsənağa Kərimzadə - 5 manat
Siyə - 3 manat
Ağakərim – 1 manat
Əli – 3 manat
Məşədi Abbas – 1 manat
Məşədi Hacıağa – 3 manat
Əbutalib – 5 manat
Məşədi Muxtar – 5 manat
Məşədi Əziz – 3 manat
Əlibala – 3 manat
Ələsgər Əlizadə - 2 manat
Ağakazım – 10 manat

نمبر ۴		محتاجه كرمك		نمبر ۴	
جن داداش اولغى	۵۰	مشهدى شكر	۱	جن داداش اولغى	۵۰
حسين محمدحسين اولغى	۱	سعد احمد اولغى	۵	حسين محمدحسين اولغى	۱
گلنا حاجىزى	۲	آفتاب على بوف	۲۵	گلنا حاجىزى	۲
اؤر على اولغى	۱	دركه اسلام اوف	۱۵	اؤر على اولغى	۱
مشهدى حسين محمد اولغى	۵۰	فتح الله عايوبوف	۵	مشهدى حسين محمد اولغى	۵۰
حيدر فرخ اولغى	۵۰	محمد قلى اسلام زاده	۱۰	حيدر فرخ اولغى	۵۰
عبدالله بوران اولغى	۱	علي اكبرداداش اوف	۱۰	عبدالله بوران اولغى	۱
فران رمضان اولغى	۵۰	مشهدى سامان	۳	فران رمضان اولغى	۵۰
اوروج اسماعيل اولغى	۵۰	اسماعيل آفاهلى بوف	۵	اوروج اسماعيل اولغى	۵۰
رعدالله عزىز اولغى	۵۰	سلطان حبيب اوف	۱۰	رعدالله عزىز اولغى	۵۰
غفار محمد قلى اولغى	۱	كرلايى ولي ميكائيلوف	۱۰	غفار محمد قلى اولغى	۱
خليل جليل اولغى	۱	موسى داداشوف	۳	خليل جليل اولغى	۱
ابوالفضل براد اولغى	۲	محمد مهدي آخوندزاده	۳	ابوالفضل براد اولغى	۲
بايرى كير اولغى	۱	احمد بك مارنيسكى	۵	بايرى كير اولغى	۱
سمى	۱	حاجى تيمى على سكر اوف	۳	سمى	۱
خشم حكيم اولغى	۱	آقا محمد علي بك خاللازوف	۳	خشم حكيم اولغى	۱
فاطمه محمد دود	۳	معيذ طاهر اوف	۳	فاطمه محمد دود	۳
حسين آقا كرم زاده لك ۶۸ نمره					
كلاجه سيله وصول اولان اهانلار:					
مات فېك		مات فېك		مات فېك	
حسين آقا كرمزاده	۵	مشهدى قدير عباسزاده	۳۰	حسين آقا كرمزاده	۵
سبه	۱	مير محمود	۳۰	سبه	۱
آقا كرم	۳	مختار كرمزاده	۵	آقا كرم	۳
على	۳	على عباس آفاهلى زاده	۱	على	۳
مشهدى عباس	۱	على اكبر	۱	مشهدى عباس	۱
مشهدى حاجى آقا	۳	اسدالله صروف	۵	مشهدى حاجى آقا	۳
ابوطالب	۵	حسين آقا چيكرزاده	۳	ابوطالب	۵
مشهدى مختار	۳	محمد علي بالازاده	۲	مشهدى مختار	۳
مشهدى عزىز	۳	على سكر اوف	۱	مشهدى عزىز	۳
على بالا	۳	حبيب كرلايى على اكبرزاده	۱۰	على بالا	۳
على سكر هلى زاده	۲	كاسم اسلامزاده	۳۰	على سكر هلى زاده	۲
آقا قاسم	۱۰	على بالا حاجى اسماعيلزاده	۵	آقا قاسم	۱۰
محمد حسن	۲	مصوم على	۲	محمد حسن	۲
حاجى نصير	۱	پيتوب	۱	حاجى نصير	۱
حسين قلى	۳	مشهدى صادق محمد اوف	۲۰	حسين قلى	۳
مشهدى عباس	۱۰	حاجى باها	۵	مشهدى عباس	۱۰
آقا مشهدى عبدالرحيم	۱۵	محمد مهدي	۳	آقا مشهدى عبدالرحيم	۱۵
مشهدى حسن	۵	مشهدى آقا محمد اوف	۱۰	مشهدى حسن	۵
كرامتنكى	۱	حبيب كرلايى سليمان زاده	۵	كرامتنكى	۱
مشهدى حبيب	۳	على عباس	۵	مشهدى حبيب	۳
حاجى رعد	۲	بابا محمد اوف	۵	حاجى رعد	۲
حاجى رستم	۳	مشهدى پيشلى اسلام زاده	۳	حاجى رستم	۳
مشهدى محمد حليفه	۳	بالاچيرين	۳	مشهدى محمد حليفه	۳
على حيدر	۷	بالا آقا	۳	على حيدر	۷
كرلايى ابراهيم	۲	على باها	۲	كرلايى ابراهيم	۲
مشهدى شكر	۲	پاشا على بوف	۵	مشهدى شكر	۲
مشهدى محمد	۲	على بوف	۳	مشهدى محمد	۲
عمران	۱	على	۵	عمران	۱
حاجى على دود	۵۰	مشهدى اسمهان	۳	حاجى على دود	۵۰
حاجى سلطان	۲	مشهدى ولي خان	۳	حاجى سلطان	۲
مراد على	۱	آدى گوزل	۳	مراد على	۱
اسماعيل	۱	رضا كرلايى قاسم زاده	۳	اسماعيل	۱
كرلايى خليل	۳	قهرمان	۲	كرلايى خليل	۳
على عباس	۳	محمد حسن	۳	على عباس	۳
كرلايى آقا با	۳	كرلايى نجف	۳	كرلايى آقا با	۳
جدرلام مراد على ولى	۵	بر اوف	۱	جدرلام مراد على ولى	۵
كوكك	۲	دوستعل	۵	كوكك	۲
مهدي خان بك عاودر كاشوف	۱	قادر على	۱	مهدي خان بك عاودر كاشوف	۱
بخت	۲	عزىز عباس زاده	۳	بخت	۲
چېك	۱	حسين	۲	چېك	۱
شوار	۲	مشهدى تيمور	۲	شوار	۲
شات	۱	سنگار	۳	شات	۱
آقا محمد جابر بك ۳۷ نمره	۵	عصفار	۳	آقا محمد جابر بك ۳۷ نمره	۵
سبه	۳	محمد كريم زاده	۵	سبه	۳
پيشن اهانلار:		حسين		پيشن اهانلار:	
مات فېك		عبدالله مراد على اوف		مات فېك	
توروز باقر اولغى	۵۰	واسطه سيله		توروز باقر اولغى	۵۰
گنج محمد سيد احمد اولغى	۱	دفرچ، نمره ۷۲ كرلايى		گنج محمد سيد احمد اولغى	۱
بدل عبدالخالق اولغى	۶۰	عبدالحسين ملك اوف ۱۰۰ حاجى صفدر		بدل عبدالخالق اولغى	۶۰
آقا بالا محمد خان اولغى	۳۰	حسن اوف ۵۰ مشهدى قش خليل اوف ۱۰۰		آقا بالا محمد خان اولغى	۳۰
محمد عباد الله اولغى	۱	حاجى طرخان سلمان جري كاشوف ۱۰۰		محمد عباد الله اولغى	۱
فرىضلى ابراهيم اولغى	۱	حاجى مريم حسن مراد قاسم واسطه سيله		فرىضلى ابراهيم اولغى	۱
هاشم حسن اولغى	۱	آخوند ملا محمد قاسم واسطه سيله		هاشم حسن اولغى	۱
عاودر بيرى الله ويرى اولغى	۱	ابراهيم مسجد پند ۸۵۵		عاودر بيرى الله ويرى اولغى	۱
حدا ويرى الله ويرى اولغى	۱	على سلطان داداش اوف		حدا ويرى الله ويرى اولغى	۱
رجب على سكر اولغى	۱	كوكك		رجب على سكر اولغى	۱
سعد محمد على اولغى	۱	طومان		سعد محمد على اولغى	۱
بالايت مراد اولغى	۱	ساوات ادارسى طرفندن ۳۳		بالايت مراد اولغى	۱
اسلام عباس اولغى	۳	يكير حكم اولغى		اسلام عباس اولغى	۳
عابد اسلام زاده	۳	شكر خانم صروفزى		عابد اسلام زاده	۳
نظر عوفندر اولغى	۱	قاسم محمدزاده		نظر عوفندر اولغى	۱
احمد بالا برعد اولغى	۵۰	جهاندار بابا بوف		احمد بالا برعد اولغى	۵۰
عبدالله على اولغى	۵۰	فروخ بك اندى بوف		عبدالله على اولغى	۵۰
موسى يولاد اولغى	۵۰	حييت قلى محمد بك اوف		موسى يولاد اولغى	۵۰
حلال پاشا اولغى	۱	كرلايى كاسم على بوف		حلال پاشا اولغى	۱
حسين ملك اولغى	۱	بالقو		حسين ملك اولغى	۱
كرچيم عوى اولغى	۱	ملك، ملك، ملك ملك اوف		كرچيم عوى اولغى	۱
قوجا بايا	۱	بالقو		قوجا بايا	۱
سيف الله كور اولغى	۱	يوسف محمد اولغى		سيف الله كور اولغى	۱
ابراهيم شكور اولغى	۵۰	كرلايى آقا بالا على بوف		ابراهيم شكور اولغى	۵۰
رحمت الله محسن اولغى	۱	آقا سامان حسن اوف		رحمت الله محسن اولغى	۱
مهر بك ابراهيم اولغى	۱	يوزقان		مهر بك ابراهيم اولغى	۱
قاسم يادماروف	۱	حاجى مرزا باا على اوف		قاسم يادماروف	۱
ولب آفات اولغى	۱	دون		ولب آفات اولغى	۱
چهار على سكر اولغى	۱	هلووار		چهار على سكر اولغى	۱
صدر الدين بالاخاير اولغى	۱	طومان		صدر الدين بالاخاير اولغى	۱
بول نورالله اولغى	۱	شات		بول نورالله اولغى	۱
خودى امان اولغى	۱	كوكك		خودى امان اولغى	۱
فاكر قزخان اولغى	۱۰	خنجير صفر اولغى		فاكر قزخان اولغى	۱۰
نور الدين جعفر اولغى	۱	قدير اسلان اولغى		نور الدين جعفر اولغى	۱
بلق حاجى بالا اولغى	۱	رحمت الله اسلان اولغى واسطه سيله		بلق حاجى بالا اولغى	۱
اسخان امينخان اولغى	۱	اوپا قريه سنون جيعات طرفندن وصول		اسخان امينخان اولغى	۱
اسماعيل مجيد اولغى	۱	اولدى ۱۸۰ مات		اسماعيل مجيد اولغى	۱
عبدالحسين امان اولغى	۵۰	حاجى قاسم اوف		عبدالحسين امان اولغى	۵۰
بالا توفيق اولغى	۵۰	حاجى بالا مجرم اوف		بالا توفيق اولغى	۵۰
موسى احمد اولغى	۱	قاسم قاسم اوف		موسى احمد اولغى	۱
سلطان احمد اولغى	۱	اسمرنوف وكيل		سلطان احمد اولغى	۱
عاشاين امينخان اولغى	۱	آقا مير احمد عظيم اوف		عاشاين امينخان اولغى	۱
اوستادخان	۱	صالح كرايوف		اوستادخان	۱
فورت بالا اولغى	۱	طومان قورايك		فورت بالا اولغى	۱

Məhəmməd həsən – 1 manat

Hacı Nəsir – 2 manat

Hüseynqulu – 3 manat

Məşədi Abbas – 10 manat

Ağa Məşədi Əbdürrəhim – 15 manat

Məşədi Həsən – 5 manat

Gerasenko – 1 manat

Məşədi Həbib 3 manat

Hacı Rəşid – 2 manat
Hacı Rüstəm – 3 manat
Məşədi Məhəmməd Hənifə - 3 manat
Əliheydər – 7 manat
Kərbəlayi İbrahim – 2 manat
Məşədi Şükür – 2 manat
Məşədi Məhəmməd – 2 manat
Ümrən – 1
Hacı Əlimədət – 45 qəpik
Hacı sultan – 2 manat 50 qəpik
Muradəli – 1 manat
İsmayıl – 1 manat
Kərbəlayi Xəlil – 3 manat
Əliabbas – 3 manat
Kərbəlayi ağababa- 3 manat
Məşədi Şükür – 1 manat
Səməd Əhməd oğlu – 5 manat
Ağamanaf Əliyev – 25 manat
Dərgah İslamov – 15 manat
Fətulla Əliyev – 5 manat
Məhəmmədqulu İslamzadə - 10 manat
Ələkbər Dadaşov – 15 manat
Məşədi Salman – 3 manat
İsmayıl ağa Əliyev – 5 manat
Salman Həbibov – 10 manat
Kərbəlayi Vəli Mikayılov – 10 manat
Musa Dadaşov – 3 manat
Məhəmməd Mehdi Axundzadə - 3 manat
Əhməd bəy Marinski – 5 manat
Hacı Tağı Ələsgərov – 3 manat
Ağa Məhəmməd Əli bəy Xanlarov – 5 manat
Müseyyib Təhirov – 3 manat
Zərgəryan – 3 manat
Qurban Ağayarzadə - 2 manat
Vahab Novruzadə - 3 manat
Məşədi Qədir Abbaszadə - 3 manat
Mirməhmud – 30 manat
Muxtar Kərimzadə - 5 manat
Əliabbas Ağəlizadə - 5 manat
Ələkbər – 1 manat
Əsədulla Səfərov – 5 manat
Həsənağa Cəfərzadə - 3 manat
Məhəmmədəli Balazadə - 2 manat
Əli Əsgərov – 1 manat

Həbib Kərbəlayi Ələkbərzadə - 1 manat
Kazım İslamzadə - 40 manat
Əlibala Hacı Abbasəlizadə - 5 manat
Məsum Əli - 2 manat
Yaqub - 1 manat
Məşədi Sadiq Məhəmmədov - 20 manat
Hacı paşa - 5 manat
Məhəmməd Mehdi - 3 manat
Mehdi ağa Məhəmmədov - 10 manat
Həbib Kərbəlayi Süleymanzadə - 5 manat
Əliabbas - 5 manat
Baba Mahmudov - 5 manat
Məşədi Pəncəli İslamzadə - 3 manat
Balaşirin - 3 manat
Balağa - 3 manat
Əlipaşa - 2 manat
Paşa Əliyev - 5 manat
Əliyev - 3 manat
Əli - 5 manat
Məşədi İsmixan - 3 manat
Məşədi Vəlixan - 3 manat
Adıgözəl - 3 manat
Rza Kərbəlayi Qasımzadə - 3 manat
Qəhrəman - 2 manat
Məhəmmədhəsən - 3 manat
Kərbəlayi Nəcəf - 3 manat
Nədirov - 5 manat
Dostəli - 5 manat
Qəmbərəli - 1 manat
Əziz Abbaszadə - 3 manat
Hüseyn - 2 manat
Məşədi Teymur - 2 manat
Səttar - 3 manat
Qəzənfər - 3 manat
Məhəmməd Kərimzadə - 5 manat
Hüseyn - 3 manat

Əbdüssəlam Muradəliyev vasitəsilə dəftərçə nömrə 72

Kərbəlayi Əbdülhüseyn Məlik oğlu - 1 manat
Hacı Səfdər Həsənov - 5 manat
Məşədi Abış Xəlilov - 1 manat

Hacı Tarxan Müsəlman Hərbi Komitəti tərəfindən Hacı

Mirmöhsün Mirəbdülqasim vasitəsilə, Axund Molla Əbdülqasim vasitəsilə Hacı İbrahim məscidindən 85 manat

Əli Sultan Dadaşov

Köynək – 2 dənə

Tuman – 1 dənə

Müsavat idarəsi tərəfindən – 23 manat

Bəkir Həkimov – 10 manat

Nigar xanım Səfərqızı – 10 manat

Qasım Məhəmməd zadə – 50 manat

Cahandar Babayev – 15 manat

Fərrux bəy Əfəndiyev – 100 manat

Heybətqulu Məhəmmədbəyov – 10 manat

Kərbəlayi Kazım Quluyev

Palto – 1 dənə

Məlikhüseyn Məlikov

Palto - 1 dənə

Yusif Məhəmmədov – 200 manat

Kərbəlayi Ağabala Quliyev – 150 manat

Ağa Salman Həsənov

Yorğan – 1 dənə

Hacı Mirzəbaba Əliyev

Don – 1 dənə

Şalvar – 1 dənə

Tuman – 1 dənə

Şilt – 1 dənə

Köynək – 1 dənə

Xəncər Səfər oğlu – 10 manat

Qədir Aslan oğlu – 10 manat

Rəhmətullah Aslan oğlu vasitəsilə Lahtoba (?) qəriyəsinin camaatı tərəfindən vüsul oldu 180 manat

Hacı Qasimov – 60 manat

Hacıbala Məhərrəmov – 40 manat

Qasım Qasimov – 20 manat

Smirnov Vəkil – 20 manat

Ağamirəhməd Əzimov – 17 manat

Saleh Qarayev
Tuman – 1 dənə

Əbdüssəlam Muradəliyev
Köynək – 2 dənə

Mehdixan bəy Aşurbəyov
Pencək – 2 dənə
Çəkmə – 1 dənə
Şalvar – 1 dənə
Şilt – 1 dənə

**Ağa Məhəmməd cənablarının 47 nömrəli kitabçası ilə
Möhtaclara Kömək cəmiyyətinə yetişən ianələr**

Novruz Bağır oğlu – 50 qəpik
Gülməhəmməd Seyidəhməd oğlu – 1 manat
Bədəl Əbdülxaliq oğlu – 60 qəpik
Ağabala Məhəmmədxan oğlu – 40 qəpik
Məhmud İbadullah oğlu – 1 manat
Qurbanəli İbrahim oğlu – 1 manat
Həşim Hüseyn oğlu – 1 manat
Şahverdi Allahverdi oğlu – 1 manat
Xudaverdi Allahverdi oğlu – 1 manat
Rəcəb Ələsgər oğlu – 1 manat
Səməd Məhəmmədəli oğlu – 1 manat
Balabəy Murad oğlu – 1 manat
İslam Abbas oğlu – 3 manat
Abid İslamzadə – 2 manat
Nəzər Şubəndər oğlu – 1 manat
Əhmədbala Mürşid oğlu – 50 qəpik
Abdulla Əli oğlu – 50 qəpik
Musa Polad oğlu – 50 qəpik
Hilal Paşa oğlu – 1 manat
Hüseyn Məlikoğlu – 1 manat
Gəzdim Şuvay oğlu – 1 manat
Qocababa – 1 manat
Seyfullah Kor oğlu – 1 manat
İbrahim Şükür oğlu – 50 qəpik
Rəhmətulla Möhsün oğlu – 1 manat
Səfərbəy İbrahim oğlu – 1 manat
Qasım Padmarov – 1 manat
Vələb Ağabəy oğlu – 1 manat
Cabbar Ələsgər oğlu – 1 manat
Sədrəddin Balatahir oğlu – 1 manat

Qəbul Nurullah oğlu – 1 manat
Xudu İman oğlu – 1 manat
Zakir Qızxan oğlu – 1 manat
Nurəddin Cəfəroğlu – 1 manat
.... Hacıbala oğlu – 1 manat
İsxaq İsxanoğlu – 1 manat
İsmayıl Məciddoğlu – 1 manat
Əbdülhüseyn İman oğlu – 50 qəpik
Bilal Tofiq oğlu – 50 qəpik
Musa Əhməd oğlu – 1 manat
Sultan Əhməd oğlu- 1 manat
Şamdan Elxan oğlu – 1 manat
Ustadxan – 1 manat
Qurban Bilal oğlu – 1 manat
Buruxan Gürxan oğlu – 1 manat
Umudxan Qoca – 5 manat
Nəsibullah İdrisov – 2 manat
Həsənqulu Əhməd oğlu – 50 qəpik
Xosrovullah Hacı oğlu – 1 manat
Mirzəxan Məhəmməd oğlu – 1 manat
Səbr Hacı – 50 qəpik
Əmir Həmzə Müzük oğlu – 1 manat
Həsən Yandadin oğlu – 50 qəpik
Qisməli Oruc oğlu – 50 qəpik
Həmzə Mirzəxan oğlu – 10 qəpik
Yusif Qızxan oğlu – 1 manat
Sultan Məhəmməd Çoban – 3 manat
Gülfur Rəqibov – 40 qəpik
Rəzaxan Bədəloğlu – 50 qəpik
Çuməhəmməd Nuh oğlu – 50 qəpik
Bəyəli Xan oğlu – 1 manat
Mirzəli Sezali oğlu – 1 manat
Məhəddəddin Aşurəli oğlu – 2 manat
Həsən Qəmbər oğlu – 50 qəpik

Ovçu cəmiyyəti – 25 manat
Məcid Vəkiloğlu – 1 manat
Ramazan Xankiş oğlu – 1 manat
Ramazan Rəcəb oğlu – 50 qəpik
İbrahim Əhməd oğlu – 1 manat
Abdulla Fərəc oğlu – 1 manat
Ağakışi Zülfüqar oğlu – 30 qəpik
Məhmud İbrahim oğlu – 1 manat
Əlinağı Ələkbər oğlu – 2 manat

Nəsib – 50 qəpik
Əmirqulu Feyzullah oğlu – 1 manat
Şah Abbas Əmirov – 3 manat
İstahkin – 50 qəpik
Ramazan Məhəmməd oğlu – 3 manat
Poladxan Böbür oğlu – 50 qəpik
Bağır Ələsgər oğlu – 1 manat
Möhsün Həsənəli oğlu – 50 qəpik
Əbdülhüseynqulu oğlu – 1 manat
Salman Osman oğlu – 50 qəpik
Matfey Cercaradze – 1 manat
Səfər Nuru oğlu – 50 qəpik
Dadaş Qulu oğlu – 60 qəpik
Rəcəb Əlibəy oğlu – 50 qəpik
Qüdrət Tağıoğlu – 1 manat
Ramazan Məhəmməd oğlu – 2 manat
Əmir Sultan İslamov – 1 manat
Hüseynqulu Abbas oğlu – 40 qəpik
Harun həsən oğlu – 5 manat
Mirzə Hüseyn Əbdülhüseyn oğlu – 50 qəpik
Əbutalib Abbas oğlu – 50 qəpik
Qurban Böyükoğlu – 1 manat
İvazdax Əli oğlu – 50 qəpik
Seyyid Əhməd Gülməhəmməd oğlu – 1 manat
Nemətulla Tağı oğlu – 50 qəpik
Hacıbəy Məhərrəmzadə – 2 manat

Türkiye Türkçesi

Möhtaclara Kömek

Nº 4, Perşembe, Cemâziyelevvel 1336 Numara 4, 7 Şubat 1918

"Möhtaclara Kömek", her yerde nüshası 50 kuruştur.

Başmuharrir: Halil İbrahim

Yerel İdare: Cemiyet-i Hayriye'nin üçüncü katında

İlan

Möhtaclara Kömek Cemiyetinin duyduğuna göre, çeşitli yerlerde esirler adına bağış toplanmaktadır. Bunun üzerine genel olarak ilan ediyoruz ki, esirlere yalnızca Möhtaclara Kömek Cemiyeti yardım etmektedir.

Bağış toplayanlara

Möhtaclara Kömek Cemiyeti, bağış toplamak için makbuz defteri almış olan muhterem kardeşlerimizden rica ediyor ki, az veya çok ne kadar bağış toplamışlarsa, vakit kaybetmeden topladıklarını cemiyete teslim etsinler. Çünkü paraya büyük ihtiyaç vardır.

Cemiyet İdaresi

İmdat

1915 senesinin başıydı. Kars felaketi hakkında yeni haber çıkmıştı. Bağışlar her taraftan geliyor, felaket haberleri de her taraftan geliyordu. Her gün gazete idarelerine bin türlü facia tasvirleri, felaket haberleri geliyordu. Her gün postane birçok mektup getiriyordu. Biri birinden yürek parçalayıcı, biri birinden daha acıklı mektuplar açıyorduk. Sonuna kadar okumak mümkün olmuyordu. Gözyaşları boğuyor, kendi kendine akıyordu. O zaman en yanık, en acıklı yazıları muhterem Ömer Faik Efendi yazıyordu. Hatırlıyorum, muhterem muharrir efendi makalelerinden birine şu cümleyle başlamıştı:

"Bu facialar tamamen gayret ve fedakârlıkla silinip ihtiyaç tamamen giderilene kadar yazacağım. Kalem elimden bırakmayacağım." O zamandan beri üç yıla yakın bir zaman geçti. Kars unutuldu, fakat ihtiyaç ortadan kalktı mı? Kars felaketinden sonra Acara faciası başladı. Ona çare bulunup bitmeden Anadolu felaketi baş gösterdi. Halk Anadolu felaketzedelerinin derdiyle meşgul iken bu taraftan Urmiye olayları meydana geldi. Onların ihtiyacını gidermeye çalışıldığı sırada şimdi de esirler derdi, yoksullar belası başlamıştır. Fakat o zamanlarla şimdinin çok farkı var. Ağıt yakmaktan usandık. Fakat ne yapalım ki, uğursuz kaderimiz sanki daima ağıt yazmayı mukadder kılmıştır. Muhterem Faik Efendi'nin dediği gibi ne kadar usansak da ne kadar ağıtçı olsak da şüphesiz ihtiyaç sürdükçe

biz de ağıda devam edeceğiz. Çünkü ihtiyaç çok, yardım azdır. Herkes bir defa 5-10 manat vererek vazifesini yapmış, manevi yükünü omuzundan atmış sayıp kenara çekiliyor. Rahatça oturuyor. Halbuki muhtaçların sayısı binlerle ölçülüyor. Masraf günde birkaç bin manattır. Gelir ise çok azdır. Möhtaclara Kömek Cemiyetinin yayımladığı "bütçe"ye bakılsın. 1 Şubat'ta cemiyet kasasında 15 bin manatlık bir çek kalmıştı. O zamandan beri kasaya doğru dürüst bir bağış girmemiştir. Giderler ise aynı kararlar devam ediyor, eksilmiyor, belki artıyor da. Cemiyetin himayesinde esirlerden başka 200 çocuk ve 500 yaşlı vardır. Günde 2 bin manat bunların masrafını karşılamıyor. Üstelik şehirde yardıma muhtaç olan yalnız esirler ve yetimler değildir. Yüzlerce şehir yoksulu, İran'dan gelen muhacirler ve başka felaketzedeler vardır. Cemiyet, tüzüğünde belirtildiği üzere, az çok hepsine el uzatmak, yardım etmek, destek olmak isterdi. Fakat ne çare ki, yoksulun eli kısa olur. Herkese uzanacak kadar yardım eli yetişmiyor. Cemiyet faaliyet alanını genişletmek isterdi. Ama bunun için maddi güç lazımdır, o da yoktur. Hatta faaliyetini genişletmek bir yana, şimdiye kadar yaptığı işleri sürdürmek için bile yeterli para yoktur. Cemiyet öyle zor bir halde ki, bu garipler, bu esirler ne olacak bilmiyoruz. Eğer böyle devam ederse, eğer yakın zamanda cemiyete büyük miktarda bağış gelmezse, eğer cemiyet muhtaçlara imdat ettiği gibi halk da cemaate imdat etmezse... Hayır, inanıyoruz. Tam bir inançla eminiz ki, halkımız yüzlerce masum çocukların, yüzlerce yaşlıların bu aziz yurtlarından sürülmüş, ailelerinden ayrılmış, diyar diyar düşmüş bu misafirlerin ortada sahipsiz kalmasına razı olmayacak, onların masraflarını karşılayacaktır. Durumu ağırlaştıran bir şey de var ki, okuyucularımız bunu da göz önünde bulundurmalıdır. Son üç yılda ne kadar ihtiyaç olmuşsa - gerek Kars ve Ardahan felaketinde, gerek Acara ve Anadolu facialarında, gerekse Urmiye felaketinde - Sibirya'dan Orta Rusya'ya, Türkistan'dan Kırım'a, İdil nehrinden İran'a kadar bütün İslam beldelerinden on binlerce bağış geliyordu. Ama şimdi... şimdi el yetişmiyor, ses ulaşmıyor. Şimdi gazeteler hiçbir yere gitmiyor. Çevreler habersizdir. Biz başka yerlerden haber alamadığımız gibi, diğer vilayetlerdeki kardeşlerimiz de bizden habersizdir, yardım elini uzatamıyorlar. Bu durumda şehrimizde ne kadar muhtaç varsa, mutlaka kendi gücümüzle yaşıtılmalı, ne kadar ihtiyaç varsa kendi gücümüzle karşılanmalıdır. İş öyle bir noktaya gelmiştir ki, muhtaçlar kendi kaderlerine bırakılmak üzeredirler. Onun için yine çaremiz Bakü Müslümanlarına dönüp yardım istemektir. Haydi kardeşler! İmdat, imdat!

Nargin Adası'ndan Yürek Parçalayan Bir Ses

Son sayıda Hümmet gazetesinde aşağıda imzası yazılı bir mektup yayımlanmıştır ki, biz de onu yukarıdaki başlıkla gazetemize aktarıp Müslümanların dikkatini çekmek istiyoruz. Mektup işte budur:

Doğarın nimetlerinden mahrum, halihazırda harbe uygun olmayan, mekânı

olmayan, hatta hiçbir ziyaretçisi bulunmayan, dört cepheden esen rüzgârlardan etkilenen, kum ve kayalardan ibaret küçücük Nargin Adası'nda, milli istiklal ve vatan müdafaası uğrunda çalışırken esir düşmüş yaklaşık sekiz bin Türk, Alman ve Avusturyalı esir, mezbaha önünde savunma vasıtalarından yoksun koyunlar gibi ölüm sırasını bekliyorlar. Ölümünün en acıklısı, öleceğini bile bile gerçekleşen ölümlerdir. Burada yaşayan zavallılardan yüzüne bakan bunu hissediyor. Yiyecek eksikliği ve sağlık tedbirlerine riayetsizlik yüzünden bu biçareler sonunda düşecekleri açlıktan ölümü düşünüyorlar. Bugün hastaneye başvuranların kanı çekilmiş, deri ve kemikten ibaret simalarını görmek buna yeterlidir. Bir aydan fazladır ki, adada geçen sefil hayatı işitip de ziyarete gelen doktor Neriman Nerimanov bey ve arkadaşları, hastaların soğukta yataksız, yorgansız, aç-susuz ve çaresiz yattıklarını yakından görüp işittikten sonra, takdire şayandır ki, bu felaketlerin önlenmesi için adanın, özellikle hastanenin Bakü'ye nakledilmesi gerektiğini düşündüler. Dilekçe yazdılar, gerekli mercilere başvurarak binin üzerinde hastanın Bakü hastanelerine nakledilmesine vesile oldular. Bunlara hayat kazandırdılar, insanlığa hizmet ettiler. Bugün Nargin adası hastanesinde 400'ü aşkın hasta bulunmaktadır. Karargâh askerleri arasında da hastaneye yatırılması gerekenler pek çoktur. Ancak yer darlığı buna engel olmaktadır. Ölüm derecesine gelmeyen biri hastaneye kabul edilmiyor. Ne yazık ki, yer sıkıntısı sebebiyle hâlen tedavi altında bulunan ve bulunması gereken birçok hasta çıkarılıp yerlerine başkaları yatırılıyor. Bu durumda çıkarılan zavallılar inleye inleye barakalarına dönüyor. Ertesi gün yine hastaneye başvuruyorlar. Böylece hastalar arasında her gün bir devriye (dönüşüm) oluyor. Ancak ölenler bu sefalet ve zillet halinden kurtulabiliyor. Hastaların sayısı arttığı halde ilaç yokluğu da hissediliyor. Nitekim "sıtma", "uyuz" gibi hastalıkları tedavi edecek ilaç olmadığı gibi diğerlerine de hiçbir ilaç yoktur. Tüm bu yokluklara mevsimin soğuğu da eklenmiş, o da etkisini göstermektedir. Bünyeleri zayıflayan ve ısınma çarelerinden yoksun bu zavallıların hali günden güne kötüleşiyor. Bizler hastaların hâlini yoklamak için yanlarına gittiğimizde daha "nasılsınız" demeden "soğuk" cevabını alıyoruz. Esasen yokluktan dolayı hastalara hasta gibi bakmadığımız için vicdanımızda derin azap çekiyoruz. İşte bu duygumuz sebebiyledir ki, biz hekimler kalpleri merhamet ve insafla çarpan insanlara diyoruz ki: Eğer insanlığa hizmet ve yardım etmek isterseniz, bu biçareleri kurtarmanın çarelerini araştırınız. Yoksa burada her gün işittiğimiz, "üç gün sonra", "yarın" gibi boş sözlerle oyalanıyoruz. Günler geçiyor, ölü sayısı ve sefalet artıyor. Buna engel olmak için ciddi surette çalışarak hastanenin tamamen Bakü'ye taşınması ve adanın boşaltılması gereklidir. Başka türlü yapılacak yardımlar istenen sonucu veremez.

20 Ocak 1918

Nargin Adası Hastanesinde, Türk esirleri adına

Hayreddin Rıza

Bilanço

1918 yılı Ocak ayında "Möhtaclara Kömek Cemiyeti"nin gelir ve gideri 1918 yılı Ocak ayının 1'inden 31'ine kadar "Möhtaclara Kömek Cemiyeti"nin geliri 26.906 manat 74 kuruş idi.

1 Ocak'ta cemiyetin kasasında 14.107 manat 96 kuruş bulunmaktaydı. Yukarıda yazılan rakamlara göre Ocak ayında cemiyetin toplam geliri 41.150 manat 70 kuruş olmaktadır.

Giderler

1918 yılı Ocak ayında "Möhtaclara Kömek Cemiyeti" tarafından yapılan harcamalar:

1. Şehirde yaşayan esirler için un masrafı - 4.684 manat 10 kuruş
2. "Möhtaclara Kömek" gazetesinin 1. ve 2. sayılarının basım, kağıt ve diğer giderleri - 3.790 manat 33 kuruş
3. Nargin Adası'ndan getirilen 500 yaşlının 20-31 Ocak arasındaki giderleri - 3.154 manat
4. Eski 14. Lâzaret binasında cemiyetimiz tarafından kurulan yetimhane için gerekli masraf - 3.083 manat 51 kuruş
5. Yukarıda zikredilen yetimhanenin yemek gideri - 5.737 manat 22 kuruş
6. Nargin Adası'nda yapılan harcamalar - 2.095 manat 24 kuruş
7. İdare masrafı - 1.973 manat 24 kuruş
8. Şehirde çeşitli muhtaçlara verilen günlük maaş - 1.245 manat 36 kuruş
9. Şehirde çeşitli muhtaçlara elbise masrafı - 680 manat
10. Şehirde çeşitli muhtaçlara yemek masrafı - 483 manat 75 kuruş
11. Şehirde ufak tefek harcamalar - 62 manat 90 kuruş

Toplam gider: 23.736 manat 41 kuruş

1 Şubat'ta cemiyetin kasasında kalan miktar: 17.414 manat 29 kuruş

Mirzaağa Dadaş Derviş'in 16 numaralı makbuz defteri ile toplanan bağışların dökümü

Hacıbala - 2 manat

Meşhedi Alabaş - 3 manat

İsmayıl - 3 manat

Meşhedi Nasir Hacı Emrullah oğlu - 3 manat

Ali Kulam Mirağa oğlu - 3 manat

Ali Yadulla Melikov - 5 manat

Şahrza Mehdiyev – 3 manat
Meşhedi Mirza- 3 manat
Kerbelayi Nebi – 15 manat
Abutalip – 5 manat
Bahısbala – 5 manat
Mirdamat – 5 manat
Veli – 5 manat
Hayber Velizade- 5 manat
Hamza Abbasoğlu – 3 manat
Zakir Kazıhan oğlu – 3 manat
Veli bey Mügebbel oğlu – 1 manat
Muhyiddin Veli oğlu – 90 kuruş
Büyükağa – 1 manat
Muhammad Hüseyin oğlu – 1 manat
Muhammedhan Muhammed oğlu – 1 manat
Kulam Muhammedrza oğlu – 1 manat
Nazar Hanefi oğlu – 2 manat
Rahim Alikulu oğlu – 1 manat
Nureddin Ahir oğlu – 1 manat
Şirin Murad oğlu – 3 manat
Nusret Yusif oğlu – 50 kuruş
İdun bey Şeherbey oğlu – 3 manat
Hatıvet ?- 10 manat
Hidayet Kulam oğlu – 1 manat
Mirmustafa Mirzadavud oğlu – 10 manat
Beşir Aliekber oğlu – 1 manat
Zeynel Alış oğlu – 1 manat
Balabey Tahmaz oğlu – 1 manat
Muhammedhüseyin – 1 manat
Abdülmuhammed – 1 manat
Beşir Abdullah oğlu – 1 manat
İsmayıl Rahim oğlu – 50 kuruş
Nusret – 50 kuruş
Eyvaz Ağazade- 1 manat
Novruz Bağır oğlu – 50 kuruş
İlyas Rıza oğlu – 50 kuruş
Nusret Han oğlu – 50 kuruş
Şirin Muhammed oğlu – 50 kuruş
Allahverdi Feyzioğlu – 1 manat
Ahmed Raşid oğlu – 50 kuruş
Kerim Azemoğlu – 50 kuruş
Habib Muhammed oğlu – 50 kuruş
Esedulla Möhsün oğlu – 50 kuruş
Hüseyin Kerim oğlu – 50 kuruş

Zülfikar Hasanoğlu – 50 kuruş
Eynulla Muhammedhüseyn oğlu – 50 kuruş
Muhammed Selim oğlu – 50 kuruş
Muradali Aslan oğlu – 3 manat
Aslan Sultan oğlu – 1 manat, 50 kuruş
Muhammed Ahmed oğlu – 1 manat, 50 kuruş
Abdürreşid Nurm Muhammed oğlu – 50 kuruş
İsa Muradoğlu – 2 manat
Ahmed Bey Mirzebey oğlu – 25 kuruş
Abil Muhammed oğlu – 25 kuruş
Şamil Muhammedali oğlu – 1 manat
Hüdaverdi Allahverdi oğlu – 65 kuruş
Muharrem Süleyman oğlu – 50 kuruş
Haşim Hasan oğlu – 70 kuruş
Sefer Bey Abdullah oğlu – 1 manat
Muhammadali Abbaskulu oğlu – 1 manat
Mirali Ekber Mirmöhsün oğlu – 1 manat
Meşhedi Muhammed Pirmuhammed oğlu – 50 kuruş
Hüseyn oğlu – 1 manat
Ahmed Alisefer oğlu – 3 manat
Ali Şükürbey oğlu – 50 kuruş
Abbas Muhammedoğlu – 50 kuruş
Eyyüp Mirzayev – 3 manat
Muhammedkerim Ahundov – 1 manat
Fethali Muhammedkerim oğlu – 1 manat
Samir Cemiloğlu – 1 manat
Mahmud Mecit oğlu – 1 manat
Gaib Nusret oğlu – 1 manat
Bayram Mustafa oğlu – 1 manat
Musa Molla Kasım oğlu – 1 manat
İsa Bey Osman oğlu – 1 manat
Aslan Knyaz oğlu – 1 manat
Hasanoğlu – 1 manat
Abdullah Muhammedali oğlu – 1 manat
Möhsün Gazioğlu – 1 manat
Hasan Dadaş oğlu – 50 kuruş
Hüseyn Muhammedrehim oğlu – 1 manat
Gülnisa Hacıkızı – 2 manat
Ejder Ali oğlu – 1 manat
Meşhedi Hüseyn Muhammed oğlu – 50 kuruş Haydar Ferec oğlu – 50 kuruş
Abdullah Nurullah oğlu – 1 manat
Kurban Ramazan oğlu – 50 kuruş
Oruç İsmayıl oğlu – 50 kuruş
Raşidullah Aziz oğlu – 50 kuruş

Gaffar Muhammedkulu oğlu – 1 manat
Halil Cemil oğlu – 1 manat
Ebülfezl Murad oğlu – 2 manat
Hişam Hekim oğlu – 1 manat
Gazi Muhammedmedet – 3 manat

**Hasan Ağakerimzade'nin 68 numaralı defteri ile tahsil edilen
bağışlar**

Hasanağa Kerimzade – 5 manat
Siye- 3 manat
Ağakerim – 1 manat
Ali – 3 manat
Meşhedi Abbas – 1 manat
Meşhedi Hacıağa – 3 manat
Abutalib – 5 manat
Meşhedi Muhtar – 5 manat
Meşhedi Aziz – 3 manat
Alibala – 3 manat
Elesger Alizade – 2 manat
Ağakazım – 10 manat
Muhammedhasan – 1 manat
Hacı Nesir – 2 manat
Hüseynqulu – 3 manat
Meşhedi Abbas – 10 manat
Ağa Meşhedi Abdürrahim – 15 manat
Meşhedi Hasan – 5 manat
Gerasenko – 1 manat
Meşhedi Habib 3 manat
Hacı Raşid – 2 manat
Hacı Rüstem – 3 manat
Meşhedi Muhammed Hanife – 3 manat
Alihaydar – 7 manat
Kerbalayı İbrahim – 2 manat
Meşhedi Şükür – 2 manat
Meşhedi Muhammed – 2 manat
Ümran – 1
Hacı Alimedet – 45 kuruş
Hacı Sultan – 2 manat 50 kuruş
Muradali – 1 manat
İsmayıl – 1 manat
Kerbelayı Halil – 3 manat
Aliabbas – 3 manat
Kerbelayı Ağababa- 3 manat
Meşhedi Şükür – 1 manat

Samed Ahmed oğlu – 5 manat
Ağamanaf Aliyev – 25 manat
Dergah İslamov – 15 manat
Fetullah Aliyev – 5 manat
Muhammedkulu İslamzade – 10 manat
Aliekber Dadaşov – 15 manat
Meşhedi Salman – 3 manat
İsmayıl Ağa Aliyev – 5 manat
Salman Habibov – 10 manat
Kerbelayi Veli Mikayılov – 10 manat
Musa Dadaşov – 3 manat
Muhammed Mehdi Ahundzade – 3 manat
Ahmed Bey Marinski – 5 manat
Hacı Tağı Aliesgerov – 3 manat
Ağa Muhammed Ali Bey Hanlarov – 5 manat
Müseyyib Tahirov – 3 manat
Zergeryan – 3 manat
Kurban Ağayarzade – 2 manat
Vahab Nevruzzade – 3 manat
Meşhedi Kadir Abbaszade – 3 manat
Mirmahmud – 30 manat
Muhtar Kerimzade – 5 manat
Aliabbas Ağaalizade – 5 manat
Aliekber – 1 manat
Esadulla Seferov – 5 manat
Hasanağa Caferzade – 3 manat
Muhammedali Balazade – 2 manat
Ali Askerov – 1 manat
Habib Kerbelayi Aliekberzade – 1 manat
Kazım İslamzade – 40 manat
Alibala Hacı Abbasalizade – 5 manat
Masum Ali – 2 manat
Yakub – 1 manat
Meşhedi Sadık Muhammedov – 20 manat
Hacı Paşa – 5 manat
Muhammed Mehdi – 3 manat
Mehdi ağa Muhammedov – 10 manat
Habib Kerbelayi Süleymanzade – 5 manat
Aliabbas – 5 manat
Baba Mahmudov – 5 manat
Meşhedi Penceli İslamzade – 3 manat
Balaşirin – 3 manat
Balağa – 3 manat
Alipaşa – 2 manat

Paşa Aliyev – 5 manat
Aliyev – 3 manat
Ali – 5 manat
Meşhedi İsmihan – 3 manat
Meşhedi Velihan – 3 manat
Adıgüzel – 3 manat
Rıza Kerbelayi Kasımzade- 3 manat
Kahraman – 2 manat
Muhammedhasan – 3 manat
Kerbelayi Necef – 3 manat
Nedirov – 5 manat
Dostali – 5 manat
Kamberali – 1 manat
Aziz Abbaszade – 3 manat
Hüseyn – 2 manat
Meşhedi Teymur – 2 manat
Settar – 3 manat
Kazenfer – 3 manat
Muhammed Kerimzade – 5 manat
Hüseyn – 3 manat

**Abdüsselam Muradaliyev aracılığıyla 72 numaralı defter ile
toplanan bağışlar**

Kerbelayi Abdülhüseyn Melik oğlu – 1 manat
Hacı Sefder Hasanov – 5 manat
Meşhedi Abış Halilov – 1 manat

**Hacı Tarhan Müslüman Harbi Komitesi tarafından Hacı
Mirmöhsün Mirabdülkasım vasıtasıyla, Ahund Molla
Abdülkasım vasıtasıyla Hacı İbrahim mescidinden 85 manat**

Ali Sultan Dadaşov
Köynek – 2 tane
Tuman – 1 tane
Müsavat idaresi tarafından – 23 manat
Bekir Hekimoğlu – 10 manat
Nigar Hanım Seferkızı – 10 manat
Kasım Muhammedzade – 50 manat
Cahandar Babayev – 15 manat
Ferruh Bey Efendiyev – 100 manat
Heybetkulu Muhammedbeyov – 10 manat

Kerbelayi Kazım Kuluyev
Palto – 1 tane
Melikhüseyn Melikov
Palto- 1 tane

Yusif Muhammedoğlu – 200 manat
Kerbelayi Ağabala Kuliyeu – 150 manat
Ağa Salman Hasanov
Yorgan – 1 tane
Hacı Mirzababa Aliyev
Don – 1 tane
Şalvar – 1 tane
Tuman – 1 tane
Şilt – 1 tane
Köynek – 1 tane
Hançer Sefer oğlu – 10 manat
Kadir Aslan oğlu – 10 manat

**Rahmetullah Aslan oğlu aracılığıyla Lahtoba (?) köyünün halkı
tarafından toplanan bağış: 180 manat**

Hacı Kasımov – 60 manat
Hacıbala Muharremov – 40 manat
Kasım Kasımov – 20 manat
Smirnov Vekil – 20 manat
Ağamirahmed Azimov – 17 manat

Saleh Karayev
Tuman – 1 tane

Abdüsselam Muradaliyev
Köynek – 2 tane

Mehdihan bey Aşurbeyov
Pencek – 2 tane
Çekme- 1 tane
Şalvar – 1 tane
Şilt – 1 tane

**Ağa Muhammed'in 47 numaralı defteri aracılığıyla Möhtaclara
Kömek Cemiyeti'ne ulaştırılan bağışlar**

Novruz Bağır oğlu – 50 kuruş
Gülmuhammed Seyidahmed oğlu – 1 manat

Bedel Abdülhalig oğlu – 60 kuruş
Ağabala Muhammedhan oğlu – 40 kuruş
Mahmud İbadullah oğlu – 1 manat
Kurbanali İbrahim oğlu – 1 manat
Haşim Hüseyin oğlu – 1 manat
Şahverdi Allahverdi oğlu – 1 manat
Hüdaverdi Allahverdi oğlu – 1 manat
Recep Aliasker oğlu – 1 manat
Samed Muhammedali oğlu – 1 manat
Balabey Murad oğlu – 1 manat
İslam Abbas oğlu – 3 manat
Abid İslamzade- 2 manat
Nazar Şubender oğlu – 1 manat
Ahmedbala Mürşit oğlu – 50 kuruş
Abdullah Ali oğlu – 50 kuruş
Musa Polat oğlu – 50 kuruş
Hilal Paşa oğlu – 1 manat
Hüseyin Melikoğlu – 1 manat
Gazcım Şuvay oğlu – 1 manat
Kocababa – 1 manat
Seyfullah Kor oğlu – 1 manat
İbrahim Şükür oğlu – 50 kuruş
Rahmatulla Möhsün oğlu – 1 manat
Saferbey İbrahim oğlu – 1 manat
Kasım Padmarov – 1 manat
Veleb Ağabey oğlu – 1 manat
Cabbar Aliseger oğlu – 1 manat
Sadreddin Balatahir oğlu – 1 manat
Kabul Nurullah oğlu – 1 manat
Hudu İman oğlu – 1 manat
Zakir Kızhan oğlu – 1 manat
Nureddin Caferoğlu – 1 manat
.... Hacıbala oğlu – 1 manat
İshan İshanoğlu – 1 manat
İsmayıl Mecitoğlu – 1 manat
Abdülhüseyn İman oğlu – 50 kuruş
Bilal Tofik oğlu – 50 kuruş
Musa Ahmed oğlu – 1 manat
Sultan Ahmed oğlu- 1 manat
Şamdan Elhan oğlu – 1 manat
Ustadhan – 1 manat
Kurban Bilal oğlu – 1 manat
Buruhan Gürhan oğlu – 1 manat
Umudhan Koca – 5 manat

Nesibullah İdrisov – 2 manat
Hasankulu Ahmed oğlu – 50 kuruş
Hosrovullah Hacı oğlu – 1 manat
Mirzahan Muhammed oğlu – 1 manat
Sabır Hacı – 50 kuruş
Emir Hamza Müzük oğlu – 1 manat
Hasan Yandadin oğlu – 50 kuruş
Kismali Oruc oğlu – 50 kuruş
Hamza Mirzahan oğlu – 10 kuruş
Yusif Kızhan oğlu – 1 manat
Sultan Muhammed Çoban – 3 manat
Gülfur Rakibov – 40 kuruş
Rızahan Bedeloğlu – 50 kuruş
Çumammed Nuh oğlu – 50 kuruş
Beyali Han oğlu – 1 manat
Mirzali Sezali oğlu – 1 manat
Mehededdin Aşurali oğlu – 2 manat
Hasan Kamber oğlu – 50 kuruş

Avcı cemiyeti – 25 manat
Mecit Vekiloğlu – 1 manat
Ramazan Hankişi oğlu – 1 manat
Ramazan Recep oğlu – 50 kuruş
İbrahim Ahmed oğlu – 1 manat
Abdullah Ferec oğlu – 1 manat
Ağakişi Zülfikar oğlu – 30 kuruş
Mahmud İbrahim oğlu – 1 manat
Alinağı Aliekber oğlu – 2 manat
Nasip – 50 kuruş
Emirkulu Feyzullah oğlu – 1 manat
Şah Abbas Emirov – 3 manat
İstahkin – 50 kuruş
Ramazan Muhammedoğlu – 3 manat
Poladhan Böbür oğlu – 50 kuruş
Bağır Aliasger oğlu – 1 manat
Möhsün Hasanalı oğlu – 50 kuruş
Abdülhüseynkulu oğlu – 1 manat
Salman Osman oğlu – 50 kuruş
Matfey Cercaradze – 1 manat
Sefer Nuru oğlu – 50 kuruş
Dadaş Kulu oğlu – 60 kuruş
Recep Alibey oğlu – 50 kuruş
Kudret Tağıoğlu – 1 manat
Ramazan Muhammed oğlu – 2 manat

Emir Sultan İslamov – 1 manat
Hüseynkulu Abbas oğlu – 40 kuruş
Harun Hasan oğlu – 5 manat
Mirza Hüseyn Abdülhüseyn oğlu – 50 kuruş
Abutalib Abbasoğlu – 50 kuruş
Kurban Büyükoğlu – 1 manat
İvazdah Ali oğlu – 50 kuruş
Seyyid Ahmed Gülmammed oğlu – 1 manat
Nimetullah Tağı oğlu – 50 kuruş
Hacıbey Muharremzade- 2 manat

► **Rusya Askeri Tarih Arşiv Belgeleri**
Belge 1

СЕКРЕТНО

ГЛАВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ
ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБА.
 ОТДѢЛЪ
 Генераль-Квартирмейстера.
 Особое

Начальнику Полевого Штаба
 Кавказской Арміи.

Дѣлопроизводство. Главное Управление Генераль-
 наго Штаба препровождаетъ при семъ
 "4" ноября 1915 г. Вашему Превосходительству, по при-
 надлежности, прошение дворянина
 Александра Богдановича А к о п о -
 в а на имя Военнаго Министра, за-
 ключающее въ себѣ свѣдѣнія, будто
 побѣгъ въ іюнѣ с.г. съ острова
 Наргена девяти турецкихъ плѣнныхъ
 офицеровъ былъ организованъ бакин-
 скимъ миллионеромъ Ага Бала Гулі-
 евымъ и другими туркофилами, *ср. пунктъ 1*
указанный о присутствіи.
ПРИЛОЖЕНІЕ: прошение.

№ 17004
 Петроградъ.

Ср. 17004
Ваше
18/11

Секретно.
ВОЕННО-СУДСКОЕ ОУЧЕБНОЕ
 Шт. Кавк. в. о.
 Получ. 28. 11. 1915 г.
 ст. Вх. № 704/3771

И. Д. Генераль-Квартирмейстера,
 Генераль-Маіоръ *Копителъ*.

Дѣлопроизводитель,
 Полковникъ *Морозовъ*

Ф. 23.

Bakü Milyonerlerinden Ağabala Kuliyeu'in Nargin'deki Türk Subaylarının
Fırarını Organize Etmesine Dair Dosya
Rusya Devlet Askeri Tarih Arşivi , F. 2100, Op. 2, D.684

Çeviri
Genelkurmay Başkanlığı

Gizli

Daire
Genel-Karargah Komutanlığı.
Özel
Yazışma
4 Kasım 1915
No. 17004
Petrograd
Kafkas Ordusu Saha Kurmay Başkanına
Giriş 18/XI
Gizli
Askerî Mahkeme Bölümü
Giriş / 1018 704/3771

Genelkurmay Başkanlığı, Ekselansları, size ekte gönderilen zadedân Aleksandr Bogdanoviç Akopov'un Savunma Bakanı adına verdiği dilekçeyi sunuyorum. Haziran ayında Nargin Adası'ndan dokuz Türk esir subayının kaçışının Bakü milyoncusu Ağabala Kuliyeu ve diğer Türkçüler tarafından organize edildiği iddia edilen bilgileri içermektedir.
EK: dilekçe.

Y.D. Genel-Karargah Komutanı,
Tümgeneral İmza

Yazışma Sorumlusu,
Albay İmza

► Rusya Askeri Tarih Arşiv Belgeleri

Belge 2

ТЕЛЕГРАФ *12 Nov 1917* *4322* ТЕЛЕГРАММА *12*

ВЪ ТИФЛИСЬ. *сод. 12* ВОЕННОПЛЕННЫХ МАВНАРСКАГО

Военная ул. № 4. ВОЕННОГО ОКРУГА ПРИШТАБЕ

ОК УГА ТИФЛИС=

ТФЛ БАНУ 2353 *11 15 26* ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ=

Разр. / Счетъ словъ. *14* *14* *25*

Принято *11* го 1917 г. *14* *25*

Отъ *14* № *14* *25*

Принялъ *14* *25*

Служебныя отметки:

СЛЕДСТВИЕ ОТЧАЯННАГО ПОЛОЖЕНІЯ ВОЕННОПЛЕННЫХ НА ОСТРОВЕ
 ГАРГЕН ПРОСИМ НЕМЕДЛЕННО ПРИНИМАТЬ ЕКСТРЕННЫЯ МЕРЫ ТОЧКА
 ПРИЧИНА НЕВОЗМОЖНЫЯ САНИТАРНЫЯ УСЛОВІЯ НЕДОСТАТОК
 ВРАЧЕВНАГО ПЕРСОНАЛА ЛЕКАРСТВ ЛИШИ ТАКЖЕ ОТСУТСТВИЕ
 КУРЯЧНАГО ОБОРУДОВАНІЯ НА ОДНУ ТЫСЯЧУ БОЛЬНЫХ
 СМЕРТНО Т СТРАШНО УВЕЛИЧИВАЕТСЯ ТОЧКА ПОСЛЕДНІЕ ТРИДЦАТ
 НЕИ УМЕРЛО 576 ЧЕЛОВЕК. НАСТОЯЩАЯ НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ
 ЖЕДНЕВНО ОТ 30 ДО 40 ТОЧКА НИЖЕПОДАПИСАВШИЕСЯ ДАТСКИЙ И
 ВЕДСКИЙ КОНСУЛА КАК УПОЛНОМОЧЕННЫЕ ДЛЯ ЗАЩИТЫ ИНТЕРЕСОВ
 ВОСТРИСКИХ И ГЕРМАНСКИХ ВОЕННОПЛЕННЫХ СЧИТАЮТ СВОИМ

Kafkasya'daki Rus Ordu Karargahına Esirlerin Zor Durumu İle İlgili Telegraf

RDATA, F. 1300, Op.4, D. 1152

Çeviri

TELGRAF

Tiflis'ten

Askerî Cad. No. 4.

Tiflis Kafkas Askerî Bölge Karargâhı Esirler Dairesi Başkanlığına Acilen.

Tiflis Bakü 23534A 11 15 26 Hükûmet =

Kabul Edildi: 1917

Kimden:

Kabul Eden:

Saat:

Dakika:

Öğleden sonra:

Resmî Notlar:

Nargin Adası'ndaki savaş esirlerinin vahim durumu nedeniyle acil önlemler alınmasını rica ediyoruz. Sağlık koşulları çok kötü. Tıbbi personel ve ilaç yetersiz, ayrıca bin hasta için yatakhane ekipmanı eksik. Ölüm oranı korkunç bir şekilde artıyor. Son otuz günde 576 kişi öldü. Şu an günlük 30 ila 40 arasında ölüm yaşanıyor. Aşağıda imzası bulunan Danimarka ve Belçika konsolosları, Avusturya ve Alman savaş esirlerinin çıkarlarını korumakla görevlendirilmiştir.

► Rusya Askeri Tarih Arşiv Belgeleri

Belge 3

ОКРУЖНЫЙ
ВОЕННО-САНИТАРНЫЙ
ИНСПЕКТОРЪ
КАВКАЗСКАГО ВОЕННАГО
ОКРУГА.

7 ноября 1917.

№ 47450

Гор. Тифлисъ.

ШТАБЪ КАЗАЧЬЕГО ВОЕН. ОКР.

РАПОРТЪ.

Лагерь военно-плѣнныхъ на островѣ Наргенѣ, расчи-
танный на 6000 человекъ здоровыхъ, обслуживается въ ме-
диико-санитарномъ отношеніи 385-ю полными запасными
госпиталями, открытыми пока на 410 мѣсть.

На островѣ, состоящемъ отъ города Баку въ 12 вер-
стахъ, расположены комендантское управленіе съ охранной
ротой, лагерь военно-плѣнныхъ, карантинъ для вновь при-
бывающихъ партій и госпиталь.

Островъ объявленъ крѣпостью III-го класса на осад-
номъ положеніи и, вѣроятно, въ силу этого комендантъ
острова, по словамъ прибывшей съ острова делегаціи, за-
частую позволяетъ себѣ вмѣшиваться въ компетенцію глав-
наго врача госпиталя по чисто медико-санитарнымъ вопро-
самъ.

Сообщеніе острова съ городомъ поддерживается не-
большимъ баркасомъ, совершающимъ два рейса въ день: въ
10 и въ 18 часовъ. Баркасъ этотъ находится въ вѣдѣніи
коменданта острова и обслуживаетъ какъ комендантское
управленіе и лагерь, такъ и госпиталь, перевозя людей
и доставляя продукты и прѣсную воду, причемъ, интересы
комендантскаго управленія, по мнѣнію делегаціи, ставятся
на первомъ планѣ, а госпитальные интересы игнорируются.

Территорія острова загрязнена отбросами и людскими
испражненіями, при высыханіи разносимыми по всему остро-
ву, вслѣдствіе чего поддерживается развитіе желудочно-
кишечныхъ заболеванийъ, появленіе которыхъ вызвано об-
щими неблагоприятными условіями жизни на островѣ.

Плѣнные помѣщаются въ деревянныхъ баракахъ по 150
человекъ въ каждомъ. Бараки эти со щелями, полъ земляной,
печей нѣтъ /въ нѣкоторыхъ баракахъ сохранились очаги, но

Мин. Нар. Свѣдѣн. и
Мин. Вѣн. Дѣл.
О Наргенѣ и лагерѣ
въ нар. свѣдѣн.

В. Сав. 1917 г.
4510

В. Сав.

безъ трубъ/; отхожія мѣста, примитивнаго устройства, расположены въ 100-150 шагахъ отъ бараковъ, причемъ при засыпкѣ ихъ землею, вследствие каменистаго грунта, жидкія части просачиваются на поверхность и издають зловоніе.

Снабженіе плѣнныхъ питьевой водою совершенно не налажено, также и морская вода, изъ-за несовершенства водопровода, доставляется въ весьма ограниченномъ количествѣ. Изъ трехъ опреснителей работаетъ только одинъ, дающій въ сутки до 500 ведеръ, обильной хлоромъ, съ неприятнымъ привкусомъ ржавчины отъ трубъ и парового котла, воды, непригодной для питья и вызывающей поносъ; частое отсутствіе топлива лишаетъ возможности пользоваться этимъ опреснителемъ. Доставка прѣсной воды изъ города Баку находится въ зависимости отъ правильности рейсовъ баркаса, который въ бурную погоду зачастую опаздываетъ, а то и совсѣмъ не приходитъ по нѣскольку дней; при сильномъ волненіи баркасъ не можетъ подойти къ пристани и тогда перекачка прѣсной воды невозможна. Между прочимъ, въ такихъ случаяхъ прекращается и доставка мазута, вследствие чего прекращается и работа опреснителя, но даже и при своевременномъ прибытіи баркаса прѣсная вода можетъ подаваться въ количествѣ только до 2000 ведеръ въ сутки, что при 9000 жителей населенія острова на каждого дастъ по 3 - 4 бутылки воды, чего совершенно недостаточно. Частіи волненія прекращаютъ доставку воды на островъ иногда дня по три, а уменьшеніе количества ея до 1000 ведеръ и менѣе наблюдается дней по 6 - 10. Истощенные жаждой плѣнные пьютъ морскую воду, что вызываетъ рѣзкія и массовыя вспышки желудочно-кишечныхъ заболеваний. Кипяткомъ отпускается въ скудномъ количествѣ изъ лагерной кухни ^{факт} и переноситъ его въ бараки стынеть; плѣнные принуждены по возможности кипятить воду сами въ котелкахъ, причемъ топливо добывается случайно съ моря или путемъ разборки части бараковъ.

Отсутствіе питьевой воды, тепла и приспособленнаго жилища вызываютъ усиленные заболевания всевозможными болѣзнями, среди которыхъ преобладаютъ гастро-энтериты, малярія, туберкулезъ, общее истощеніе и только благодаря принимаемому медицинскимъ персоналомъ мѣрамъ острозаразныя заболевания ограничиваются единичными случаями брюшного, скарлатиннаго и возвратнаго тифа. Немедленно въ госпиталь на амбулаторный пріемъ является человекъ 200 - 300.

Для карантина предназначены 4 барака, на 250 мѣстъ каждый, въ сторонѣ отъ госпиталя, но карантинъ этотъ совершенно не изолированъ отъ остальной части острова и вновь прибывающія партіи военно-плѣнныхъ должны прохо-

Kafkas askerî bölgesi başkomutanına Nargin Adası'ndaki savaş esirleri kampı hakkında rapor

RDATA,F.1300, Op.4, D. 1152

Çeviri

Nargin Adası'ndaki Savaş Esirleri Kampı Hakkında Rapor

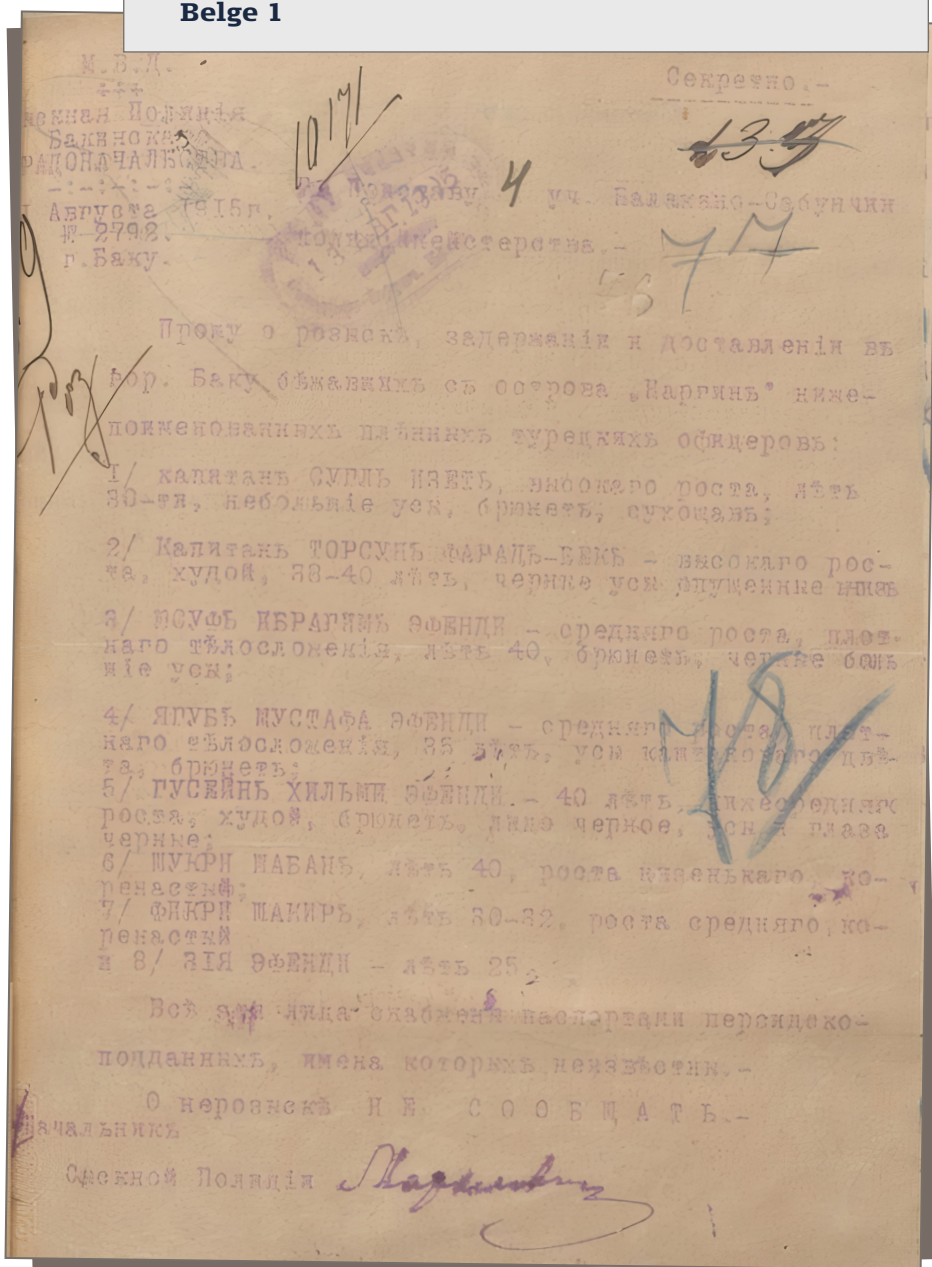
20 Kasım 1917

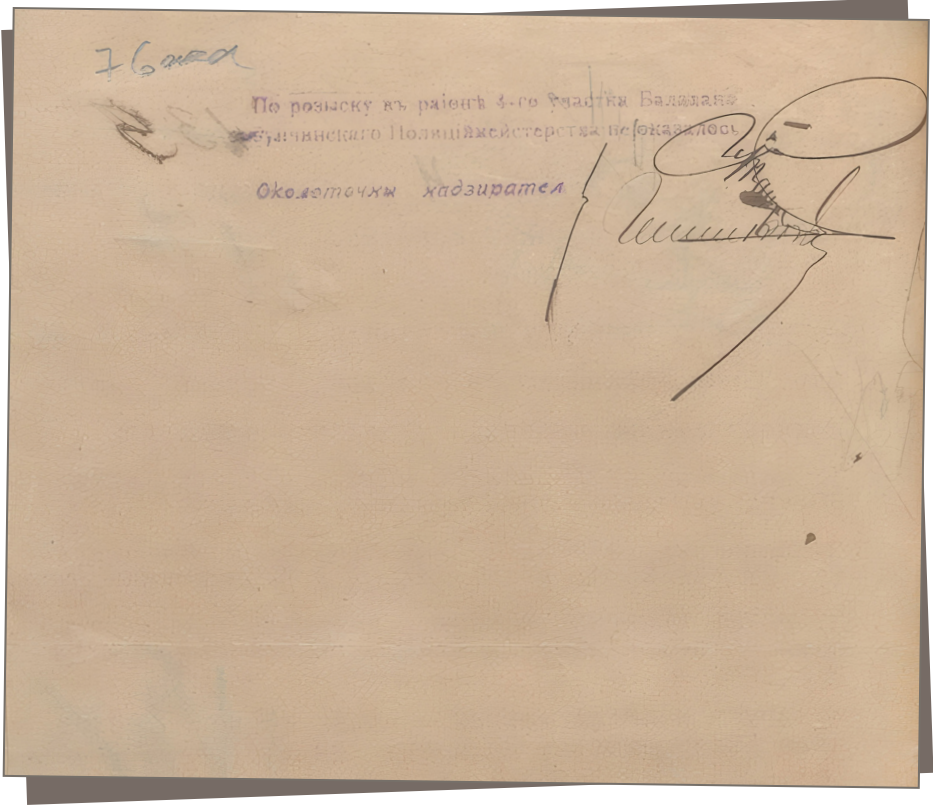
Tiflis Şehri

Nargin Adası'ndaki savaş esirleri kampı, 1000 kişi için tasarlanmıştır ve tıbbi-sıhhi açıdan 385.ci Sahra Askeri Hastanesi tarafından hizmet verilmektedir. Hastane şu anda 410 yatak kapasitesine sahiptir. Bakü şehrine 12 verst uzaklıktaki adada, komutanlık ve muhafız birliği, savaş esirleri kampı, yeni gelen esir grupları için karantina bölgesi ve hastane bulunmaktadır. Ada, III. sınıf bir kale olarak ilan edilmiştir ve adadan gelen bir delegasyonun ifadelerine göre, adanın komutanı, hastanenin başhekiminin tıbbi-sıhhi konulardaki yetkisine karışmaktadır. Ada ile şehir arasındaki ulaşım, günde iki sefer (saat 10 ve 18'de) yapılan küçük bir barkas ile sağlanmaktadır. Bu barkas, adanın komutanının yetkisindedir ve hem komutanlık hem de kampı ve hastaneye hizmet etmekte, insanları taşımakta ve ürünler ile temiz su sağlamaktadır. Delegasyonun görüşüne göre, komutanlık çıkarları ön planda tutulmakta, hastanenin çıkarları ise göz ardı edilmektedir. Adanın toprakları, atıklar ve insan dışkıları ile kirlenmiştir. Kurduğunda adanın her yerine yayılan bu atıklar, mide-bağırsak hastalıklarının yayılmasına neden olmaktadır. Bu durum, adadaki genel sağlıksız yaşam koşullarından kaynaklanmaktadır. Esirler, her biri 150 kişilik ahşap barakalarda barındırılmaktadır. Bu barakaların zemini topraktır ve soba bulunmamaktadır. Esir kamplarındaki içme suyu temini tamamen düzensizdir. Kuyu suyu, boru hattının yetersizliği nedeniyle çok sınırlı miktarlarda sağlanır. Günde 500 kovaya kadar su sağlayan sadece bir arıtma tesisi çalışmaktadır. Bu su, aşırı klorlama ve boruların paslanması nedeniyle kötü bir tada sahiptir ve içmeye uygun değildir. Yakıt eksikliği nedeniyle arıtma tesislerinin kullanımı da sınırlıdır. Bakü şehrinin tatlı su temini, şiddetli havalarda geciken veya hiç gelmeyen geminin düzenliliğine bağlıdır. Şiddetli dalgalanmalarda gemi iskeleye yanaşamaz ve tatlı su transferi imkânsız hale gelir. Bu durumlarda mazot temini de durur ve arıtma tesislerinin çalışması kesintiye uğrar. Geminin zamanında gelmesi durumunda bile, tatlı su miktarı günde sadece 2000 kovaya

kadar çıkabilir ki bu da 9000 kişilik ada nüfusu için kişi başına 3-4 şişe suya denk gelir ve kesinlikle yetersizdir. Bazen üç güne kadar su temini kesilir ve miktarı 1000 kovaya veya daha azına düşer. Bu durum 6-10 gün boyunca gözlemlenmiştir. Yorgun ve susuz esirler arasında, deniz suyu içmeleri nedeniyle mide-bağırsak hastalıklarında ani ve kitlesel salgınlar yaşanmaktadır. Kaynar su, kamp mutfaklarında kıt miktarlarda verilmekte ve kışlalarda soğumaktadır; esirler mümkün olduğunca suyu kendi kazanlarında kaynatmak zorunda kalırlar ve yakıtı tesadüfen denizden veya kışlaların sökülen kısımlarından temin ederler. İçme suyu, ısı ve uygun barınma eksikliği, aralarında gastroenterit, sıtma, tüberküloz, genel bitkinlik ve sadece tıbbi personelin uyguladığı tedbirler sayesinde tek tük tifo, tifüs ve nükseden ateş vakalarıyla sınırlı kalan her türlü hastalığın artmasına neden olmaktadır. Her gün 200-300 kişi hastaneye veya ayakta tedaviye başvurmaktadır. Karantina için her biri 250 kişilik 4 kışla ayrılmıştır, ancak bu karantina tamamen izole edilmemiştir. Kampın bir kısmı ve yeni gelen savaş esirleri grubu buradan geçmek zorundadır...

► **Azərbaycan Dövlət Milli Arxiv Belgələri**
Belge 1

Nargin Adası'ndan Kaçan Osmanlı Subaylarına Dair Rapor ve Haklarında Yürütülen Tahkikata Dair Belge

Gizli

İçişleri Bakanlığı. Bakü Şehir Emniyet Müdürlüğü Soruşturma Şubesi.
Ağustos 1915, No: 2692, Bakü şehri.

Balahanı-Sabunçu Polis Müfettişine.

Nargin Adası'ndan kaçmış aşağıda adı geçen esir Türk zabitlerinin aranması, yakalanması ve Bakü şehrine getirilmesi hususunda gereğinin yapılmasını rica ederim:

1. Yüzbaşı Sugul İzzet. Uzun boylu, yaklaşık 30 yaşında. Küçük bıyıklı, esmer, zayıf vücut yapısına sahip.

2. Yüzbaşı Torsun Ferhad Bey. Uzun boylu, zayıf, 38–40 yaşlarında. Siyah, aşağıya sarkık bıyıklara sahiptir.
3. Yusuf İbrahim Efendi. Orta boylu, kilolu vücut yapısına sahip, yaklaşık 40 yaşında. Esmer, kalın siyah bıyıklı.
4. Yakup Mustafa Efendi. Orta boylu, kilolu, 35 yaşında. Kumral bıyıklı, esmer.
5. Hüseyin Hilmi Efendi. 40 yaşında. Orta boydan kısa, zayıf, esmer. Yüzü siyahtır. Bıyıkları ve gözleri siyahtır.
6. Şükrü Şaban. 40 yaşında. Kısa boylu, iri yapılı.
7. Fikri Şakir. 30–32 yaşında. Orta boylu, iri yapılı.
8. Ziya Efendi. 25 yaşında.

Bu şahısların tamamı, isimleri bilinmeyen İran tebaasına ait pasaportlarla donatılmıştır. Arama kayıtlarından çıkarıldıkları hususunda herhangi bir kuruma bilgi verilmemesi rica olunur.

Soruşturma Şube Müdürü (İmza)

Balahanı-Sabunçu Polis Müdürlüğü 4. Bölge sorumluluk alanında yürütülen tahkikat sonucunda, mezkûr şahısların hiçbirinin izine rastlanılamamıştır.

Polis Bölge Müfettişi (İmza)

Azerbaycan Devlet Milli Arşivi F. 156, S. 1, SV. 149, v - 76, 76 (arka yüz)

► **Azərbaycan Dövlət Milli Arxiv Belgələri**
Belge 2

ПОМОЩНИКЪ
 ПО ГРАЖДАНСКОЙ ЧАСТИ
 НАМѢСТНИКА
 ГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА
 на Кавказѣ

Временнымъ Генералъ-Губернаторамъ, Губернаторамъ, Начальникамъ Отдѣльныхъ округовъ Кавказскаго края, Бакинскому Градоначальнику и Ставропольскому Губернатору.

№ 4933
 26 сентября 1906
 Г. Тифлисъ.

Секретно
 циркулярно.

По полученнымъ въ Департаментъ Полиции свѣдѣніямъ, въ разныхъ мѣстностяхъ Имперіи, назначенныхъ для преоизванія непріятельскихъ подданныхъ образовались преступныя организаціи, занимающіяся онаожненіемъ военно-плѣнныхъ за плату подложными паспортами и разнаго рода удостовѣреніями, дающими возможность совершать поѣздки изъ мѣстъ водворенія.

Преступная дѣятельность упомянутыхъ лицъ въ значительной мѣрѣ облегчается возможностью общенія военнопленныхъ съ частными лицами, а въ особенности со всякаго рода комиссіонерами, исполняющими разнообразныя порученія военнопленныхъ.

Сообщая о семъ и принимая во вниманіе, что подобныя преступныя организаціи могутъ проявлять свою дѣятельность среди военнопленныхъ, допущенныхъ на разныя работы въ мѣстностяхъ Кавказскаго края, прошу Ваше..... въ цѣляхъ выясненія указанныхъ организацій, не отказать въ соотвѣтствующемъ распоряженіи объ установленіи строгаго наблюденія за частными лицами, входящими въ непосредственныя отношенія съ военнопленными и о послѣдующемъ уведомить меня /по Особому Отдѣлу Канцеляріи/. Подлинныя за надлежащими подписями.

Вѣрно: за Дѣлопроизводителя Канцеляріи
 Бакинскаго Градоначальника

4253
11.11.1916

Михайлов
Кинан

Начальнику Сыскной Полиции Бакинского Градоначальства
для свѣдѣнія и соответствующихъ распоряженій.

Ноября " 10 " дня 1916 г. №. 27215. Баку.

За Правителя Канцелярии *И. Панин*

За Дѣлопроизводителя *Митин*

12
16

Знати и прииди къ
свѣдѣнію и исполненію

Водуражен { *Знамен*
Знамен
Знамен
Знамен

Арену { *Вру*
Матвеев
Д. Микриков
Масиан
Масиан
Масиан

**"Kafkasya'da Esirlerin Kaçışına Yardım Eden
ve Sahte Pasaport Temin Eden Yapılanmanın
Tespiti ve Takibine Dair Belge"**

Gizli Talimat Mektubu

Zat-ı Âlileri, İmparator'un Kafkasya'daki Temsilcisinin Sivil İşlerden Sorumlu Yardımcısı. No: 4938 – 26 Eylül 1916 – Tiflis

Geçici General Valiye, Kafkas Bölgesi'nin çeşitli daire başkanlarına, Bakü Şehir İdare Amirine ve Stavropol Valisine.

Polis departmanına ulaşan bilgilere göre, imparatorluğun düşman devletlerin tebaası olan esirler için tahsis edilmiş çeşitli bölgelerinde, esirleri sahte pasaportlar ve farklı türde kimlik belgeleriyle para karşılığında temin eden, ayrıca bu esirlere bulundukları yerlerden kaçış imkânı sağlayan suç örgütü niteliğinde bir yapılanma oluşmuştur. Bu şahısların suç teşkil eden faaliyetleri, esirlerin sivil kişilerle - özellikle de onların adına çeşitli görevleri yerine getiren ve bilgi yayan komisyoncularla - kurdukları temaslar sayesinde oldukça kolaylaşmaktadır. Bahsi geçen suç örgütünün, Kafkas bölgesinin farklı yerlerinde bulunmakta olan esirler arasında da faaliyet gösterebileceği ihtimalini dikkate alarak, Zat-ı Âlinizden, bu örgütlerin araştırılması amacıyla: Esirlerle doğrudan temas hâlinde olan sivil kişilere karşı sıkı bir denetim uygulanması yönünde gerekli talimatların verilmesinden imtina etmemenizi ve alınacak müteakip tedbirler hakkında beni (Yazı İşleri Özel Şubesi aracılığıyla) bilgilendirmenizi rica ederim.

Aslına Uygun Şekilde İmzalanmış Orijinal Belgedir

Doğrulanmıştır: Bakü Şehir İdare Amiri Kâtipliği Adına. Bakü
Şehir Emniyet Müdürlüğü Soruşturma Şube Müdürlüğü-
ne - Bilgi verilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması için.
10 Kasım 1916, No: 26245, Bakü Şehri

Yazı İşleri Müdürü Adına: (İmza) Kâtip Adına: (İmza)

Azerbaycan Devlet Milli Arşivi F498, S1, SV1055, v – 453, 453 (arka yüz)

► **Azerbaycan Devlet Millî Arşiv Belgeleri**
Belge 3

17

Копія арестантскаго секретнаго отношенія судебнаго слѣдователя по особо важнымъ дѣламъ округа Виленскаго Окружнаго Суда отъ 30 марта 1916 г. за № 137. Въ Бакинское городское полицейское управление.

1 января н.г. на ст. Унгени, Ю-В. ж.д. былъ задержанъ неизвѣстный молодой человекъ, назвавшійся ротмистромъ турецкой кавалеріи Мустафой Зекарія, бѣжавшимъ изъ плѣна изъ г. Иркутска. При допросѣ онъ, между прочимъ показалъ: "Въ числѣ другихъ плѣнныхъ офицеровъ въ госпиталь въ г. Иркутскѣ, находился поручикъ турецкой пѣхоты Ибрагимъ Фикри, который поддерживалъ со мною товарищескія отношенія. Названный Фикри рассказывалъ мнѣ, что первое время послѣ плѣненія онъ лежалъ въ г. Баку въ лазаретѣ и что въ Баку имѣется мусульманскій комитетъ, при содѣйствіи котораго много турецкихъ и нѣмецкихъ офицеровъ бѣжало изъ русскаго плѣна. По словамъ Фикри онъ тоже предполагалъ было бѣжать изъ плѣна при содѣйствіи означеннаго комитета и ожидалъ только своего выздоровленія, но Бакинская полиція обратила вниманіе на частыя побѣги изъ Баку плѣнныхъ офицеровъ и запретила находящимся въ лазаретахъ офицерамъ имѣть свиданія съ посторонними лицами, что ранѣе разрешалось, а также запретила въѣздъ въ Баку плѣннымъ офицерамъ, находящимся въ расположенныхъ вблизи Баку лазаретахъ. О существованіи Бакинскаго комитета я слышалъ еще ранѣе, когда былъ въ Пензенскомъ лазаретѣ; въ послѣдній прибылъ тогда какой то плѣнный турецкій офицеръ, имѣвшій хорошую форму изъ русской матеріи и дорогія дорожныя вещи. Такъ какъ офицерскій составъ турецкой арміи въ большинствѣ весьма небогатъ, то меня удивило нахожденіе дорогихъ сравнительно вещей у плѣннаго офицера и я сталъ говорить объ этомъ съ находившимся турецкимъ офицеромъ Ибрагимомъ. Послѣдній объяснилъ мнѣ, что указанный мною офицеръ прибылъ изъ Баку и что въ Баку имѣется мусульманскій комитетъ, который снабжаетъ плѣнныхъ турецкихъ офицеровъ одеждою и деньгами. Потомъ это подтвердилъ мнѣ и тотъ офицеръ, нахожденіе у котораго дорогихъ вещей удивило меня, при чемъ онъ рассказаль мнѣ, что Бакин-

440
ске купцы татары снабдили полным обмундированием около 50 человек турецких солдат и офицеров".

Орденом Господина Министра Юстиции на меня возложено производство разследованія о сформировавшихся въ разныхъ мѣстностяхъ Имперіи комитетахъ по устройству побѣговъ военно-плѣнныхъ турецкихъ, австрійскихъ и германскихъ офицеровъ.

Сообщая объ изложенномъ, прошу полицейское управленіе, въ видахъ проверки вышеприведеннаго показанія Мустафы Секария, 1/сообщить, не имѣется ли въ распоряженіи Управленія какихъ либо свѣдѣній о существованіи въ г.Баку комитета изъ мѣстныхъ купцовъ мусульманъ, занимающагося организаціей и устройствомъ побѣговъ плѣнныхъ турецкихъ, австрійскихъ и германскихъ офицеровъ; въ чемъ заключаются эти свѣдѣнія и изъ какихъ источниковъ они добыты, 2/при отсутствіи объ этомъ свѣдѣній, прошу опросомъ лицъ, стоящихъ во главѣ бакинскихъ лазаретовъ въ коихъ находились въ 1914-15 г.г. на излѣченіи плѣнные офицеры непріятельскихъ армій, а также вообще служащихъ лазаретовъ и другихъ лицъ, на коихъ будетъ сдѣлана ссылка при распросахъ, собрать свѣдѣнія по возможности о всѣхъ случаяхъ побѣговъ военно-плѣнныхъ офицеровъ /съ выясненіемъ имени, отчества и фамиліи бѣжавшаго; его чина или служебнаго положенія; времени побѣга; обстоятельствъ, при коихъ былъ совершенъ побѣгъ/, съ попутнымъ выясненіемъ, что изъ мѣстныхъ жителей чаще всего посѣщалъ военно-плѣнныхъ офицеровъ въ госпиталяхъ и не возникало ли противъ кого либо изъ нихъ подозрѣній въ способствованіи плѣннымъ офицерамъ въ побѣгахъ или въ снабженіи плѣнныхъ солдатъ и офицеровъ одеждой, вещами и деньгами. 3/вмѣстѣ съ тѣмъ прошу выяснить въ мѣстныхъ лазаретахъ, содержался ли въ Баку въ лазаретѣ въ концѣ 1914 или въ первой половинѣ 1915 г. турецкій плѣнный офицеръ Ибрагимъ Фикри и съ какого времени и по какое и кто изъ мѣстныхъ жителей бывалъ у него на свиданіи. 4/кроме того, прошу сообщить, дѣйствительно ли въ 1914-15 г.г. бакинскими властями было обращено вниманіе на частые побѣги изъ г.Баку плѣнныхъ офицеровъ и не было ли при этомъ для предотвращенія побѣговъ, воспрещено находившимся въ лазаретахъ плѣннымъ офицерамъ имѣть свиданія съ

донини

78
лицами и былъ запрещенъ въѣздъ въ Баку плѣнными офицерамъ изъ лазаретовъ, расположенныхъ близъ г. Баку. Если при этомъ въ полицейскомъ управленіи или у участковыхъ приставовъ о побѣгѣ иностранныхъ военно плѣнныхъ офицеровъ возникали переписки, то прошу дать справку о всѣхъ этихъ перепискахъ, съ поясненіемъ кто изъ бѣжавшихъ былъ пойманъ и какое направоеніе получила каждая переписка. С удебный слѣдователь /подпись/.

В ѣ р н о : За Секретаря *Рей*

Секретно
Экстренно.

Начальнику Бакинской Сысканой Полиции.

Для сообщенія просимыхъ свѣдѣній въ срочномъ порядкѣ. -

Апрѣля " 16 " дня 1916 года, г. Баку. № 846

За Полициейстера *Мурин*

За Секретаря *Рей*

*Т. Нарамановъ
Джамалъ и др.
Султанъ и др.
Султанъ и др.
Султанъ и др.*

Bakü'de Kurulan ve Türk Savaş Esirlerine Yardımda Bulunan Müslüman Komitesine Yönelik Yürütülen Soruşturma ve Arama Faaliyetlerine Dair Belge

30 Mart 1916 tarihli ve 137 numaralı, Vilnius Dairesi Ceza Mahkemesi'nin Önemli Davalar Soruşturma Hâkimi tarafından Bakü Şehir Emniyet Müdürlüğü'ne gönderilen tutukluya ait gizli yazının sureti.

Bu yılın 1 Ocak günü, Güneybatı Demiryolu'na bağlı Ungeni istasyonunda, kimliği meçhul genç bir şahıs, kendisini Türk süvarisinde görevli bir yüzbaşı olan Mustafa Zekeriya olarak tanıtmış ve İrkutsk şehrindeki esaretten firar ettiğini beyan etmesi üzerine nezaret altına alınmıştır. Sorgu sırasında, ayrıca şunları söyledi: İrkutsk şehrindeki hastanede bulunan esir subaylar arasında, benimle dostane ilişkiler kuran Türk piyade teğmeni İbrahim Fikri de vardı. Adı geçen Fikri, esir düştükten sonraki ilk dönemde Bakü'de bir hastanede yattığını ve Bakü'de faaliyet gösteren bir Müslüman Komitesi sayesinde birçok Türk ve Alman subayın Rus esaretinden kaçtığını anlattı. Fikri'nin ifadelerine göre, o da söz konusu komitenin yardımıyla esaretten kaçmayı düşünmüş, ancak bunun için iyileşmesini beklemiştir. Ancak Bakü polisi, son zamanlarda savaş esirleri olan subayların Bakü'den sık sık kaçmalarına dikkat çekmiş ve daha önce izin verilmiş olmasına rağmen, hastanelerde bulunan subayların yabancı kişilerle görüşmelerini yasaklamıştır. Ayrıca, Bakü'ye yakın bölgelerdeki hastanelerde bulunan esir subayların şehre girişine de yasak getirilmiştir. Bakü Komitesi'nin varlığını daha önce, Penza'daki hastanede bulunduğum sırada duymuştum. O dönemde söz konusu hastaneye, Rus kumaşından yapılmış şık bir üniforma giymiş ve değerli seyahat eşyalarına sahip olan bir Osmanlı subayı gelmişti. Osmanlı ordusundaki subayların büyük çoğunluğunun maddi durumunun pek iyi olmaması nedeniyle, esir düşmüş bir subayın nispeten değerli eşyalara sahip olması beni şaşırttı. Bu durumu orada bulunan Osmanlı subayı İbrahim ile konuşmaya başladım. İbrahim bana, sözünü ettiğim subayın Bakü'den geldiğini ve orada, esir düşen Osmanlı subaylarına giyecek ve para temin eden bir Müslüman komitesinin bulunduğunu açıkladı. Daha sonra, yanında bulunan değerli eşyalar nedeniyle beni şaşırtan subay da bunu doğruladı. Ayrıca, Bakü'deki Tatar (Azerbaycanlı) tüccarların yaklaşık 50 Osmanlı asker ve subayını tam teçhizatla donattığını bana anlattı. Adalet Bakanı'nın emriyle, imparatorluğun çeşitli bölgelerinde oluşan ve Osmanlı, Avusturya ve Alman subaylarının kaçışlarını organize eden komiteler hakkında soruşturma yürütme görevi bana verilmiştir. Yukarıda aktarılan Mustafa Zekeriya'nın ifadesinin doğruluğunun araştırılması amacıyla, polis idaresine aşağıdaki hususlarda bilgi verilmesini rica ederim: Bakü şehrinde, yerli Müslüman tüccarlardan oluşan ve esir düşen Osmanlı, Avusturya

ve Alman subaylarının kaçışlarını organize eden bir komitenin varlığına dair idarenizin elinde herhangi bir bilgi bulunup bulunmadığını bildiriniz. Böyle bir bilgi mevcutsa, bu bilgilerin içeriği nedir ve hangi kaynaklardan elde edilmiştir? Eğer bu konuda herhangi bir bilgi yoksa, 1914 ve 1915 yıllarında düşman ordularına mensup esir subayların tedavi gördüğü Bakü'deki hastanelerin yöneticilerinin, diğer ilgili hastane personelinin ve sorgulama sırasında adı geçecek kişilerin ifadeleri aracılığıyla araştırma yapılmasını rica ederim. Mümkün olduğunca tüm esir subay kaçış vakalarına ilişkin bilgiler toplanmalı; kaçan kişinin adı, soyadı, vatandaşı olduğu ülke, rütbesi veya görev pozisyonu, kaçış tarihi ve kaçışın gerçekleştiği koşullar araştırılmalıdır. Aynı zamanda, hastanelerde tedavi gören esir subayları sık ziyaret eden yerli sakinlerin kimler olduğu ve bu kişilerden herhangi birinin subayların kaçışına yardım ettiği ya da onları giyecek, eşya ve parayla temin ettiği yönünde bir şüphe bulunup bulunmadığı da araştırılmalıdır. Aynı zamanda aşağıdaki hususların da aydınlatılmasını rica ederim: 1914 yılının sonlarında veya 1915 yılının ilk yarısında Bakü'deki yerel hastanelerde Osmanlı esiri subay İbrahim Fikri'nin bulunup bulunmadığı, bulunmuşsa ne zamandan itibaren orada tutulduğu ve kendisiyle kimlerin, hangi yerli şahısların görüşmeye geldiği araştırılsın. Ayrıca, 1914 ve 1915 yıllarında Bakü makamlarının, esir subayların şehirden sık sık kaçmalarına gerçekten dikkat çekip çekmediği ve bu kaçışların önüne geçmek amacıyla, hastanelerde bulunan esir subayların yabancılarla görüşmelerine yasak getirilip getirilmediği; yine aynı şekilde, Bakü'ye yakın bölgelerdeki hastanelerde bulunan esir subayların şehre girişlerinin yasaklanıp yasaklanmadığı da tarafıma bildirilmelidir. Eğer bu bağlamda polis idaresinde veya karakol amirliklerinde yabancı askeri esir subayların kaçışlarıyla ilgili herhangi bir yazışma yapılmışsa, bu yazışmaların tamamı hakkında bilgi verilmesini rica ederim. Her bir yazışmaya dair, hangi subayın kaçtığı, kaçanlardan hangisinin yakalandığı ve ilgili yazışmanın nasıl bir işlem gördüğü (hangi makamlara iletildiği, nasıl sonuçlandığı vb.) açık şekilde belirtilmelidir.

Mahkeme Soruşturma Hâkimi
(İmza)

Doğru: Kâtip adına (İmza) Gizli Acil

Bakü Polis Soruşturma Şube Müdürüne, İstenen bilgilerin acilen bildirilmesi hususunda. 16 Nisan 1916, Bakü şehri, No: 846

Emniyet Müdürü adına (İmza) Kâtip adına (İmza)

Azerbaycan Devlet Milli Arşivi F498, S1, SV1038, v – 77, 77 (arka yüz), 78

► **Azerbaycan Devlet Millî Arşiv Belgeleri**
Belge 4

СПИСОКЪ
 военно - плѣннымъ туркамъ, находящимся на излѣче-
 нїи въ Бакинскихъ лазаретахъ, къ 17 января 1915 г.

НАИМЕНОВА- НИЕ ЛАЗАРЕТОВЪ	НАИМЕНОВАНИЕ БОЛЕЗНИ	Число военно- плѣнныхъ	ПРИМѢЧАНІЕ .
Тыловой эва- куационный пунктъ.	Р а н е н н ы е	75	
	Возвратный тифъ	3	
	Обмороженіе	41	
	Дезинтерія	53	
	Сыпной тифъ	3	
	Брюшной тифъ	8	
	Крайнее истощеніе	12	
	Общее истощеніе	14	
	Лихорадка	1	
	Поносъ послѣ дезинтеріи	3	
	Бронхитъ	15	
	З д о р о в ы е	12	
	И т о г о	240	
Военный 367 госпиталь.	У м е р л о	109	- 129 115
	Дезинтерія	9	
	Сыпной тифъ	1	
	Брюшной тифъ	2	
	Отмороженіе	8	
	Бронхитъ	1	
	Ревматизмъ и туберкулезъ	1	
Михайловская больница.	Истощеніе	2	
	И т о г о	24	
	Отмороженіе оконечностей	10	

5800

Городской ла- заретъ № 10.	Отмороженіе	26
	Р а н е н ы е	7
	Б р о н х и т ъ	8
	Воспаленіе тонк.кишекъ .	5
	Дезинтерія	3
	Ревматизмъ	4
	Инфлюэнція	2
	Малярія	1
	Брюшной тифъ	1
	Малокровіе	1
	Истощеніе	1
	Острый катарръ желудка .	2
	И т о г о .	61
	Здоровыхъ санитаровъ....	2
	У м е р л о	6
	всего больных-подмасть (всего) 67 337	

Пациентъ Ботинского Пилипъ-де Киртти

Askerî Hastanelerde Tedavi Gören Esir Türk Askerlerinin Hastalık Durumları Hakkında Rapor

17 Ocak 1915 Tarihi İtibarıyla Bakü'deki Hastanelerde Tedavi Gören Esir Türk Askerlerinin Listesi

Hastanelerin Adı	Hastalıkların Adı	Esir Asker Sayısı	Notlar
Tahliye Merkezi	Yaralılar	75	
	Nükseden Tifüs	3	
	Donma (Frostbite)	41	
	Dizanteri	53	
	Epidemik Tifüs (Lekeli Tifüs)	3	
	Karın Tifosu (Tifo)	8	
	Kaşeksi (Aşırı Zayıflık)	12	
	Genel Halsizlik	14	
	Ateş	1	
	Dizanteri Sonrası İshal	3	
	Bronşit	15	
	Sağlıklı	12	
	Toplam	240	
	Vefat Edenler	109	
367. Askerî Hastane	Dizanteri	9	
	Epidemik Tifüs (Lekeli Tifüs)	1	
	Karın Tifosu (Tifo)	2	
	Donma (Frostbite)	8	
	Bronşit	1	
	Romatizma ve Tüberküloz	1	
	İstihşa (Zayıflık, Tükenmişlik)	2	
	Toplam	24	
Mihaylov Hastanesi	Uç organlarda donma	10	

Hastanelerin Adı	Hastalıkların Adı	Esir Asker Sayısı	Notlar
Şehir Askerî Hastanesi No. 10	Donma (Frostbite)	26	
	Yaralıları	7	
	Bronşit	8	
	İnce Bağırsak İltihabı (Enterit)	5	
	Dizanteri	3	
	Romatizma	4	
	Grip (İnfluenza)	2	
	Sıtma (Malarya)	1	
	Karın Tifosu (Tifo)	1	
	Anemi (Malokromi, Kansızlık)	1	
	İstihşa (Zayıflık, Tükenmişlik)	1	
	Akut gastrit	2	
	Toplam	61	
	Sağlıklı sağlık görevlileri	2	
	Vefat Edenler	6	

Azerbaycan Devlet Milli Arşivi F 46, S 7, SV179, v - 58, 58 (arka yüz)

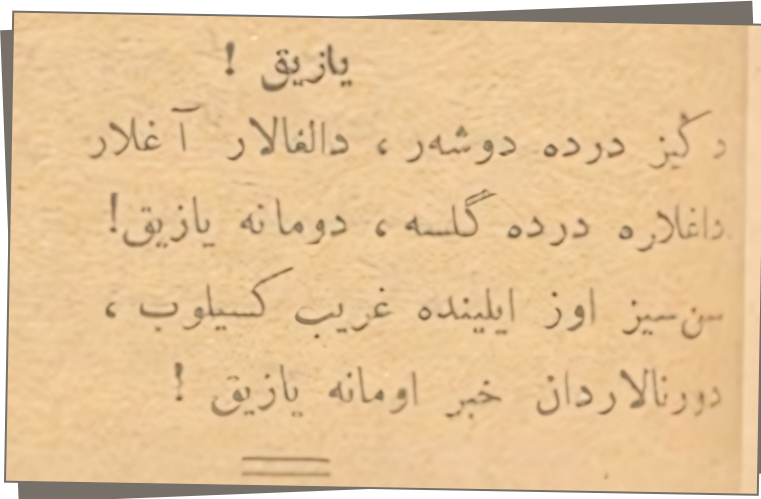
Türk Esirler ve Savaştan Zarar Gören Anadolu Türkleri İçin Dönemin Azerbaycan Basınında Yayımlanmış Şiir Örnekleri

1. Şiir

Şiirin künyesi: Ahmet Cevat (1917) "Yazık!". Qardaş Kömeyi, Bakü: Mu-
harrirler Neşriyatı, s. 13.

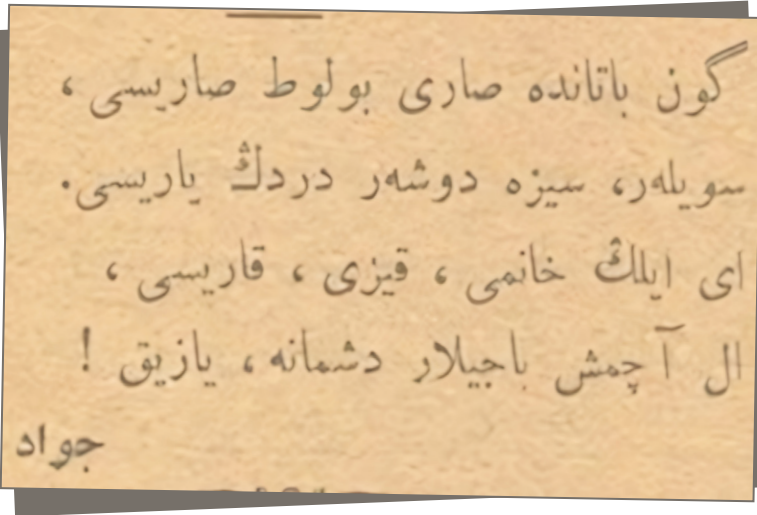
Şiirin içeriği: Savaş esirleri ve savaştan zarar gören Anadolu Türkleri
için Ahmet Cevat tarafından yazılmış bir şiir. Aşağıda şiirin ilk ve son kı-
taları yer almaktadır.

Transkripsiyon

YAZIK!

Deniz derde düşer, dalgalar ağlar
Dağlara derd(e) gelse, dumana yazık!
Sensiz öz elinde garip kesilip,
Turnalardan haber umana yazık!

Gün batanda sarı bulut sarısı,
Söyler, size düşer derdin yarısı.
Ey elin hanımı, kızı, karısı,
El açmış bacılar düşmana, yazık!

2. Şiir

Şiirin künyesi: Cafer Cabbarzade (1917) "Bayram Saklayanlara!". Basiret, Sayı: 157.

Şiirin içeriği: Savaş esirleri ve savaştan zarar gören Anadolu Türkleri için Cafer Cabbarzade (Cafer Cabbarlı) tarafından yazılmış bir şiir. Aşağıda şiirin ilk 3 beyti ve son 3 beyti yer almaktadır..

Transkripsiyon

BAYRAM SAKLAYANLARA!

Yine ihâta edip zihnimi hayâletler
Gözüm önünde gezir başka türlü hâletler
Tecessüm etmede karşımda gamlı bir âlem
Ne âlem ah! Kulûbe yalov saçan mâtem
Yakında bir ada! Yok bir mekân-ı gam varmış
Bakın! Bakın onu hiddetli dalgalar bürümüş

بايرام ساقلایانلاره !

یتیم احاطه ایدوب ذهمنی خیال قدر
کوزوم اوگتده گزیر باعه دورلو حالت قدر
تجسم ایتمه ده قارعه ده غمی بر عالم
عالم آم ! قلوبه یالاو ساچان ماتم
یاقیتده بیر آله ! یوق بر مکان هم وارمش
بالک ! یاقیک اونی حدتلو طالع لر بوروش

چیقوبده ساحه بر اول مقام ذاته باق
بهشتی دوزخی گور حشر. باق قیامت باق
گور اورده آج یالاواج جان ویرن ذلیلانی
گور اورده ایچمگه سوتایمیان یقیمانی
یقین بیل آشار اود دوتار یانار جاتک
اودم کومک یتیررسن وارایسه وجدانک
یا کوصتایم مکتبتک متعلمی

حضر جبارزاده

۸۹

Çıkıp da sâhile bir ol makâm-ı zillete bak
Behiştî düzahı gör haşre bak kıyâmete bak
Gör orda aç yalavaç cân veren zelîlânı
Gör orda içmeye su tapmayan yetîmânı
Yakîn bil alışar od tutar yanar cânın
O dem kömek yetirersen var ise vicdânın

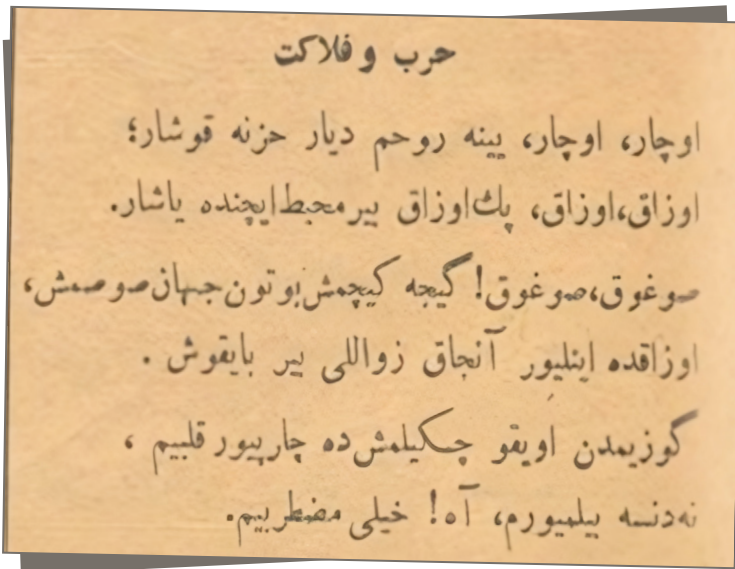
Bakü Sanâyi Mektebinin Mûteallimi
Cafer Cabbârzâde

3. Şiir

Şiirin künyesi: Hüseyin Cavit (1917) "Harp ve Felâket". Qardaş Kömeyi, Bakü: Muhteriler Neşriyatı, s. 2-6.

Şiirin içeriği: Savaş esirleri ve savaştan zarar gören Anadolu Türkleri için Hüseyin Cavit tarafından yazılmıştır. Aşağıdaki tabloda şiirin başındaki 3 beyit, şiirin içinden 7 beyit ve şiirdeki son beyit yer almaktadır.

Transkripsiyon

HARP VE FELÂKET

Uçar, uçar, yine rûhum diyâr-ı hüzne koşar;
Uzak, uzak, pek uzak bir muhît içinde yaşar.
Soğuk, soğuk! Gece geçmiş, bütün cihân susmuş,
Uzakta inliyor ancak zavallı bir baykuş.
Gözümünden uyku çekilmiş de çarpıyor kalbim,
Nedense bilmiyorum, ah! Haylî muzdarîbim.

Yükselir arşa, hep yanar-sızlar,
İşte bak! Yavrular, hanım kızlar.
Titriyor pençe-i felâkette,
Hep ölüm karşısında zillette...
Hepsi âvâre, hepsi aç-çıplak,

یو کسه لیر عرشه، هپ یانار - صیزلار ،
 ایشته باق! یاورولار، خانم قیزلار .
 تیرییور پنجه فلا کتده ،
 هپ تولوم قارشینده دلتده...
 هپسی آواره، هپسی آج - چپلاق،
 هپسی بی چاره، باق! گوز کدن ایراق!؟
 هپسی قان آغلیورده زار و زبون ،
 هپسی محزون، شکسته پر، دلخون...
 هپسی قارداشجه بیر نگاه آریور ،
 بیر کومک بیر پناهگاه آریور .
 دینله یه ن کیم، فقط او فریادی ؟
 آوتان کیم، او قلب ناشادی ؟
 نه فلاکت بو، هم ناصیل مدعش !؟
 آه، تولوم الک بو یوک سعادت ایمش!...

Hepsi biçâre, bak! Gözünden ırak!?
 Hepsi kan ağlıyor da zâr u zebûn,
 Hepsi mahzûn, şikesteper, dilhûn...
 Hepsi kardaşça bir nigâh arıyor,
 Bir kömek, bir penâhgâh arıyor.
 Dinleyen kim, fakat o feryâdı?
 Avutan kim, o kalb-i nâşâdı?
 Ne felâket bu, hem nasıl müthiş!?
 Ah, ölüm en büyük saâdet imiş!...

سنی قورتارسا، قورتاریر بیرلک،
 چونکه بیرلکده در فقط دیرلک...
 بانوار ۱۹۱۷
 حسین جاوید

Seni kurtarsa, kurtarır birlik,
 Çünkü birliktedir fakat dirlik...

Ocak 1917
 Hüseyin Cavit

Nargin'den Esirlerin Mektup ve Raporları

**Nargin Adası'nda savař esiri olarak bulunan Haymanalı
Hacı Said Çavuş ile Ahmet Çavuş'a üç Osmanlı lirası
ve bir mektubun gönderilmesi.**

26 Şubat 1916

Transkripsiyon

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlisine

Ma'rûz-ı âcizânemdir

Esir-i harp olarak Rusya'nın Bakü şehrinin Nargin Adası'nda esir-i harp
6 numarolu barakada Haymanalı Hacı Said Çavuş ile Ahmed Çavuşa irsâl
kılmak ve bunlardan iki liranın Said Çavuş'a ve bir lirasının dahi Ahmed
Çavuş'a verilmek üzere Nezâret-i Celîleye üç aded lira-yı Osmâni ile bir
adet mektup takdim ettiğimden muâmele-i lâzimesinin ifa buyrulmasını
istirham eylerim efendim ol bâbda emr-ü ferman hazret-i men lehü'l-em-
rindir. Fî 13 Şubat sene 331

Dersaadet'de Bâb-ı Meşihatda polis takviye kıtaatından Hayma-
nalı "1242" numeroda mukayyet Jandarma Ali oğlu Kazım
Mühür

BOA, HR.SYS. 2190/3 lef 16

Belge 2

[illegible]

İspanya Sefareti'nin Nargin Adası'ndaki Osmanlı zabitlerinin yardım talepleri konusunda Osmanlı hükûmetinin kaynak sağlaması durumunda bu talepleri gerçekleştirebileceğine dair.

23 Eylül 1917

Transkripsiyon

Bâb-ı Âli Nezâret-i Hâriciye Tercüme Müdiriyeti

Mütercim (İmza) 22 Eylül 1333

Mümeyyiz (İmza) 23 Eylül 1333

Hâriciye Nezâret-i Celîlesine 17 Eylül 1917 tarihiyle İspanya Sefâretinden vârid olan 351 numarolu takrîr-i şifâhinin tercümesidir.

Sefâret el-yevm Nargin ceziresinde esir-i harp olarak mevkûf Osmanlı ordusu zabitanı tarafından Petrograd'daki İspanya sefaretine irsal olunan mektubun suretini leffen Nezâret-i Celîle-i Hâriciye'ye irsal ile Petrograd'daki İspanya sefareti mârrü'z-zıkrı melfûf bulunduğu 23 Ağustos 1917 tarihli ve 316 numarolu tahrîrât-da husûsât-ı âtiyenin Bâb-ı Âliye iş'ârını tavsiye dahil eylemekdedir. Sefâret esir-i harb olan asâkire muâvenet idetmek için iktiza iden mebâliğe mâlik olmadığı gibi talimat da almamış olduğundan Hükûmet-i Osmâniyenin bu bâbdaki kararının kendüsüne bildirilmesini Dersaâdet İspanya sefaretinden rica eyler. Sefâret bu hasiyetle şurasını Dersaâdet'deki İspanya sefaretine iş'âr eyler ki Rusya'da esir-i harp bulunan Osmanlı asâkirinden âhiren muâvenet-i nakdiye talebine dair bir takım mekâtib ahz itmeye ve bu bâbda iktiza iden nukûd mevcut olmamasından dolayı metâlib-i mezkûre is'âf idilememiştir. Hükûmet-i Osmâniye bu üserâyâ muâvenet-i nakdiye bulunmak üzere sefaretin emrine bir mikdar mebâliği âmâde bulundurduğu takdirde sefâret bu üserâdan her birine rütbelerine göre ne mikdar mebâliği tediye idilmesi lazım geleceğine dair Bâb-ı Âlinin kararını anlamak arzusundadır.

Transkripsiyon

Hâriciye Nezâret-i Celîlesine 17 Eylöl sene 917 tarihiyle İspanya sefâretinden varid olan 351 numarolu takrir-i şifâhiye melfû ve Petrograd'daki İspanya sefaretine mürsel mektub suretinin tercümesidir.

Rusya'da menâfi'-i Osmâniyenin muhafazası uhde-i sefirânelerine mevdû' bulunduğı cihetle tarih-i esaretimizden bu âna değin içinde bulunduğumuz ve daha bulunacağımız ahvâl-i esef-iştimali zât-ı sefirânelerine beyana mücâseret eyleriz. Rusya ahvâl-i dâhiliye-i maliyesine ve harbin icab itirdiğı glâ-yı fevkaladeye vâkıf bulunduğunuz der-kârdır. Zabitâna maaş makamında şehri'ta kılınmakta olan 50 ruble hiç mesabesindedir. Bizi bu güne kadar sefalet içinde yaşamağa mecbur iden bu meblağ-ı gayr-i kâfi ile aç kalacağımızı keşf itmekde ve bundan dolayı endişe itmekdeyiz. İstikbale ye's ve fütur ile nigrân idiyoruz. Zira zât-ı sefirânelerince şübhesiz tasdik idileceğı vechle mevadd-ı gıdaiye fiyatlarının gâli olmasından dolayı emr-i maişetimizi ve melbûsâtımızla sâireyi mârrü'z-zıkr cüzi bir meblağ ile temin itmek bizim için gayr-i mümkün olacaktır. Zât-ı sefirânelerine vuku bulan acı şikayetimiz bir takım felaketzedegânın düçar oldukları mahrumiyet ve sefaletin neticesidir. İşbu mektubumuzu i'tâdan maksadımız bu güne kadar düçar olduğumuz ahvâl ve esef-iştimali nazar-ı sefirânelerine vaz itmekle beraber tali'-i harbin vatanlarımızdan uzak mahallere atdığı bu biçaregân hakkında zât-ı sefirânelerinin nazar-ı dikkat-ı hissiyat ve insaniyetperverânesini celb itmekden ve ahvalimizin ıslahı için alâ kadrü'l-imbân çalışarak bize muâvenet itmenizi ricadan ibaretdir. Mensub olduğumuz hükümet ve ordunun haysiyetini bu sefalet içinde muhafaza itmek bizim için gayr-i mümkün olduğunu nazar-ı itibara alarak âtiye daha ziyade emniyetle bakabilmekliğimiz için bize hükümetimiz namına olarak muâvenet-i nakdiyede bulunmanızı rica eyleriz.

Bakü'de Nargin ceziresinde esir-i harb bulunan 45 Osmanlı zabiti namına imzalar:

10. Fırka tabibi Binbaşı Osman

15. Mitralyöz Bölüğü Yüzbaşısı Hakkı

15. Alayın 12. Bölüğü Yüzbaşısı İbrahim Sıdkı

62. Alayın Binbaşısı Abdullah Ali

Süleymaniye grubundan Süvari Yüzbaşısı Hüseyin Sabri

Hankaya Hudud Taburı Mülazımı Davud

Belge 5

HR. SYS

2204/4

2 yrk (3shf602)

6

مطبعة عثمانیه

**Nargin Adası'ndaki Osmanlı esirlerinin durumu hakkında
İspanya Sefaretinden gelen yazıların tercümelerinin Harbiye
Nezâretine gönderilmesi.**

Transkripsiyon

10 Mart 1918

Bâb-ı Âli

Hâriciye Nezâreti	Umum numerosu 2668
Umûr-ı Siyasiye Müdiriyet-i Umûmiyesi	Hususi numero 213
Mümeyyiz 2 Mart sene 34	Tarih 10 Mart sene 334/918

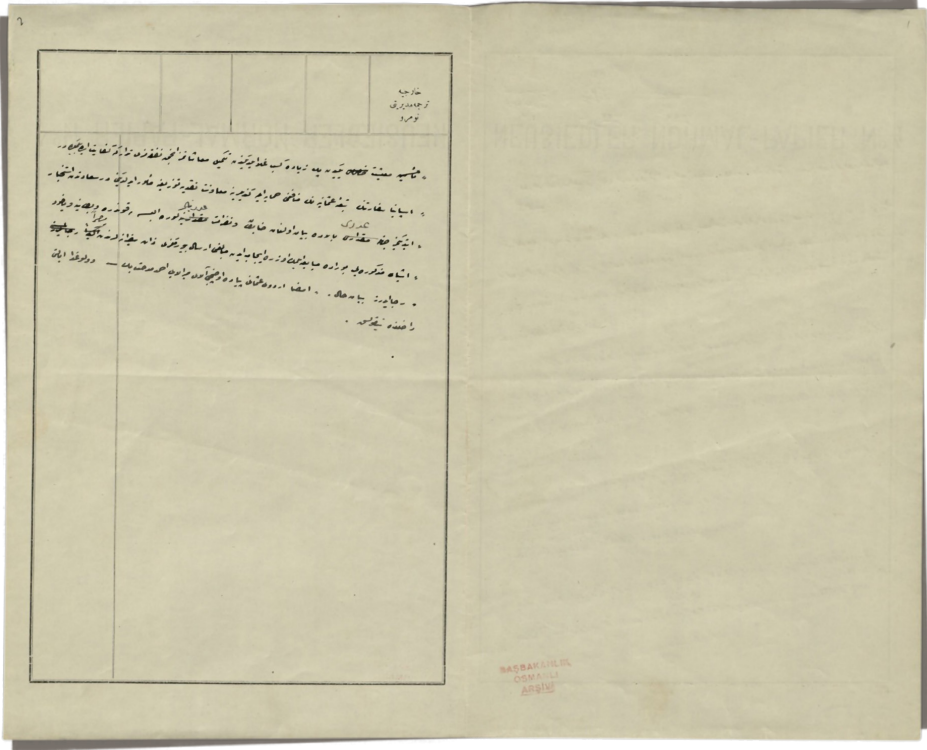
Harbiye Nezâret-i Celîlesine

Rusya'daki üseramızın ahvâl ve şerâit-i hayatiyelerinin ıslahı madde-
si hakkında üserâ muâmelat şubesi ifadesiyle varid olan 29 Kanunusa-
nı sene 34 tarihli ve 1892 numarolu tezkire-i aliyye-i nezâretpenâhileri
mucebince İspanya sefaretine tebligât-ı lazıme ifa olunmuşdur. Netice-
den taraf-ı devletlerine malumat i'ta olunacaktır. Nargin Adası'nda bulu-
nan Osmanlı, Alman ve Avusturyalı üseranın maruz bulundukları ahvâl
hakkında bazı tafsilatı hâvi olarak sefaret-i müşârün ileyhâdan evvelce
alınan muharrerâtın tercümeleri malumat olmak üzere matviyyen tesyâr
olunmuşdur ol bâbda.

BOA, HR.SYS.2204/4 lef 9

Belge 6/7

[illegible]

Savaş esiri olarak tutulan Küçük Zabıt Cemali Abdülfeyz, Zabıt namzeti Hasan Tevfik Süleyman, Ordu-yı Osmaniye Piyade Üçüncü Miralayı Ahmet Mithat Bey'lerin mektupları.

1 Kasım 1917

Transkripsiyon

Bâb-ı Âli Nezâret-i Hâriciye Tercüme Müdiriyeti

Mütercim 1 (İmza) Teşrin-i Sani 1333

Mümeyyiz (İmza) 3 Teşrin-i Sani 1333

Hariciye Nezâret-i Celîlesinden 27 Teşrin-i Evvel sene 917 İspanya sefaretinden varid olan 422 numarolu takrir-i şifahiye'nin tercümesidir.

Geçen eylülün on yedisi tarihlü ve 351 numarolu şifahiyesine zeyl olmak üzere sefaret "Nargin" ceziresinde bulunan Osmânî üserâ-yı har-

biyesi tarafından Odessa'daki İspanya konsoloshanesi ile İspanya Sefaretine irsal ve Petrograd'daki İspanya Sefareti tarafından dahi geçen ağustosun otuz biri tarihiyle sefarete tebliğ edilmiş olan mekâtib metinlerini Nezaret-i Celile-i Hariciyeye iş'âr eyler:

Bizler Dobruca'da icra-yı harekât iden Altıncı Kolordu-yı Osmâniye mensubuz. Otuz efrad ile beraber esir edilerek el-yevm elbise ve paradan mahrum bir halde Odessa'da bulunmakdayız. Maişetin fevkalade gâli olmasına binaen sefalet ve perişanîyetimize çaresâz olabilmek bizim için mümkün değildir. Alman ve Avusturya zabitanı İsveç ve Danimarka hükümetlerinden muavenet-i nakdiye almaktadırlar. Böyle mühmel ve müdhiş bir hal içinde bulunmakta devamımıza muvafakat itmeyeceklerini ümid ider ve ihtiyacâtımızın tehvini için icab iden muavenet-i nakdiyenin acilen irsal buyrulmasını rica eyleriz.

İmza

Küçük Zabıt Cemali Abdülfeyz, Zabıt namzeti Hasan Tevfik Süleyman

Nikola şehrinde Ordu-yı Osmâniye mensub 105 zabıt ile 23 efrad bulunmaktadır. Uzun müddetden beri taht-ı esaretdeyiz. Maaşımız pek kalîl olub her gün muâvenetden mahrum olduğumuz gibi şimdiden burada başlamış olan soğukdan kendimizi muhafaza için bir şeye mâlik değiliz.

Temin-i maişet yeniden pek ziyade kesb-i galâ eylediğinden tekmil maaşâtımız ancak nafakamızı tedarike kifayet idebilmekdedir. İspanya Sefaretinin Teba-i Osmaniye'nin menâfi'ini himaye ile kendilerine muavenet-i nakdiye tevziine memur eylediğini Dersaadet'den istihbar itdiğimiz cihetle adedi bâlâda beyan olunan zabitan ve neferat adedine göre elbise, kundura ve battaniye veyahut eşya-yı mezkûreyi burada mübayaa eylemek üzere icab iden mebalîği irsal buyurmanızı zât-ı sefirânelerinden musırnan rica ideriz. Beyan-ı hal

İmza

Ordu-yı Osmaniye Piyade Üçüncü Miralayı Ahmed
Midhat Bey Vologda Eyaleti dahilinde Nikolsk

Belge 8

[illegible]

Zabit vekili Ahmet oğlu Mustafa'nın zabit muamelesi görmesi için gerekli teşebbüslerin yapılması talebi

5 Kasım 1917

Transkripsiyon

Bâb-ı Âli

Hariciye Nezâreti

Umûr-ı Siyasiye Müdiriyet-i Umûmiyesi

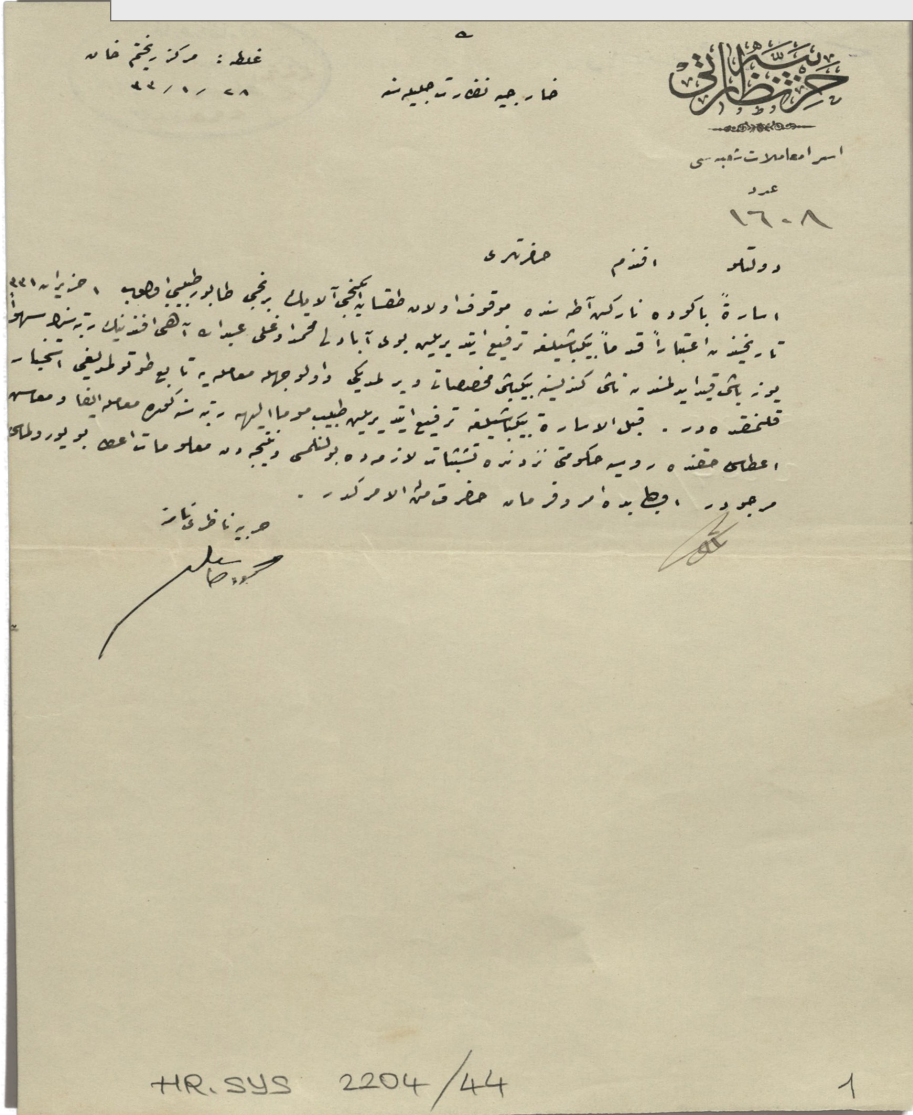
Mümeyyiz (imza) fî 5 Teşrinisani sene 33

Nargin Adası'nda mevkûf zubât-ı Osmaniyeden on ikinci fırkanın otuz beşinci alayı ikinci taburı yedinci bölüğü zabit vekili Ahmed oğlu Mustafa Petrograt'daki İspanya sefâretine hitaben yazub Dersaadet İspanya sefâretinden bâ takrir tevdi olunan istid'ânamede 19/6 Mart 917 tarihinde Kafkasya'da Şeytan Dağı'nda esarete düçar olmuş ve o esnada elbise-i askeriyesi ile edevatı ve parası alındığından nefer ad olunarak bu suretle muamele görmekde bulunmuş ve Rus memuriyeti nezdinde mükerreren teşebbüsâtda bulunduğu halde vaziyet-i hazırasının tebeddül itmemiş olduğundan bahisle hakkında vaki olan sehvin tashihi ile müstehak olduğu zabit muamelesine mazhariyeti için gerek hükümet-i seniyye gerek Rusya hükümeti nezdinde teşebbüsât-ı lazıme icrasını istirham itmekdedir. İcab-ı halin icra ve inbası himem-i aliyye-i âsafâneleridir ol bâbda.

BOA. HR, SYS.2203/42 lef 3

► T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri
Başkanlığı Osmanlı Arşiv Belgeleri

Belge 9

**Nargin Adası'nda esarete bulunan Boyabatlı Mehmet
oğlu Abdullah Ahi Efendi'nin rütbesinin sehven yüzbaşı
olarak kaydedildiği ve binbaşı olarak düzeltilmesi için
Rusya hükümeti nezdinde girişimde bulunulması.**

28 Ocak 1917

Transkripsiyon

Harbiye Nezâreti

Galata: Merkez Rıhtımhan

Userâ Muamelât Şubesi

28/1/33

Aded 1608

Hâriciye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

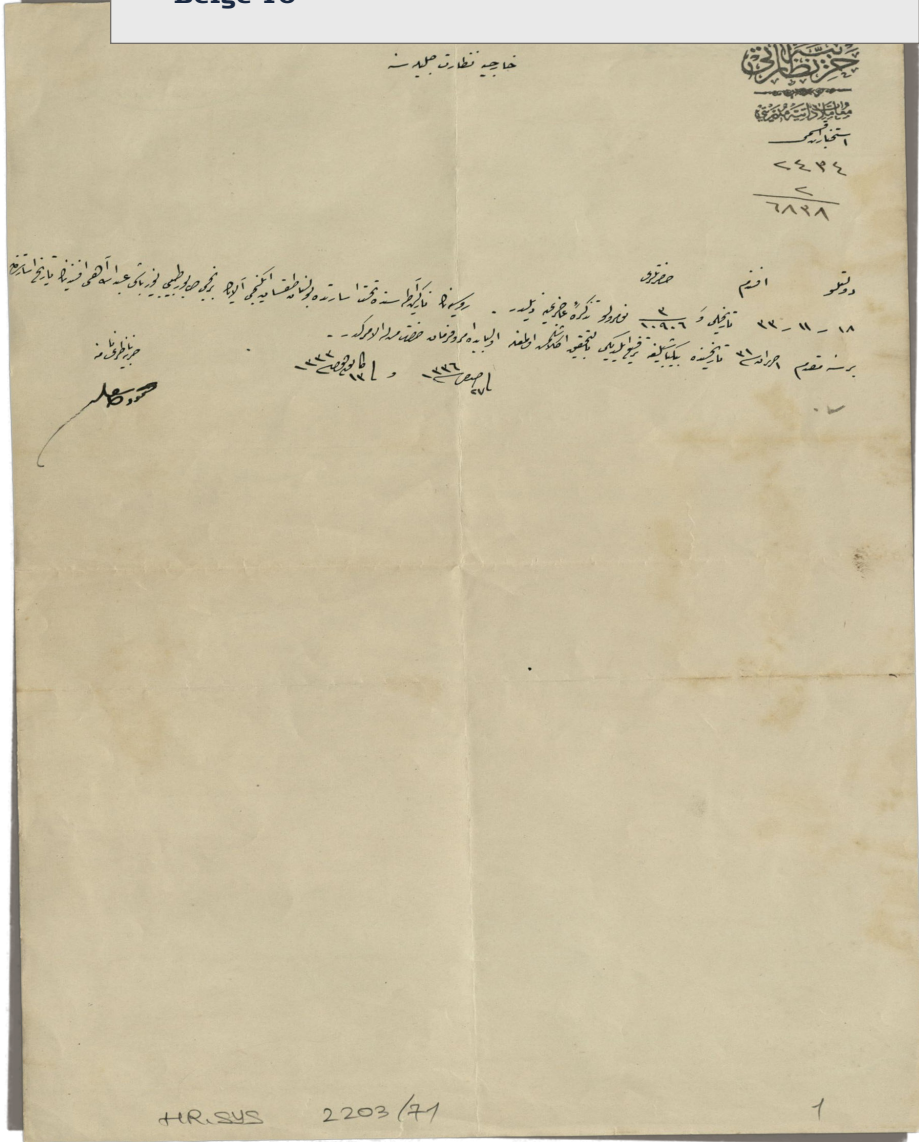
Esâreten Bakü'de Nargin Adası'nda mevkûf olan doksan ikinci alayın birinci tabur tabibi olub 1 Haziran 338 tarihinden itibaren kademen binbaşılığa terfi itdirilen Boyabadlı Mehmed oğlu Abdullah Ahi Efendi'nin rütbesinin sehven yüzbaşı kaydedilmesinden kendisine binbaşı muhassasâtı verilmediği ve ol vechle muameleye tabi tutulmadığı istihbar kılınmaktadır. Kable'l-esâre binbaşılığa terfi itdirilen tabib-i mûmâ-ileyhe rütbesine göre muamele ifa ve maaş i'tası hakkında Rusya hükümeti nezdinde teşebbüsât-ı lazımede bulunulması ve neticeden malumât i'ta buyrulması mercûdur. Ol bâbda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Harbiye Nazırı namına
(İmza)

BOA. HR, SYS. 2204/44 lef 1

► T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri
Başkanlığı Osmanlı Arşiv Belgeleri

Belge 10

**Nargin Adası'nda esarette bulunan doksan ikinci alayın
birinci tabur tabibi Yüzbaşı Abdullah Ahi Efendi'nin
esaretten bir sene evvel tarihinde binbaşılığa terfi
etmesi.**

13 Aralık 1917

Transkripsiyon

Hüve

Harbiye Nezâreti
Muamelât-ı Zâtiye Müdiriyeti
İstihbarat Kalemi
2434 2/6838

Hariciye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü Efendim Hazretleri

18/11/33 tarihli ve 3/10906 numarolu tezkire-i âciziye zeyldir. Rusya'nın Nargin Adası'nda taht-ı esaretde bulunan doksan ikinci alayın birinci tabur tabibi Yüzbaşı Abdullah Ahi Efendi'nin tarih-i esâretten bir sene mukaddem 1 Haziran sene 31 tarihinde binbaşılığa terfi eylediği bi't-tahkik anlaşılmış olmakla ol bâbda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 27 Safer 1336 ve fî 13 Kanunuevvel 1333

Harbiye Nazırı namına
(İmza)

BOA, HR.SYS. 2203/71 lef 1

Belge 11

עד
כע אש

خط : وزیر بحران
۴۱ / ۲ / ۱۳۸۵

خارجی نظام حیدر

راجه
 افسوس
 چنانچه
 انا - در روز دوازدهم ماه رجب سال ۱۲۸۵ هجری قمری
 ایدر
 حال حاضر
 انچه
 معصومین
 معصومین
 چنانچه

• HR. SYS 2205/24

1

Nargin Adası'nda esaretten 1 Şubat 1918 tarihinde İstanbul'a gelen Yüzbaşı Salih Oğlu Kâmil Efendi'nin son altı aylık tahsisatının Rusya Hükümeti tarafından verilmemesi konusunun Rusya Hükümetine sorulması.

31 Mayıs 1918

Transkripsiyon

Harbiye Nezâreti
Userâ Muamelât Şubesi
Aded 3284

Galata: Merkez Rıhtımhan
31/3/34

Hüve

Hâriciye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

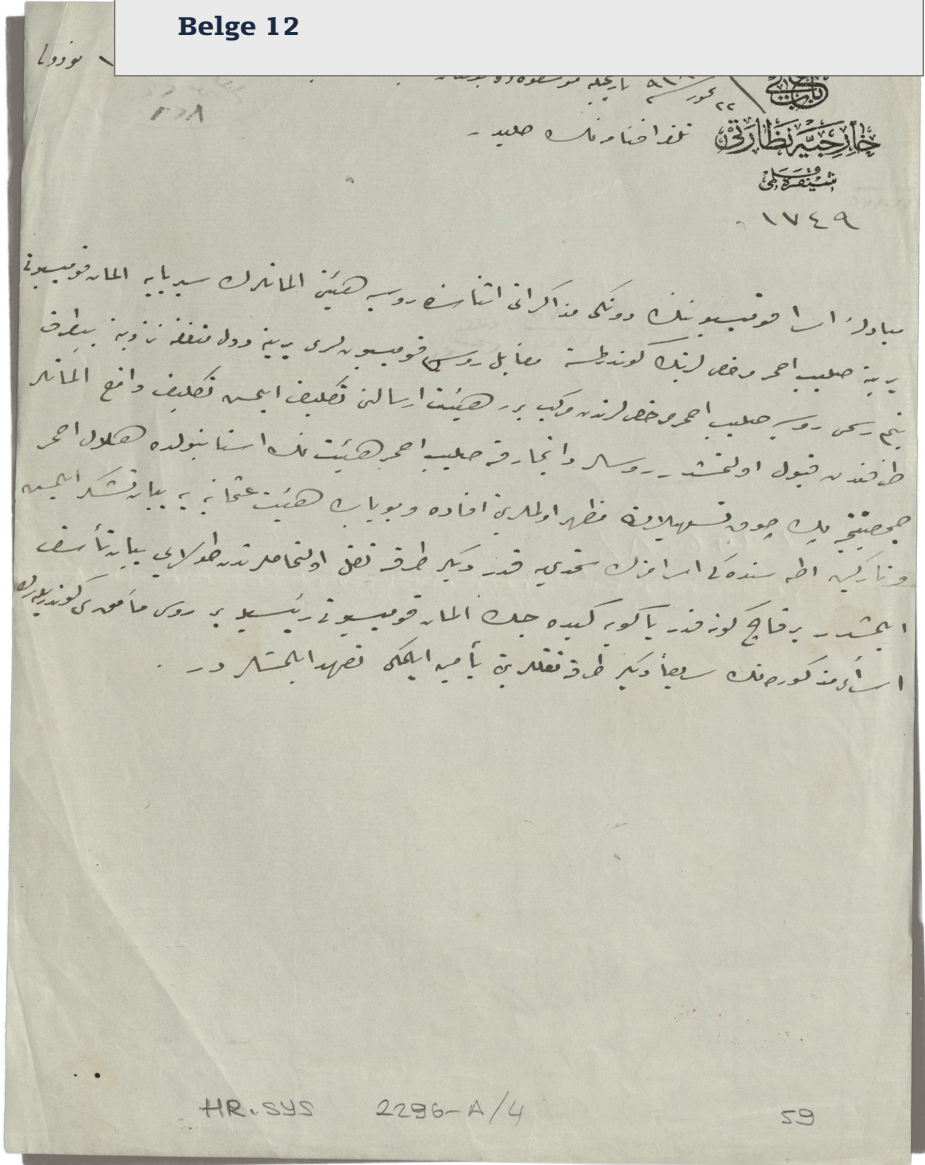
Esâreten Rusya'da Nargin Adası'nda mevkûf iken maluliyetime dolayısıyla ber-mûceb-i itilaf tahliye idilerek 1 Şubat 334'de Dersaadet'e gelmiş piyade doksan birinci alayın birinci taburundan Yüzbaşı Salih oğlu İsmail Kâmil Efendi tarafından 1 Ağustos 33 tarihinden muvâsaletine değin gûzerân olan son altı aylık muhassasâtın Rusya hükümetince tesviye idilmediği iddia idilmektedir. Mumâ-ileyhin hududa kadar mesarif-i iâşe ve sâiresinin Ruslar tarafından tediye idilmemesi esbabının Rusya hükümetinden istifsârı ile inbâ buyrulması rica olunur. Ol bâbda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Harbiye Nazırı namına
(İmza)

BOA. HR, SYS. 2205/24 lef 1

► T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri
Başkanlığı Osmanlı Arşiv Belgeleri

Belge 12

**Nargin Adası'ndaki Osmanlı esirlerinin henüz
nakledilmemesi konusunun görüşülmesi ve nakiller
için bir Alman ve Rus memurun görevlendirilmesi.**

22 Temmuz 1918

Transkripsiyon

Bâb-ı Âli

Hariciye Nezâreti

Şifre kalemî
1749

22 Temmuz 1918 tarihiyle Moskova'da bulunan Galip Kemali Bey'den
varid olan 140 numarolu telgrafnâmenin suretidir.

Mübadele-i userâ komisyonunun dünki müzâkerâtı esnasında Rusya
heyeti Almanların Sibirya'ya Alman komisyonu yerine salib-i ahmer mu-
rahhaslarının gönderilmesine mukabil Rus komisyonları yerine düvel-i
müttefika nezdine bî taraf nîm resmi Rusya salib-i ahmer murahhaslarından
mürekkeb heyet irsalini teklif eylemiş teklif-i vâzıh Almanlar tarafından
kabul olunmuşdur. Ruslar Danimarka salib-i ahmer heyetinin İstanbul'da
hilal-i ahmer cemiyetince pek çok teshilata mazhar olmalarını ifade ve
bu bâb da Heyet-i Osmaniye beyan-ı teşekkür eylemiş ve Nargin Ada-
sı'ndaki userâmızın şimdiye kadar diğer tarafa nakl olunmamalarından
dolayı beyan-ı teessüf eylemiştir. Birkaç güne kadar Bakü'ye gidecek
Alman komisyonu reisiyle bir Rus memuru gönderilerek userâ-yı mezkû-
renin serian diğer tarafa nakillerini temin eylemeyi taahhüd eylemiştir.

BOA. HR, SYS. 2296-A/4 lef 59

► T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri
Başkanlığı Osmanlı Arşiv Belgeleri

Belge 13

1

امور سیاست مدیریت عمومی

۴۰۴۰
۴۰۷۱

برنج قلم نویسی: ۱۱۷۴۴
۱۱۷۴۱

سیاسی

ملاحظات	مکرمه	امور سیاسی	تجزیه	مسود و تاریخ	مبانی و تاریخ
۱			عقد		

نوع مسوده:

حیدر نقی

۲۱۵۰ / ۶۸۸

عوی نومرو ۶۹۸۶

خصوصی نومرو ۷۷۶

تاریخ ۲۱ مارس ۱۲۸۸

۲

ضابطه بیانیه محمد لدره
مشارکت لایه انجمن صورت
کثیره طرز و لایه تبیین قلم

۳

۴

۵

۶

۷

۸

۹

۱۰

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۱۵

۱۶

۱۷

۱۸

۱۹

۲۰

۲۱

۲۲

۲۳

۲۴

۲۵

۲۶

۲۷

۲۸

۲۹

۳۰

۳۱

۳۲

۳۳

۳۴

۳۵

۳۶

۳۷

۳۸

۳۹

۴۰

۴۱

۴۲

۴۳

۴۴

۴۵

۴۶

۴۷

۴۸

۴۹

۵۰

۵۱

۵۲

۵۳

۵۴

۵۵

۵۶

۵۷

۵۸

۵۹

۶۰

۶۱

۶۲

۶۳

۶۴

۶۵

۶۶

۶۷

۶۸

۶۹

۷۰

۷۱

۷۲

۷۳

۷۴

۷۵

۷۶

۷۷

۷۸

۷۹

۸۰

۸۱

۸۲

۸۳

۸۴

۸۵

۸۶

۸۷

۸۸

۸۹

۹۰

۹۱

۹۲

۹۳

۹۴

۹۵

۹۶

۹۷

۹۸

۹۹

۱۰۰

HR.SYS 2296/3 2urk (3shf60ε)

مطابق ضابطه ۷۵

Nargin esirleri konusunda Açık Söz gazetesinde çıkan haberler hakkında.

27 Mart 1918

Transkripsiyon

Bâb-i Âli
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdiriyet-i Umumiyesi
Mümeyyiz (İmza) 27 Mart 34

Harbiye Nezâret-i Celîlesine

21 Mart 334 tarihli ve 688 numarolu tezkire-i âciziye zeyldir. Nargin Adası'nda mevkûf bulunan userâ-yı harbiye-i Osmâniyenin ahvâli hakkında Bakû'de münteşir "Açık söz" gazetesinin 30 Teşrinisani tarihli nüshasında münderiç makalenin tercümesi İstokholm sefareti-i seniyyesinden bâ tahrirât gönderilmekle malumat olmak üzere matviyyen tesyâr kılınmıştır. Mütalaasından müstebân olacağı üzere gazetenin işbu neşriyatı ile userâ-yı mezkûrenin ahvâli Almanyalı ve Avusturyalı userânın ahvâline nisbeten daha ehven olduğuna dair bir İsveçli zabitin beyanâtını muhtevi olarak sefâret-i müşarûn-ileyhâdan alunub geçenlerde taraf-ı devletlerine tebliğ kılınan 161 numarolu ve 6 Mart 918 tarihli telgrafnamede münderiç malumat arasında mübayenet görülüyor ise de gazete tarihinin 30 Teşrinisani yani üç buçuk ay evvel olduğuna İsveçli zabitin müşahedâtı ise daha müessif bulunduğuna nazaran sâlifü'l-beyan ceziredeki mütebâki userâmız ahvalinin bezl idilen muâvenet-i şefkatkâri sayesinde son zamanlarda kesb-i salâh itmiş olduğunun tahakkuk itmekde olduğu sefâretin cümle-i iş'ârındandır. Ol bâbda.

BOA. HR, SYS. 2296/3 lef 75

Belge 14

**Esir deęiřimi sırasında Bayburt kaymakamı Ziya Bey
ve Bitlis Polis Müdürü İrfan Bey'e öncelik verilmesi.**

31 Aralık 1917

Transkripsiyon

Hüve

Bâb-ı Âli
Dahiliye Nezâreti
řifre Kalemı

31 Kanunuevvel 333

Huzur-ı Sâmi-i Sadâret-penâhiye

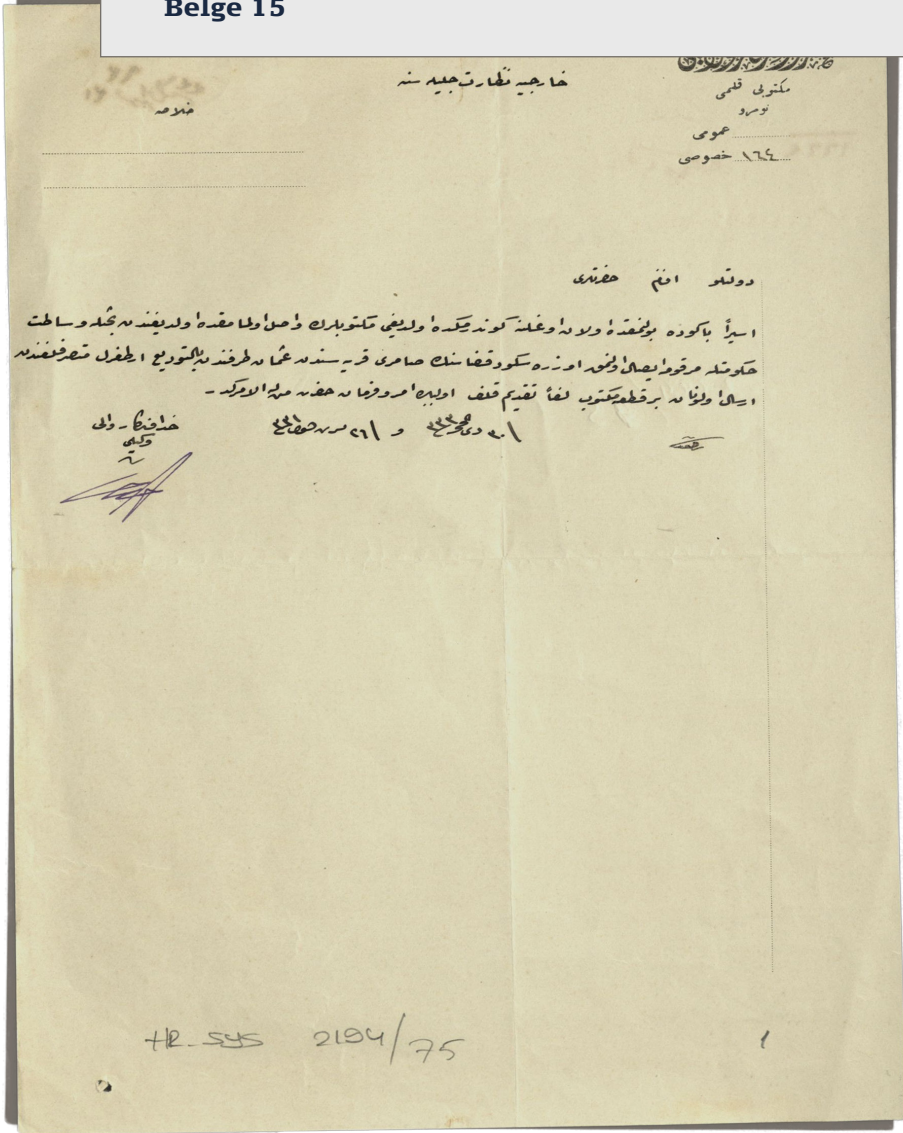
En deęerli me'murnımızden Bayburd kaimakamı Ziya Bey Rusya'nın
Bak řehri kurbundaki adada Bitlis Polis Müdiri İrfan Bey Riyatrak ? vila-
yetinde esirdirler. Mübadele-i userâya bařlanıldıęında ta'cilen bu iki zâtın
istihlasına irade-i fehimânelerini istirham iderim. 29 M

Suriye Valisi
Tahsin

BOA. DH, EUM. 5. řb. 52/2

► T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri
Başkanlığı Osmanlı Arşiv Belgeleri

Belge 15

**Söğüt kazasının Samrı karyesinden Osman
Efendi'nin Bakü'de esir olan oğluna gönderdiği
mektupların ulaşmaması nedeniyle yardım talebi.**

8 Kasım 1915

Transkripsiyon

Hüve

Hüdavendigar Vilayeti
Mektubi kalemi
Numero
Hususi 164

Harbiye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

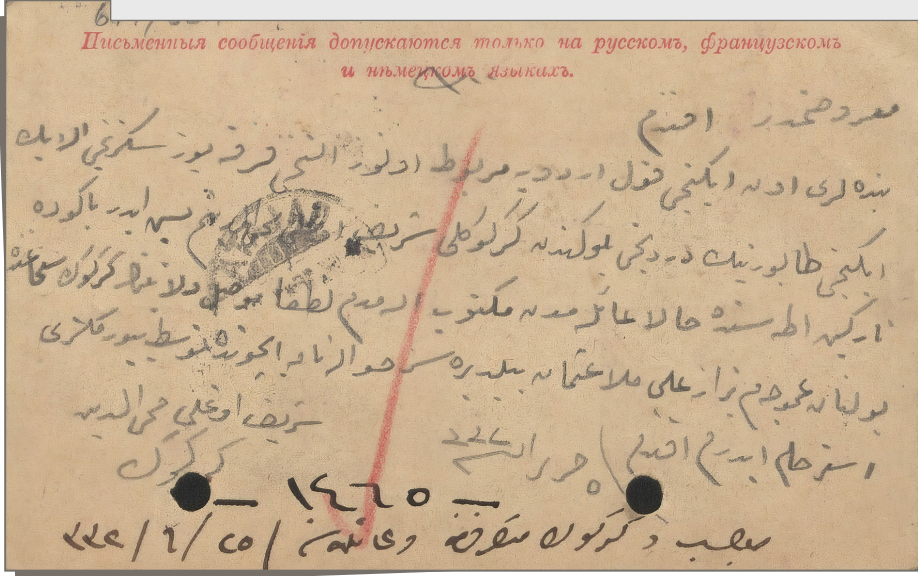
Esiren Bakü'de bulunmakda olan oğluna göndermekde olduğu mektupların vasıl olmamakda olduğundan bahisle vesâtet-i hükümetle merkûma irsal olunmak üzere Söğüt kazasının Samrı karyesinden Osman tarafından bi't-tevdi' Ertuğrul mutasarrıflığından irsal olunan bir kıta mektub leffen takdim kılındı. Ol bâbda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir. 30 Zilhicce 333 ve 26 Teşrinievvel 331

Hüdavendigar Vali vekili
(İmza)

BOA. HR, SYS. 2194/75 lef 1

► Kızılay Arşivi Esir Mektupları

Belge 1

Transkripsiyon

Bihî

Ma'rûzumdur Efendim,

Bendeleri on ikinci kol orduya merbû otuz altıncı fırka yüz sekizinci alayın ikinci taburunun dördüncü bölüğünden Kerküklü Şerîf oğlu Muhyiddîn'im. Beş aydır Bakü'de Nargin Adası'nda hâlâ âilemden mektûb alamadım. Lütfen Mûsul vilâyetinin Kerkûk sancağında bulunan amucam Bezzâz Ali Molla Osmân('a) bildiresi(ni)z. Havâle-nâme içinde tevassut buyurmanızı istirhâm ederim efendim.

Fî 5 Haziran sene [1]332

Şerîf oğlu Muhyiddîn

Kerkük

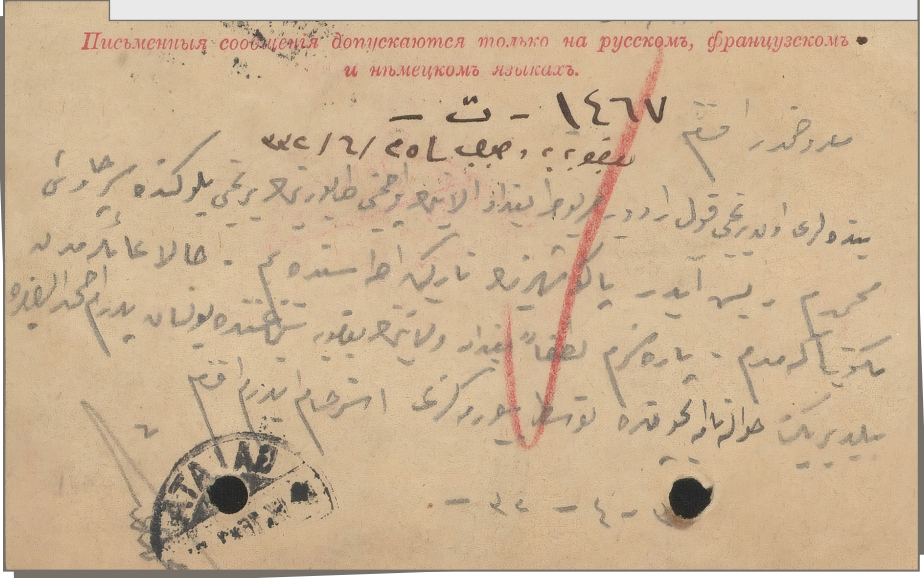
— 1465 —

Mûceb ve Kerkûk mutasarrıfından ve âilesine; 25/6/[1]332

Kızılay Arşivi, 677/68.1

► Kızılay Arşivi Esir Mektupları

Belge 2

Transkripsiyon

Muhterem efendim.

Bendeleri onbirinci kol orduya merbûr Bağdad alayının üçüncü taburunun birinci bölümünde ser-çavuş Mehmedim. Beş aydır Bakü şehrinin Nargin Adası'ndayım. Hâlâ ailemden mektûb alamadım. Parasızım lütfen Bağdâd vilâyetinin Ya'kubiye sancağında bulunan pederim Ahmed ez-Zamir'e bildiriniz havâlenâme içinde tevassut buyurmanızı istîrham ederim efendim.

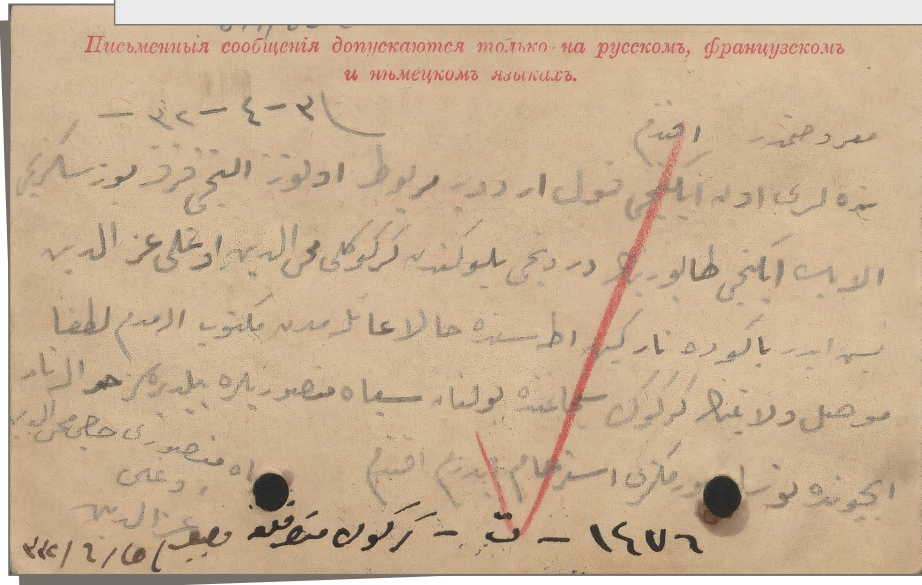
3 - 4 - [13]32

Ya'kubiye'ye cevap Fi 25 / 6 / [1]332

Kızılay Arşivi: 677/71.1

► Kızılay Arşivi Esir Mektupları

Belge 3

Transkripsiyon

Ma'rûzumdur efendim

Bendeleri On ikinci Kolorduya merbut Otuz altıncı Fırka, Yüz sekizinci Alayın İkinci Taburunun Dördüncü Bölüğünden Kerküklü Muhyiddin oğlu İzzettin. Beş aydır Bakü'de Nargin Adası'nda hâlâ âilemden mektûp alamadım. Lütfen Musul vilâyetinin Kerkük sancağında bulunan Siyah Mansûrîlere bildiresiz. Havâlenâme için de tevassut buyurmanızı istirhâm ederim efendim.

Siyah Mansûrî Hacı Muhyiddin oğlu İzzettin
Kerkük Mutasarrıflığına
Fî 25 / 6 / [1]332

Kızılay Arşivi: 677/83.2

Belge 4

۱۰۰

۵۔ کوہ۔

رویه نیکوایه امین تو قاری محمد
محمد قویع افغانی عبدالرحمه

انغمی

~~Handwritten signature~~

1000

۳۰ فیه فی ۱۹۳۶

Transkripsiyon

Bihî

Der-i aliyyede Hilâl-i Ahmer Cemi'yyeti Üserâ Komisyonu Riyâset-i Alîyyesine

Ma'rûzâtımdır !

Beş aydan beri esîrim bu müddet zarfında ebeveynime yazmış olduğum mektublarımın birisine cevâb alamadığımdan doğrudan doğruya efendimize mürâcaâ'ta mecbur kaldım lütfen varakamın Tokat Posta Müdürriyet-i Aliyyesine emrû havalesiyle orada icrâ-yı tahkikât yaptırılıb ebeveynimin sıhhatinin iş'ârına himmet buyurulması husûsunda merhamet-i aliyyelerine dehâlet eylediğim ma'rûzdur ol babda emir ve irade efendim hazretlerininindir.

Fî 5 Temmuz sene [1]332

Rusya'nın Nargin Adası'nda Tokat'ın Mehmedpaşa
Mahallesi'nde Koçoğlularından Abdürrahman oğlu

Bende

Mehmed Nuri

1585

3 Teşrîn-i evvel 1332

Kızılay Arşivi: 677/202

► Kızılây Arşivi Esir Mektupları

Belge 5

684/156

درماتت عتقاندک احمدی اری جریه قیوم ریکه عیدنه

بک افندی ؟

ایمورال تاریخ اریه ده الیوم رو به ندی جریه حسن ناکبه اینه بک
تاریخ ساره ده نه شمه قیه قه عتقاندک نایزه درینیم کتورده رینه عیاله بک
عائده جریه عتقاندک جانک مال بک اینه اور قدی اینه عتقاندک بوردقه
طوفیه نه طوفیه افندی راجعه بک قائم لطفا در قریه و قریه اوره
اجلی نه ققاندک عائده جریه عتقاندک الیوم زده ده بوردقه قریه دار ؟
معلومه اعطانه صحت بیورلی عتقاندک افندی | عتقاندک اول
طوفیه قریه اردو بک سوب کدی طوفیه قریه
مربط استقامت اینه طوفیه افندی افاندنه
طوفیه و لایه نایه کوره ققاندک قریه کوی
قدیه عتقاندک ققاندک افندی

۱۷۹۱

۲۲ تیرتانی ۱۳۳۲

Transkripsiyon

Bihî

Dersaâdet'te Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyeti Üserâ-yı Harbiyye Komisyonu Riyâset-i Aliyyesine Beyefendi

Fî 27 Temmuz sene [1]331 târihinde esîr olarak el-yevm Rusya'nın Bahr-i Hazar sâhilinde Nargin Adası'ndayım. Târih-i esâretimden şimdiye kadar memleketime yazmış olduğum mektûbların birisine cevâb alamadığımdan âile ve çocuklarımın hayâtının hâl-i meçûliyyette oldukları anlaşıldığından bu def'a doğrudan doğruya efendimize mürâca'ata mecbûr kaldım. Lütfen varakamın vusûlünde oraca icrâ-yı tedkikâtla âile ve çocuklarımın el-yevm nerede bulunduklarına dâir; ma'lûmât i'tâsına himmet buyurulması mütemennâdır efendim.

Fî 12 Teşrin-i Evvel sene [1]332
Dokuzuncu Kolordu'ya mensûb Yirmi Dokuzuncu Fırkaya
merbût İstihkâm Alayının 2. Tabur 2, 2. Bölük efrâdından
Trabzon vilâyetine tâbi' Görele kazâsının Koscukköy?
Karyesinden Feyzi oğlu Hasan

1791

22 Teşrin-i sâni 1332

► Kızılay Arşivi Esir Mektupları

Belge 6

786/263

استانداره عثمانیه
رئیس جانشین

22
902.

[illegible]

۳۱ / تفریبات ۳۳۳۳!

۱۳۳۳ قمری

702.

تالیف: ایدلای

Transkripsiyon

Bihî

İstanbul'da Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti Üserâ Komisyonu Riyâseti Cânib-i Sâmîsine

Numerosu: 9530

Sa'âdetlü Efendim Hazretleri,

Şeref-tevârüd buyurulan 9530 numarolu ve fî 26 Ağustos sene 333 târîhli emirnâme-i sâmilinde Rusya'da Bakü şehrinde Nargin Adası'nda esir-i harb olan numeroda mukayyed Alay 15, Tabur 2, Bölük 6'dan yüzbaşı mahdûm-ı âcizi Mar'aşlı Ali Rıza Efendi müddet-i medîdeden beri akribâsının ve âilesinden haber alamadığından nâşî kendisine bildirilmek üzere âilesi ahvâlinde müte'allik ahvâlin cevâben iş'ârı emr ü irâde buyrulmuş melfûf iki aded kartpostal dahi vâsıl oldu. Cenâbı Hakk'ın avn ü inâyetiyle bihamdi'llâhî te'âlâ âileleri ve çocukları akraba ve ta'allukât-larıyla ahhâbları cümlesi sıhhat ve âfiyette olup cümlemiz ve cümlesi büyükleri mahsûs gözlerini bûs ederek selâm-ı mahsûs ihdâ, küçüklerde ellerini bûs ederler. Bir seneden berü mahdûm-ı âcizi yüzbaşı mûmâileyhten dâ'ima mektûb almaktayım ve bir senedir mektûblarına cevâb olarak yazıp postaya teslîmen irsâl kılınan mektûblarım vâsıl olmadığı iş'ârından anlaşılmıştır. Allah rızasıyçün lütfen ve inâyeten müsellemin en'am olan asâlet ve adâlet-i erhamîlerine istinâden leffen takdîm eylediğim mektûb yüzbaşı mûmâ ileyhe sür'at-i irsâl buyurulmasını niyâz ve istirhâm eylerim. Ol-bâbda fermân.

Fî 11 Eylûl sene [1]333

Mar'aş'ta Restebaiye Mahallesi'nde Urfa jandarma tabur katibi tekâüdî Yüzbaşı Rıza Efendi'nin pederi İmâm Hüseyin bendeleri.

On kadar kartpostal göndermenizi ricâ ederim, efendim.

On aded gönderildi . 9530

13 Teşrîn-i evvel [1]333.

13 Teşrîn-i evvel [1]333 esîre teblîğ edildi.

Belge 7

Transkripsiyon

Bihî

Osmânlı Hilâl-i Ahmer Cemî'yeti Üserâ Komisyonu Cânib-i Sâmîsine

Numero: 9530

Saâ'detlü Efendilerim Hazretleri

Rusya'da Bakü şehrinde Nargin Adası'nda esîr-i harb olan mahdûm bendeleri Maraşlı Ali Rızâ Efendi'nin âilesiyle akrabâ ve taallukatlarının ne hâlde olduklarına dâir irâde ve iş'âr buyurulması şeref-vârid buyurulan Fî 26 Ağustos sene 333 tarih ve 9530 numarolu emirnâme-i sâmilârinde fermân buyurulmuş, yüzbaşı-i mûmâ ileyhî bi-hamdülillah Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle peder-vâlideleriyle âile ve çocukları ve akrabaları cümlesi sıhhat ve âfiyetde olub cümlesi mahsûsen selâm ederler ve leffen takdim-i pişgâh-ı âlîleri kılınan bir kıt'a kartpostal yüzbaşı-i mûmâ-ileyhe irsâl ve inâyet buyurulmasını müsellim-i enâm olan asâlet-i vicdan-ı ul-yâlarından niyâz ve istirhâm eylerim. Cümleminiz mübârek İyd-i şerîflerinizi tebrik ederim, Cenâb-ı Hakk'ın avn ü inâyetiyle daha nice nice tûl-i ömürler ile mübârek İyd-i şerîflere muvaffak olmanızı Eltâf-i İlâhiyeden rûz-ı şeb niyâz ve istirhâm olunur efendim.

Fî 17 Eylül sene 333

Alay:15, Tabur: 2, Bölük 6'dan Yüzbaşı Ali Rızâ Efendi'nin pederi İmâm Hüseyin bendeleri

9530

Evvelce esîre tebliğ edilemediği için muameleden müstağnidir.

Hıfzı

Kızılay Arşivi: 786/264

Belge 8

استانوله عثمانیہ احمد جمعیۃ اسلامیوں
جانب عالیہ

۹۵۲-

702
 1000
 1000
 1000

Transkripsiyon

Bihî

İstanbul'da Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti Üserâ Komisyonu Cânib-i Âlîsine

Numerosu

9530

Sa'âdetlü efendilerim hazerâtları

Rusya'da Bakü şehrinde Nargin Adası'nda esîr-i harb olan numeroda mukayyed alây 15, tâbur 2, bölük 6'dan Yüzbaşı Ali Rıza Efendinin kart-postal mektûbunun leffen irsâli şeref-vârid buyurulan fi 26 Ağustos sene 333 târîhlü emîrnâme-i sâmîlerinde irâde buyurulmuş tıbk-ı irâde-i âlîlerine imtisâlen yüzbaşı-i mûmâ-ileyhe irsâl kılınmak üzere bir kıt'a kart mektûb leffen takdim-i pîşgâh-ı ulyâları kılındı. Âilesiyle akrabâlarının cümlesi bihamdilleh-i te'âlâ sıhhat ve âfiyette olduklarını arz ederim. Olbâbda fermân.

Fi 13 Teşrîn-i evvel sene 333

Maraşın Restebaiye Mahallesinde jandarma tabur kâtibi tekâ'üdü esîr-i harb Ali Rıza Efendinin pederi İmâm Hüseyin bendeleri Mahtûmum Yüzbaşı Ali Rıza Efendiye irsâl kılınmak üzere kaç kıt'a mektûb takdîm kılınmış ise lütfen bendeni-ze emr-ü iş'âr buyurulmasını müselleme-i enâm olan asâlet-i sâmîlerinden niyâz ve istirhâm eylerim fermân.

9530

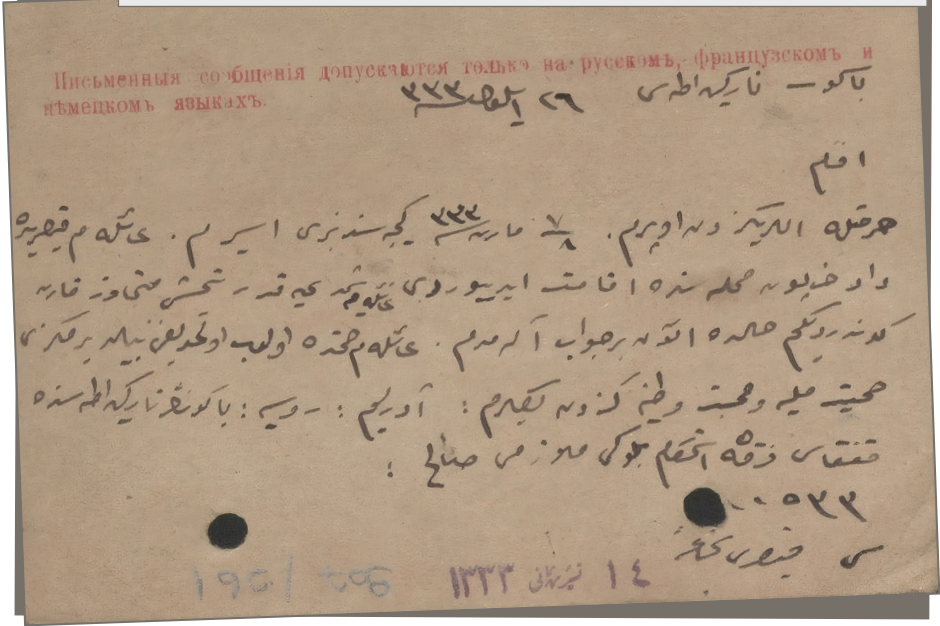
[Emri esîre tebliğ edilmiş olduğundan bu arıza mu'âmeleden müstağnidir.]

Hıfzı

Kızılay Arşivi: 786/265

► Kızılay Arşivi Esir Mektupları

Belge 9

Transkripsiyon

Bakü - Nargin Adası 26 Eylül Sene 333

Efendim,

Hürmetle ellerinizden öperim. 7/8 Mart sene 333 gecesinden beri esîrim. Ailem Kayseri'de Dâr-ı Harput mahallesinde ikâmet ediyordu. Aileme şimdiye kadar yetmiş mütecâviz kart gönderdiğim hâlde el-ân bir cevâb alamadım. Ailem sıhhatte olup olmadığını bildirmenizi hamîyyet-i millîye ve muhabbet-i vataniyyenizden beklerim: Adresim: Rusya: Bakü'nün Nargin Adası'nda Kafkas fırka 5, istihkâm bölüğü Mülâzımı Salih

S. Kayseri Sancağına
14 Teşrin-i sâni 1333

Kızılay Arşivi: 907/261

Belge 10

غیر / افسوس حضرت

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

مجلسه بیست و یکم

طهیر۔ نامی نفاعی

بدری از مذهب

28

مفتی محمد رفیع

ابن عبد البر

212/

119/385 67

Transkripsiyon

Bihî

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cem'iyyeti Üserâ Komisyonu Cânib-i Sâmisine

İzzetli efendim hazretleri

Rusya'da Bakü Nargin Adası'nda esîr-i harb olan 15. Nizâmiye Alayı 2. Taburdan 6.bölükten mahdûmum Yüzbaşı Ali Rıza Efendi'den dört-beş mâhiyeden beri mektûb alamadığımızdan nâşî bendeniz, vâlidesi hemşiresi ve akrabaları nihâyet derecede merâkta olduğumuzdan cerîdelerde kırâat olduğu üzere yekûnleri Rusya'dan üserâlar İstanbul'a gelmekte olduğunu anlaşılmakta bulunduğundan mahdum bendeleri Yüzbaşı Ali Rıza Efendi şimdi nerede ise lütfen bendenize ma'lûmât verilmesini şeref-vârid buyurulan 13176 (merbûbâtı) numero ve fî 13 Kânûn-u sânî sene 1334 târîhlü emir-nâmelerine cevâb olarak arz-ı cesâret eylerim Yüzbaşı-i mûmâ-ileyh Bakü şehri Nargin Adası'nda mıdır yâhûd Moskovâ'da mıdır veya İstanbul'a gelmiş midir? Vâlidesi, akribâları ve âileleri rûz-ı şeb gözyaşları dökerek feryâd ü figân etmekte olduklarından her nerede ise sıhhatinin emr u iş'âr buyurulması müselle-i enâm olan asâlet-i ulyâlarından niyâz veistirhâm eylerim ol bâbda fermân hazretimen lehû'l-emrindir.

Fî 11 Nisan sene 334
Mar'aş'ın Restebaiye Mahallesi'nden
Hâcî Şerîf Ağa zâde Jandarma
Tabur Kâtibi tekâ'udî
pederi Edhem Hüseyin
bendeleri

Yüzbaşı-i mûmâ-ileyhten gelen kart ve kendisine gönderilecek kartlar leffen takdîm kılındı. Mûtâla'a buyurulduğu hâlde her nerede ise lütfen haber alınarak bendenize emr u iş'âr buyurulmasını istirhâm eylerim efendim hazretleri.

T-13176 merbûtâtı
El-yevm Nargin Adası'nda bulunduğu bi't-tahkik anlaşılmıştır.
Yazılmıştır. 29/3/918
Hakkı Bey'e Fî 21/3/34

► Kızılay Arşivi Esir Mektupları

Belge 11

Transkripsiyon

Kadıköy'ünde, Osman Ağa Mahallesi'nde, Çilek Sokağı'nda, (81) numarolu hânede mukim pederim Osman Yümni Efendi'den bir hayli zamandır ki mektûb alamıyorum. Lütfen ahvâl-i sıhhiyesinin tahkikiyle iş'ârını inâyet buyurunuz. İhtirâmât-ı fâikamın kabûlü mütemennâdır Efendim.

Nargin Adası'nda esîr-i harb Bayburt Kaymakamı Yusuf Ziya

T 11271

23 Şubat 1334

Polis Müdüriyetine Fî 23 Şubat sene 34

Kızılay Arşivi: 923/68.12

► Kızılay Arşivi Esir Mektupları

Belge 12

۱۵۳۰ / ۹۳۱
 دیعادتده - هلال احمد اسرافیمیونی
 ریت علیہ
 افق؟ - قیدہ اسیر اولوب بوندہ برہم مقام
 بالو - ناکیه اطہی - ۷۷ / مای ۷۷ - تاخیلو کونہ
 دیکي بکتونبدہ رتقہ خیر عافیت اثری آرمیاس [بمنجی قفقاس
 استقام بلوکی غلازمی صالح افندینک] ایوم بورادہ بولنا
 خانہی خلقی - زیاده مرادہ واندیشہ همدلر نہ دفع
 وانشطایتمک اوزرہ عافیت ویا وفات خبر رتقہ بالتقیہ
 آرمی حاجز انہم انعامی عائده موالیانک ابرام واسرخی
 اوزرینہ معوضہ - ۱۵ / خریاندہ ۷۷
 معصومہ الفزادہ - اودہ برنجی
 قول - دولوانیم یسی
 قاتق
 عیسی
 دیعادتده
 بوز دارقہ
 سوادور کونہ کونہ
 ۱۸۲ / ۹۹۱

Transkripsiyon

Bihî

Dersaâdet'te Osmanlı Hilâl-i Ahmer Üserâ Komisyonu Riyâset-i Aliyyesi'ne

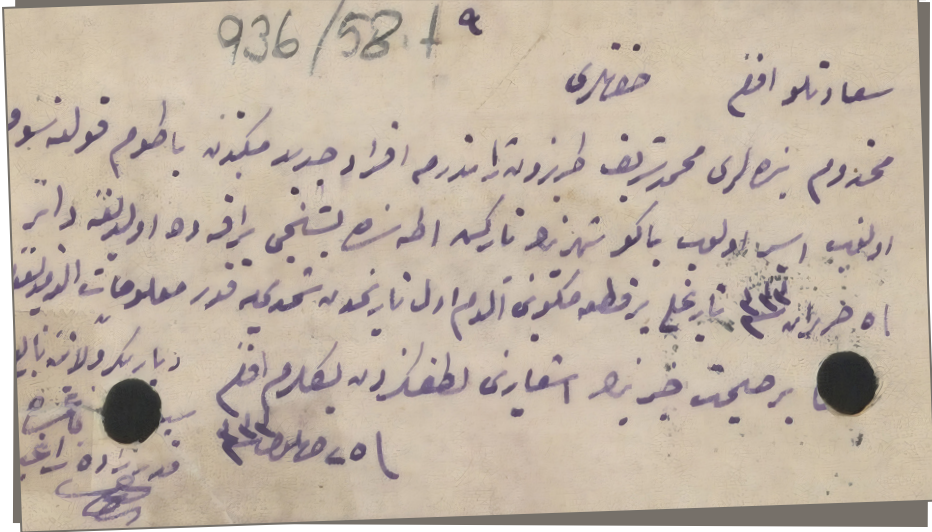
Efendim; Rusya'da esîr olup bundan bir sene mukaddem Bakü-Nargin Adası-27/Mayıs sene 333 târîhli gönderdiği bir mektûbundan başka, haber-i âfiyet eseri alınamayan (Beşinci Kafkas İstihkâm Bölüğü Mülâzimi Salih Efendi'nin) elyevm burada bulunan hânesi halkı pek ziyâde merâk ve endîşede olduklarından, def'-i merâk ve intizâr etmek üzere âfiyet veya vefât haberlerinin bi't-tahkik, adres-i âcizâneme iş'ârı âile-i mûmâ ileyha'nın ibrâm ve istirhâmı üzerine ma'rûzdur.

Fî 15 Haziran sene 334
Ma'muretülaziz'de, Onbirinci Kolordu, Levâ-
zım Reisi, Kaymakam Ali Rıza

Kızılay Arşivi: 931/153.1

► Kızılay Arşivi Esir Mektupları

Belge 13

Transkripsiyon

Bihî

Sa'âdetlû efendim hazretleri

Mahdûm-ı bendeleri Mehmed Şerif Trabzon Jandarma efrad-ı cedîd mektebinden Batum koluna sevk olunup esir olup Bakü şehrinin Nargin Adası'nda beşinci barakada olduğuna dair fi 5 Haziran sene 333 tarihli bir kıt'a mektûbunu aldım ol tarihten şimdiye kadar malumât alamadığımdan bir sıhhat haberinin işa'rını lutfunuzdan beklerim efendim
Diyarbakir Vilayetine tâbi? bağda

Kadirzade Ragıb
Fi 25 Eylûl sene 333

Kızılay Arşivi: 936/58.1

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 1

روسیه

لیسته نومروسى ۷۷۷

صره نومروسى ۱۱۰۵

مستبان

۷۷

سنی

مذهبی

سی

مملکتی

نف

رتبه سی

ماریه الای ۷۹

قطعه سی

ماخاتوب

محل و تاریخ اسارتی

حال صحتی

باکو جولونده نازکین آطه سی

محل موقوفیت

000988

Transkripsiyon

Liste Numarası	327
Sıra Numarası	1105
Sayfa Numarası	
İsmi	Hasan Şaban
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	42
Rütbesi	Nefer
Kolordu	
Alay	49 Piyade Alayı
Fırka	
Bölük	
Tabur	
Memleketi	Sivas
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	Mamahatun
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 2

روسیه	لیسته نومروسی ۲۷
	صره نومروسی ۱۴۱۴
شاورلاک Chassourlak	
سنی ۷۷	مذهبی
	ملکیتی فاداکه
	رتبه سی
	قطعه سی ماستی بوزومه
	محل وتاریخ اسارتی یوداجار
	حال صحتی
	محل موقوفیت باکو جوارنده نارکین آطسی
001535	

Kızılây Arşivi, Esir Kartları, 1535

Transkripsiyon

Liste Numarası	327
Sıra Numarası	1412
Sayfa Numarası	
İsmi	Şasorla Hayrullah
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	23
Rütbesi	Başbozuk
Kolordu	
Alay	
Fırka	
Bölük	
Tabur	
Memleketi	Nadake?
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	Pudacar?
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 3

روسیه

۴۷۸

لیسته نومروسی

۱۷۵۸

صره نومروسی

سید احمد

۲۷

سنی

مذهبی

بغداد، مرطبه، قهوه

ملکیتی

نص

رتبه سی

ماره اولی ۱۰۸

قطعه سی

محل و تاریخ اسارتی

۱۲۳۴

حال صحتی

باکو، جوارنده، نارکینی، آلمسی

عمل موقوفیت

004114

Transkripsiyon

Liste Numarası	378
Sıra Numarası	1758
Sayfa Numarası	
İsmi	Seyyid Ahmed
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	27
Rütbesi	Nefer
Kolordu	
Alay	108. Piyade Alayı
Fırka	
Bölük	
Tabur	
Memleketi	Bağdat
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	Erzurum
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 4

روسیه

۷۷۷

لیسته نومروسی

۶۷۴

صبره نومروسی

میه خلیل

۵۵

سنی

مذهبی

ارغزم - ج. نقه

مملکتی

رتبه سی

باشی بوزور

قطعه سی

ج. نقه

عمل وتاریخ اسارتی

حال صحتی

باکو جوارنده نارکین آطه سی

عمل موقوفیت

137353

Kızılây Arşivi, Esir kartları, 137353

Transkripsiyon

Liste Numarası	377
Sıra Numarası	674
Sayfa Numarası	
İsmi	Hüseyin Halil
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	55
Rütbesi	Başıbozuk
Kolordu	
Alay	
Fırka	
Bölük	
Tabur	
Memleketi	Erzurum Cankar?
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	Cankar?
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 5

روسیه

لیسته نومروسی ۲۷۷

صره نومروسی ۸۷۹

مردالی محمد

Merdali

مذهبی

سنی ۲۰

ملکیتی

محل

رتبه سی

قطعه سی

محل و تاریخ اسارتی اینتر

حال صحتی

محل موقوفیت پاکو سچو اولنده نازکین آطه سی

11. *142933

Kızılây Arşivi, Esir kartları, 142933

Transkripsiyon

Liste Numarası	327
Sıra Numarası	879
Sayfa Numarası	
İsmi	Merd Ali Mahmud
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	40
Rütbesi	Nefer
Kolordu	
Alay	
Fırka	
Bölük	Sıhhiye Bölüğünden
Tabur	
Memleketi	Musul
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 6

لیسته نومروسی ۲۷۸
صره نومروسی ۱۶۱۵
روسیه
امیر سرین بکورد
مذهبی اسلام
سنی ۵۰
ملکیتی افغان
رتبه‌سی رف
قطعه‌سی سیویل
محل وتاریخ اسارتی محیدوسیه
حال صحتی
محل موقوفیت پاکو جوادینده نارین امله‌سی
144732

Kızılây Arşivi, Esir kartları, 144732

Transkripsiyon

Liste Numarası	378
Sıra Numarası	1415
Sayfa Numarası	
İsmi	Dursun Mahmut
Esir Bulunduğu Ülke	
Mezhebi	İslam
Yaşı	52
Rütbesi	Nefer
Kolordu	
Alay	
Fırka	
Kıtası	Sivil
Bölük	
Tabur	
Memleketi	Erzurum
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 7

روسیه

لیسته نومروسی ۷۷۷

صره نومروسی ۷۷۹

طبرستان

مذهبی

سنی ۷۵

مملکتی ارغوم ایله لافصو

رتبه سی

قطعه سی

ماستی بیزومه

حل و تاریخ اسارتی لافصو

حال صحفی

حل موقوفیت

۱۴۴۷۳۵

Kızılây Arşivi, Esir kartları, 144735

Transkripsiyon

Liste Numarası	377
Sıra Numarası	739
Sayfa Numarası	
İsmi	Dursun Yusuf
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	75
Rütbesi	Başbozuk
Kolordu	
Alay	
Fırka	
Bölük	
Tabur	
Memleketi	Erzurum / İd (Narman) / Lafsor (Kışlaköy)
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	Lafsor (Kışlaköy)
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

► Kızılay Arşivi Esir Kartları

No 8

روسیه

لیسته نومروسو ۷۷۷

صبره نومروسو ۷۰۹

محمد علی

مذهبی سنی ۷۷

ملکیتی سید

رتبه سی نف

قطعه سی ساره الدی ۹۷

محل وتاریخ اسارتی قوط بیونا

حال صحتی

محل موقوفیت پاکو جوامنده ناریکین آطه سی

146657

Kızılay Arşivi, Esir kartları, 146657

Transkripsiyon

Liste Numarası	727
Sıra Numarası	704
Sayfa Numarası	
İsmi	Mahmud Ali
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	43
Rütbesi	Nefer
Kolordu	
Alay	92. Piyade Alayı
Fırka	
Bölük	
Tabur	
Memleketi	Sivas
Yakın Akrabası	Kayınvalidesi Pembe Hanım
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	Kut Punda?
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	9109 numeroda mukayyedir.

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 9

مهاجرت نوحه سی

عبدلہ حق

سنی رتبه سی یوزباشی

عمل تولدی دیھار دتہ آقابہ بیضاویت دہ غافان

مہمہ مدینہ ہندوستان دہ خانہ دارلہک پشیمانی

قطعة عسکریہ سی

عمل و تاریخ اسارتی روئے بکونہ رکھارہ

ملاحظات ۱۸/۱۱/۱۲

حقندہ جریان ایدن ماملہ ۱۱۰۹ نورودہ نصیر

148370

Kızılây Arşivi, Esir kartları, 148370

Transkripsiyon

Liste Numarası	
Sıra Numarası	
Sayfa Numarası	
İsmi	Hasan Basri Efendi
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	26
Rütbesi	Yüzbaşı
Kolordu	
Alay	
Fırka	
Bölük	
Tabur	
Mahall-i Velâdeti (Doğum Yeri)	Dersaadet'de Aksaray'da Yusufpa- şa'da Kazgani Sadi Mahallesi'nde 5 Numerolu Hanede
Yakın Akrabası	Kayınvalidesi Pembe Hanım
Esir Bulunduğu Kamp	Rusya Bakü Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	18 / 3 / [1]333
Esir Düştüğü Yer	
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	9109 numeroda mukayyedir.

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 10

روسیه

۴۷۷

لیسته نومروسی

۷۶۸

صره نومروسی

احمد مصطفی

سنی ۷۶

مذهبی

سیاسی

ملکیتی

نف

رتبه سی

بیاده الی

قطعه سی

عمل وتاریخ اسارتی میرناتاقابان

حال صحتی

پاکر جوارنده نارکین آطه سی

عمل موقوفیت

*149009

Kızılây Arşivi, Esir kartları, 149009

Transkripsiyon

Liste Numarası	327
Sıra Numarası	768
Sayfa Numarası	
İsmi	Ahmet Mustafa
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	26
Rütbesi	Nefer
Kolordu	
Alay	90. Piyade Alayı
Fırka	
Bölük	
Tabur	
Memleketi	Sivas
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	Purnakaban (Pırnakaban)
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 11

روسیه	لیسته نومروسی
۵۶۱	صره نومروسی
علمی عثمانيه محمد	
۲۵	مذهبی
روسیه	ملکیتی
نف	رتبه سی
۸۵۴	قطعه سی
پورلوقریا	عمل و تاریخ اسارتی
حالی	حال صحتی
تاکو جوارنده نازکین آلمانی	عمل موقوفیت

★195725

Kızılây Arşivi, Esir kartları, 195725

Transkripsiyon

Liste Numarası	327
Sıra Numarası	541
Sayfa Numarası	
İsmi	Ali Osman Mehmet
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	25
Rütbesi	
Kolordu	
Alay	8. Piyade
Fırka	
Bölük	
Tabur	
Memleketi	Bursa
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Bakü civarında Nargin Adası
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	Purnakaban (Pırnakaban)
Esir Düştüğü Tarih	
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

► Kızılây Arşivi Esir Kartları

No 12

مراجعت نومروسی ۱۹۵۷

محمد بهر خلیل

سفی ۷۷ رتبهسی نفاذت

محل تولدی از میر آیانچی سلجانیه مود ک

آدرهس از میر افشار عکری ملوک قومانده نفاذ

۱۱۶۸۱ فدرن راعه ۷۷ ناخبره کلاید

قطعه عسکریهسی درون صبی ملوک لعل

محل وتاریخ اسارتی قفقاز ۷۷ مود ۷۷ ده

ملاحظات ارضیه جوبنده کوس کونیه دوله اراضیه

حقنه جریان ایدن معامله ناکلیه اطمینان ملوک کلکده

ایکمه ۷۷ ادا خندبر و کتوب الیه به حیا به کتای

مجرمه قاطعه

225166

Kızılây Arşivi, Esir kartları, 195725

Transkripsiyon

Liste Numarası

Sıra Numarası

Müracaat Numarası	19522
İsmi	Mehmet Bin Halil
Esir Bulunduğu Ülke	
Yaşı	33
Rütbesi	Neferattan
Kolordu	
Alay	
Fırka	1
Bölük	Sıhhiye
Takım	1
Tabur	
Mahall-i Velâdeti (Doğum Yeri)	İzmir İkinci Süleymaniye Mahallesi - İzmir inzibat askeri bölük kumandanlığının 116681 numaralı 7 Ağustos (1)333 tarihli derkenarıyla
Yakın Akrabası	
Esir Bulunduğu Kamp	Nargin Adası'ndan mektubu gelmekte iken 332 evâsıtından beri mektub alınamayarak hayat ve mematı meçhul kalmış
Kampa Geliş Tarihi	
Esir Düştüğü Yer	Kafkas- Erzurum civarında Köse köyünde Ruslara esir olmuş
Esir Düştüğü Tarih	30 Temmuz (1)333
Esir Numarası	
Hakkında Cereyan Eden Malumat	

Belge 1

216

Transkripsiyon

Binbaşı Hikmet Bey'in Raporu

Rusya'daki üserâ-yı Osmaniyye hakkında vak'anın şahidi olan Binbaşı Hikmet Bey'den alınan malumât ber-vech-i zîr arz olunur.

Bakü civarında susuz ve gayr-ı meskûn olan Nargin Adası'nda Rus Hükûmeti tarafından yaptırılan barakaların bir tarafında zâbitân diğer tarafında efrâd mahbus olarak tutuluyordu. Efrâd ve zâbitân diğer barakalara gitmekten ve arkadaşlarıyla görüşmekten ve hatta birisi dışarıda iken abdeste bile çıkmaktan men ediliyordu. Kapıların önünde süngülü Rus nöbetçileri daimî olarak bulunuyordu. Efrâdımız kırbaçlı Rus muhafaza efrâdının nezareti altında taş söküyor, baraka yapıyor, yol tesviye ediyordu. Bu hidemât o kadar işkence ile yaptırılıyordu ki bazen efrâdın darptan malul oldukları bile iştiliyordu. Deniz kenarında sebeb-i vefatı meçhûl bir-iki neferin naaşı bulundu. Bir nefer de tamiriyle meşgul olduğu barakanın üstünden atılarak mecrûh oldu. Bu nefer bilâhare hastahâneye sevk edilerek orada vefat eylediği tahkikât-ı hafîyye ile anlaşıldı. Bu taz-yîkât tevâlî ediyor ve zulüm ve tecavüz eksilmiyordu. Alaeddin Efendi namında bir zâbit tecennün ederek kendisini denize atmak suretiyle intihâr etmiş ve denizden çıkarılan merhumda bir eser-i hayat var iken feryad ve istimdâda rağmen Rus etibbâsı gelip müdâvât-ı evveliyeyi icra etmediklerinden biçare genç zâbit terk-i hayat eylemiştir. Gelen efrâd bera-yı tathîr mevcut olan banyoya sevk olunuyor, üzerlerinde güzel elbise ve eşyadan tecrid ediliyor, banyodan sonra bunlara giyilemeyecek derecede eski elbiseler ve aynı hâlde bulunan şapkalar veriliyordu. Paraları da alınarak ellerine makbuz verilmiyordu. Burada toplanan Osmanlı liraları birçok peyklere bâliğ olmuştur. Orada liranın kıymeti pek ziyade olduğundan ada muhafızları işbu mağsûb liralardan pek büyük kârlar te'min ediyorlardı. Zâbitândan yalnız Binbaşı Hikmet Beyler topçu binbaşısı Ziyâ Bey ve piyade yüzbaşısı Edhem Efendi taharrî olunarak üzerlerinde bulunan cem'an beş lira alınmış ve talep ve ısrar üzerine makbuz verilmiştir. Bunların yerli birisine sonra Nikolsk'ta sekiz ruble hesabıyla te'diye olunmuştur. İşte bu fecayi ve emsali harekât üserâ garnizonunda üserâ-yı Osmaniyye kıdemlisi bulunan Binbaşı Hikmet Bey tarafından mezkûr garnizonda Rus kumandanı bulunan Rus yüzbaşlarından Zılov'a beyân-ı hâl edilmek üzere mülâkât taleb eylemiş ise de mûmâileyh bu talebi evvelâ red ve ba'dehû kabul ile serd olunan hakâik-i ahval kâmilten red ve cerh eylemeğe müdde'îyâtdan hiçbirinin vâki olmadığını beyân etmiş, hiddet ve tehevvr göstermiştir. Üserâ-yı Osmaniyye zâbitânı miyânında suret-i esareti malum olmayan Ardaş isminde otuz üçüncü fırkaya mensub olan Ermeni bir mülâzım tercümanlık ediyordu. Bu mülâzım her ne söyler ve her ne talep ederse Rus yüzbaşısıncı kabul ve tervîc olunuyordu. İhtimal ki bu gibi hâller Ardaş'ın eser-i teşvik ve fesâdıyla oluyordu. Bir gün

adayı teftişe general rütbesinde bir zât geldi. Teftiştten sonra Binbaşı Hikmet Bey Fransızca yazılmış bir şikâyetnameyi tercümanlık eden Alpazar Behar isminde bir Türk Musevî zabiti ile verdi. General avdet etti. Bunun üzerine adaya bir Miralay tahkike memur sıfatıyla geldi. Şikâyet olunan mevâdî tahkike başladı ve maktulün eser-i darbden öldüğünü isbat lâzımdır dedi, hastahâne kuyûdâtı tedkik edilsin bu keyfiyet meydana çıkar dendi ise de yine tahkikatını bildiği gibi yaptı gitti. Mûmâileyhin tanzim ettiği evrak Tiflis'te Rus ordusu erkân-ı harbiyesine gitmiş bu hakâiki iftira tarzında telakki ederek Binbaşı Hikmet Bey'in on beş ve tercümanı Alpazar Efendi'nin yirmi gün hapsine karar verilmiştir. Bu karar gece tebliğ olundu. Ertesi sabah Prens Oldenburgsky adaya geldi, adadaki Rus yüzbaşısı Zılov bu Prens'e istediği gibi şikâyetde bulunmuş ve Prens ne suretle iğzâb etmiş olmalıdır ki Prens umum zâbitânı toplayarak asalete ve prensliğe yakışmayacak tarzda türlü türlü hakaret ve küfürlere başlamış ve ba'dehû mûmâileyh Binbaşı Hikmet Bey'i ve tercümanı olan Alpazar Efendi'yi tefrîk ettikten sonra Binbaşı Ziya, Yüzbaşı Edhem ve Arif ve Mülâzım Sabri Efendileri dahi Yüzbaşı Zılov'un ifadesi üzerine meydana çıkarıp bilâ-müddet hemen umumi habishaneye sevklerini emretmiştir. Bu zâbitânın kabahatleri tedkik olundukta cümlesi Ermeni ve Ardaş'ın alenen izharından çekinmediği Ermenistan fikrinde ve ordunun mağlubiyetlerini kemâl-i meserretle alkışlamasından dolayı kendisiyle muarız oldukları ve bunun eser-i tezvir ve fesadıyla bu hallerin vuku bulduğu anlaşılmıştır. İşbu altı zâbit canilere mahsus tevkifhanede elli günü mütecâviz bir zaman kilitli odalarda bulunduktan sonra sevk edilmişlerdir. Gerek bunlar ve gerekse adadaki diğer üserâ istasyonda toplandılar, zâbitâna eşyalarının nakli [için] ücretli hamal tutturmadılar. Cümlesi kendi eşyasını taşımaya mecbur edildi. Hayvan vagonlarında kırk zâbit nakil olundu. Tren Kozak efrâd ve zâbitân muhafazası altında hareket etti. Yollarda bunlara rica ile ekmek alınır ve ekmek kat kat fazla bir kâr ile veriliyordu. Şimâlde Nikolosk kasabasının istasyonu olan 170 verst mesafede bulunan Şarya'ya kadar trenle ve bundan sonraki kısım arabalarla kat olundu. Nikolsk'ta aynı mahbus hayatı geçirildi. Rus efrâd ve zâbitânı o kadar fena muamele ediyorlardı ki tahammül-i beşer haricinde idi. Hatta cuma günleri bile müctemi'an ibadete ekseriya müsaade etmiyorlardı. Bedeli mukabilinde verilen siyah ekmek bir insan için kâfi gelmiyordu. Zâbitâna mahiye elli ümerâyâ yetmiş beş ruble veriliyordu. Bu para da ekmek için bile kâfi gelmiyordu. Bütün masârifât hatta odun bile bu paradan tedarik olunuyordu. Darb, tahkir ve bazen firar ediyor bahanesiyle zâbitân arkasından silah bile isti'mâl oluyordu. Cemiyât-ı İslamiyenin ara sıra nakden yardımları ve Alman komitelerinin muâveneti olmasa idi birçok zâbitân açlıktan ölmeğe mahkûm idi.

Belge 3

220

Ruslar tarafından esir edilen Bahaddin Efendi'nin esaret hayatında yaşadıkları ve Nargin'de tutulan Osmanlı esirlerinin yetersiz gıda, soğuk kış şartları ve bulaşıcı hastalıklardan dolayı hayatlarını kaybetmeleri.

Transkripsiyon

4. Tayyare râsıdı Mülâzım-ı evvel Bahaddin Efendi'nin Raporu

8/10/[1]330'da Erzincan'da bir harp uçuşu esnasında sükût ederek esir düştüm.

1- Esir olunduktan sonra Erzincan'da bütün şehir dâhilinde gezdirilmek suretiyle teş[h]ir edilerek son derecede darp ettirildim.

2- Erzincan'da on iki gün bırakılarak Tiflis'e sevk edilip üserâ karargâhı ittihâz edilen mahalde taaffün etmiş süprüntüler üzerinde bırakılan peykeler üzerine yatırılarak battaniye gibi mevâd-ı tehaffuziyeden mahrum bırakıldım. Gıda namına yevmiye ancak kâbil-i ekl olamayacak derecede fena 200 gram ekmek veriliyordu.

3- Tiflis'te yirmi gün devam eden bu devre-i felaketim üzerine tah-te'l-hıfz Bakü'ye sevk edilerek Nargin Adası'na gönderildim. Burada binlerce Türk üserası vardı. Gıda olarak bir şey verilmiyordu. İçilecek suya bi'l-iltizâm deniz suyu karıştırılarak veriliyordu. Buradaki üseranın hali pek şâyân-ı merhamet idi. Gıdasızlıktan şitâ-i havâiyenin tehâcümünden ve içtikleri deniz suyu tesirinden dizanteri ve sair emrâza tutularak binlerce insan ölüyordu.

Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, 110-9-1-10 82 - 0 - 63_5

Nargin Adası'nda kalan esirlerin işkenceye uğradıkları, barınma ve beslenme şartlarının oldukça yetersizliği.

Transkripsiyon

Tayyare Şubesi Hey'et-i Talimiyesinden Tayyareci Sırrı Efendi'nin Raporu

8 Teşrîn-i Evvel sene [1]333'te Erzincan'da istikşaf icrası için râsıdım Bahaddin Efendi ile uçmuştum. Sukût etdik. Bizi ihâta eden yerli ve asker Ermeniler arasında bulunuyorduk. Bidâyetde sûi fikirle meşbû' kalblere mâlik yirmi otuz kişiden ibaret istikbal grubu ileri[le]dikçe azîm yekûna bâliğ olmakda idi. Hainlerin elfâz-ı galîzâneleriyle şiddetli tokat, dipçik, baston darbeleri altında sürüklendikten sonra Erzincan'a geldik. İki gün tevkifi müteâkib Tiflis'e muvâsalat olundu. Tiflis Üserâ Garnizonu sevkîyât olmuş itibarıyla ne yiyecek ne yatacak bulunuyordu. Vürûd eden üserâ nukuta mâlik olduğu hâlde azîm müşkilâtlarla te'min-i iâşe aksi takdirde beklediği müddetçe aç bulunuyordu. Burada beş gün tevkifden sonra Bakü Nargin Üserâ karargâhına nakledildik. Yılan Adası tevsim edilen bu cezîre ne bir ağaç ve ne de bir çalıya mâlik idi. Zemini petrol indifâatından mütevellid (mazot) tabir edilen yağlarla mestûr tesviye-i bahrden beş, altı metre mürtefi yılanlar yuvasıdır. Karargâh, teşkilat-ı zahiresi 25 kadar baraka ile tanzim edilmiş ikiye taksim ile bir kısmı aç üseraya diğer kısmı da aç ve bî-ilâç hastagâne tahsis edilmiş idi. Rus efradının vasıta-i tehdidi kırbaçlarla bazıçesi zavallı müttefik askerlerinin mevcud-ı umumi yedi bini mütecâviz olub Osmanlılar bu yekûnun %35 nisbeti râdesinde idi. 1200'ü mütecâviz hastagânın takrîbi tâbiyeti de mâru'l-arz nisbetle mütesâvî hâlde idi. Rus efradının vasıta-i tehdidi kırbaçlarla idi. Zâbitân ve memurîn mevcudu 95 kişiden ibaret olub infâk ve iâşemiz idâme-i hayatla gayr-ı kâbil-i te'lif idi. Zâbitân için hîn-i i'tâsında erzak esmânı olarak kâmilten tevkif edilen mâhiye elli ruble verilirdi. Ekmek kirvengi 130 dirheme muadil 30 kapık itibarıyla te'diyâtta kat' edilmek bir kirvengi tecavüz etmeyecek üzere mahiyeti mechûl halitadan ma'mûl çamur halinde veriliyordu. Yemek içinde yine kat'iyâta tâbi tutulmuş şartıyla tevzî' edilen mevâd-ı kirvinginin sekizde biri olub birer asmaşka? denilen kıymetinde darı ve yarım asmaşka? denilib mevâd-ı gıdaiyeden külliyyen mahrum bir nevi yağ idi. Zavallı efrâd yukarıda zikredilen mikdarın ancak dörtte üç $\frac{3}{4}$ nisbetine nail oluyordu. Bu suretle hayat-ı mütemâdiyen tesemmüm edilmek şartıyla mahrumiyet-i azîme içinde bütün timsâl-i kadîd idi. Bir menba' bulunmadığı için uzun fasılalarla hatıralar geldikçe bir gemi ile su getiriliyor. O da hortumun sıkışıklığı nisbetinde

kazgana su, deniz suyuyla mahlûten îsâl eyliyordu. Bu sebeple tatlı suyun tamamen müteharri idik. Levâzım-ı beytiye namına zâbitâna yalnız birer kilim veriliyordu. Efrâd için hiçbir şey verilmiyor idi. Hastahâne barakaları biri Rus tabibinin taht-ı riyâsetinde 15 kadar müttefik doktorlar idaresinde olub ekseriyeti Türk doktorları teşkil ediyor idi. Hastahâne mu'âlece namına hiçbir ezca-yı tıbbiyeye mâlik olmadığı gibi levâzım-ı beytiye için de hasta zâbitâna yatak, birer ot yatak ve bir battaniye, hasta efrâd için de toprak zemin üstünde birer hasırla birer kerpiç yastık ihzâr ediliyor idi. Hastagânı iâşe diğerleri gibi idi.

Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, 110-9-1-10 82 - 0 - 63_6

Belge 5

۱- نامه رسد صاحب و تقوید علی حقانیه هفت اولیو رسد اولیو رسد
۲- نامه رسد صاحب و تقوید علی حقانیه هفت اولیو رسد اولیو رسد
۳- نامه رسد صاحب و تقوید علی حقانیه هفت اولیو رسد اولیو رسد
۴- نامه رسد صاحب و تقوید علی حقانیه هفت اولیو رسد اولیو رسد

[illegible][illegible]

Nargin Adası'ndaki esirlerin yaşadıkları sıkıntılar ile Almanya, Avusturya, Rus ve İsveç Salîb-i Ahmer Cemiyetlerine mensup bir heyetin adaya giderek incelemelerde bulunması.

Transkripsiyon

12. İstihkam Taburu Kumandanı Kıdemli Yüzbaşı Kâzım Efendi'nin Esaret Hayatı

9 Ağustos [1]332'de kıt'am ile birlikde hasbe'l-kader Ruslara esir oldum. Zâbitân Moskova'ya efrâd Bahr-i hazar sahilinde Nargin Adası'na gönderildi. Zâbitân Moskova'dan Viyanka vilâyetinin Orlov Üserâ karargâhına sevk edilmiştir. Esna-yı râhda iâşe oldukça te'min ediliyordu. Bu karargâhta esâret halimin acı günleri iki sene devam etti. Bu müddet zarfında elbise ve ayakkabı almağa muvaffak olamadık. Suret-i iâşe ise; Rusya'nın iâşe-i umumiyesi hâli teknilde olduğu zamanda mevcut nizamname mûcebince bir zâbite haftada yedi font (iki kıyye yüz elli dirhem) ekmek, üç yumurta yarım kıyye et, yarım kıyye patates, 20 dirhem sade, üç adet soğan verilmekte idi. Erzak-ı mezkûreden mâadâ habbe-i vâhide verilmiyordu idi. Maru'l-arz levâzım-ı gıdâye ile bir hafta idare-i ta'ayyüş olmayıp ancak vücuddaki kanın harekâtta sâkât olmamasına hâdim olabiliyordu. Şunu da arz ederim ki kendi şahsım itibarıyla yüz bir kilo sıklitten 65 kilo sıklite tenezzül etdim. Zaîf-i umumi vücudumuzun her noktasında? hâsıl etmiş idi. Efrâd ise Nargin Adası'nda susuzluktan telefâtın olduğu hâlde yalnız tuzlu balık gıdaiyelerini teşkil ediyordu. Tesir-i ataş ile nalesâz olan efrâdın şikâyet-ı vâkı'aları ismâ' edilmiyordu. Gıdasız ve susuzluğun tesir-i can-güzârıyla yalnız bir ada binden fazla Türk evladının habgâh-ı ebedisi olmuştu. Mukâvemet-i vücutlarıyla ancak bir ruh-ı bî-kudret taşıyan mütebâkî efrâdın müstemiddâne iştikâ-yı vâkı'aları üzerine Almanya, Avusturya, Rus ve İsveç Salîb-i Ahmerlerine mensub bir hey'et giderek tedkikâtda bulunmuştur. Hey'et-i mezkûre başları altında yalnız bir taş parçaları olduğu hâlde yüzlerce Türk oğlunun âlem-i lâhûtîye ufûl etdiklerini görmüştür. Söz söylemeğe muktedir ber-hayat efrâd bu hey'etin vürûdunda su! su! feryad-ı tahammülsüzüyle vürûdla-rını tecelli ve mâl-i esef-i isti'mâllerini iblâğ eylemişlerdir. Vak'a-i mezkûre üzerine efrâdın ba'demâ Nargin Adası'nda ikamet ettirilmemesi Rusya Hükûmetine tebliğ edilmiştir.

Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, 110-9-1-10 82 - 0 - 63_4-5

Belge 7

228

Nargin Adası'nda kalan esirlere Rus askerlerin hakaret ve işkence etmeleri.

Transkripsiyon

**32. Alay 2. Tabur 3. Bölük Kumandanı
Yüzbaşı Hasan Sabri Efendi'nin Raporu**

Fî 1 Kânûn-ı Evvel sene [1]331'de Aras'ın şimâl sırtlarında Doksan Sekizinci Alayın Üçüncü Taburuyla esir oldum. Oradan Sarıkamış'a sevk edildik. Esna-yı râhda su-i muamele gördük. Sarıkamış'a muvâsalatımızda Ermeni, Rus ahalisinin fevkalâde hakaretine ma'rûz kalarak "Kahrolsun Türkiye" sadâlarıyla karşılandık ve mevki kumandanlığı dairesinde yarı geceye kadar ayakta bekledik. Kumandanlık ittisalindeki döşemesiz bir odada ekmek ve yemeksiz kuru tahta üzerinde geceyi geçirdik. Sabahleyin Kozakların muhafazası altında karantina mahalline sevk edildik. Üç gün kaldıktan sonra tekrar merkez kumandanlığına geldik. Merkezde yetmiş zâbit idik. 40 kişilik zâbit kumandasındaki bir müfreze ile Bakü'ye sevk edilmek üzere trene ırkâb edildik. Her vagona yirmi zâbit konuldu. Vagonlar kapandı. Her vagona müteaddid muhafız Kozaklar mevcut idi. Bakü'ye muvâsalatımızda derhal Nargin Adası'na i'zâm edildik. Ada'da bizi üç gözlü ufak bir barakaya koydular. Seksen zâbit her gün muhafazamıza memur efrâdın süngüleri karşısında ma'rûz-ı hakârât ve işkence olmakla beraber Rus zâbitânının tabanca tehditleri altında da âlâm ve ıstrabâtımız gün be gün tezâyüd etmekde idi.

30/3/[13]35

Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, 110-9-1-10 82 - 0 - 63_12

Belge 8

**Nargin Adası'nda tutulup maluliyeti sebebiyle memleketlerine
gönderilen esirlerin dönüş yolunda yaşadıkları sıkıntılar ve Tambov
Cemiyet-i Hayriyesinin esirlere yardımları.**

Tambov Cemiyet-İ Hayriyesinin Türk Esirlerine Yardımı

**Tambov Cemiyet-i Hayriyesinin Türk Esirlerine Yardım Şubesi
Reis-i Muhteremi Abdülaziz Murad Efendi ve arkadaşları**

Kafkasya Nargin Adası'nda bulunan Türk esirlerinden Rus doktorları muayenesiyle maluliyeti tebeyyün edip ayrılan beş yüz kırk dokuz nefer dokuz zâbit Dersaâdet'e gitmek üzere hareket ederek Moskova'ya muvâ-salat ettik. Hîn-i esnada dahil-i ihtilâli hasebiyle Tambov vilâyetine gö-türerek gayr-ı muntazam bir kışla derûnunda nâ-çâr idare etmekte iken bizim ile gelen zabitlerin ikisi vefat edip ve diğerleri tedavi olmak üzere hastahâneye gönderdiler. Efrâd ise aç, kış kıyamette çıplak birçoğu vefat ettiler ve diğerleri fena bir hâlde olduklarından bâlâda muhterem reis ve arkadaşları efendiler bizim âsumâne çıkan feryadımızı işiterek imdada yetiştiler. Der-hâtır edip ağlaşarak, "evladlarım merak etmeyiniz Allah kerimdir. İnşallah siz bundan sonra bir sefaletе dūçâr olmayacağınız ve istirahatınızı te'min etmeğe çalışacağız" diye söylediler. İhtiyacât-ı zaruriyetimizin te'mini için etraf-ı erba'ada bulunan Müslüman kardeşlerimize halimizden bahisle gazete ve mektub ve dil ile ağlayarak ilân ettiler. Beher gün ekmek ve erzakımızı çay, şeker, çaydanlık, istekan, tütün, kâğıt, kibrit verdiler. Binâenaleyh on beş günde bir defa iktidarı olan yürümekle, olmayanları araba ile bizzat kendileri hamama gönderdiler. Mücedded çamaşır beher şahsa verdiler. Yaralı olanları doktorumuz beraber olarak yeniden sardırdılar. Altımıza hasır şilte, kuş tüyünden yastık, ceket, pantolon, kalpak, çorap, potin, eldiven, mendil, mintan, beher nefere on ikişer manat verdiler. Eğerçi Tambov Cemiyeti bize muâvenet etmese idi hiçbirimiz dünyada ber-hayat kalmayacak idi. Rusya içerisinde bulunan kalbi nur-ı iman ile parlayan din kardeşlerimizin bize ettikleri muâveneti ebediyyen unutamayacağız. Hayr yüz bin hayır, yaşasın binlerce din kardeşlerimiz yaşasın. Tambov'ta bulunduğumuz altı mâh müddet zarfında umum ihtiyacâtımızı görmüş olduklarını mübeyyin işbu teşekkürnameyi Türk esirler tarafından imza ederiz.

Fî 17 Nisan sene [1]334
[İmzalar]

Tambov Türk esirleri Yardım Cemiyeti'nin beş yüze karîb ahval-i yed-
leri insaniyet ve fedakârlıkları hâvî yazılmış şu teşekkürnameyi bâlâdaki
imza ve mühürler efrâdın olduğunu tasdik ederim.

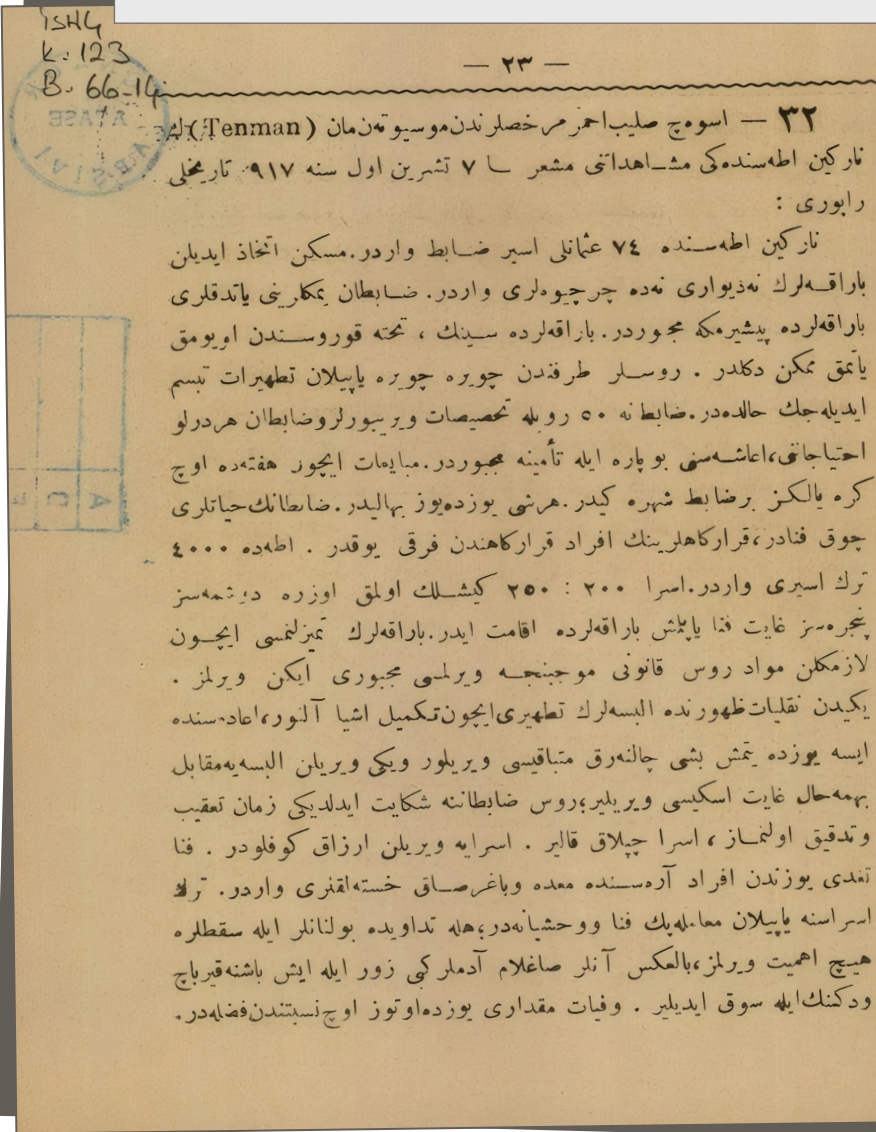
29 Nisan 1918
Müfettiş-i esir Türk doktoru Yüzbaşı Hamza İzzet Hakkı
İmza

Asıl nüshası Cemiyette olup aynen kopyası olduğunu tasdik ederim.
Reis Abdülaziz Murad (imza)

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Belge No: 01016523/ 149

► Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivindeki Belgeler

Belge 9

► **Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih
Arşivindeki Belgeler**

Belge 10

— ۲۴ —

داوای ایچون علاج ویرلر. خسته لرك يىكلى غایت فنا و غیر کافیدر. خسته کانه
يىك واکمى لرك اوجده ايکىسى ویریلر متباقيسى غارنيزونك الكدملىسى اولان
دیدوویچ اسمنده کی روس طرفندن قارىسى واسطه سیله بازارده صاتیلور .
وخسته کاندن عملیات یاپیشلره بيله طایق آتیلیمده در .

۳۳ — قوستروماده بولنان عثمانلى اسرا قرارکاهی زیارت ایله یین
اسو . صلیب احر هیئندن موسیو (ریدبرغ Rydberg) ک ۱۰ تشرین ثانی
۹۱۷ تاریخلی راپوری .

قوستروما (Kostroma) ده کی اسرا قرارکاهی اولجه شراب فابریقه سی
اولان برکارکیر بنادر . ۱۰۳ ترک ضابطی ایله ۲۳ امر بر نفر واردر . هر ضابطه
بر محافظ ویرلک شرطیله ساعت اتی قدر شهره کیتملرینه مساعده اولتیور .
بیوک ضابطان ایچون آیری اوطه یوقدر ، بوقدر ضابط ایکی اوطه ده اقامت
ایدلرله تخصیص اولنان براوطه ده یىکلى کندیلری پیشیرلر ویرلر . ضابطانه
۵۰ روبله ویرلکده در . هرشی بهالیدر . بوباره نك کفایت ایتدیکنی ضابطان
شکایت ایدیور وهرشیته ده احتیاجلری واردر موسی الهمه چاشیر ، فوطین
حاولو ، چوراب طباق ایله مقبوض مقابلنده اودونج یاره ویردم .

۳۴ — پتروغراد (Petrograd) اسومچ سفارتی B قسمندن روسیه ده کی
اسرا قرارکاهلری تفتیشه مأمور ایدیلن روس تبعه سیندن دوقتور موسیو
غره غوری علکساندروف (Grégory Alexandrof) ک اسومچ سفارتنه
ویردیکی ۲۰ کانون اول ۹۱۷ راپوری .

۹۱۷ تشرین ثانیسنده نارکین Nargin اطه سنده کی اسرای زیارت ایتدم .
اطه ده ۳۰۰۰ نی ترک ۲۰۰۰ فی المان و آوستریالی اولقی اوزره ۵۰۰۰ اسیر
وار ایدی . اسرانک حالی تعریف قبول ایتمز درجه ده فادری بونلرک احوالی
حقنده چوق شکایت یاییلی ایجاب ایدر .

**İsveç Salib-i Ahmer Murahhaslarından Mösyö [Ragnar]
Tennman'ın Nargin Adası'ndaki İzlenimleri**

7 Teşrin-i evvel 1917

Transkripsiyon

İsveç Salîb-i Ahmer murahhaslarından Mösyö [Ragnar] Tennman'ın Nargin Adası'ndaki müşâhedâtını müş'ir fî 7 Teşrin-i evvel sene [1]917 tarihli raporu

Nargin Adası'nda 74 Osmanlı esir zâbit vardır. Mesken ittihâz edilen barakaların ne duvarı ne de çerçeveleri vardır. Zâbitân yemeklerini yat-tıkları barakalarda pişirmeye mecburdur. Barakalarda sinek, tahtakuru-sundan uyumak yatmak mümkün değildir. Ruslar tarafından çevire çevire yapılan tathîrât tebessüm edilecek haldedir. Zâbitâna 50 ruble tahsisat veriyorlar ve zâbitân her türlü ihtiyacâtını, iâşesini bu para ile te'mine mecburdur. Mübâya'ât için haftada üç kere yalnız bir zâbit şehre gider her şeyi yüzde yüz pahalıdır. Zâbitânın hayatları çok fenadır, karargâh-larının efrâd karargâhından farkı yoktur. Ada'da 4.000 Türk esiri vardır. Üserâ 200-300 kişilik olmak üzere döşemesiz penceresiz gayet fena ya-pılmış barakalarda ikamet eder barakaların temizlenmesi için lâzım gelen mevâd, Rus kanunu mücebince verilmesi mecburi iken verilmez yeniden nakliyat zuhurunda elbiselerin tathîri için tekmi'l eşya alınır, iadesinde ise yüzde yetmiş beşi çalınarak mütebâkîsi verilir ve yeni verilen elbise-ye mukabil behemehâl gayet eskisi verilir, Rus zâbitânına şikâyet edildiği zaman takib, tedkik olunmaz, üserâ çıplak kalır. Üserâyâ verilen erzak küflüdür. Fena tagaddî yüzünden efrâd arasında mide ve bağırsak hasta-lıkları vardır. Türk üserâsına yapılan muamele pek fena ve vahşiyânedir, hele tedavide bulunanlar ile sakatlara hiç ehemmiyet verilmez, bilakis onlar sağlam adamlar gibi zor ile başına kırbaç ve değnek ile sevk edilir. Vefeyât miktarı yüzde otuz üç nispetinden fazladır. Tedavi için ilaç veril-mez hastaların yemekleri gayet fena ve gayr-ı kâfidir. Hastagâne yemek ve ekmeklerin üçte ikisi verilir. Mütebâkîsi garnizonun en kıdemlisi olan Didiyoviç ismindeki Rus tarafından karısı vasıtasıyla pazarda satılır ve hastagândan ameliyât yapılmışlara bile dayak atılmaktadır.

► Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih
Arşivindeki Belgeler

Belge 11

— ۲۴ —

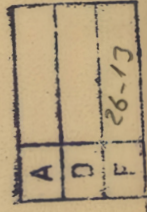
تاوانی ایچون علاج ویرلمز. خسته لرك يىكلى غايت فنا وغير كافيدىر. خسته كانه
يىك واكىكلرك اوجده ايكيى ويزيلير متباقيسى غاريزونك الكقدميسى اولان
ديديووچ اسمنده كى روس طرفندن قارىسى واسطه سيله بازارده ساتيلور .
وخسته كاندن عمليات بايلشله بيله طياق آتيلمقدهدر .

۲۳ — قوستروماده بولسان عثمانلى اسرا قراركاھنى زيات ايله ين
اسو . صليب احمر هيئتندن موسيو (ريدبرغ Rydberg) ك ۱۰ تشرين تانى
۹۱۷ تاريخلى راپورى .

قوستروما (Kostroma) ده كى اسرا قراركاھى اولجه شراب فابريقىسى
اولان بركار كير بنادر . ۱۰۳ ترك ضابطى ايله ۲۳ امير بر نفر وارددر . هر ضابطه
بر محافظ و برك شريطه ساعت اتى به قدر شهره كيتملر بنه مساعده اولنيور .
بيوك ضابطان ايچون آيرى اوطة يوقدر ، بو قدر ضابط ايكي اوطة ده اقامت
ايدرلر ، تخصيص اولنان براوطة ده يىكلى كنديلرى پيشيرلر و يرلر . ضابطانه
۵۰ روبله و يرل كندهدر . هر شى بهاليدىر . بو پاره نك كفايت ايتديكنى ضابطان
شكايت ايدنيور و هر شى نه احتياجلى وارددر مومى اليه چاشير ، فوطين
حاولو ، چوراب طباق ايله مقبوض مقابلنده اودونچ ياده وردم .

۲۴ — پتروغراد (Petrograd) اسوچ سفارتى B قسندن روسيه ده كى
اسرا قراركاھلى تفتيشه مأمور ايديلن روس تبعه سندن دوكتور موسيو
غره غورى علكساندروف (Grégory Alexandrof) ك اسوچ سفارتنه
ويرديكى ۲۰ كانون اول ۹۱۷ راپورى .

۹۱۷ تشرين ثانيسنده ناركين Nargin اطه سنده كى اسراى زيات ايتدم .
اطه ده ۳۰۰۰ نى ترك ۲۰۰۰ نى المان و آوستريالى اولق اوزره ۵۰۰۰ اسير
وار ايدى . اسرانك حالى تعريف قبول ايتمز درجه ده فادىر ، بونلرك احوالى
حقنده جوق شكايت بايلنى ايجاب ايدر .

Nargin Adası'nda tutulan asker, sivil binlerce esire Rusların yaptığı mezâlim ve bu mezâlimin sonlandırılması için yapılan uyarıların Rus makamlarca dikkate alınmaması.

20 Kânûn-ı Evvel 1917

► **Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih**
Arşivindeki Belgeler

Belge 12

۱۵۸۶

۷۰۱۲۳

B. 66-15

— ۲۰ —

تاریکین اطه سنده ۹۱۰ سنده اون بیک اسیر استیعاب ایتک و بربرینک
اوزرنده اولمق اوزره ۴۰ باراقه انشاایدلشدر، اطه نك وسعی ۵۰۰-۱۵۰۰
متره در . اطه ده طاتلی صو منبئی یوقدر . باراقه لرك جاملری شدت شتادق
قیریلهرق بز بارچه لرله قباشددر . هر باراقه به ۱۲۵ کشی تخصیص ایدلشدر .
اسرا پك ضعیف ویدس ایدیلر . هوا پك فنا قو قووردی . پك قوتسز واولومه
یقین اولان اسرا نك اوستنده میلارلرجه سینك وارایدی، انلر اوقدر ضعیف
ایدیکه ایدست بوزوق ایچون یرلرندن قالدماز برحالد ایدیلر، باتدقلری یره
ایدست بوزیورلردی، چاشیر والبسملری یوقدی . خستلر تحته کره وتلر
اوزرنده قورو تحته لر اوزرنده یاتیورلردی . چونکه اوت مندرلر چوقدنبری
پارچه لاندی . اسرایه ویریلن بکلر چوق فنادر . بن برکون برچوربادن برآز
بیک ایستدم، طباقلرك ایچنده ایکی اوج فصولیله ایله میقروسقوپله انجق کوریه
بیلن باتاقس پارچه لرلی واردی . چوق دفعه لر اسرایه اتمک ویرلمه مکده در . اسرا نك
اک زیاده رجالری ایچمک ایچون براز صو ایدی . اسرا نك بعضاً التی کون
صو ایچمک کوری اولیوردی . اطه ده منع چشمه صولری یوقدر، شهردن کله جک
صو اولار روس قهوه خانه لرینه ثانیاً محافظ روس افرادینه توزیع ایدیلر،
قالیرسه اسرایه ویریلر . اطه ده ۴۰۰ خسته استیعابنه کافی خسته باراقه سی وار
ایسه ده بو باراقه لرد ۱۲۰۰ خسته ویا اولومه محکوم انسان واردر . ۱۹۱۰
سنه سنده بو اطه ده پك چوق ساری خسته لق وار ایدی بو خسته لقلردن بیکلرجه
آدم وفات ایتمشدر . شمعدی قولرا تیفسوس یوقدر و یومیه وفیات مقداری
۴۰ ایدی زیارتم کوننندن اول وفیات مقداری ۴۲ ایدی . اوطه لرلی کررکن
اسیرک برینه یانکده کی اویویورمی دیه سؤال ایتدم « طوغریسنی سولیم
بیلیم بلسکه وفات ایتمشدر » جوابی الدم . زوالیلرک وفاتنده در حال چاشیرلرینی

► **Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih**
Arşivindeki Belgeler

Belge 13

ISH

K. 123

B. 66-16

— ۲۷ —

مازमे ومطلبنى رد ايتدىكى ايچون دوقتورلر هيچ برايش كورمىزلر . سر
طيدىك بعضاً هفته لرحه باراقلرله اوغرامدىنى واقعدر . اسير قونسولوس طيپى
فريتس نيدرمايردن بشقه مشفق دوقتور بوقدر . مومى ايله مارت آيندبرى كوچك
وييوك اولمق اوزره ۱۸۰۰ قدر خستيه عمليات يامشدر . علاجز صوسز
اولمىرق ياپدىنى بويوك خدمت انسانى شاشير تهجق درجه ده در . هر كس اكا
قارشو مديون شسكراندر . مع التاسف بوسادق دوقتور اوزرينه بر روس
نفرى هجوم ايتمشدر . سبيده روس نفرينك بر اسيرى اورمق ايتىدىكى
دوقتورلر محاصرت ايتمى ايدى . شمدى به قدر يازديغ شيلر كوردىكم
فجيجه لرك بر كوچك قسميدر . بونلر خاطر مه كلدىكى وقت دائما اغلا بورم .
روس دوقتورلرى ايكي سنه دنبرى كذار ايدن وقايى بكا تمامآ آكلانديلر .
انلر وقعه نك شاهدلريدز ، دوقتورلر اكلانديلر كننديلريده اغلا بورلردى .

۳۵ — موسقوه هلال احمر مرخصلى طرفندن كوندريلن ۳ حزينان

۹۱۸ تاريخلى راپور :

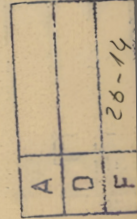
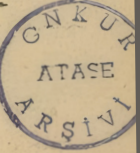
شمالى وجنوبى قافقاسياده بولان اسرامزى ققتيشه مامور ايديلن وهلال
احمر حسابنه كوندريلن دائمارقه صليب احمرى اعضاسندن موسيو قاسته نسكيولد
(Castenskiold) ايله دوقتور لورسه (Lorsey) نى ۲۴ مايس ۹۱۸
تاريخنده پتروغراده كوردىم ، بوهيئت ققتيشه ۹۱۸ اواسطنده عزيمت ايدرك
مايس سنه ۹۱۸ ده عودت ايتمشدر . مومى الهم ايله يكرمى دقيقه كوروشه
بيلىم . دوقتور قاسته نسكيولدك نتايج مشاهداتنك خلاصه سى شونلردر .

۲۴ كونده ولايقافقاسه واورادن تفليسه كلدك . قارصده كى اسرا احوالنك
چوق فنا اولديغنى ايشيدهرك در حال قارصه كيتدك . قافقاسيا وماراى قافقاسيده
تخميناً ۲۰۰۰۰ عثمانلى اسيرى واردر . بونلر كهپسنى كورمك ممكن اوله مامشدر .

► Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih Arşivindeki Belgeler

Belge 14

= ۲۶ -

صویرلر وجودلری بیقامه دن . بر محله قورلر اقسام اولنجه اوچر اوچر بر طابو ته
قویارلر ، دنیاه کلدکلری کبی چلاق اولهوق دکز کنارینه کتورورلر ، اوراده
یکرمی جنازه بردن بر ققوره قونور ، خرستیان مسلمانلر بر آرده دفن اولنور ،
مزاره بکزر هیچ برشی یوقدر ، ققورلرک اوزرنده صلیب بیله یوقدر . کندم
روس اولدیغ حالده بونلری کورورکن پک اوتاندم ، بچاره اسرانک احوالری
حقده ایجاب ایدنلرک نظر دقتلری جلب ایتدیکم ایچون فضله اوتانیورم .
۹۱۶ سنه می تشرین ثانیسنده عسکری دوقتورلر اسرانک احوالی تفلیسه با
راپور بیلدیرمشلر وبعدهما بو اطهیه اسیر کوندرلمه سی لزومی یازمشلردی .
حالبوکه اشبو راپورلر تفلیسده کی ارکان حریبه ماصه لرنده حفظ ایدلمشدر .
اطه اطباسی خسته کان ایچون تفلیسدن معالجه کوندرلمسی طب ایدرلر ، یاهیچ
کلز ویاخود غایت آز مقدار کوندریلر . خسته لر معالجه میامه سی ایچون ایلول
آینده قفقاس منطقه سی صحیه دائره سنه رجا ایتمشلر سده رد ایدلمشدر . نارکین
اطه سنده ۸۰۰ قدر سیویل ترک اسیری وارد ، بونلر میاننده ۷۰ یاشنده اختیارلر
وقادین چوجقلرده وارد . اطهده قونسول ویس قونسول اسیر نرده وارد .
حالبوکی دشمن حکومتلری دشمن قونسول ویس قونسوللری مملکتلرینه اعاده
ایتمشلردی بوکا چوق متأسفم . اطهده دکز کنارنده غایت فنا ویس ، دیوار
وطامسز ایکی ابدستخانه وارد وشدتلی روزکارلرده اسرانک کزه دوشمک
تهلکسی وارد ، کیجه هیچ کیریله مز / بوندن دولایی اسرا باراقه لر جوارینه
ابدست بوزمه مجبور اولورلر ، بوندن دولایی پیسلک فنا قوقوتحمل
ایدیلمیه جک درجه یی بولیور ، مذکور خللر هیچ تطهیر ایدلمز چونکه تطهیرات
طاقلری روسلر بشقه ایشلرده استعمال ایدرلر .
اطهده بش روس دوقتوری موجود ایسه ده روس حکومتی معالجه وسائر

Transkripsiyon

Doktor Gregory Aleksandrof'un Nargin Adası Esirleri Raporu

Petrograd İsveç Sefâreti B Kismundan Rusya'daki üserâ karargâhlarını teftişe memur edilen Rus tebaasından Doktor Mösyö Gregory Aleksandrof'un İsveç Sefâretine verdiği 20 Kânûn-ı Evvel [1]917 Raporu:

[1]917 Teşrîn-i Sânîsinde Nargin Adası'nda üserâyı ziyaret etdim. Ada'da 3.000'i Türk, Alman ve Avusturyalı olmak üzere 5.000 esir var idi. Üserânın hali tarif kabul etmez derecede fenadır. Bunların ahvâli hakkında çok şikâyet yapılması icab eder.

Nargin Adası'nda [1]915 senesinde on bin esir istî'âb etmek ve bir-birinin üzerinde olmak üzere 40 baraka inşa edilmiştir. Ada'nın vüs'ati 500- 1500 metredir. Ada'da tatlı su menba'ı yoktur. Barakaların camları şiddet-i şitadan kırılarak bez parçalarıyla kapanmıştır. Her barakaya 125 kişi tahsis edilmiştir. Üserâ pek zayıf ve pis idiler. Hava pek fena kokuyordu. Pek kuvvetsiz ve ölüme yakın olan üseranın üstünde milyarlarca sinek var idi. Onlar o kadar zayıf idi ki abdest bozmak için yerlerinden kalkamaz bir hâlde idiler, yattıkları yere abdest bozuyorlardı, çamaşır ve elbiseleri yoktu. Hastalar tahta kirevitler üzerinde kuru tahtalar üzerinde yatıyorlardı. Çünkü ot minderler çoktan beri parçalanmıştı. Üserâya verilen yemekler çok fenadır. Ben bir gün çorbadan biraz yemek istedim, tabakların içinde iki üç fasulye ile mikroskopla ancak görülebilen patates parçaları vardı. Çok defalar üseraya ekmek verilmemektedir. Üserânın en ziyade ricaları içmek için biraz su idi. Üserânın bazen altı gün su içmedikleri oluyordu. Ada'da menba' çeşme suları yoktur, şehirden gelecek su evvelâ Rus kahvehanelerine, sâniyen muhafız Rus efrâdına tevzî' edilir, kalırsa üseraya verilir. Ada'da 400 hasta istî'âbına kâfi hasta barakası var ise de bu barakalarda 1.200 hasta veya ölüme mahkûm insan vardır. 1915 senesinde bu Ada'nın pek çok sâri hastalık var idi bu hastalıklardan binlerce âdem vefat etmiştir. Şimdi kolera tifüs yoktur ve yevmiye vefeyât miktarı 40 idi ziyaretim gününden evvel vefeyât miktarı 42 idi. Odaları gezerken esirin yanındaki uyuyor mu diye sual etdim "doğrusunu söyleyemem bilmem belki vefat etmiştir" cevabını aldım. Zavallıların vefatından derhal çamaşırlarını soyarlar ve vücutlarını yıkamadan bir mahalle korlar akşam olunca üçer üçer bir tabuta koyarlar, dünyaya geldikleri gibi çıplak olarak deniz kenarına götürürler, orada yirmi cenaze birden bir çukura konur, Hıristiyan, Müslümanlar bir arada defin olunur, mezara benzer hiçbir şey yoktur, çukurların üzerinde salib bile yoktur. Kendim Rus olduğum hâlde bunları görürken pek utandım, biçare üse-

ranın ahvâlleri hakkında icab edenlerin nazar-ı dikkatlerini celb ettiğim için fazla utanıyorum. [1]916 senesi Teşrîn-i Sânîsinde askeri doktorlar üseranın ahvâlini Tiflis'e bâ-rapor bildirmişler ve ba'demâ bu adaya esir gönderilmemesi lüzumunu yazmışlardı. Hâlbuki işbu raporlar Tiflis'teki erkân-ı harbiye masalarında hıfzedilmiştir. Ada etibbâsı hastagân için Tiflis'ten mu'âlece gönderimesi[ni] taleb eder, ya hiç gelmez veyahut gayet az miktar gönderilir. Hastalar mu'âlece mübâya'ası için Eylül ayında Kafkas Mıntıkası Sıhhiye Dairesine rica etmişlerse de reddedilmiştir. Nargin Adası'nda 800 kadar sivil Türk esiri vardır, bunlar miyânında 70 yaşında ihtiyarlar ve kadın çocuklar da vardır. Adada konsül, viskonsül esirler de vardır. Hâlbuki düşman hükümetleri düşman konsül, viskonsüllerini memleketlerine iade etmişlerdi buna çok müteessifim. Ada'da deniz kenarında gayet fena ve pis, duvar ve damsız iki abdesthane vardır ve şiddetli rüzgârlarda üseranın denize düşmek tehlikesi vardır. Gece hiç girilmez, bundan dolayı üserâ barakalar civarına abdest bozmaya mecbur oluyorlar, bundan dolayı pislik ve fena koku tahammül edilemeyecek dereceyi buluyor, mezkûr helalar hiç tathîr edilmez çünkü tathirât takımlarını Ruslar başka işlerde isti'mâl ederler. Ada'da beş Rus doktoru mevcut ise de Rus Hükûmeti mu'âlece ve sair malzeme ve metâlibini reddettiği için doktorlar hiçbir iş göremezler. Ser tabibin bazen haftalarca barakalara uğramadığı vakidir. Esir konsolos tabibi Fretis Nidermayer'den başka müşfik doktor yoktur. Mûmâileyh mart ayından beri küçük ve büyük olmak üzere 1800 kadar hastaya ameliyat yapmıştır. İlaçsız, susuz olarak yaptığı bu büyük hizmet insanı şaşırtacak derecededir. Herkes ona karşı medyun-ı şükranıdır. Maa't-teessüf bu sadık doktor üzerine bir Rus neferi hücum etmiştir. Sebebi de Rus neferinin bir esiri vurmak istediğine doktorun mûmâna'at etmesi idi. Şimdiye kadar yazdığım şeyler gördüğüm fecî'aların bir küçük kısmıdır. Bunlar hatırıma geldiği vakit daima ağlıyorum. Rus doktorları iki seneden beri güzâr eden vekâyî'i bana tamamen anlattılar. Onlar vak'anın şahididirler, doktorlar anlatırken kendileri de ağlıyorlardı.

► **Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih**
Arşivindeki Belgeler

Belge 15

ISHC
K. 123
B. 66-130

— ۲۱ —

رك اسر اسنك سیریا به اثنای نقلده روسلر طرفندن حقلرنده ایقاع
ایدیلن مظالم بك مدهشدر. افراد اچلقدن تلف اولیورلر .

مومی الیه دوققور بو فجعیه صحنه قارشوسنده ۲۰۰۰ اسیردن اثر مظالم
اولهرق یالکیز ۱۵۰ نفرک برحیات قالدیقنی کورمشدر .

۲۶ — المان حربیه نظارتندن مورود تحریرات .

روسیهده بولتان اسرای عثمانیه وخستهکانه هیچ باقلمیور . طومسق
شهرنده ۱۴۰۰ عثمانلی اسیرندن علل مستولیه نتیجهسی اولهرق
۳۰۰ نفر قالمشدر .

۲۷ — برلین سفارت سنیهسندن مورود تموز سنه ۹۱۶ تحریرات .
سقوطوف (Skotof) قرارگاهنده بولتان خسته اسرا برسنه دن فضله ییتاقیز
رق تحت اوزرنده یاتیورلر ، یورغان یرینه بالاخره چوال ویرلمشدر .
فراده غایت فنا بیک ، قوقش ات ، ابتدای امرده ایک نفره یومی بر بعده
نفره بر ا کمک ویرلمشدر . اسرای عثمانیه ارمه سنده بك چوق خستهلق
در ، ۵۰۰ ترك اسیری میانده ۳۰۰ نفر وفات ایتمشدر .

۲۸ — بولونیاده منتشر فرایه غزته سنك استخبارینه عطفاً خارجیه
نظارتندن .

کجن قیش ساماراده تیفو خسته لغنه مصاب ایکی واغون طولوسی ترك
اسیری ایکی هفته متبادیاً قبولری اچیلمدیقندن ایچنده کی افراد کاملاً
صوغوقدن طوکمشدر روسلر بو خصوصی قیامق ایچون جنازه لری کاملاً
احراق ایتدیلر .

۲۹ — اسکدار نامنده کی شیلوب طافه سندن اولوب روسیهده اسیرایکن
فراره موفق اولان کیره سونلی علی اوغلی خلیک افاده سنه واسیر ضابطانک
اشعارینه عطفاً اوچنجی اردودن کلن راپور :

► **Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih**
Arşivindeki Belgeler

Belge 16

— ۲۲ —

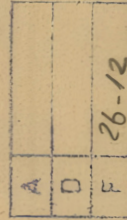

نارکین اطه‌سنده بولنان مسلمان اسیرلرک ایاقلرنده کی فوطین ، جاریق ،
چیزملری آله‌رق درت آی جیلاق قالمشلدرد. اعشهرلی ایکی فوند اکمل
ساده صوده پیشیرلش بالقی چورباسنه منحصردر ، غدانک آزلفندن وهدم
دقتدن دولایی تیفو ، تیفوس کی امراض مستولیة ظهورایتمشدر؛ بویوزدن
تلفات کوندن کونه تراید ایدیور . بواحوالک چاره‌تسویه‌سی ایچون مراجعت
ایدن ضابطان مملکتک ایجورلرینه سوق اولنیورلر . اسرا پک زیاده تضییق
ایدیلور. علی‌الخصوص اسرانیک محافظه‌سنه مأمورایدیلن ارمنی ، روم‌عسکرلری
اسرایه زیاده حقارت ایدیورلر .

۳۰ — روسیه‌ده اسیر اولوب معلولیتنه بناءً اعاده ایدیلن آلمان بحریه
ضابطاندن (شک) ک ۹۱۷ کانون اولنده کی راپوری :

۱۹۱۵ سنه‌سی تموزنده اسیر عثمانلی ضابطانی علل ساریه و مستولیة‌سی
کثیر اولان قراسه‌نوبارسق شهرینه نقل ایدلدی . نیزنی ئودنیسوقده بولنان
ضابطان امربرلری آله‌رق باقال کولنک دیگر طرفنده بولنان به‌ره‌میه‌ف
شهرینه نقل ایدلدی . اسرا اوچ سنه‌در عائلهلرندن معلومات آله‌میور. اسرایه
روس اطباء‌سی انی باقیور . موسقواده بولنان ۵۰ قدر معلول عثمانلی اسیری
اونبر آی بکلیتلرک مبادلہ ایدلدی . حالت نزعه‌ده بولنان برعثمانلی اسیرینک
دیگر اوطه‌یه نقلده توکروکی یرہ دوشمه‌سندن دولایی روس خسته‌باقیچی
نفری خدمتلرک بچارمینی ضرب‌ایتدی ونفر درجاب وفات‌ایتدی ، بوخصوص
تحقیقه مباشرت ایدن ترک دووقورلری خسته‌خانه‌دن طرد اولندی .

۳۱ — آمریکا سفارتی طرفندن ۳۳۳ شباط آئینده خارجیه نظارتی
قلم‌خصوص مدیریته الدن ویریلن فطوغراف‌ایله‌شفاهی‌النان معلومات:
نارکین اطه‌سنده اسرانیک آیاقلری چپلاقدر عثمانلی اسیرلری حقنده
اوتهدنبری مظالم اجرا ایدلمکده در .

Nargin Adası esirlerinin yetersiz beslendikleri, salgın hastalıklara yakalandıkları ve Ermeni ve Rum askerlerin esirlere mezâlimine dair.

Transkripsiyon

Nargin Adası'nda Esirlere Mezâlim

Üsküdar nâmındaki şilep tayfasından olub Rusya'da esir iken firara muvaffak olan Giresunlu Ali oğlu Halil'in ifadesine ve esir zâbitânın iş'â-rına atfen Üçüncü Ordudan gelen rapor:

Nargin Adası'nda bulunan Müslüman esirlerin ayaklarındaki fotin, çarık çizmeleri alınarak dört ay çıplak kalmışlardır. İâşeleri iki fund (1/3 okka) ekmekle sade suda pişirilmiş balık çorbasına münhasırdır, gıdanın azlığından ve âdem-i dikkatten dolayı tifo, tifüs gibi emraz-ı müstevliye zuhur etmiştir; bu yüzden telefât günden güne tezâyüd ediyor. Bu ah-vâlîn çare-i tesviyesi için müracaat eden zâbitân memleketin içerilerine sevk olunuyorlar. Üserâ pek ziyade tazyik ediliyor. Ale'l-husus üseranın muhafazasına memur edilen Ermeni, Rum askerleri üseraya ziyade hakaret ediyorlar...

Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-10 123 - 0 - 66_23-24

Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih

Arşivindeki Belgeler

Belge 17

— ۲۰ —

۲۲ — باکو جوارنده نارکین اطهسندکی اسرامز حقنده باکود
منتشر اچیق غزتهسنگ تشرین ثانی ۹۱۷ تاریخی نسخهسند اورویج اورجوفک
مقاله سی :

اسوچ و دائیارقہ قونسولوسلری ، همت فرقه سی مرخصی ، المان طیبی
نہرموف ومحدوف محاجات فرقهسندن اظامحمد ، ابراہیموف ومعاونت
جمیتندن مور سلوف دن متشکل بر ہیئت نارکین اطهسندہ بولنان
اسیرلری کوردکلری زمان اغلامقدن کندیلری منع ایدہمدیلر ۳۰۰
استیعاب ایدہجک بر خستہخانہدہ ۱۲۰۰ خستہ یانیور، خستہلرک برقسہ
اولوم حالندہ دیگر قسمی صو ویمیک ایسترز دیہ فریاد ایدیورلر ، دیگر
طرفدہ ۳۰ اسلام جنازمہ سی بربری اوستہ آتیش اولدینی حالہ کورو
اطہدہ یومیہ اچلق وصوغوقدن ۳۰ ضرورات ایدیور خستہکانک البسہ وبتاوفر
یوقدر . برجوق خستہلر یصدق یرینہ طوغلہ پارچہلری اوزرندہ یاتمقد
وجودلری یارہ ایچندہدر .

		۱۱-۹۲
A	D	۱۱

۲۳ — ویانہ کتبخانہسنہ مأموردوقتور قارل اووسسہر (Carl Ausser) ت
افانہسنہ عطفاً برلین اتشہمیلترکنک شباط ۹۱۶ تاریخی راپوری ش
اچینسق (stldhynsk) شہرندہ ترک ضابطہ ووقتورلرندن ایکی آی طرفندہ
التمش افندی وفات ایچمشدر .

۲۴ — برلین سفارت سنہسندن مورود مارت ۹۱۶ تاریخی
تحریرات .

روسیہدہ بولنان اسرای عثمانیہ پک فنا معاملہ ایدلمکده واسرا روسلر
طرفندن ضرب وتحقیر اولمقدہدر .

۲۵ — روسیہدن عودت ایدن براوستریالی طبییک افادہسنہ عطفاً
۹۱۷ شباطندہ ملی آژانسہ ویریلان تلغراف .

İsveç ve Danimarka konsolosları ve Azerbaycan ileri gelenlerinin Nargin Adası'nda tutulan esirlere dair gayri insani tutumlara yönelik gözlemleri.

Transkripsiyon
Açık Söz Gazetesinde Nargin
Adası Esirlerinin Durumu

Bakü civarında Nargin Adası'nda üserâmız hakkında Bakü'de münteşir Açık [Söz] Gazetesi'nin 30 Teşrîn-i Sâni [1]917 tarihli nüshasında Oruç Oruçov'un makalesi

İsveç ve Danimarka konsolosları, Hümmet Fırkası murahhası, Alman tabibi, Nerimof ve Mehmedof, Muhacat Fırkasından Ağa Mehmed, İbrahîmof ve Muâvenet Cemiyetinden Mürselof'tan müteşekkıl bir hey'et Nargin Adası'nda bulunan Osmanlı esirlerini gördükleri zaman ağlamaktan kendilerini men edemiyorlar. 300 kişiyi istî'âb edecek bir hastahânedede 1200 hasta yatıyor, hastaların bir kısmı ölüm hâlinde diğer kısmı su ve yemek isteriz diye feryad ediyorlar; diğer tarafta 30 İslam cenazesi birbiri üstüne atılmış olduğu hâlde görü[lüyor] adada yevmiye açlık ve soğuktan 30 nefer vefat ediyor hastagânın elbise ve yatakları yoktur. Birçok hastalar yastık yerine tuğla parçaları üzerinde yatmakta vücutları yara içindedir.

Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, 110-9-1-10 123 - 0 - 66_22

► **Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih**
Arşivindeki Belgeler

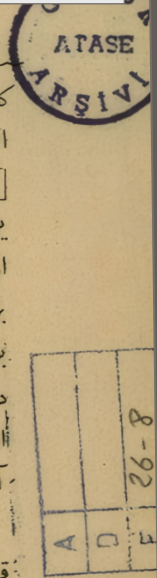
Belge 18

— ۱۴ —

كذلك ودرت آى قالدق قرارگاهك اوستنده المانلر آلتندە بز ايدك ، بورادهده افرادك اعاشه لرينه قطعياً باقلميوردي روس ضابطلرينه شكايث اولنديغنده [افراده باقق بزم وظيفه مزدور بو كېي شكايثلره حق وصلاحيتكز بو قدر] يوللو جواب اليوردق . موزده بورادن اير قوتسقه سوق اولندق بوراده اوچ سنه قالدق . بوراده بولنان افراد مزك اوستى باشى يوق ايسهده اعاشه لرينه بدرجه يه قدر اېي باقيليوردي كره نسكى رأسى كره كلدكدن صكره شيرازه بوزولدى بوندن صكره اسرايى ارتق كسه دوشونميوردي بولشه ويكلك دولابيسيله هر درلو استراحت منسلب اولدى ارتق منتظماً روسلردن معاش آلهماز اولدق غلاى اسـ اوردن دولانى قازنمىزى طويورمق غير ممكن برحال آلدى اسرايه جه - اسلواقلر طرفندن يكيدين اشكنجه باشلادى .

۹ — ۲۴ كانون نانى ۳۳۱ تاريختده حسن قلعه جواورنده اسير اولان قول اردو ۹ فرقه ۲۸ الاى ۸۷ طابور ۱ بلوك ۸ صبرى افنديك راپورى :

اسير اولور اولماز روسلر تكميل اشيا لرى غصب ايتديلر . ۱۲ ضابط ۳۵۰ نفر ايله حسن قلعه استقامتنه سوق اولندق . افراد آج وييملاج اولديغندن يورومكه طاقتى يوق ايدى . محافظ روس عسكرلرى ۹۵ بيكنه نفرمىزى شهيد ايتديلر . بقيه قالان افرادى اوستى آچيق درت ديوار ايچنه قويديلر . آلتى نفر صغوغك شدتندن انجماد ايتدى واولدى . ايرقى كون صارى قامتى استقامته يورودك . آقشامه طوغرى قره اورغانه داخل اولدق ينه يولده روسلر بودفمه ده سكسان نفرمىزى شهيد ايتديلر . اون بش كون دوام ايدن بوسياحت آج اوله رق كچدى . صارى قامشه قدر هر يرده بى روس وارنى عسكرلرى غليظ كهرلره استقبال ايتديلر . صارى قامشدن با كويه قدر ضابطان شمندوفرله كيندى ضابطان يوللارده اهالى طرفندن حقارته معروض قالديلر

► **Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih**
Arşivindeki Belgeler

Belge 19

— ۱۵ —

بولده ضابطانه بر بچق امرايه اوچ روبله وريدیلر ویزی نارکین اطهسنه کوندرديلر اطهده ۶۰۰۰ اسیر نفرمز وار ایدی بوراده ضابطانه ماهیه ۵۰ روبله وریلیوردی، آلتی آی باراقه دن چقمازمه مساعده اولغندی بوندن سکره نوبچی ایله طیشاری به چیقماقمزه مساعده اولندی. بالاخره زیخ اطهسنه سوق اولندق بوراده کی سفالتمز دخی شدیدایدی . اورادن موسقوویه ، شاریه ، نیقولسق قصبه سنه ۱۰۲ ضابط اوله رق کلدک یوللرده اهالی طرفدن حقارت کوردک. الدیغمز باره اکمک پاره سنه یشمیوردی آنا وطندن خبر آلمق غیر ممکن ایدی افرادمزلک اسکان واعاشه سی غایت فاییدی روسلر افرادمزی هر وقت صویارلاردی .

۱۰ — تموز سنه ۳۳۳ تاریخده کلکیت جوارنده اسیر دوشن اونجی فرقه سیار خسته خانه سر طیبی عثمان بکک راپوری :

اسیر اولدیغ زمان روسلر طرفدن البسه، نقد وبالجمله ذیقمت اشیام غصب اولندی حتی بعض ضابطان ایاق قابسز اولموق بایبورده قدر یایا یورودولدی اسرانی صویان قزاق افرادی ایچون قزاق سواری الای قوماندانلغنه شکایت ایدلدیسه ده تولوم ایله تهدید اولندق وسکوته مجبور قالدق . خسته افرادمزلک اعاشه وتداویلرینه قطعاً باقلمیوردی خسته خانه ده تیفسوس میقروبی حامل بیت ایله طولو یورغانله یا تمغه اجبار ایدلدک حتی خسته خانه سر طیبی طرفدن نوبچی نفری معرفتله جبرایله اشبو یورغانلر اورتولدی. صاری قامش جوارنده حاملی موقعنده کی امرا مزلک و فیات مقداری تخمیناً (۳۰,۰۰۰) در. روسلر طرفدن ماهیه ویریلن لای روبله دن ۳۵ روبله ضابطانکیمک پاره سی اولق اوزره توقیف اولنور متباقیسی نواقسمزلک اکلی ایچون المزه وریلیدی . افراد وضابطان پک پریشان ایدی اسوه چ صلیب اسمر دوقتورلرندن موسیو لندقولم

Nargin Adası esirlerinin iskân ve iaşelerinin yetersizliği ile Rus ve Ermeni askerlerinin esirlere yönelik kötü muamelesi.

Transkripsiyon

Sabri Efendi'nin Nargin'de Geçirdiği Esaret Günleri

24 Kânûn-ı Sâni [1]331 tarihinde Hasankale civarında esir olan 9. Kordulu 28. Fırka 87. Alay 1. Tabur 8. Bölük Sabri Efendi'nin raporu:

Esir olur olmaz Ruslar tekâmül eşyalarını gasp ettiler. 12 zâbit 350 nefer ile Hasankale istikâmetine sevk olunduk. Efrâd aç ve bî-ilaç olduğundan yürümeye takati yok idi. Muhafız Rus askerleri 95 bî-günah neferimizi şehid ettiler. Bakıyye kalan efrâdı üstü açık dört duvar içine koydular. Altı nefer soğuğun şiddetinden incimâd etti ve öldü. Ertesi gün Sarıkamış istikâmetine yürüdük. Akşama doğru Karaargan'a dâhil olduk. Yine yolda Ruslar bu defa seksen neferimizi şehit ettiler. On beş gün devam eden bu seyahat aç olarak geçti. Sarıkamış'a kadar her yerde bizi Rus ve Ermeni askerleri galîz küfürlerle istikbal ettiler. Sarıkamış'tan Bakü'ye kadar zâbitân şimendiferle gitti. Zabitan yollarda ahali tarafından hakarete ma'rûz kaldılar. Yolda zâbitâna bir buçuk, ümeraya üç ruble verdiler ve bizi Nargin Adası'na gönderdiler. Adada 6000 esir neferimiz var idi burada zâbitâna mahiye 50 ruble veriliyordu. Altı ay barakadan çıkmamıza müsaade olunmadı. Bundan sonra nevbetçi ile dışarıya çıkmaklığımıza müsaade olundu. Bilâhare Zih adasına sevk olunduk. Buradaki sefaletimiz dahi şedîd idi. Oradan Moskova'ya, Şarya'ya, Nikolsk Kasabası'na 102 zâbit olarak geldik. Yollarda ahali tarafından hakaret gördük. Aldığımız para ekmek parasına yetişmiyordu anavatandan haber almak gayr-ı mümkün idi. Efradımızın iskân ve iaşesi gayet fena idi. Ruslar efradımızı her vakit soyarlardı.

Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, 110-9-1-10 123 - 0 - 66_16-17

► Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih Arşivindeki Belgeler

Belge 20

1514
123
8.66 8

— ۱۱ —

۷ — اسیر دوشن ملغا ۸۶ نجی الایک ۳ نجی طابوری طبیی یوزباشی
حق محمد افندینک راپوری :

اسیر اولدیغ زمان روس ارمنی نفرلری بی شهید ایدم جکلردی ، روس
افرادى یتشوب مانع اولدیلر . قارصه تعلقده وقارصده کی خسته خانه ده برچوق
عثمانلى مجروحى وار ایدی ، انلرک تدایلیرینه مأمور ایدلدم . خسته خانه ده
انظاف و طهارت قطعاً مه جود دکلدی . روسلر دیهت یاهحق افراده سیاه
اکمک ویرمک وقات ایتملرینه سبیت ویریورلردی . خسته افراد کله ایچنده
ایدی . طهارت لری ایچون وقوعبولان مراجعتلرمدن برتیجه چیقما یوردی .
لکهللی حمادن یک چوق افراد وقات ایدیورنی . حال نهاده اولان خسته لر
ناتاندن اثر اولیان و بیلافی غایت مبذول هواسی غایت فنا وصوی اولیان
نارکین اطه سنه نقل اولنیوردی . بنیده نارکین اطه سنه کوندردیلر . روس
جانلیرینک اقامت ایتدیکی ایکی چادرک آره سنده کی چادرده اقامت امر اولندی .
تمکک غایت فنا ایدی . افراد غایت ملوث محظوره یاناردی . مذکور اطه ده
قولرادن برچوق افرادمز وقات ایتشدر . برمدت صکره پیس واغونلرله
سیریایه نقل ایدلدم . سیریایه روس ضابطان وافرادی فرصت بولدقجه
ضابطان وافرادمزه حقارت ایدرلردی . سیریایه بیسلک وغداسزاق یوزندن
افرادمزک اوچده ایکیسی وقات ایتشدر .

۸ — کانون اول سنه ۳۳۰ ده اسیر دوشن یوزباشی فائق افندینک
راپوری :

صاری قامشیده اسیر اولدم . روسلر کیجه ضابطانی اوچر اوچر
ایکی تکرلکلی سوپروتی ارا به لریله سلیم کوی استاسیونه نقل
ایتدیلر . یوزاللی ضابط بوکوچوک استاسیونک کوچوک صالونه استیف

Nargin Adası'nda beslenmenin yetersiz, barınakların pis olmasından dolayı salgın hastalıkların artması.

Transkripsiyon

Tabip Yüzbaşı Hakkı Mehmed Efendi'nin Raporu

Esir düşen mülgâ 86. Alay'ın 3. Tabur Tabibi Yüzbaşı Hakkı Mehmed Efendi'nin Raporu:

Esir olduğum zaman Rus Ermeni neferleri beni şehid edeceklerdi, Rus efrâdı yetişip mâni oldular. Kars'a naklimde ve Kars'taki hastahane de birçok Osmanlı mecruhu var idi, onların tedavilerine memur edildim. Hastahane de nezafet ve taharet katıyyen mevcut değildi. Ruslar diyet yapacak efrâda siyah ekmek vererek vefat etmelerine sebebiyet veriyorlardı. Hasta efrâd kehle içinde idi. Taharetleri için vuku bulan müracaatlarından bir netice çıkmıyordu. Lekeli hummadan pek çok efrâd vefat ediyordu. Hâl-i nekahatde olan hastalar nebâtâtta eser olmayan ve yılanı gayet mebzul, havası gayet fena ve suyu olmayan Nargin Adası'na naklolunuyordu. Beni de Nargin Adası'na gönderdiler. Rus canilerinin ikamet ettiği iki çadırın arasındaki çadırda ikametim emir olundu. Yemekler gayet fena idi. Efrâd gayet mülevves mahallerde yatardı. Mezkûr adada koleradan birçok efradımız vefat etmiştir. Bir müddet sonra pis vagonlarla Sibiryaya nakledildim. Sibiryada Rus zâbitân ve efrâdı fırsat buldukça zâbitân ve efradımıza hakaret ederlerdi. Sibiryada pislik ve gıdasızlık yüzünden efradımızın üçte ikisi vefat etmiştir.

Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, 110-9-1-10 123 - 0 - 66_13

► **Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih**
Arşivindeki Belgeler

Belge 21

ISH4
K-123
B-66-5

— ۵ —

صورتيله تداركه روسلر نمانعت ايدىيورلردى . ۱۹۱۶ سنهسى آغستوسنه قدر لكلىلما تشخيمى آلتنده روسيهده وفات ايدن اسراىك مكدارى تخميناً [۶۴،۰۰۰] ايدى دوقتور برهم نامندهكى روس طيپى هر خسته خانىي تفتيشنده بر ايكي معلول افرادمىي دوكمكدن و حكومات مركزيزيه غليظ كلهلرله سب ايتكمكدن لذت اليردى اوراق برهانه ايله روسلر ايكي يوز كشيلىك برخسته قوغوشنى درت كون آج براقديلر .

۳ — روسيهده اسرايكن مارت ۳۳۴ تاريخنده عودت ايدن ۵۷ بومبا طويي قوماندانى مؤظف ضابط نامزدى احمدضيا افنديك راپورى: اسير اولديغ زمان روسلر ذيقمت اشبالرمى غصب ايتديلر . ره س قزاقلى طرفندن انواع تحقيرانه هدف اولدم . نازكين اطه سنده حال تقاھتده بولونان ۷۰۰ نفرمىي طامبوقة سوقلى ائناسنده ۱۷۶ نفرمىي وفات ائيدى افرادك اعاشه سنه هيچ باقمىي بولدى ،

۴ — لازم اول ارزنجائلى ارسلان افنديك راپورى :

ائناى اسارتده قارص ، تفليس ، نازكين اطه سنده سېرپانك تامانجورى قسملرينه يقين محللرده اورولاي روسينك موسقوا ، نيژنى نووگوردو پتروغراد شهرلرندكى مختلف اسرا قراركاهلرند قالد . عموميتله اسير ضابطان و افرادمىي يالكىز سمايه باقق شرفندن محروم دكلدر . سائر خصوصاتده تعريف قبول ايتمز زحمت و مشقتلر ايچنده امرار حيات ايدر . ضابطان كندى يمكلىرى كندىلرى بيشير تسخين ايچون ويريلن اودونى كندى يارار حقى صورلىرى بيله كندىلرى كئير . غروبي متعاقب جبراً لاميه والكتريقلر سونديريلور ياز موسه سنده جبراً بنجرملر قپانير . روس افرادى اسرايه دائماً كفر ايدر . ديجك وقامچي ايله ضرب و تحقير ايدر . كفى اوله رق قازاق عسكرلرى طرفندن

Nargin Adası esirlerinin esaret günleri ve dönüş yolunda yaşadıkları.

Transkripsiyon

Ahmed Ziya Efendi'nin Raporu

Rusya'da esir iken Mart [1]334 tarihinde avdet eden 57. Bomba Topu Kumandanı Muvazzaf Zabit namzeti Ahmed Ziyâ Efendi'nin Raporu:

Esir olduğum zaman Ruslar zî-kıymet eşyalarımı gasp ettiler. Rus Kozakları tarafından envâ'ı tahkirâta hedef oldum. Nargin Adası'nda hâl-i nekâhetde bulunan 700 neferimizi Tambov'a sevkleri esnasında 176 neferimiz vefat etti. Efrâdın iâşesine hiç bakılmıyordu.

Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, 110-9-1-10 123 - 0 - 66_7

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

*Dönemin Osmanlı, Rus ve Azerbaycan
Basınında Nargin ve Türk Esirleri*

► Açık Söz № 510, 2 Temmuz 1917

باکو اولان (۱) وولوستی عبدالله روپله میتودن روپله اداره پالاتا دن نصیب غور طرف واسط غز (۷) چای حشر نشر محال (۱۰) عارف طرف ۰۰ مح ۵۳ ادا و ۵ یا ۶ ۵	ساعت (۱۰-۱۱) چای میتودن بولوندم. بو چیزیه باکودن ۸ ویرست کنارده در و بو ساعت چیزیه ۲۹۰۰۰ تورك اسیری وارد کیه اوللاردن ۵۵ قادین درلر کیه بوللار ۷۰ ۰۰، ۳۵، ۳۰ و ۱۴ سندده درلر. اسیر لردن ۳۵۰۰ سی ۲۸۰۰ لمان و اوستریالی درلر. اسیرلردن ۳۲۲ سی خسته خانه ده درلر کیه بوللاردن ۹۸ سی ۲۸۰۰ لمان و اوستریالی درلر. لره اسیر طیبیلردن ایکی ۲۸۰۰ لمان (مایور) هریدر ایتمه (۷۰۰۰) (۲۸۰۰) (۲۸۰۰) (۲۸۰۰) دن: بیک باشی (یولقونیک) عثمان نوری کامل: بیک باشی ۲۸۰۰ تورك؛ یوزباشی لر: احمد باشی ۲۸۰۰ تورك؛ عزت بیک، اسماعیل حق بیک و خیرالدین بیک گوزل سورده خدمت ایدیلر. بوللار جوان گوزل صفت و خوش رفتار مهربان طیبیلر. اسیرلردن ۷۳ سی ضابطه در. بوللاردن ۶۷ سی تورك ۲۷۰۰ سی اسه ۲۸۰۰ لمان و ۲۸۰۰ تورك بوللار (نارگین) چیزیه سبک قومندانیتدن اذن لمانیه گوره اسیرلرک مستلرلرینی و خسته خانه لری بره بر گزیدیم منزلیلرک ایچی تاختلر. نوری در و ایلقتریقله ایشیق لاورلر. بر کی بوندن اقدم ضابطه اندن مصطفی، عبدالرحیم و معلم فیض لله اقتدارک فعالیتی ایله اوراده باشایان ۹۳ اسیر چوققلردن اوتری بر مکتب ت چیلوبدر. و بو چوققلر گوزل صورتده او قورولر، فقط مکتبک ایکی ط. ب. کاغذه یوز عدد قاراندیشه، یوز آرشدن یاسدیقادی عادی بیزه، بر عدد باش ترش ماکتبه سی و ۴۰ فونت آغ دش و یاخود تماشیره احتیاجی وار. اسیرلرک ایچنده قوجه بابالارده وارد. اسیرلرک ات و پنجر ویرینه دیگنه گوره چوققلرک که زارینک ایشیققلری کسیلوبدر. اوکی گوره آرتق درجه ده تمنا ایدیلور. اسیرلرک اوللارده رحم اولوب ایده بر دفعه ات و هفته ده بر دفعه پنجر ویریسون و همچنان مسلمان جمعیت خیریه سیاندن آرتق درجه ده توفیق ایدیلور دیلرک یوخاروده کوسقلرین بش قادینی اورادن ۲۸۰۰ تورك و رمضان المبارک آبی اولماغینه گوره اسیرلرک اوروج دونماغینی نظر دفعه اولوب اوللارده پیرامه فیعی ات ویریلر. اذن اسیرلر ویریلورده ۲۸۰۰ دلاری بازیلان معلوم بر دفعه لک ده اوله ۳۰۰۰ مانات پول ویریسون. چوخه اوللار اون مواجیلرینی مکتبه خرج ایله مشلردر. مصطفی بیک علی بگوف	فیلمانی توفیق ایتمشدر. یولور بولور بیم ایدیلر چکدر: محصول اولمایان یولردن اوتری علف رک حاضرلاق ایچون ۴ میلیون روبله، ۱۰۰۰ حاضرلاق ایچون ۱ میلیون (۵۰۰) ۱۰۰۰ روبله، قند ایچون ۱ میلیون روبله شون دن اوتری سرکه ایچون ۵۰۰۰ بیک یله و دیگر مخرج ایچون ۳ میلیون روبله لقتان ۱۰ میلیون مانات. — اورتیلی و اغوللارده احتیاج اولدیقه رزه غوبریا ارزاق اویراواسی: شمالی یاسیاده قاحل ۲۸۰۰ بیج ایله مخابراتده لشدر. ایدیلرکده بیج تفراف ایله بر ویرورکده میریول اداره سی و کوری چیق و اغوللارده یوکله مگراسی اولمشدر. کین یولده یوکله مگراسی ایله مگراسیدن شول دگدر. یولده اولدنده و اغوللارک سقی ایله خصوصی قاراولیجی لر نماید. — باکو سلمان تشکیلاتک قومیتیه سی نرغین سالیان باریق و تکرلرکده حادث ولان بعض نارواحالار و اختلافلری حقیق ایتمگدن اوتری اورایه قومیتیه حایتیه سی (قومیساری) سلیمان عبداله یوف گوتلرک مشدر. — غوبریا ارزاق قومیتیه سی: شهر ارزاق اویراواسینه راجعت ایدیلرک توفیق ایتمشدرک دو کچیجر ۲۸۰۰ دو گیلی ایونک ۲۴۰۰ توره قویولان خطه ایله ساتسونلر. — ایونک ۲۶۰۰ سند باکویه گنمشدر: واغون بوغدا ۳۰۰ واغون علف ۱۰۰ واغون سامان ۲۰۰ واغون قار توف. شهره و غرادوناچال استوایه ۱۲۶۰۰۰ یوط غوبر نیایه ۲۰۰ یوط گولدر یلمشدر. دخزده غرق ایونک ۲۷۰۰ سند بی. هیبتده ساعت ۱۰۰۰ دایلیقتریه سی سیلا، عمارتک یانده کگزده چیمرکن یوزبک طیبورخان اوغلی غرق اولمشدر. اوغورلوق ایونک ۲۸۰۰ سند بلال مرسل اوفک منزلیندن پیرسیدسکی کوچده ۱۹۰۰ نمره ای ایوده (۸۶۰) مانات قیمتده ۳۰۰۰ چلیجه اوغور لشدر. تقی احمد اوغلی، رضا رستم اوغلی، علی ۲۸۰۰ ق. عبدالرحیم اوغلی توقیف ایدیلر. باکو بیرزاسی ایونک ۳۰۰۰ سند بیرزاده جوهر مظنه سی: ساتیچیلر ۹۳ - ۲۸۰۰ ایچیلر ۹۲ — اداره مکتب زیره (نارگین) چیزیه سند فرستدن اسفاده ایل تمام دورت
--	--	---

Mustafa Bey Alibeyov'un Nargin'e yaptığı ziyarette esirlerin durumu ve eksiklikler hakkındaki gözlemlerine dair.

İdarəyə Məktub Zirə (Nargin) Cəzirəsində

Fürsətdən istifadəylə tamam dörd saat Nargin cəzirəsində əsirlərlə söhbətdə bulundum. Bu cəzirə Bakıdan səkkiz verst kənardadır və bu saat cəzirədə 2900 Türk əsiri vardır ki onlardan beşi qadınlardır ki bunlar 70, 60, 35, 30 və 14 sinnindədirlər. Əsirlərdən 250-si Alman və Avstriyalılardır. Əsirlərdən 322-si xəstəxanədədirlər ki bunlardan 98-i Alman və Avstriyalıdır. Bu xəstələrə əsir tabiblərdən iki Alman (mayor) Friedrich Bended və Karl Bekero, Türklərdən binbaşı (polkovnik) Osman Nuri Kâmil Bəy, Binbaşı Ahu Bəy, Yüzbaşılar: Ahməd Sami Bəy, İzzət Bəy, İsmayıl Haqqı Bəy və Hayrəddin Bəy gözəl surətdə xidmət edirlər. Bunlar cavan, gözəl sifət və xoş rəftar, mehriban tabibdir. Əsirlərdən 73-ü zabitdir. Bunlardan 56-sı Türk və 17-si isə Alman və Avstriyalıdır. Nargin cəzirəsinin komendantından izin almağıma görə əsirlərin mənzillərini və xəstəxanələri birbebir gəzdim. Mənzillərin içi taxtadandır, qurudur və elektrikle işıqlanırlar. Bir ay bundan əqdəm zabitan-dan Mustafa, Abdürrahim və Müəllim Feyzullah Əfəndilərin fəaliyyətiylə orada yaşayan 94 əsir uşaqlardan ötürü bir məktəb açılıbdır. Və bu uşaqlar gözəl surətdə oxuyurlar. Fəqət məktəbin iki top kağıza, yüz ədəd qələm, yüz arşın yastıqlıq adı bezə, bir ədəd baş tıraş makinesi və dörd fund ağdaş və yaxud təbaşirə ehtiyacı var. Əsirlərin içində qoca babalar da vardır. Əsirlərə ət və peynir verilmədiyinə görə uşaqların gözlərinin işıqları kəsilibdir. Ona görə artıq dərəcədə təmənnə edirdilər ki onlara rəhm olunub ayda bir dəfə ət və həftədə bir dəfə peynir verilsin və həmçinin Müsəlman Cəmiyyət-i Xeyriyyəsinə artıq dərəcədə təvəqqə eyleyirdilər ki yuxarıda göstərilən beş qadını oradan apartsınlar və Ramazanül-Mübarək ayı olmağına görə əsirlərin oruc tutmağını nəzər-i diqqətə alıb onlara bayrama kimi ət verilməyə izin alsınlar və yuxarıda adları yazılan müəllimlərə bir dəfəliyində olsa üç yüz manat pul verilsin. Çünki onlar öz məvaciblərini məktəbə xərc eyləmişlərdir.

Mustafa bəy Əlibəyov

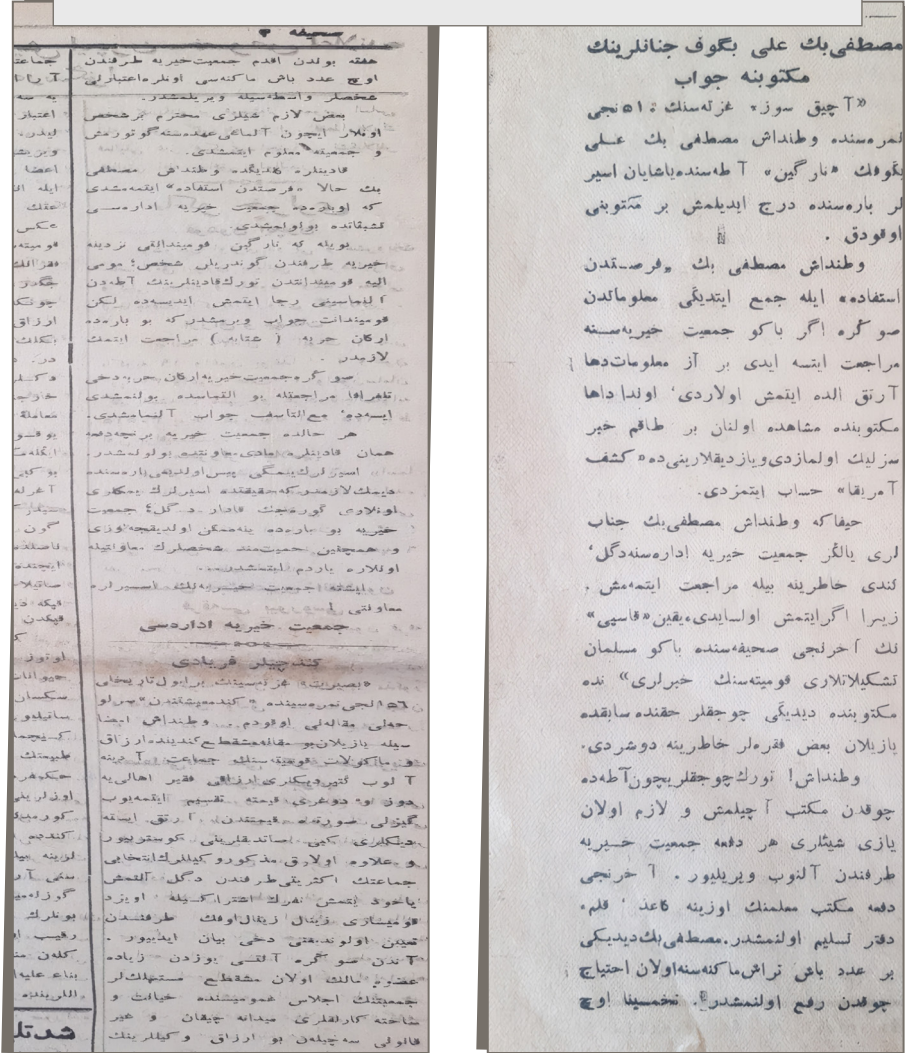
Türkiye Türkçesi

İdareye Mektup - Zire (Nargin) Adasında

Fırsattan yararlanarak Nargin Adası'nda esirlerle yaklaşık dört saat görüştüm. Ada, Bakü'den sekiz verst uzaklıktadır ve burada 2900 Türk esiri bulunmaktadır. Bunlardan beşi kadındır ve yaşları 70, 60, 35, 30 ve 14'tür. Esirlerin 250'si Alman ve Avusturyalıdır. 322 esir hastanede yatmaktadır; bunlardan 98'i Alman ve Avusturyalıdır. Hastalara esir doktorlar çok iyi hizmet vermektedir. Türk doktorlar Binbaşı (Albay) Osman Nuri Kâmil Bey, Binbaşı Ahu Bey ve Yüzbaşılar Ahmet Sami Bey, İzzet Bey, İsmail Hakkı Bey ile Hayreddin Bey'dir. Alman doktorlar ise Mayor Friedrich Bended ve Karl Bekero'dur. Hepsi genç, nazik ve işini iyi yapan kişiler. Esirlerin 73'ü subaydır; bunlardan 56'sı Türk, 17'si ise Alman ve Avusturyalıdır. Nargin Adası komutanından izin alarak esirlerin barınaklarını ve hastaneleri tek tek gezdim. Barınaklar tahta yapılmış, kuru ve elektrikle aydınlatılmıştır. Bir ay önce Mustafa, Abdürrahim ve öğretmen Feyzullah Efendi'nin çabalarıyla adada yaşayan 94 çocuk için bir okul açılmıştır. Çocuklar gayet iyi eğitim almaktadır. Ancak okul hâlâ iki paket kâğıt, 100 kurşun kalem, 100 arşın basit kumaştan yastık, bir tıraş makinesi ve dört adet tebeşir veya benzeri malzeme ihtiyacı duymaktadır. Adadaki esirler arasında yaşlılar da vardır. Et ve peynir verilmediği için birçok kişinin sağlığı bozulmuş durumdadır. Esirler, ayda bir kez et ve haftada bir kez peynir verilmesini talep etmektedir. Ayrıca Müslüman Cemiyeti Hayriye'sinden, yukarıda bahsedilen beş kadının adadan alınmasını ve Ramazan ayında oruç tutan esirlere bayrama kadar et verilmesini rica etmektedirler. Ayrıca, yukarıda adı geçen öğretmenlere bir defaya mahsus 300 manat verilmesi uygundur; çünkü kendi maaşlarından okulun masraflarını karşılamışlardır.

Mustafa Bey Alibeyov

► Açık Söz № 514, 6 Temmuz 1917

Mustafa Bey Alibeyov'un Açık Söz gazetesindeki 2 Temmuz 1917 tarihli yazısında değindiği eksikliklere yönelik Cemiyet-i Hayriye'nin savunması.

Mustafa Bəy Əlibəyov Cənablarının Məktubuna Cavab

Açıq Söz qəzetesinin 510-cu nömrəsində vətəndaş Mustafa bəy Əlibəyovun Nargin Adası'nda yaşayan əsirlər barəsində dərc edilmiş bir məktubunu oxuduq. Vətəndaş Mustafa bəy "fərsətdən istifadə" ilə cəmi etdiyi məlumatdan sonra əgər Bakı Cəmiyyəti-i Xeyriyyəsinə müraciət etsəydi bir az məlumat da artıq əldə etmiş olardı. Onda daha məktubunda müşahidə olunan bir təqim xəbərlilik-sizlik olmazdı və yazdıqlarını da "kəşf-i Amerika" hesab etməzdi. Heyfa ki vətəndaş Mustafa bəy cənabları yalnız Cəmiyyəti-i Xeyriyyə idarəsinə deyil, kendi xatirinə belə müraciət etməmiş. Zira əgər etmiş olsaydı yəqin "Kaspi"-nin axıncı səhifəsində "Bakı Müsəlman Təşkilatları Komitəsinin Xəbərləri"ndə məktubunda dediyi uşaqlar haqqında sabiqdə yazılan bəzi fəqərələr xatirinə düşərdi. Vətəndaş, Türk uşaqları üçün adada çoxdan məktəb açılmış və lazım olan yazı şeyləri hər dəfə Cəmiyyəti-i Xeyriyyə tərəfindən alınır verilir. Axıncı dəfə məktəb müəlliminin özünə kağız, qələm, dəftər təslim olunmuşdur. Mustafa bəy dediyi bir ədəd baş tıraş makinesinə olan ehtiyac çoxdan rəf olunmuşdur. Təxminən üç həftə bundan əqdəm Cəmiyyəti-i Xeyriyyə tərəfindən üç ədəd baş makinesi onlara etibarlı şəxslər vasitəsilə verilmişdir. Bəzi lazım şeyləri möhtərəm bir şəxs onlar üçün almağı öhdəsinə götürmüş və cəmiyyətə məlum etmişdi. Qadınlara gəldikdə vətəndaş Mustafa bəy hələ "fərsətdən istifadə" etməmişdi ki, o barədə Cəmiyyəti-i Xeyriyyə idarəsi təşəbbüsətdə bulunmuşdu. Böyle ki, Nargin komendantı nəzdinə Xeyriyyə tərəfindən göndərilən şəxs mumaileyh komendantdan Türk qadınlarının adadan alınmasını rica etmiş idisə də, lakin komendant cavab vermişdir ki, bu barədə ərkan-i hərbi (ştab) müraciət etmək lazımdır. Sonra Cəmiyyəti-i Xeyriyyə ərkan-i hərbi dahi teleqrafən müraciətlə bu iltimasda bulunmuşdu isə de məəttəəssüf, cavab alınmamışdı. Bu halda Cəmiyyəti-i Xeyriyyə bir neçə dəfə həmin qadınlara maddi müavinətdə bulunmuşdur. Əsirlərin yeməyi pis olduğu barəsində demək lazımdır ki, həqiqətdə əsirlərin yeməkləri onları görəcek qədər deyil. Cəmiyyəti-i Xeyriyyə bu barədə yenə mümkün olduqca özü və həmçinin həmi-yət-mənd şəxslərin müavinətiylə onlara yardım etmişdir. İştə Cəmiyyəti-i Xeyriyyənin əsirlərə müavinəti!

Cəmiyyəti-i Xeyriyyə İdarəsi

Türkiye Türkçesi

Mustafa Bey Alibeyov Beyefendinin Mektubuna Cevap

Açık Söz gazetesinin 510'uncu sayısında vatandaş Mustafa Bey Alibeyov'un Nargin Adası'nda yaşayan esirler hakkında yayımlanmış bir mektubunu okuduk. Vatandaş Mustafa Bey "fırsattan istifade" ile topladığı bilgiden sonra eğer Bakü Cemiyet-i Hayriye'sine başvurmuş olsaydı biraz daha fazla bilgi elde etmiş olurdu. O zaman mektubunda göze çarpan birtakım bilgisizlikler olmazdı ve yazdıklarını da "Amerika'yı keşif" saymazdı. Ne yazık ki vatandaş Mustafa Beyefendi yalnızca Cemiyet-i Hayriye idaresine değil, kendi hafızasına bile başvurmamış. Zira eğer başvurmuş olsaydı muhakkak "Kaspi"nin son sayfasındaki "Bakü Müslüman Teşkilatları Komitesi Haberleri"nde mektubunda söz ettiği çocuklar hakkında daha önce yazılmış bazı paragraflar aklına gelirdi. Vatandaş, Türk çocukları için adada çoktan bir okul açılmış ve gerekli yazı malzemeleri her defasında Cemiyet-i Hayriye tarafından alınıp verilmiştir. Son defa okul öğretmenine kâğıt, kalem, defter teslim edilmiştir. Mustafa Bey'in sözünü ettiği bir adet saç tıraş makinesine olan ihtiyaç çoktan giderilmiştir. Yaklaşık üç hafta önce Cemiyet-i Hayriye tarafından üç adet saç makinesi güvenilir kişiler aracılığıyla onlara verilmiştir. Bazı gerekli şeyleri muhterem bir zat onlar için almayı üstlenmiş ve cemaate bildirmiştir. Kadınlara gelince vatandaş Mustafa Bey henüz "fırsattan istifade" etmemişken, o hususta Cemiyet-i Hayriye idaresi teşebbüslerde bulunmuştu. Şöyle ki, Nargin komutanlığına Cemiyet-i Hayriye tarafından gönderilen kişi, adı geçen komutandan Türk kadınlarının adadan alınmasını rica etmiş ise de komutan bu konuda Harp Karargâhına müracaat edilmesi gerektiğini söylemiştir. Daha sonra Cemiyet-i Hayriye Harp Karargâhına da telgrafla başvurmuş fakat maalesef cevap alınamamıştır. Bu durumda Cemiyet-i Hayriye birkaç kez o kadınlara maddi yardımda bulunmuştur. Esirlerin yemeklerinin kötü olduğu konusunda söylemek gerekir ki, gerçekte esirlerin yemekleri onlara yetecek kadar değildir. Cemiyet-i Hayriye bu hususta da elinden geldiği kadar hem kendi hem de hamiyet sahibi kişilerin yardımlarıyla onlara destek olmuştur. İşte Cemiyet-i Hayriye'nin esirlere yardımı!

Cemiyet-i Hayriye İdaresi

263

Açıq Söz Qəzetəsi Müdiriyyəti Əliyyəsinə

Möhtərəm qəzetənizin 510 nömrəli nüsxəsində Mustafa bəy Əlibəyov imzasıyla yazılan məktubu və 514 nömrəli nüsxəsindəki Cəmiyyət-i Xeyriyyənin cavabını oxuduq. Yazmağa məcbur olduğumuz aşağıdakı məktubumuzun lütfən dərcini istirham ederiz. Nargin Adası'nda bulunan Türk yavrucaqlarını üç müəllim toplanaraq oxutmalarını təəhhüd etdik və aramızda verdiyimiz qərar üzərinə kumandanlığa müraciəten və ruhsat aldığımızı arkadaşlarımız zabitan əfəndilər məlumat aldıkları zaman topladıqları ianələrlə müavinətdə bulun-dular. Ruhsət aldığımızın üçüncü günü arkadaşımız Abdürrahim Əfəndi şəhərə çıxmışdı. Ali Sabri Bəy ilə görüşməsi nəticəsi olaraq əlli dəftər, əlli qələm, iki gırvənkə təbəşir cəmiyyətdən ilk hədiyyə olaraq göndərilmişdi. Eyni zamanda tərtib edəcəyimiz əlifba kitabının təbını da təəhhüd etmişlerdi. Onun üzərinə qələmə alınan əlifba kitabı təb üçün göndərildi. Təkrar cəmiyyətdən əlli rezin, bir top kağız, iki şişə boya və rəngli kağız göndərilmişdir. Bilahərə, 29 Mayıs və 11 nömrəli məktubumuzda istənilən qələm və rezin göndərilməmiş və məktubumuza cavab verilməmişdir (Məktubun ədəm-i vüsulu möhtəməldir). 618 nömrəli "İqbal" qəzetəsində dərc edilən "Təlim xərcini Bakı Cəmiyyət-i Xeyriyyəsi öz öhdəsinə götürmüşdür" fəqərəsindən cəsərat alaraq kumandanlığa müraciətlə məktəb-ə leyli bir hala soxulmuş, hətta ayda altışar ruble maaşla dörd ixtiyar hədəmə təyin edilmişdir (Şimdi də istihdam edilir). Bu təşkilatın ikinci günü şəhərə çıxan arkadaşımızdan Mustafa Hamdi Əfəndi ilə göndərilən 4 Həziran, 12 nömrəli məktubumuza leffen verdiyimiz siyahı üzrə 14 qələm əşyadan yalnız 50 ədəd dəftər və bir qutu qələm ucu (pero), əlli qurşun kələm (karandaş) və bir qaç gün sonra da əlli ruble və altı ədəd vedrə göndərilmişdir. Mustafa Hamdi Əfəndiyə yuxarıda zikr etdiyimiz əlifbanın təbi hususunda "çox məsrəfə mütəvəqqifdir" deyə cavab verilmiş, buna qarşı mumaileyh kendilərindən bir müstənsih istənmişdi. Nihayət müstənsihin də gəlməsindən kət'-i ümid edən müəllimlər qələmləri ilə əlifbayı mütəəddid nüsxələr üzərinə yazmağa məcbur oldular. Traş makinesinə gəlincə əfradın traşsızlıqlarını nəzərə alan zabitan əfəndilər tərəfindən bir miqdar yazı kağızı ilə bərabər 35 ədəd makine istənilmiş, Cəmiyyət isə məktəb və əsir əfrad naminə üç ədəd makine ilə yüz tabaqa kağız göndərmişdi. Bunlar əfrada təhsis edilərək məktəb dəftərinə qeyd edilməmişdir. Müəllimlərcə ayrıca bir ədəd makinenin tədarükünə qərar verilmişdi. Halbuki üç makine üç min nəfərə təhsis edilərsə məktəbə nə vaxt növbə gələ bilər? "Açıq Söz"ün 510 nömrəli nüsxəsindəki məktubda lüzum görülən makineyə bu səbəb üzərinə ehtiyac qətidir və yenə Mustafa bəy çocuqların başı altında yastıq yerinə tuğla (kərpic) daş qoyduqlarını gördüyü üçün yüz ədəd yastıqlıq bezə və saireyə ehtiyac olduğunu yazmışdır ki doğrudur. Zətən yuxarıda zikr etdiyimiz şeylər 12 nömrəli məktubla göndərilən siyahıda yazılıb Cə-

miyyət-dən istənilmişdi. Yemək məsələsinə gəlincə filhəqiqə qidasızlıqdan saralmış balalarımızın arasında bir çoxunun da gözləri görməz olmuşdur. Qadınlara gəlincə Cəmiyyət-i Xeyriyyə tərəfindən iyirmi beş ruble və birər qat qadın elbisesi filhəqiqə göndərilmişdi. İşbu zavallıların buradan alınmaları üçün əsirlər istirahət-də bulunmuşlardır. Zira əsirlər bunların alınması üçün Cəmiyyət tərəfindən ştaba müraciət edildiyindən xəbərləri yoxdur. Bu kimi yanlışlıqlara səbəb birbirimizi uzaqdan bildiyimizdir.

Nargində Heyət-i Təlimiyyədən

Türkiye Türkçesi

Açık Söz Gazetesi Müdüriyyəti Âlisine

Muhterem gazetenizin 510 numaralı nüshasında Mustafa Bey Alibeyov imzasıyla yayımlanan mektubu ve 514 numaralı nüshasında Cemiyet-i Hayriye'nin cevabını okuduk. Yazmaya mecbur olduğumuz aşağıdaki mektubumuzun lütfen yayımlanmasını istirham ederiz. Nargin Adası'nda bulunan Türk çocuklarını üç öğretmen toplanarak okutmayı taahhüt ettik ve aramızda aldığımız karar üzerine kumandanlığa müracaat ederek ruhsat aldığımızı arkadaşlarımız zabıt efendiler haber aldıkları zaman topladıkları yardımlarla destek olmuşlardı. Ruhsat aldığımızın üçüncü günü arkadaşımız Abdurrahim Efendi şehre çıkmıştı. Ali Sabri Bey ile görüşmesi sonucunda elli defter, elli kalem, iki kıyye tebeşir cemiyetten ilk hediye olarak gönderilmişti. Aynı zamanda tertip edeceğimiz elifba kitabının basımını da taahhüt etmişlerdi. Bunun üzerine kaleme alınan elifba kitabı baskı için gönderildi. Tekrar cemiyetten elli silgi, bir top kâğıt, iki şişe boya ve renkli kâğıt gönderilmiştir. Bilahare, 29 Mayıs ve 11 numaralı mektubumuzda istenilen kalem ve silgi gönderilmemiş ve mektubumuza da cevap verilmemiştir (mektubun ulaşmaması muhtemeldir). 618 numaralı "İkbal" gazetesinde yayımlanan "Öğretim masraflarını Bakü Cemiyet-i Hayriye'si üstlenmiştir" paragrafından cesaret alarak kumandanlığa müracaatla okul yatılı bir hâle sokulmuş, hatta ayda altışar ruble maaşla dört yaşlı hademe tayin edilmiştir (şimdi de istihdam edilmektedir). Bu teşkilatın ikinci günü şehre çıkan arkadaşımızdan Mustafa Hamdi Efendi ile gönderilen 4 Haziran, 12 numaralı mektubumuza ek olarak verdiğimiz listeye göre 14 kalem eşyadan yalnızca 50 adet defter ve bir kutu kalem ucu (pergel ucu), elli kurşun kalem ve birkaç gün sonra da elli ruble ve altı adet kova gönderilmiştir. Mustafa Hamdi Efendi'ye yukarıda zikrettiğimiz elifbanın basımı hususunda "çok masrafa bağlıdır" diye cevap verilmiş, buna karşı adı geçen kimseden bir müstensih (kopyacı) istenmişti. Nihayet müstensihin de gelmemesinden ümit kesen öğretmenler elifbayı kalemleriyle çok sayıda nüsha hâlinde yazmaya mecbur oldular. Tıraş makinesine gelin-

ce, askerlerin tıraşsızlıklarını dikkate alan zabıt efendiler tarafından bir miktar yazı kâğıdı ile 35 adet makine istenilmiş, Cemiyet ise okul ve esir askerler adına üç adet makine ile yüz tabaka kâğıt göndermişti. Bunlar askerlere tahsis edilerek okul defterine kaydedilmemiştir. Öğretmenler ayrıca bir adet makinenin tedarikine karar vermişlerdi. Halbuki üç makine üç bin kişiye tahsis edilirse, okula ne zaman sıra gelebilir? "Açık Söz"ün 510 numaralı nüshasındaki mektupta lüzum görülen makineye bu nedenle ihtiyaç kesindir ve yine Mustafa Bey, çocukların başlarının altına yastık yerine tuğla (kerpiç) taş koyduklarını gördüğü için yüz adet yastık kılıfına ve sairine ihtiyaç olduğunu yazmıştır ki doğrudur. Zaten yukarıda zikrettiğimiz şeyler 12 numaralı mektupla gönderilen listede yazılıp Cemiyet'ten istenilmişti. Yemek meselesine gelince, gerçekten gıdasızlıktan sararmış yavrularımızın arasında birçoklarının da gözleri görmez olmuştur. Kadınlara gelince, Cemiyet-i Hayriye tarafından yirmi beş ruble ve birer kat kadın elbisesi gerçekten gönderilmiştir. Bu zavallıların buradan alınmaları için esirler ricada bulunmuşlardır. Zira esirlerin, bunların alınması için Cemiyet tarafından ştaba müracaat edildiğinden haberleri yoktur. Bu gibi yanlışlıklara sebep, birbirimizi uzaktan tanımamızdır.

Nargin'de Heyet-i Talimiye'den

تومان کونیکسز قالمشلار. بالقار یوماق
ایچون سو اولمادیغه گوره تومان کو
ینکی اولانلارک بالقارلاری یوی-ولمادش
قالیر. امیرلر حتی کهایت قدری ایچمک
ایچون سو جای درمان وغیره ویرامه
یور. قومیسیه بوندن ییله جزیره به امیر
گوندریلمه سنی وباراقلارده یاتان خسته
لری باکو خسته خانه لرینه گوچورمکی
قراره آلمشدر. بوندن علاوه امیرلر
ایچون اودون مازوت، سو و غیرشیر
گوندریلمه سی اطع ایذلمشدر.
قومیسیه معلوم اولمشدرکه جزیره
ده اولان امیرلری جزیره مدیریتی
دوگوب اینجدر.
عمله و سالدات وکیللری شوراسنک
اجرا قومیتسی شهر اداره سندن خواهش
ایتمش ایدیگه نارکین جزیره سنده اولان
حربی امیرلر معاونت ایتمکدن اوتری
وجوده گتیریلجک خصوصی قومیسیه نک
اجلاسده اوز نماینده سنی گوندرسین.
ایشیتدیگمز گوره شهر اداره سی دوقتور
نریمانوف ایله دقتور آتابیکیانی مذکور
قومیسیه نماینده انتخاب ایتمشدر.

نارگین ده امیرلرک حالی
عمله و سالدات وکیللری شوراسنک
خصوصی قومیسیه سی حربی امیرلر ایله
مسکون نارگین جزیره سی احوالسی
تحتیق و تفتیش ایتمشدر. قومیسیه نک
تحقیقه گوره گونده حربی امیرلردن
۳۰ نفری ئولیر. بونلارک چوخی قیسز
دیرمادن و اسهالدن تاف اولور. اودون
اولمادیغه گوره امیرلر سو بوقده یاشابور
لار. یورغان دوشک اولمادیغه گوره
ناخوشلار کو دوشک اوسته یاتیرلار.
جزیره ده ۱۰۲۰۰ آزارلی وارد. نار-
کین ده اولان خسته خانه دورت یسوز
آداملیق اولدیغه گوره آزارلیلارک قالا
نلاری باراقلارده یاتیرلار. آزارلیلار

İşçi ve Asker Temsilcileri Konseyi'nin Nargin Adası'na yaptığı ziyareti konu alan bu yazı adadaki esirlerin durumuna dair gözlemleri içerir.

Nargində əsirlərin həli

Əmələ və soldat vəkilləri şurasının xüsusi komissiyası hərbi əsirlər ilə məskun Nargin cəzirəsi əhvalını təhqiq və təftiş etmişdir. Komissiyanın təhqiqinə görə gündə hərbi əsirlərdən 30 nəfəri ölür. Bunların çoxu qız-

dırmadan və ishaldan tələf olur. Odun olmadığına görə əsirlər soyuqda yaşayırlar. Yorğan-döşək olmadığına görə naxoşlar ku döşək üstə yatırlar. Cəzirədə 1200 azarlı vardır. Nargində olan xəstəxana 400 adamlıq olduğuna görə azarlıların qalanları barakalarda yatırlar. Azarlılar tuman-köynəksiz qalmışlar. Paltar yumaq üçün su olmadığına görə tuman-köynəyi olanların paltarları yuyulmamış qalır. Əsirlərə həтта kifayət qədəri içmək üçün su, çay, dərman və qeyri verilməyir. Komissiya bundan belə cəzirəyə əsir göndərilməməsini və barakalarda yatan xəstələri Bakü xəstəxanalarına köçürməyi qərara almışdır. Bundan əlavə əsirlər üçün odun, mazot, su və qeyri-şeylər göndərilməsi qət edilmişdir. Komissiyaya məlum olmuşdur ki, cəzirədə olan əsirləri cəzirə müdiriyyəti döyüb incidir. Əmələ və soldat vəkilləri şurasının icra komitəsi şəhər idarəsindən xahiş etmiş idi ki Nargin cəzirəsində olan hərbi əsirlərə müavinət etməkdən ötrü vücuda gətiriləcək xüsusi komissiyanın iclasına öz nümayəndəsini göndərsin. Eşitdiyimizə görə şəhər idarəsi doktor Nərimanov ilə doktor Atabekyanı məzkur komissiyaya nümayəndə intixab etmişdir.

Türkiye Türkçesi

Nargin'de Esirlerin Hali

Amale ve asker vekilleri şurasının özel komisyonu, savaş esirleriyle meskûn Nargin Adası'nın durumunu araştırıp incelemiştir. Komisyonun incelemesine göre her gün savaş esirlerinden 30 kişi ölmektedir. Bunların çoğu sıtmadan ve ishalden hayatını kaybetmektedir. Odun olmadığı için esirler soğukta yaşamaktadır. Yorgan-döşək olmadığından hastalar çıplak döşək üzerinde yatmaktadır. Adada 1200 hasta vardır. Nargin'de bulunan hastane 400 kişilik olduğundan geri kalan hastalar barakalarda yatmaktadır. Hastalar don-gömleksiz kalmışlardır. Çamaşır yıkamak için su olmadığı için don ve gömleği olanların da elbiseleri yıkanmamış kalmaktadır. Esirlere yeterli miktarda içme suyu, çay, ilaç ve diğer ihtiyaçlar da verilmemektedir. Komisyon bundan böyle adaya esir gönderilmemesini ve barakalarda yatan hastaların Bakü hastanelerine nakledilmesini kararlaştırmıştır. Bundan başka esirler için odun, mazot, su ve diğer şeylerin gönderilmesine de karar verilmiştir. Komisyona ayrıca adada bulunan esirlerin ada idaresi tarafından dövülüp incitildiği de malum olmuştur. Amale ve asker vekilleri şurasının icra komitesi, şehir idaresinden rica etmiştir ki Nargin Adası'nda bulunan savaş esirlerine yardım etmek için oluşturulacak özel komisyonun toplantısına kendi temsilcisini göndersin. Duyduğumuza göre şehir idaresi Doktor Nerimanov ile Doktor Atabekyan'ı söz konusu komisyona temsilci olarak seçmiştir.

► **Açık Söz N° 617, 30 Kasım 1917**

269

Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti'nin Başkan Yardımcısı Oruç Oruçov imzasını taşıyan bu yazı, aralarında yabancı temsilcilerin de olduğu və Nargin Adası'na ziyarətdə bulunan komisiyanın gözlemləri üzərindən adadaki esirlərin içində bulunduğu insanlıq dışı koşulları açıqlıqla gözler önünə sermektedir.

Nargində Türk əsirlərinin hali

Nargin cəzirəsindəki əsirlərin əhvalı pür-məlalini təhqiq etməkdən ötrü məzkur cəzirəyə Şved və Danimarka konsulları, bir Alman doktoru, bir şəfqət bacısı, Hümmət fırqəsi tərəfindən Nəriman Nərimanov və Əbdülbəqi Məhəmmədov, Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti tərəfindən Ağaməhəmməd İbrahimov və Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən Tacbəxş Mürsəlovdan ibarət bir komissiya getmişdir. Cəzirədə yaşayan insanların ciyər-suz əhvalı-dəhşət-əngizlərini görən məzkur komissiya əzaları hönkür-hönkür ağlamaqdan özlərini saxlaya bilməmişlərdir. 400 nəfər yerləşdiriləcək xəstəxanada 1200 nəfər xəstə əsirlər balıq kimi biri-birinin üstünə tökülmüş, kimisi can verir, kimisi "əfəndim su, əfəndim yemək" deyər zarıyır. Bir tərəfdə isə o gün ölmüş 40 nəfərin meyiti yekdigərinin üzərinə yığılıb düşmüşdür. Gündə 40 nəfərə qədər əsir acından, susuzluqdan, soyuqdan ölüb tələf olurlar. Əyinlərində libasları, yatmağa yatacaqları yox. Bir çoxları başları altına kərpic qoymuşlar. Quru taxta üstündə yatmaqdan bir çoxlarının yanlarında böyük yaralar əmələ gəlmiş, neçə aylardır ki, dillərinə ət dəyməmişdir. Bu halları görən komissiya bütün əhvalı lazım olan yerlərə teleqrafla bildirmişdir. İndi bu halda xəstə əsirlərdən 150 nəfəri şəhərə gətirilmiş və qalanları da yer olduqca gətiriləcəkdir. Əsirlər arasında 700 nəfər şikəst əsirlər vardır ki, bunlar da vətənlərinə göndəriləcəkdir. Yerdə qalan əsirlərin isə məişət və güzəranları yüngülləşdiriləcəkdir. İştə bu kimi fəlakətzədələrə yardım etmək məqsədilə bu günlərdə şəhərimizdə İsmailiyə binasında "Möhtaclara Kömək" adında bir cəmiyyət işə başlamışdır. Hər kəsdən ianə cəm etməkdədir. Həmin cəmiyyət keçən gün ət, noxud, soğan, lobyə, makaron və ilaxır cümlətanı 2195 manatlıq azuqə alıb cəzirəyə göndərmiş və bundan sonra geniş surətdə yardım etməyə çalışacaqdır. Binaənəleyh, möhtərəm camaatımıza müraciətən rica edəriz ki, əlindən gəldiyi müavinəti müzayiqə etməsin. Cəzirədə 5 mindən ziyadə dindəş və millətdaşlarımız biəlac bir halda yaşamaqdadır. Onların bu qürbət və əsarətdə yeganə ümidləri ancaq bizlərədir. Ehtiyac böyük olduğu üçün böyük müavinətə də ehtiyac vardır. Binaənəleyh, insaniyyət və milliyyət naminə o fəlakətzədələrə mərhəmət əlimizi uzadınız.

Bacaran qədər müavinətdən müzayiqa etməyiniz. Hər cür libas, gömlək, tuman, yorğan, döşək, başaltı və s. ianələrdə bulununuz. İanədə bulunmaq istəyən zəvat hər gün səhər saat 10-dan saat 2-yə qədər Cəmiyyəti-Xeyriyyə binasının həyətində Nicat idarəsinin cərgəsində təzə açılmış "Möhtaclara kömək" cəmiyyətinə müraciət buyursunlar.

"Möhtaclara müavinət cəmiyyəti"nin müavini-sədri Oruc Orucov

Türkiye Türkçesi

Nargin'de Türk Esirlerinin Hali

Nargin Adası'ndaki esirlerin durumunu araştırmak için adı geçen adaya; İsveç ve Danimarka konsolosları, bir Alman doktoru, bir hemşire, Hümmet Fırkası tarafından Neriman Nerimanov ve Abdülbagi Mehmetov, "Möhtaclara Kömək Cemiyeti" tarafından Ağamammed İbrahimov ve Cemiyet-i Hayriye tarafından Tacbehş Mürselov'dan oluşan bir komisyon gitmiştir. Adada yaşayan insanların yürek parçalayan, dehşet verici hallerini gören bu komisyon azaları hıçkırığa hıçkırığa ağlamaktan kendilerini alıkoyamamışlardır. 400 kişi kapasiteli hastanede 1200 hasta esir balık gibi üst üste yığılmış; kimi can vermekte, kimi "efendim su, efendim yemek" diye inlemektedir. Bir tarafta ise o gün ölmüş 40 kişinin cesedi üst üste yığılmıştır. Her gün 40'a kadar esir açlıktan, susuzluktan, soğuktan ölüp gitmektedir. Üzerlerinde elbiseleri, yatacakları yatakları yoktur. Birçoğu başlarının altına tuğla koymuşlardır. Kuru tahta üzerinde yatmaktan çoğunun yanlarında büyük yaralar meydana gelmiş, aylardır ağızlarına et girmemiştir. Bu halleri gören komisyon, bütün durumu gerekli makamlara telgrafla bildirmiştir. Şimdi bu halde hasta esirlerden 150'si şehre getirilmiş, geri kalanlar da yer oldukça getirilecektir. Esirler arasında 700 sakat bulunmaktadır ki bunların da vatanlarına gönderilmesi gerekmektedir. Geriye kalan esirlerin ise yaşam ve geçim şartları hafifletilecektir. İşte bu gibi felaketzedelere yardım etmek amacıyla bugünlerde şehrimizde İsmailiye binasında "Möhtaclara Kömək" adlı bir cemiyet faaliyete başlamıştır. Herkesten yardım toplamaktadır. Söz konusu cemiyet geçtiğimiz gün et, nohut, soğan, fasulye, makarna ve benzeri toplam 2195 manatlık erzak satın alarak adaya göndermiş ve bundan sonra da geniş ölçüde yardım etmeye çalışacaktır. Binaenaleyh, muhterem halkımıza hitaben rica ederiz ki, elinizden gelen yardımı esirgemeyiniz. Adada 5 binden fazla

din ve milletdaşımız çaresiz bir halde yaşamaktadır. Onların bu gurbet ve esaret içindeki yegâne ümidi yalnız bizlerdir. İhtiyaç büyük olduğundan yardım da büyük olmalıdır. Binaenaleyh, insanlık ve milliyet adına o felaketzedelere merhamet elimizi uzatalım. Gücümüz yettiği kadar yardımı esirgemeyelim. Her türlü elbise, gömlek, don, yorgan, döşek, yastık kılıfı ve benzeri yardımlarda bulununuz. Yardımda bulunmak isteyenler her gün sabah saat 10'dan öğleden sonra 2'ye kadar Cemiyet-i Hayriye binasının avlusunda, Nicat İdaresi yanında yeni açılmış "Möhtaclara Kömek Cemiyeti"ne başvursunlar.

"Möhtaclara Kömek Cemiyeti" Başkan Yardımcısı Oruç Oruçov

► Açık Söz N° 621, 5 Aralık 1917

لرینه بیکانه، بی حس اویسوبان مدفن
شهادتی سحر ایدنلر! احتشاملر، طنطنلر
ایچنده عذر سورتلر! سزلر! اوچ! بی
ویرمت اوزاغلر! دمه دمه اوزولتیلری
آرمنده هر طرفدن معاونت امیدلری
قیانمش اولان ایصغر آله! سونمش!
هرمز گوزلریله یولکزه باقان بو مقتدر
لرگز! گوز یاشلری سلیمه جکمیسگر!
بوتون گناهی بدیخت وطنی مدافعه اید
کن اسیر دوشمن، همدی ده میقلری
آرامگاه ایدسته ایصال ایدمک، خسته
لرینه وفا ویره چک، جبهه لارینی گمیدیر
چک، آچلرینی دویور اچ، صومیزلری
صولایه چق بر دست رهکارک معجز معا
وتندن محروم قالمش موته انتظار ایدن
بو تورک یاورولریک دردلریه دوا ساز
اولما یاچمیسگر؟
سزی، قایلریک اک درین یرلریندن
فرلایان ناله لریله فریادلریله چاغیر یورلر-
هوغز نارکین یانیور، مشهد مقدس
حقنه بو آتش هجرانی سوندورگز. دوشمن
لره یاردم ایگز، بتون تبخیلا، تکریماته
لاق وطن مهرمانلارینک اوکنده کمال
احترام یله اگیانلر! اولنری قورتارگز،
زواللیرک، بیچاره لریک المیرینی کدرلرینی
تعدیل، تسکین ایله یگرا سونمک، افول
ایتمک، نامزد اولان بوتورک فارداعلارگز
حیاتلرینی اعاده یه چالیشگز! حاللریه مد
رس اولنر! ادا اگر که بر گون ولاچق
بو سلسیل خیرانگز خراب بر قلیک،
سولمش بر املک، یقیامش بر کاغازه
امیدک روختی کازله چک، ببا کو-تورک
لرده اونوتولمز بر خاطره، بر نشانه
عکرا ن اولارقی فالاجدر.

۱. لامح

عنان عربی
گوزه چاریور.
داغستان طاقه لرینک تحف ومختف
لسانلرینه عربجه و تورکجه حرفلر کهایت
ایتمه دیگی ایچون دورلو علامت و اشارت
وضوح اولونوب حرکلی اولورق طبع
ایدیلمش داغستان غزته و کتابلری آبروجه
غریبه منظره لار تشکیل ایدیور ایسه ده
داغستانمیزک حاضرکی محارف و طبوعات
ایشی مستقیل ایچون بشارت و سعادت
بخش حاللریزداندور.

محمد کریم

نارکین نه در؟

بحر خزرک حاتی افق لرینک روبته حیلوات
ایدن! طبیعی کوزلرک لرینی ستاریلرین اولک
حدیقه بدایی اورت سنده برقرار چالی کبی
دیگیلن بر طاش ییغینی!.. بیلانر یووا
سی!.. کربلا فاجعه سنک تاریخدن مقتبس
تمثل ایتمش بر لوحه سی!.. دمه دمه
غولتیلر!.. غولتیلرله چارپه بده داغیلان
سویله دیگی مرتبه ماتمی دینگه مات ایسته منه
بر حسسز اوغراشی، یوق!.. یوق!..
بونلرک هیچ برسی و یا هسی، فقط
هر شیدن اول اوراسی بر مقتل، تورک
مزاری!

وطنندن جدا دوشمن، کویچکنندن
آیرلمش، سوکیلرینه متحسر گوز یاشی
دوکمش، برلقمه چوره که بوی بوکولمش
انتظار ایدن، کونلرجه صوسز قابوده
دوداقاری قورومش، حرارتدن بهری
یانمش صو دیوسینک، یاننده نوبتچنک
مرحمتی جلپه چالیشان بیگلرله تورک
قهرمانلریک پاهای!.. بو دهشت انکیز
منظره اوکنده روح فریاد ایدیوردی.
اوه اولوتگری! وطنک هر یوجاغی قالیله!

A. Lami mahlasıyla kaleme alınan bu yazıda Nargın Adası'ndaki Türk savaş esirlerinin açlık, susuzluk ve ağır koşullar içindeki dramı, yazarın derin üzüntü ve yardım çağrısıyla dile getirilmektedir. Esirlerin kurtarılması, acılarının hafifletilmesi ve bu trajedinin Türk milletinin hafızasında unutulmaz bir yara olarak kalacağı vurgulanmaktadır.

Nargin Nədir?

Bəhri-Xəzərin mavi üfiqlərinin reviyətinə haylulət edən, təbii gözəlliklərini sətr eyləyən, onun hədiqəyi-bədayii ortasında bir qara çalı kimi tikilən bir daş yığını. İlanların yuvası, Kərbəla faciəsinin tarixdən müqtəbəs təməssül etmiş bir lövhəsi. Dənizin uğultuları, gurultuları, çarpıb da dağılan söylədiyi mərsiyyəyi-matəmi dinləmək istəməyən bilhissiz uğrağı yox, yox. Bunların heç birisi və ya həpsi, fəqət hər şeydən əvvəl orası bir məqtəl, türk məzarı.

Vətəninə cüda düşmüş, göyçəyindən ayrılmış, sevgilisində mütəhəssir göz yaşı tökmüş bir loxma çörəyə boynu bükülmüş intizar edən, günlərlə susuz qalıb da dodaqları qurumuş, hərərətdən bağı yanmış su deposunun yanında növbətçinin mərhəmətini cəlbə çalışan minlərlə türk qəhrəmanlarının pənahı! Bu dəhşətəngiz mənzərə önündə ruhum fəryad ediyordu. Ey ulu Tanrı, vətəninə hər bucağını qanıyla, canıyla müdafiə edərkən talehin acı təcəlliyyətinə hədəf olmuş olan bu məsurların təqsi-ratı nədir ki, bu ilanlar yuvasında ac, susuz, çılpacaq qalmış, fəryad ediyor-lar. Dərgahi-ilahiyyəyə yüksəlmiş olan əllər in-itaf etmiş bulunan gözlər orada bilpənəh bulamıyor, bilrəhm və şəfqət görəmiyorlar. Allahım, sən də türklərin bu əlim günlərindən mərhəməti-rəbbaniyyəni əsirgəyəcək ən sonunda yetməzmi musab olduğumuz bunca dəvahi, ağzım qurusun yoxmusun ey, ədli-ilahi dedirtəcəkmisin? Bu qara günləri bu yasları artıq qaldırmayacaqmısin diyordu. Ah, türklərin qəlbində dərin izlər buraxacaq bir xəncər ixtiyalı kimi saplı qalacaq, ahfada qanlı bir hədiyyə, canlı bir məzar şəklində təməssül edəcək bir yer varsa, o da Nargindir. Ey Oğuzun nəsiləri, Teymurun oğulları, çeşmi-intibahınızda səhnəi-fəcayi yüksəl-dikcə sımaxı-intikamınızda bir naqusi-matəm çınladıqca Nargini xatırla-yınız. Hərbin süyuli-təxribatı arasında qurşundan, süngüdən, bombadan, güllədən deyil, aclıqdan, susuzluqdan solmuş həyatları, ərvağı-şühədayı təqdis edərkən Nargini yad ediniz. Hər gün sinəsində gömdüyü türk yav-rularının fəryadına, ələmlərinə iztirablarına biganə, bihiss uyuyan mə-dfəni-şühədayı seyr edənlər ehtişamlar, təntənələr içində ömür sürərlər. Sizlər üç-beş verst uzağınızda dənizin uğultuları arasında hər tərəfdən müavinət ümidləri qapanmış olan ıssız ada, sönmüş, fərsiz gözləri ilə yo-lunuza baxan bu millətdaşların göz yaşlarını silməyəcəkmisiniz? Bütün günahı bədbəxt vətəni müdafiə edərkən əsir düşmüş, indi də millətləri-ni aramgahi-əbədisinə isal edəcək, xəstələrinə şəfa verəcək, çılpalarını geydirəcək, aclarını doyuracaq, susuzlarını sulayacaq bir dəsti-rəhakarın möcüz müavinətindən məhrum qalmış mövtə intizar edən bu türk yavru-larının dərdlərinə dəva-saz olmayacaqmısınız? Sizin qəlblərinin ən dərin

yerlərindən fırlayan lalələrə ilə, fəryadları ilə çağırırlar. Qoşunuz, Nargin yanıyır. Məşhədi-müqəddəs haqqına bu atəşi-hicranı söndürünüz. Düşmüşlərə yardım ediniz. Bütün təbcilata, təkrimata layiq vətən qəhrəmanlarının önündə kəmalı-ehtiram ilə əyiliniz. Onları qurtarınız. Zavallıların, biçarələrin ələmlərini, kədərlərini tadıl, təskin eyləyiniz. Sönməyə, üful etməyə namizəd olan bu türk qardaşlarınızın həyatlarını iadəyə çalışınız. Hallarına mədət-rəs olunuz. Olunuz ki, bir gün olacaq bu səlsəbil xeyratınız xarab bir qəlbin, sönmüş bir əməlin, yıxılmış bir kaşaneyi-ümidin ruhunu təzələyəcək, Bakı türklərdə unudulmaz bir xatirə, bir nişaneyi-şükran olaraq qalacaqdır.

Ə.Lami

Türkiye Türkçesi

Nargin Nedir?

Hazar Denizi'nin mavi ufuklarının rivayətini hayal kırıqlığına uğratan, təbiî güzelliklərini örten, onun güzelliklər bəhçesinin ortasında kara bir çalı kimi dikilən bir daş yığını. Yılanların yuvası, Kerbelâ faciəsinin tarixdən alınmış bir sahnesi. Dalgaların uğultuları, gürültüləri, çarpıp da dağlar kimi söylədiyi matem mersiyesini dinləmək isteməyən hissiz bir uğrak deyil, deyil! Bunların heçbiri yəhudə hepsi... Fəkat hər şeydən öncə orası bir maktel, Türk mezarıdır. Vətənindən ayrı düşmüş, köyündən ayrılmış, sevgilisine hasrət gözyaşı dökmüş, bir lokma ekmeğe boynu bükülmüş bekleyen; günlərcə susuz kalıb da dudakları kurumuş, hararetdən bağrı yanıyır su deposunun yanında nöbetçinin mərhəmətini cəlbətməyə çalışan binlərcə Türk kahramanının sığınacağıdır! Bu dəhşət verici manzara qarşısında ruhum feryat ediyordu: "Ey ulu Tanrı! Vətənin hər köşəsini kaniyə, canıya müdafaə edərkən talihin acı təcəllisinə hədəf olmuş bu masumların günahı nədir ki, bu yılanlar yuvasında aç, susuz, çıplak kalmış feryat edirlər? İlahi dergâha yüksəlmiş olan əllər, eğilmiş gözərlər orada sığınak bulamıyır, mərhəmət və şəfkət görəmiyorlar. Allah'ım, Türklərin bu elim günlərindən rəhmətini esirgəyəcək misin? Yetməz mi müsəb olduğumuz buncə devâhi, Ağzım kuruşun... Yok musun ey adl-i ilâhî?" deyirdi. Ah! Türklərin kalbində dərin izlər bərakacək bir hançər kimi saplı kalacək, ahfada kanlı bir hədiyyə, canlı bir mezar şəklində bəlirecək bir yer varsa, o da Nargin'dir. Ey Oğuz'un nəsiləri, Timurl'un oğulları! Uyanış gözünüzde fəlakət sahnesi yüksəldikçə, intikam simanızda bir matem çanı çınladıkça Nargin'i hatırlayınız. Harp yıkmalarının arasında kurşundan, süngüden, bombadan, mermiden deyil; açlıqdan, susuzluqdan solmuş həyatları, şəhit ruhlarını takdis edərkən Nargin'i yâd ediniz. Hər gün bağrına gömdüğü Türk yavrularının feryadına, acılarına, ıstıraplarına bigâne, hissiz uyuyan

şehitler mezarlığını seyredenler ihtişamlar, tantanalar içinde ömür sürerler. Sizler, üç beş verst ötenizde dalgaların uğultuları arasında her yönden yardım ümidi kapanmış olan ıssız adada, sönmüş, fersiz gözleriyle yolunuza bakan bu milletdaşların gözyaşlarını silmeyecek misiniz? Bütün günahı, bahtsız vatanını müdafaa ederken esir düşmekten ibaret olan; şimdi de milletlerini ebedî istirahatgâhına ulaştıracak, hastalarına şifa verecek, çıplaklarını giydirecek, açlarını doyuracak, susuzlarını sulayacak bir merhamet elinin mucize yardımından mahrum kalmış, ölüme intizar eden bu Türk yavrularının dertlerine çare olmayacak mısınız? Onlar kalplerinin en derin yerlerinden kopan laleleriyle, feryatlarıyla çağırıyorlar: "Koşunuz, Nargin yanıyor! Mukaddes Kerbelâ aşkına bu hicran ateşini söndürünüz! Düşmüşlere yardım ediniz! Bütün övgülere, takdimlere lâyık vatan kahramanlarının önünde kemâl-i hürmet ile eğiliniz. Onları kurtarınız. Zavallıların, biçarelerin acılarını, kederlerini gideriniz, teskin ediniz. Sönmeye, yok olmaya mahkûm olan bu Türk kardeşlerinizin hayatlarını iade etmeye çalışınız. Hallerine medet olunuz. Olunuz ki, bir gün olacak bu hayır çeşmeniz, harap bir kalbin, sönmüş bir ümidin, yıkılmış bir sarayın ruhunu tazeleyecek; Bakü Türklerinde unutulmaz bir hatıra, bir şükran nişanesi olarak kalacaktır."

A. Lami

► Açık Söz № 636, 24 Aralık 1917

حمیت گونی

معلوم اولدیغی اؤزده پاراگین جزیره
مؤتدع بیجه بولک اسیر وار ۳۰۰۰ بولاردن
۳۹۰۰ دن زیاده سی تورکدر. اسیرلر
مذکور جزیره ده نهایت درجه فاقه حال
کچر دورلر.

ایچمگه سو بیچمگه آ زوغه گیممگه
پاس تو یاتماغه بورغان دیمک قایمور
و هرگون آچمقدن سوغو قدن ۳۰-۲۰
آ دم تولیور.

آخر زمانلارده فلاکت ایچنده قالدی
بو بیچاره آ دم اولاینه یازدیم قصیده
یا گورده بر جمعیت تشکیل ایله یاشدور.
مذکور جمعیت مسلمانلاردن ائنه یه فارق
اسیرلر (بلا فرق دین و ملی) یول
ماکولات و سایره ویریلور. فقط یالگن
ماکولات ویریکله اولملاری امانلر
ایچتک ائنه قورتارماق اولماز. بولاری
سوغو قدن ده حفظ ایتمک لازم کایور.
لکن ایچدیکی زمانلارده اون دک اسیر
پاس و یورغان دیمک حاشر لاق
اولساد وقت یوقدر. ایا گورمه کسه
جماعتلار کومک جمعیتی بو گون
دیارلرک ۳۳ تده ایورلی گزدرک اسیرلر
ایچون ائمه بیجمای تحت قراره اگمشور.
یوزلری همیشه همت و حیسنی
گوسترمش اولان جماعتیزه دوتاری یوز
لرجه انار بالایی. وطن محبتی
نورس و حیسنی خدمی اولان و اسیرلری
اوجوز بها ایله تولوم چکاندن قورتارمایه
دعوت ایلدیور.

قوی جماعت بوگون جمعیت کدمل
دینی حسن قیل و لارلرین کان اعانه
ایتمش. قوی جماعت بیلن که بوگون
اعاله ایدیلر هر بر ورغن بردوشه.
بر یاتار بر آ دمی تولمدن خلاص
ایلدور.

جماعت بیلن که تارگین جزیره مستند
کی اسرا جمعه لنده ۳۰۰۰ قدر دین
و فان قارداش نرین تورکملک. اسلام
ملق و انسانق نامنه حیت و عیت
کوزلیور.

بو گون یا گور جماعتی قارداشلق
حسینی گوسترمش و ائندن قی قدر اوللار
کومک ائمه اولور.

بوگون اسیرلر گونی در

ملی حال و حیسات

«اسلام آثار عتیقه جمعی» نك تدبیرله
خارسرای سولمک کچن جمعه کونته

نمون اولوقان-راسمی مشیقلر انتظاردن
سوک درجه ده یوکسک ملی برنامیشقلنی
الیدی. اسماعیلیه شایع ساعت ادوغور و اقدن
بو یوک برکرت و ازدهام طویلاشدی که
مهندسار زاتک بوقدر نئنه دوام کچریمه
چکنه ذاب اولملارلری یالگن بو یوک
صالحول دکل قارشدیم کی بالقون یاللار
قایلار نیقلا یفسکی کچمک دمی سکیر
دخمه مختلف باهر اوللارله لمن حاشعته
دولی ایدی.

اسماعیلیه دن حاکم ایچری هم محان
سرای یولونده بره کیمه سی اورادن
دستلرله نمدلر او قوباق تازیلر خیلطه
آدین ایتمه سی یورخیلطنده کی بو یوک بیتک
ملی مختاریت یاتمه سویله ن نطقلری
آتشلاق مختاریت معقلی آلاجه تورک
عدم مرکزیت «ساوات» قریسی باهر ائلا
ریتکله خریاتمه نطق ولدی حش استقبالی
تیریکلر ملی احتیاط سایر مکتبی شاکر ده
نک کونلار ویردی کی سوبیچلر جمعا
عتک بری بری نریتک ایتملری خلاصه
اکتر عرفان مزجه بیله چول بولون یولی
حسن واریقلی حال و حسیته ایلور.

اولدیغی کومسریوردی.
حال و حیسات بحین ایدی. خان سیرا
لی کسینده کورولن بو ملی شلک مثبک
بلالصف واره یختار اولحق مختاریت مالک
بولونقی نیتده اولدیغی گوستریوردی.
مات آریق اوزلی یلش رستریه رای
عام دورگن نه ایرسنگر ایدک مللک
راپی سورگن اوزلر من در مختاریت
اوقی اوزلی اداره ایتمک ملی حکوت
قورمق.

مللک حال و حیساتی ایلورده در. بر
بولی دهله حریت اعلان ایدیلدی کونقد
اعتدالار یقین ایلمش خط حرکتلری ده
اویولده دولمشدیق. ۸ کیک عرضنده بزم
نه یوق مستلر ایتدیلر بو مستلر اصلی مقصدی لده
ایتمک آت انکار چیقاردی. ققمانه ی آورتاده
بحث ایتمه بری دیگریشی غایر برمه نه
محل وار نه سیلا.

یوندان سکر آت یاق مختاریت سیاسی
بو یوک بر فکر دن چیقما عمو ایدیه ایچدی
آرتق بر ضرورت ده. مللک یاگن املری
دکل وجودیغی دخی ساقیایق شی اتق
مختاریت ده.

بولی جمعه گونکی حال و حیساتی
بیان ایتدیه سویله ی یالگن تورک ملتی
دکل «بو گونکی گوند عاقلانلک یوتون
مللری» و تون ده موغرایاسی اعتراف ایتمکده

Yazıda Nargin Adası'ndaki binlerce esirin ağır şərtlər altında aclıq, soyuq və xəstəliklə mübarizə etdiyi aktarılaraq 24 Aralık'ta düzenlenecek yardım kampanyasına halkın destek vermesi çağrısında bulunmaktadır. Yapılacak her bağışın bir hayat kurtaracağı vurgulanarak özellikle Türk ve Müslüman esirlere millî sorumluluk gereği yardım edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Həmiyyət Günü

Məlum olduğu üzrə Nargin cəzirəsində neçə min əsir var ki, bunlardan 3900-dən ziyadəsi türkdür. Əsirlər məzkur cəzirədə nəhayət dərəcə fəna bir hal keçirirlər. İçməyə su, yeməyə azuqə, geyməyə libas və yatmağa yorğan-döşək tapmayırlar və hər gün aclıqdan, soyuqdan 20-30 adam ölür. Axır zamanlar fəlakət içində qalmış bu bəşər adəm övladına yardım qəsdilə Bakıda bir cəmiyyət təşkil edilmişdir. Məzkur cəmiyyət müsəlmanlardan yığaraq əsirlərə (biləfərqi dini-millət) pul, məkulat və s. verir. Fəqət yalnız məkulat verməklə onları amansız əcəlin əlindən qurtarmaq olmaz. Bunları soyuqdan da hifz etmək lazım gəlir. Lakin indiki zamanda 10 min əsirə libas və yorğan-döşək hazırlamaq üçün milyonlar lazımdır. Həm də pul olsa da, vaxt yoxdur. Ona görədir ki, Möhtaclara Kömək cəmiyyəti bu gün dekabrın 24-də evləri gəzərək əsirlər üçün əşya yığmağı təxti-qərara almışdır. Üzümüzü həmişə hümmət və həmiyyətini göstərmiş olan camaatımıza tutaraq yüzlərcə insan balası, vətən müdafi, namus və heysiyyət xadimi olan bu əsirləri ucuz baha ilə ölüm çəngəlindən qurtarmağa dəvət edirik. Qoy camaat bu gün həmiyyət addımlarını hüsnü-qəbul və əllərindən gələni ianə etsin. Qoy camaat bilsin ki, bu gün ianə edilən hər bir yorğan, bir döşək, bir paltar bir adamı ölümdən xilas edir. Camaat bilsin ki, Nargin cəzirəsindəki üsəra cümləsində 4000-ə qədər din və qan qardaşımız bizdən türklük, islamlıq və insanlıq naminə həmiyyət və hümmət gözləyir. Bugün Bakı camaatı qardaşlıq hissini göstərməli və əlindən gələn qədər onlara kömək etməlidir.

Bugün əsirlər günüdür.

Türkiye Türkçesi

Himmet Günü

Bilindiği üzere Nargin Adası'nda birkaç bin esir bulunmaktadır ki, bunlardan 3900'den fazlası Türktür. Esirler söz konusu adada son derece kötü şartlar altında yaşamaktadırlar. İçmeye su, yemeye yiyecek, giymeye elbise ve yatmaya yatak-yorgan bulamamakta, her gün açlık ve soğuktan 20-30 kişi ölmektedir. Son zamanlarda bu felaket içerisinde kalmış zavallı insanlara yardım amacıyla Bakü'de bir cemiyet teşkil edilmiştir. Söz konusu cemiyet Müslümanlardan toplanan yardımlarla esirlere (din ve milliyet farkı gözetmeksizin) para, yiyecek ve sair ihtiyaçlar ulaştırmaktadır. Ancak yalnız yiyecek vermekle onları amansız ölümün pençesinden kurtarmak mümkün değildir. Onları soğuktan da korumak gerekmektedir. Fakat içinde bulunulan zamanda 10 bin esire elbise ve yatak-yorgan hazırlamak için milyonlarca paraya ihtiyaç vardır. Ayrıca para olsa dahi zaman yetersizdir. Bu nedenle "Möhtaclara Kömek" Cemiyeti bugün, yani 24 Aralık'ta evleri dolaşarak esirler için eşya toplamayı kararlaştırmıştır. Her zaman himmet ve gayretini göstermiş olan halkımıza seslenerek yüzlerce insan evladı, vatan müdafii, namus ve haysiyet sahibi bu esirleri ucuz bir bedelle ölüm pençesinden kurtarmaya davet ediyoruz. Halk bugün himmet adımlarını güzelce kabul ederek elinden gelen yardımı etsin. Halk bilsin ki, bugün bağışlanan her bir yorgan, bir döşek, bir elbise bir insanı ölümden kurtarmaktadır. Halk bilsin ki, Nargin Adası'ndaki esirlerin arasında 4000'e yakın din ve kan kardeşimiz Türklük, İslamlık ve insanlık namuna bizden yardım ve gayret beklemektedir. Bugün Bakü halkı kardeşlik duygusunu göstermeli ve elinden gelen yardımı onlara ulaştırmalıdır.

Bugün esirler günüdür.

► **Açık Söz N° 636, 24 Aralık 1917**

[illegible]

Əsirlərin Hali

Keçən gün xəstə türk əsir qardaşlarımı iyadət üçün Nargin cəzirəsinə getmiş idim. Bu cəzirədə şiddətli soyuq külək əsdiyinə görə hər kəsin, xüsusən, çılpaq əsirlərin isinməyə əşədd ehtiyacları vardır. Ona binaən dekabrın 18-də 2 türk müsəlman əsir kəndisini isitmək üçün oradakı boş xəstəxanadan bir parça taxta qoparıb yandırırırlar. Çünki xəstəxanalarda və s. yataqlarda hərgiz soba (peç) yandırmırlar. Cəzirə komendantı bu iki əsirin hərəkətindən dolayı cəza vermək məqsədilə yalnız o iki əsirə deyil, bütün türk müsəlman əsirlərini cəzalayaraq tam bir gün hamısını ac buraxmışdır. Yəni 793 nəfər türk-müsəlman əsirlərə verilən gündə 1 girvənkə qara çörək və qeyri-məkülat dekabrın 19-da verilmişdir. Bunların içində çox yaşamış qoca babalar da vardır ki, bayıra atılmış kartof qabıqlarını yığib suda bişirməklə təmini-məişət etmişlərdir. Oradakı əsirlərə yemək o qədər az verilir ki, əsirlərin bir çoxu paylarını yedikdən sonra ətrafı gəzib atılmış kəmikləri yığib gəmirirlər. Nargin cəzirəsində 9 min nəfərdən ziyadə əsir vardır. Bu nəzərdən ancaq 3990 nəfəri türk müsəlmandır. Qalanları isə alman və avstriyalı və 8-i də yəhudidir. Yəhudilərə yəhudi cəmiyyəti-xeyriyyəsi tərəfindən daimi aylıq məvacib verilir. Qalanlarına hər iki gündən bir İsveç konsulu ayrı-ayrı maaş və libaslar verir. Lakin Möhtaclara Kömək cəmiyyəti isə nə göndərsə, bilafərq cəmi üsərə arasında təksim olunur. Həkimlər cəmiyyəti komitəsinin əsirlərin halını islah etmək təşəbbüsündən sonra fəvqəladə təbəddülat əmələ gəlmişdir. Həkimlər cəmiyyəti tərəfindən hər gün ciddiyyətlə onların rahatlıqlarına çalışırlar. Əsirlərin 600-dən ziyadə xəstələrini şəhərə gətirmişlər. Və qalanlarının da haqqında Möhtaclara Kömək cəmiyyəti ilə bərabər təşəbbüsatı-lazimədə bulunmaqdadırlar. Libasları qaidə ilə yuyulur, hər əsirə gündə 3 parça qənd və içməli su verilir. Fəqət əşədd ehtiyacları olan bir şey varsa, o da odundan ibarətdir ki, onlara əsla verilmir və soyuqdan həddən artıq əziyyət çəkirlər. Burasını da nəzəri-etibara alan Möhtaclara Kömək cəmiyyəti 10 mükaab sajen odun almış, sabah göndərəcəkdir. Məzkur cəmiyyətin fəaliyyəti xeyli müvəffəqiyyətlidir. Belə ki:

“Grand Hotel” mehmanxanası təbiblər komitəsi ilə üsəradan ötrü icarə edildikdə beş min manat vermiş və 600 manatlıq da döşək almışdır. Dekabr ayının 1-dən etibarən əsir zabıtlərə 1960 manat məvacib verilmişdir. Və bu vaxtadək hər cür məkülat göndərmişdir. Cümlətanı məzkur cəmiyyət 20 min manata qədər pul sərf etmişdir. Son günlər cəmiyyətin bir iclası olmuşdur. Yekşənbə günü dekabrın 24-də Bakı üləmaları ilə bərabər evbəv gəzib əsirlər üçün libas, yorğan, döşək və s. ləvazimat yığmağı təxti-qərara almışlardır. Cəmiyyət idarəsi İsmailiyə binasındadır. İanə vermək istəyənlər oraya müraciət edə bilirlər.

Mustafa bəy Əlibəyov

Türkiye Türkçesi

Esirlerin Hali

Geçen gün hasta Türk esir kardeşlerimi ziyaret için Nargin Adası'na gitmiştim. Bu adada şiddetli soğuk rüzgâr estiğinden dolayı herkesin, özellikle de çıplak esirlerin ısınmaya çok fazla ihtiyaçları vardı. Bu nedenle, 18 Aralık'ta iki Türk Müslüman esir kendilerini ısıtmak için oradaki boş hastaneden bir parça tahta koparıp yakmışlardı. Çünkü hastanelerde ve benzeri yerlerde asla soba (peç) yakılmıyordu. Ada komutanı, bu iki esirin hareketinden dolayı yalnızca o ikisini değil, bütün Türk Müslüman esirleri cezalandırarak tam bir gün boyunca hepsini aç bırakmıştı. Yani 793 Türk-Müslüman esire günlük verilen bir girvank (ölçü birimi) kara ekmek ve diğer yiyecekler 19 Aralık'ta dağıtılmadı. Bunların arasında, çok yaşlı ihtiyar dedeler de vardı ki, dışarıya atılmış patates kabuklarını toplayıp suda kaynatarak geçimlerini sağlamaya çalışıyorlardı. Oradaki esirlere yemek o kadar az veriliyor ki, çoğu paylarını yedikten sonra etrafta dolaşıp atılmış kemikleri toplayarak kemiriyorlardı. Nargin Adası'nda 9 binden fazla esir bulunuyordu. Bunlardan yalnızca 3990'ı Türk-Müslümandı. Geri kalanları Alman ve Avusturyalı olup, ayrıca 8 de Yahudi vardı. Yahudilere, Yahudi Cemiyeti Hayriye'si tarafından sürekli aylık maaş veriliyordu. Geri kalanlara ise her iki günde bir İsveç konsolosu ayrı ayrı maaş ve giysi dağıtıyordu. Ancak Möhtaclara Kömek Cemiyeti ne gönderirse, fark gözetmeden tüm esirler arasında paylaştırılıyordu. Hekimler Cemiyeti Komitesi'nin esirlerin durumunu iyileştirmek girişiminden sonra olağanüstü değişiklikler meydana gelmişti. Hekimler Cemiyeti tarafından her gün ciddi şekilde onların rahatlıkları için çalışılıyordu. Esirlerin 600'den fazlası şehre getirilmişti. Kalanları için de Möhtaclara Kömek Cemiyeti ile gerekli girişimlerde bulunuluyordu. Elbiseleri düzenli şekilde yıkanıyor, her esire günde 3 parça şeker ve içme suyu veriliyordu. Ancak en büyük ihtiyaç duydukları şey odun olup, kendilerine asla verilmediğinden soğuktan son derece eziyet çekiyorlardı. Bunu da dikkate alan Möhtaclara Kömek Cemiyeti 10 metreküp odun satın almış, ertesi gün gönderecekti. Bahsi geçen cemiyetin faaliyeti oldukça başarılıydı. Şöyle ki:

"Grand Hotel" tabipler komitesine esirler için kiralandığında beş bin manat vermiş ve 600 manatlık da döşek satın almıştı. 1 Aralık'tan itibaren esir subaylara 1960 manat maaş verilmişti. Ve bu zamana kadar her türlü yiyecek gönderilmişti. Bahsi geçen cemiyet toplamda 20 bin manata kadar para harcamıştı. Son günlerde cemiyetin bir toplantısı olmuştu. Pazar günü, 24 Aralık'ta, Bakü ulemasıyla beraber ev ev dolaşıp esirler için elbise, yorgan, döşek ve benzeri malzemeler toplama kararı almışlardı. Cemiyetin idaresi İsmailiye binasındadır. Bağış yapmak isteyenler oraya başvurabilirler.

Mustafa Bey Alibeyov

اظہار تشکر

محترم مدیر افسانیدم بو بر نیچہ
طرہ غزتہ گزده بر ویرمه گزی رجا
ای مرزہ
اسیرلرہ یار دیم ایدن «محتاجلارہ
کومکچی» جمعیت نفعتہ اولارق شیروانلی
مصطفی عبداللہ یوف جنابلاری ۱۶ توپ
بومازی ۱۲ شالواراق ۲۰۰ جفت
چوراب و ۴۰۰ منات نقد پول کہ
جملتان ۸۰۰۰ مناتلق شی اولیورہ اعانه
یتمشدر بو جناب قیادچہ ده ۱۰۰۰ منات
نقد پول ویرمشدی
«محتاجلارہ کومکچی» جمعیتی بو
ذاتہ اوز تشکرتنی بیان ایدر
جمعیتک معاون صدیری اوروج
اوروجوف

Oruç Oruçov tarafından kaleme alınan yazıda Şirvanlı Mustafa Abdullayev'in Nargin Adası'ndaki esirlere yardım amacıyla Möhtaclara Kömek Cemiyeti'ne toplam değeri 8.000 manat olan giysi, çorap ve nakit bağışta bulunduğu bildirilerek cemiyetin kendisine teşekkürleri iletilmektedir.

İzhari-təşəkkür

Möhtərəm müdir əfəndim, bu bir neçə sətirə qəzetənizdə yer verməni-
zi rica edəriz. Əsirlərə yardım edən Möhtaclara Kömək cəmiyyəti nəfiinə
olaraq şirvanlı Mustafa Abdullayev cənabları 16 top bumazı, 12 şalvarlıq,
300 çift corab və 400 manat nəğd pul ki, cümlətanı 8000 manatlıq şey
oluyor ianə etmişdir. Bu cənab qabaqcada 1000 manat nəğd pul vermişdi.
Möhtaclara Kömək cəmiyyəti bu zata öz təşəkkürünü bəyan edər.

Cəmiyyətin müavini-sədri Oruc Orucov

Türkiye Türkçesi

Teşekkür İfadesi

Muhterem müdür efendim, şu birkaç satıra gazetenizde yer vermeni-
zi rica ederiz. Esirlere yardım eden Möhtaclara Kömək Cemiyeti yararına,
Şirvanlı Mustafa Abdullayev Bey, 16 top kumaş, 12 pantolonluk, 300
çift çorap ve 400 manat nakit para olmak üzere toplamda 8000 manat
değerinde bağış yapmıştır. Bu zat daha önce de 1000 manat nakit para
vermişti. Möhtaclara Kömək Cemiyeti kendisine teşekkürlerini bildirir.
Cemiyetin ikinci başkanı.

Cemiyetin Başkan Yardımcısı Oruç Oruçov

► Açık Söz № 637, 25 Aralık 1917

و رسول اولمشدر. محمد جواد صادق اوف واسطه سوله ۱۳۰۰ منات، آفالار سلامه وندن ۱۰۰۰ : طاب سليمانوف ۱۰۰۰ منات نصر الله اوله ۷۵؛ رستم جعفر وف ۱۰۰۰. سراج بهدي يوف ۵۰۰ اسماعيل نقی يوف ۳۰۰؛ قاسم محمدوف ۲۰۰؛ آقا سلم بابا يوف ۳۵، آفالار سلاموف واسطه سوله ۳۰. عبدالحمید سليمانوف ۲۰. محمد حسین بك يوزباشی ۴۰ منات.	دورلاندن اسلام اوله عسکرلر قوتله مخلفه ایدیکیز. بو رجا و نیازلاری سزك اوتوز ملیوناق حسیات و حمیت مله سزك مقدس و عالی منات اسلامیه سزك امانت بورادق. امیدلی و تسلیکارانه و عهدگره جدا منتظر قالورز. بو مکتوبك آخرینده بربرچوق جمعیت و تشکیلات وکیللرک انضامی وارد. فقط تاریخ سزانه رعا بومکتوبك چوقدن بازیلدی و انجق اداره سزك گنج گلدیگی آکلاسیلدیهندن و قندی غیب ایتمش بعض یزلی درج ایدیلدی.
ایتوبدر سید حسن سیدعلی-خرزادهك ۳ آدملیق قند قارتوچقاسی ایتمشدر. تاییلدی حالده اعتباردن ساقطدر.	اظهار تشکر محترم مدیر افندییم بو بر انچه طره غزته سزده بر ویرمه سزگی رجا ای مرز. اسیرلره یزدیم ایدن «مختاجلاره کومکچی» جمعیت نعمته اولارق شیروانی مصطفی عبدالله یوف جنابلاری ۱۶ توپ بومازی ۱۲ سالواراق ۲۰۰ جفت جوراب و ۲۰۰ منات نقد پول. که جملتان ۸۰۰۰ مناتاق می اولیوز. آعانه یتمشدر بو جناب قباچه ده ۱۰۰۰ منات نقد پول ویرمشدی. «مختاجلاره کومکچی» جمعیتی بو ذاته اوز تشکرتی بیان ایدر جمعیتک ماون صدی اوروچ اوروجوف
عبدالله رجب اوغلونك قند قارتوچقاسی ایتمشدر. تاییلدی حالده اعتباردن ساقطدر.	اعانه مختاجلاره کومکچی جمعیتی نعمته آشامده آلاری نازیلان ذلاردن اعانه
اردبیل محالی لوله کران کندیك ساکی بویوک آغا علی آغا اوغلونك پاسپورتی «معلهك دقتی ایتمشدر. تاییلدی حالده اعتباردن ساقطدر.	
حسن حسین اوغلونك بش آدملیق ۵۳۳ نمره لی قند قارتوچقاسی ایتمشدر. تاییلدی حالده اعتباردن ساقطدر.	
اردبیل اهلی حسن حسین اوغلونك پاسپورتی ایتمشدر تاییلدی حالده اعتباردن ساقطدر	
اردبیل اهلی احد سوجا خان اوغلونك پاسپورتی ایتمشدر. تاییلدی حالده اعتباردن ساقطدر.	
حد سه جا خان اوغلونك بر آدملیق چورک قارتوچقاسی ایتمشدر. تاییلدی حالده اعتباردن ساقطدر.	

Nargin Adası'ndaki esirlerin ihtiyaçlarında kullanılmak üzere Möhtaclara Kömek Cemiyeti'ne yardımda bulunan hayırseverlerin bağışlarına dair.

İanə

Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti nəfiinə aşağıda adları yazılan zatlardan ianə vüsul olmuşdur.

Məhəmməd Cavad Sadıqov vasitəsilə 1200 manat
Ağalar Salamovdan - 100 manat
Mətləb Süleymanov - 100 manat
Hidayət Nəsrullah oğlu - 75 manat
Rüstəm Cəfərov - 100 manat
Sərrah Mehdiyev - 50 manat
İsmayıl Nağıyev - 300 manat
Qasım Məhəmmədov - 20 manat
Ağasəlim Babayev - 25 manat
Ağalar Salamov vasitəsilə - 40 manat
Əbdülhəmid Süleymanovdan - 20 manat
Məhəmməd Hüseyn bəy Yüzbaşovdan - 40 manat

Türkiye Türkçesi

Bağışlar

Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti yararına aşağıda isimleri yazılı kişilerden bağış alınmıştır

Muhammed Cavad Sadıkov aracılığıyla 1200 manat
Ağalar Salamov 100 manat
Metleb Süleymanov 100 manat
Hidayet Nasrullah oğlu 75 manat
Rüstəm Caferov 100 manat
Serrah Mehdiyev 50 manat
İsmayıl Nağıyev 300 manat
Kasım Muhammedov 20 manat
Ağasəlim Babayev 25 manat
Ağalar Salamov aracılığıyla 40 manat
Əbdülhəmid Süleymanov 20 manat
Muhammed Hüseyn Bəy Yüzbaşov 40 manat

بیان تشکر

محتاجلاره كومك جمعيتى جمعيت
خيريه زلنده اسيرلر جمعيتنه اولارق
تماشا و سترن مسلمان درام آرتستلى
قره ژواننه و صالح سالمه و همان
تياترونك مدير مسئولى سيد حسن
حسنوف جنابارينه اوز تشكراتنى اظهار
ايدير.

محتاجلاره كومك جمعيتى

Yazıda, esirler yararına Cemiyet-i Hayriye salonunda oyun sahneleyen Müslüman dram sanatçıları grubuna, Saleh Salman'a ve tiyatronun sorumlu müdürü Seyyid Hasan Hasanov'a teşekkür edilmektedir.

Bəyani-təşəkkür

Möhtaclara Kömək cəmiyyəti cəmiyyəti-xeyriyyə zalında əsirlər mənfəətinə olaraq tamaşa göstərən müsəlman dram artistləri krujokuna və Saleh Salmana və həmin teatronun müdiri-məsulu Seyid Həsən Həsənov cənablarına öz təşəkküratını izhar edər.

Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti

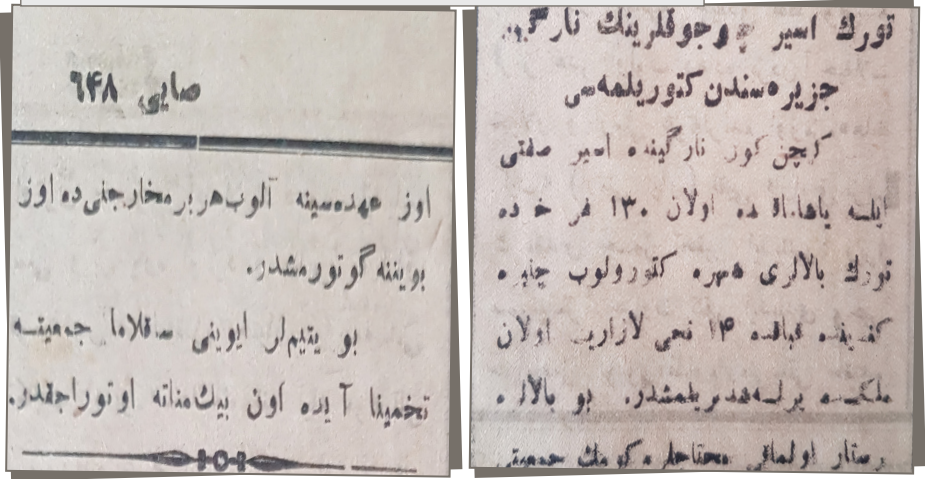
Türkiye Türkçesi

Teşekkür Beyanı

Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti, Cəmiyyət-Hayriyyə salonunda esirlər yararına göstəri sergileyən Müslüman dram sanatçıları topluluğuna, Saleh Salman'a və aynı tiyatronun müdürü sorumlusu Seyid Hasan Hasanov Bey'e təşəkkürlerini sunar.

Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti

► Açıq Söz № 648, 7 Ocak 1918

Yazıda, Nargin Adası'ndan getirilen 130 Türk esir çocuğun Çemberekend'deki eski 14 numaralı binaya yerleştirildiği, bunların bakım ile tüm giderlerinin Möhtaclara Kömek Cemiyeti tarafından üstlenildiği ve bu yetimhane masraflarının aylık yaklaşık 10 bin manata ulaşacağı bildirilmektedir.

Türk əsir çocuklarının Nargin cəzirəsindən gətirilməsi

Keçən gün Nargində əsir sifətilə yaşamaqda olan 130 nəfər xırda türk balaları şəhərə gətirilib Çəmbərəkənddə qabaqda 14-cü Lazaret olan mülkdə yerləşdirilmişdir. Bu balalara pərəsdar olmağı Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti öz öhdəsinə alıb, hər bir məxaricini də öz boynuna götürmüşdür. Bu yetimlər evini saxlamaq cəmiyyətə təxminən ayda 10 min manata oturaçaqdır.

Türkiye Türkçesi

Türk Esir Çocuklarının Nargin Adası'ndan Getirilmesi

Geçen gün Nargin'de esir olarak yaşayan 130 küçük Türk çocuğu şehre getirilmiş ve Çemberekent'de daha önce 14. Lazaret olarak kullanılan mülkte yerleştirilmiştir. Bu çocukların bakımını Möhtaclara Kömek Cemiyeti üstlenmiş ve her türlü masraflarını da kendi üzerine almıştır. Bu yetimlerin bakımının cemiyete aylık yaklaşık 10 bin manata mal olacağı öngörülmektedir.

تهلكه کون کوندن آر دیور.

اسیرلرک فریادی (نارگین دن مکتوب)

بز؛ نارگینده بولغان اسرای حایه
عالم مدنیته توجیه ایستدیلیمش بو عریضه
مزله بروجدانه، بر قایه مالک اولان هر کسه
تاریخ حیاتلرده ظلم و حقسنزه قارش
عصیان ایتیمش، انکار انسانیت پرور نه نلک
مظهر حاکمیت و لسانی ایچون الک قیامدار
اولادلرینی قدا ایتیمگدن چکنمهش بتون
ملکله خطاب ایدیوروز و دییوروز که ،
اگر سزده، برحق انسانیت واریسه، اگر
سزده وحشت و ظلمدن بر نفرت دیور
ایسه سز، اگر سزده فلاکت و اضطراب
ایچنده قیور زن بیچاره لر ایچون بر رقت
و مرحمت موجود ایسه، خلاصه اگر سزده
عدالت سز لکه قرض طغیان ایدم رک ، بو
اوغورده افنای حیات ایدن اعظمه قی بگورده
برحق احترام داشور ایسه سز، سوز
لر سزنی نارگینده، وقتیه ایلانر یوواسی
ایکن، بوگون تورک، آلمان، اوستریا
اسیرلرینه برماس ها طوع و عرسی برمدن
اولان بو جزیره، اوراند زوالی ساکنلرینه
جویر یگز

۱۷ دیقارن بایم
میاشه آلمان
اسمندی بر آلمان
سالنامه طرفند
مامازاق یوزند
اولان بو اسیر
وفات ایتیمش
اوردی عثمانی
برنجی طاوور
دیار بکرای احمد
بر تورک عسکری
هدف اولمش
یغندن، ساغان
مشکو کدر، محقق
ایسه او، نشون
احمدک جارحک
تخط بیل ایدیل
بز نارگینده
آطمه دیبلان
برنی اولسون
دقتنه عرض اید
طرفند دوچار
آرد دهلار سز
اولدیه من صرک

Nargin'deki tüm savaş esirleri adına Yüzbaşı Derviş Takiyüddin tərəfindən kaleme alınan bu məktub, adada yaşanan ağır baskı, kötü muamele və haksız infazları dünya kamuoyuna duyurmayı amaçlar.

Əsrlərin fəryadı

(Nargindən məktub)

Biz Nargində bulunan üsərayi-hərbiyyə aləmi-mədəniyyətə təvcih edilmiş bu ərizəməzlə bir vicdana, bir qəlbə malik olan hər kəsə tarixi-həyatlarında zülm və haqsızlığa qarşı üsyan etmiş, əfkari-insaniyyət pərvəranənin mazhari-hakimiyyət olması üçün ən qiymətli övladlarını fəda etməkdən çəkinməmiş, bütün millətlərə xitab edirik və deyirik ki əgər sizdə bir hissi-insaniyyət var isə əgər sizdə vəhşət və zülmədən bir nifrət duyuyor isəniz əgər sizdə fəlakət və izzətlər içində qıvranan bəqarələr üçün bir diqqət və mərhəmət mövcud isə xülasə, əgər siz də ədalətsizliyə qarşı tüğyan edərək bu uğurda fəni-həyat edən əzizlə qəlbinizdə bir hissi-ehtiram daşıyor isəniz, gözlərinizi Nargində vaxtilə ilanlar yuvası ikən bu gün türk, alman, avstriya əsirlərinə bir mə-mən, daha doğrusu bir mədfən olan bu cəzirəyə, oranın zavallı sakinlərinə çeviriniz. Görəcəksiniz ki keçmiş əsirlər arasında ən ziyadə mədəniyyət və ədalət əsri olmaq lazım gələn bu XX əsr içində bu cəzirədə yapılan lüzumsuz bir taqım məzalim nə əzminə-yi-kəblət tarixiyyənin bizim üçün məlum olan səfahatında nə əsirlərin bilməsi bir haqq tanındığı qüruni-ülədə nə engizisyon məhkəmələrinin kainatı titrətdiyi qüruni-vüstdada görülmüşdür. Ehtimal aləmi-bəşəriyyət, mədəniyyətin hali-rüşeymidə bulunduğu ədvari-məzkurə zərfində daha çox fəlakət görmüş, daha çox izzətlər çəkmiş, daha çox ağlamış, daha çox öldürmüş və ölmüşdür. Bunlar doğru ola bilər, fəqət burası daha çox doğrudur ki qüruni-sabiqədə yapılan bu məzalim XX əsri-mədəniyyətdə Nargin Adası'nda yapılan məzalimlə qabili-qiyas deyildir. Onlar heç olmazsa, bəşəriyyətin bir ehtiyacını təmin etmək, səadət-dünyəviyyə və üxrəviyyə qurtaracaq zənn olunan əqaidi hər kəsə qəbul etdirmək üçün yapıyor idi. Hətta bu cinayətin failləri və şəriki-cürmləri yaptıkları şeylərin bir cinayət deyil, bir xəta olduğunu belə bilmiyorlardı. Halbuki, bu gün Nargin cəzirəsində vurulanlar, öldürülənlər sırf insan vurmaq, sırf öldürmək üçün vuruluyor, öldürülüyor. Ən ziyadə şayani-təəssüf olan cəhət bütün cinayətlərin Rusiyanın tərz-i idarəsini daha insaniyyətkəranə əsaslara rabt etmək üçün hökəmdarına qarşı belə silahını çevirməkdən çəkinməyən bir ordu əfradi tərəfindən yapılmış olmasıdır. 17 dekabr 1917-də 21-ci piyada alman alayına mənsub Şots Pavel ismində bir alman əsgəri bir rus soldatı tərəfindən vurulmuşdu. Baxılamamazlıq üzündən yarası qanqren olan bu

əsir 14 gün sonra vəfat etmişdir. 11 yanvar 1918-də Orduyi-Osmaniyyə mənsüb 89-cu alayın birinci taburunun üçüncü bölüyündən Diyarbəkirli Əhməd Məhəmməd oğlu ismində bir türk əsgəri də eyni zərbəyi-taliyə hədəf olmuşdur. Yarası pək ağır olduğundan sağalıb-sağalmaması hənüz məşkukdur. Mühəqqəq olan bir şey varsa, o da nə Şots Pavelin qanında, nə də Əhmədin carihinin tənbeh edilməməsi deyil, taxtie edilməmiş olmasıdır. Biz Nargində bulunan üsərayi-hərbiyyə adada yapılan məzalimin vələvki mində birini olsun, burada aləmi-mədəniyyətin nəzəri-diqqətinə ərz edərək rus əsgərləri tərəfindən düçari-təcavüz və təərrüz olan arxa-daşlarımıza qarşı ifasına məcbur olduğumuz son vəzifəmizi ifa etdik. Bu qənaətdə bulunuyoruz və ümid edirik ki, aləmi-mədəniyyətin Bakıda bulunan müməssilləri də tarix vəqə və isim zikri ilə təsbit və işaa etdiyimiz vəqiyəyi nəzəri-etibara alaraq kəndi və zaif i-mədəniyyətlərini ifaya səy və qeyrət edəcəkləridir.

Nargində ümumüsərayi-hərbiyyə naminə yüzbaşı Dərviş Ta-kiyüddin. Ruscaya dəxi tərcüməsi rica olunur.

Türkiye Türkçesi

Esirlerin Feryadı

(Narginden Mektup)

Biz, Nargin Adası'nda bulunan askerî esirlere adanmış bu yazımızla vicdan ve kalbe sahip herkese sesleniyoruz. Tarihlerinde zulme ve haksızlığa karşı çıkan, insanî düşünceyi yüceltmek için en değerli evlatlarını feda etmekten çekinmemiş tüm milletlere diyoruz ki; eğer sizde insanî bir his varsa, vahşet ve zulümden nefret ediyorsanız, felaket ve ıstırap içindeki çaresizler için merhametiniz varsa ve adaletsizliğe karşı yüreğinizde bir saygı hissi taşıyorsanız, gözlerinizi Nargin'e çevirin. Burası bir zamanlar yılan yuvasıydı, bugün ise Türk, Alman ve Avusturya esirlerinin bulunduğu bir tür mezar, bir esir adasıdır. Gözünüzle göreceksiniz ki, geçmişteki esirler arasında en yüksek medeniyet ve adaletin olması gereken bu XX. yüzyılda, Nargin Adası'nda yapılan zulümler tarih boyunca bilinen hiçbir esirlikte görülmemiştir. Önceki dönemlerde yapılan zulümler, en azından insanlığın bir ihtiyacını karşılamak, dünyasal veya uhrevî mutluluğu sağlamak amacıyla yapıldı. Failler çoğu zaman yaptıklarının bir suç değil, bir hata olduğunu dahi fark etmezlerdi. Bugün ise Nargin'de öldürülen ve zulme uğrayanlar yalnızca insanları öldürmek için hedef alınmaktadır. En üzücü tarafı, bu suçların Rus ordusu askerleri tarafından,

daha insanî bir yönetim sağlamak amacıyla hükümete karşı silah kullanmaktan çekinmeyen bir ordu mensubu tarafından işlenmiş olmasıdır. 17 Aralık 1917'de 21. Alman Alayı'ndan Şots Pavel isimli bir Alman askeri, bir Rus askeri tarafından vurulmuş ve bakımsızlık yüzünden yarası kangrene dönüp 14 gün sonra ölmüştür. 11 Ocak 1918'de Osmanlı ordusuna mensup 89. Alay'ın birinci taburundan Diyarbakırlı Ahmed Mehmet oğlu isimli bir Türk askeri de benzer bir darbeye maruz kalmıştır. Yaralarının ağır olması sebebiyle iyileşip iyileşmediği hâlâ belirsizdir. Kesin olan bir şey var ki, ne Şots Pavel'in ne de Ahmed'in yarası gerektiği şekilde tedavi edilmemiştir. Biz, Nargin Adası'ndaki askerî esirler adına, burada Rus askerleri tarafından yapılan zulümlerin ve saldırıların dünya kültür ve medeniyetinin dikkatine sunulması görevimizi yerine getirdik. Bu konuda ümit ediyoruz ki, Bakü'deki kültürel temsilciler de bu tarihi olayları dikkate alacak ve kendi güçleri ölçüsünde yardım ve çaba göstereceklerdir.

Nargin'deki askerî esirler adına Yüzbaşı Derviş Takiyüddin

ایدیلمشدی افندیلر روسیه نك قیش قیامتنی
 بر کره خاطر گزه کتروب برده هیچ الیه
 حز بیچاره لری کوزلری نك او کتته کتر گز.
 مذکور خسته اینوالید آج دین قردعار
 گز خاطر گزدن چقما سون. ه- مذکور
 بیچاره لری صوک درجه ده محتاج دین
 قردعار مز بتون روسیه مسلمانترینک یار
 دملری نی کیجه گوندوز اکلور لر.
 ممکن قدر چابوق یاردم ای- د گز.
 طابوف ده تعیین بولنان تورک امیرلری
 یاردم کامیسیه سی رجا و نیاز ای- دیپور
 افندیلر. کونذرله جک اعانه طابوف مسلمان
 جمعیت خیریه سی نامه گو ندر یلسون.
 تورک اسیرلری یاردم کامیسیه سی

آخیر بر حال کیچیردیگنی و مادی معاشرت
ایدیلمهسی لازم گلدیگنی سوبلیور. شهر
ادارهسی طرفندن بوراقیلان پاره کفایت
ایتمه دیگندن و شیلرک نهایت درجه به
لااخالندن جمعیت خیریه دارالایقانک و
دارالشفاقه سنک قاپانماسی لازم گلیر. دو
بومسئلنی مذاکره ایتمکدن سوکمر
مذکور جمعیت اوز بورجیلارنی ویر
مکدن اوتری ۲۰ مین مذات بوراقیلماست
و یتمیلرک ساقلاق حقنک ۱۹ مئادند
مفاته قدر آرتیریلماستنی قراره آمشد
سوخره شهر غالاواسی ایلیوشکین شهر
مالیه احواله حقند معروضه بولمشد
بو آخر وقتلرد ههر ادارهسی قاسم
و غیر تجارت موسسهری پولسیر
چکمکمددرلر. شهر ادارهسی طرفند
حاضرلانی پوللاردن ۱۰ اقلار یو
آخرلینده بوراقیلاجاقدر. پول
قایلماست ایشینه یاقان قوی
۲۰ ملیون سناتک کفایت ایتمه چک
نظره آلوب ۱۵ ملیون مئاد علا
حاضر ایتمهستنی اجازه ویرمکی دو
خواهش یدیر. دوما ۱۵ ملیون مئاد
بوراقیلماستنی قبول یدیر. سوخره اویر
عضوی روحلر باکود مساعی بیرزاسی تش
ایدیلمهسی حقند معروضه بولونشد
بو معروضه سمیتاسی ایله برابر اگتر
ایله قبول اریلمشد بوندان سو
دوما غلاسیلاردن آتوللو تقلیسدن
تقلیس شهر اداره سنک ناحیه اوزاق
رستک و زاقاقاسیا قومسارلیقی نمای
لرینک معروضه لرینه اولاق آسپیلما
خواهش یدیر. آتوللو دییر که گ
ده و زاقاقاسیا دیر یولی خطه و
اولان حادتلار حقند شهرده جورده
تحقیق ایتمهستنی حاجتله دوران ایتم
دو. یی. سولار احواله قاراست ایتمک

دورمت
تشکیل ایدیور.

طامیوفده تورک اسیرلری حقند

۲۲۹۶ نومرولی وقت غزته سنده
میتور ۲ چوق سوز غزته سندن اتقاسله
قاسپی دغزته (نارکین) آطه سنده کی
تورک اسیرلرینک حاللرینی بیان ایدوب
باکو جمعیت خیریهسی طرفندن مذکور
اسیرلر یاردم کامیسیهسی تمیین اولندی
و یاردم ایتکالرینی باز یور همده دیور
که ۷۰۰ نفر ضعیف (ایوالید) اولالری
چوق وطنلریه اوزاتاجلار.

باکو جمعیت خیریه سنک یوبه یوگ
همته تشکر ایدیور. مذکور ۷۰۰ نفر
ایوالیدلری نارکین آطه سندن بلکه
وطنلریه گوندیریور دیبه ۲ پاره شلار.
حالوکه مذکور ایوالیدلری شو بیچاره
لری نوایر ایتراستله طامیوف کتیردیلر
همدیگی کونده شو ضعیفلر بوراده
طامیوفده در.

مذکور آطدن حرکت ایتدیکاری
زمان آلتی یوزدن زیاده اولمش بورایه
طامیوفه کهنجه یالگر ۵۲۷ نفر قالمشدر.
بافیس یولده خسته ولوب لمش وفات ایتمش
غریب اولمش کیم کرده کیتدی الله بیور
عمدی بوراده هو بیچاره لرک آجلقدن
قاج دالسهسی وفات ایدیورلر. طامیوف -
قنده بوفان بر قاج دستک مسلمانلر
تسکرار تکرار اعانه ایتدیلر. هم
ایتمگه درلر.

هط هو بیچاره لرک عدداری زیاده
بولدیچور طامیوف مسلمانلرینک ۱۵۰۰
یوبه اعانه لری همدیگی هالقه سنک آ
بر می اولدی کندی کلدیه معلوم اول
گره.

بوتلرک احواله نه چکدر ولدیملری
۱۰۲ نومرولی (اقل) هرکند ایتلا

Metin, Nargin Adası'ndan gönderildiği belirtilen 700 kadar hasta ve sakat Türk esirin Tambov'a getirildiğini, yolda pek çoğunun hastalık ve ölüm nedeniyle kaybedildiğini, burada kalan 527 esirin ise açlık ve yoksulluk içinde yaşadığını bildirmektedir. Kış şartlarında giyeceksiz ve muhtaç durumda olan bu esirler için tüm Rusya'daki Müslümanlara acilen yardım çağırısı yapılmaktadır.

Tambovda Türk əsirləri haqqında

2296 nömrəli "Vaxt" qəzetəsində mötəbər "Açıq söz" qəzetəsindən iqtibasla Kaspi dənizində Nargin Adası'ndakı türk əsirlərinin hallarını bəyan edib Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi tərəfindən məzkur əsirlərə yardım komissiyası təyin olunduğu və yardım etdiklərini yazır. Həm də deyir ki, 700 nəfər zəif (invalid) olanları çabuq vətənlərinə uzadacaqlar. Bakı Cəmiyyəti-xeyriyyəsinin böylə böyük hümmətinə təşəkkür edirik. Məzkur 700 nəfər invalidləri Nargin Adası'ndan, bəlkə, vətənlərinə göndərilir deyə aparmışlar. Halbuki, məzkur invalidləri, şu biçarələri noyabr ibtidasında Tambova gətirdilər. Şimdiki gündə şu zəiflər burada Tambovdadır. Məzkur adadan hərəkət etdikləri zaman 600-dən ziyadə olmuş, buraya Tambova gəlincə yalnız 527 nəfər qalmışdır. Baqisi yolda xəstə olub qalmış, vəfat etmiş, qərib olmuş, kim nərdə getdi, Allah bilir. Şimdi burada şu biçarələrin aclıqdan kaç dənəsi vəfat edirlər. Tambovda bulunan bir kaç dəstə müsəlmanlar təkrar-təkrar ianə etdilər, həm etməkdədirlər. Fəqət şu biçarələrin ədədləri ziyadə bulunduğu üçün Tambov müsəlmanlarının 1500 rublə ianələri şimdiki bahalıqda pək az bir şey olduğu kəndi kəndinə məlum olsa gərək. Bunların əhvalı, nəyə möhtac olduqları 106 nömrəli "El" qəzetəsində elan edilmişdi. Əfəndilər, Rusiyanın qış-qiyamətini bir kərə xatirinizə gətirib bir də heç əlbisəsiz biçarələri gözünüzün önünə gətiriniz. Məzkur xəstə, invalid, ac din qardaşlarınız xatirinizdən çıxmasın. Məzkur biçarələr son dərəcədə möhtac. Din qardaşlarımız bütün rusiya müsəlmanlarının yardımlarını gecə-gündüz bəklirlər. Mümkün qədər çabuq yardım ediniz. Tambovda təyin olunan türk əsirləri yardım komissiyası rica və niyaz edirik, əfəndilər. Göndəriləcək ianə Tambov müsəlman cəmiyyəti-xeyriyyəsi naminə göndərilsin.

Türk Əsirləri Yardım Komissiyası.

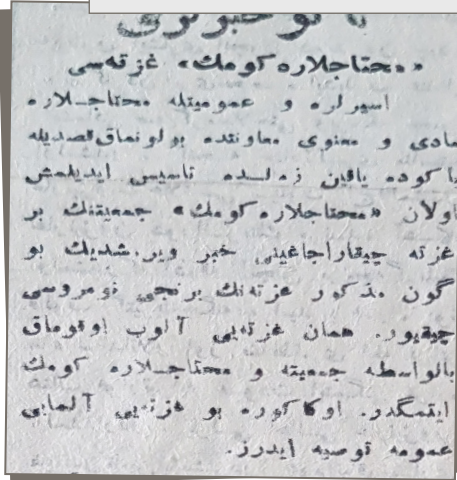
Türkiye Türkçesi

Tambov'da Türk Esirleri Hakkında

2296 sayılı Vakit gazetesinde, muteber Açık Söz gazetesinden alın-
tıyla, Hazar Denizi'ndeki Nargin Adası'nda bulunan Türk esirlerinin du-
rumları açıklanmış ve Cemiyeti Hayriye'si tarafından bu esirlere yardım
komisyonu tayin edildiği, yardımda bulundukları bildirilmiştir. Ayrıca 700
engelli esirin hızla memleketlerine gönderileceği belirtilmiştir. Bakü Ce-
miyeti Hayriye'sinin bu büyük gayretine teşekkür ediyoruz. Ancak bu 700
engelli esir, Nargin Adası'ndan gönderiliyor denmesine rağmen, aslında
Kasım başında Tambov'a getirilmişlerdir. Bugün bu güçsüzler Tambov'da-
dır. Adadan hareket ettiklerinde sayıları 600'den fazlaydı; ancak Tambov'a
geldiklerinde yalnızca 527 kişi kalmıştı. Bazıları yolda hastalanmış, vefat
etmiş veya kaybolmuştur; kim nereye gitmiş Allah bilir. Şimdi burada bu
zavallıların açlıktan kaç tanesinin öldüğü bilinmemektedir. Tambov'da
bulunan bazı Müslümanlar tekrar tekrar yardımda bulunmuş ve hâlen
bulunmaya devam etmektedirler. Fakat bu zavallıların sayısı çok fazla
olduğundan, Tambov Müslümanlarının 1500 ruble bağışı, mevcut fiyat-
lar karşısında oldukça yetersiz kalmaktadır. Bu durum ve esirlerin ihti-
yaçları, 106 sayılı *El* gazetesinde ilan edilmişti. Efendiler, Rusya'nın sert
kışını bir kez gözünüzün önüne getirin ve bir de çıplak, perişan haldeki
bu zavallıları hayal edin. Bu hasta, engelli ve aç din kardeşlerimizi hafı-
zanızdan çıkarmayın. Bu zavallılar son derece muhtaçtır ve din kardeşle-
rimiz bütün Rusya'daki Müslümanların yardımlarını gece gündüz bekle-
mektedir. Mümkün olduğunca çabuk yardımda bulununuz. Gönderilecek
bağışlar, Tambov Müslüman Cemiyeti-Hayır Kurumu adına gönderilsin.

Türk Esirleri Yardım Komisyonu

► Açık Söz № 658, 18 Ocak 1918

Metin, Bakü'deki Möhtaclara Kömek Cemiyeti'nin yardım faaliyetlerini desteklemek amacıyla bir gazete çıkarmaya başladığını duyurmakta ve yayımlanan ilk sayının satın alınmasının doğrudan cemiyete ve ihtiyaç sahiplerine katkı sağlayacağı belirtilerek halka tavsiye edilmektedir.

Möhtaclara Kömək qəzetəsi

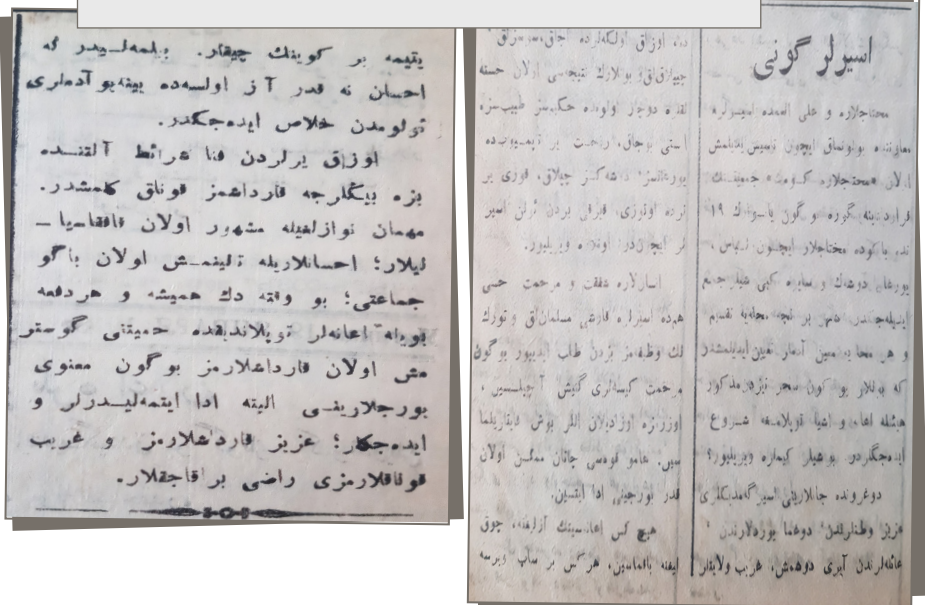
Əsirlərə və ümumiyyətlərə möhtaclara maddi və mənəvi müavinətdə bulunmaq qəsdilə Bakıda yaxın zamanda təsis edilmiş olan Möhtaclara Kömək Cəmiyyətinin bir qəzetə çıxarılacağını xəbər vermişdik. Bugün məzkur qəzetənin birinci nömrəsi çıxır. Həmənlə qəzetəni alıb oxumaq bilvasitə cəmiyyətə və möhtaclara kömək etməkdir. Ona görə bu qəzetəni almağı ümumə tövsiyə edəriz.

Türkiye Türkçesi

Möhtaclara Kömek Gazetesi

Esirlere ve genel olarak muhtaçlara maddi ve manevi yardımda bulunmak amacıyla Bakü'de yakın zamanda kurulan Möhtaclara Kömek Cemiyeti'nin bir gazetesi yayımlanacağı haberini vermiştik. Bugün söz konusu gazetenin birinci sayısı çıkmaktadır. Gazeteyi alıp okumak, doğrudan doğruya cemaate ve Möhtaclara Kömek etmektir. Bu nedenle, gazeteyi almayı herkese tavsiye ederiz.

► Açık Söz № 659, 19 Ocak 1918

Metin, 19 Ocak'ta Bakü'de Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti öncülüğündə esirlər və ihtiyaç sahipləri için giysi, yataq və benzeri eşyaların toplanacağı bir yardım kampanyası düzenleneceğini bildirmektedir. Ağır şartlarda yaşam mücadelesi veren esirlere yardım etmenin hem insani hem de millî-dinî bir sorumluluk olduğu vurgulanarak halkın imkânı ölçüsünde bağış yapması çağrısında bulunmaktadır.

Əsirlər günü

Möhtaclara və əlallümum əsirlərə müavinətdə bulunmaq üçün təsis edilmiş olan Möhtaclara Kömək Cəmiyyətinin qəraradına görə bugün yanvarın 19-da Bakıda möhtacları üçün libas, yorğan-döşək və s. kimi şeylər cəm ediləcəkdir. Şəhər bir neçə məhəlləyə təksim və hər məhəlləyə müəyyən adamlar təyin edilmişdir ki, bunlar bu gün səhər tezdən məzkur heyətlə ianə və əşya toplamağa şüru edəcəklərdir. Bu şeylər kimlərə verilir: doğrudan da, canlarını əsirgəmədikləri əziz vətənlərdən, doğma yurdlarından, ailələrindən ayrı düşmüş, qərrib vilayətlərdə, uzaq ölkələrdə aclıq, susuzluq, çılpalıq və bunların nəticəsi olan xəstə-

liklərə düçar olub da həkimsiz, təbibsiz isti bucaq, rahat yer tapmayıb da yorğansız, döşəksiz, çılpaq, quru bir yerdə otuzu, qırxı birdən ölən əsirlər üçündür. Onlara verilir. İnsanlara şəfqət və mərhəmət hissi həm də əsirlərə qarşı müsəlmanlıq və türklük vəzifəmiz bizdən tələb edir bugün mərhəmət kisələri geniş açılsın. Üzümüzə uzadılan əllər boş qaytarılmasın. Hamı qüvvəsi çatan mümkün olan qədər borcunu əda etsin. Heç kəs ianəsinin azlığına, çoxluğuna baxmasın. Hər kəs bir sap versə, yetimə bir köynək çıxar. Bilməlidir ki, ehsan nə qədər az olsa da, yenə bu adamları ölümdən xilas edəcəkdir. Uzaq yerlərdən fəna şərait altında bizə minlərlə qardaşımız qonaq gəlmişdir. Mehmənnəvazlıq ilə məşhur olan qafqazlılar ehsanları ilə tanınmış olan Bakı camaatı bu vaxtadək həmişə və hər dəfə böylə ianələr toplandıqda həmiyyətini göstərmiş olan qardaşlarımız bugün mənəvi borclarını əlbəttə əda etməlidirlər və edəcəklər. Əziz qardaşlarımızı və qərib qonaqlarımızı razı buraxacaqlar.

Türkiye Türkçesi Esirler Günü

Muhtaçlara və genel olaraq esirlərə yardımda bulunmaq amacıyla kurulan Möhtaçlara Kömək Cemiyeti'nin kararı gereği bugün, 19 Ocak'ta Bakü'de muhtaçlar için giysi, yatak-yorgan ve benzeri eşyalar toplanacaktır. Şəhrin çeşitli mahallelerine görevli kişiler atanmış ve sabah erken saatlerde bu heyetle bağış və eşya toplamaya başlayacaklardır. Bu eşyalar kime verilecektir: Canlarını esirgemedən, sevgili vatanlarından, evlərindən və ailələrindən ayrılmış, uzak diyar ve ülkelerde açlık, susuzluk, çıplaklık ve bunların sonucu olan hastalıklara maruz kalmış, hekim ve tedavi olanağı bulamamış, sıcak yer ve rahat yatak bulamayan, yorgansız, döşeksiz, çıplak ve soğuk bir yerde otuz, kırk kişilik gruplar halinde ölüme terk edilmiş esirlere verilecektir. İnsanların merhamet və şefkat duygusu, ayrıca esirlere qarşı Müslümanlık ve Türklük görevimiz, bugün merhamet elini olabildiğince geniş açmayı bizden talep ediyor. Uzatılan eller boş dönmemelidir. Herkes gücü yettiğince borcunu yerine getirmelidir. Kimse bağışının az veya çok olmasına bakmasın. Herkes bir parça verse, bir yetime bir gömlek çıkar. Bilmelidir ki, hayır ne kadar az olursa olsun, yine de bu insanları ölümden kurtaracaktır. Uzak diyarlardan zor şartlar altında bizlere gelen binlerce kardeşimiz vardır. Misafirperverliğiyle tanınan Kafkaslılar ve cömertliğiyle tanınmış Bakü halkı, bugüne kadar her bağış toplama döneminde kardeşlik görevini göstermiştir. Bugün de sevgili kardeşlerimiz bu manevi borçlarını mutlaka yerine getirecek ve yabancı misafirlerimizi memnun edeceklerdir.

► Açık Söz № 660, 20 Ocak 1918

اعانه
محترم مدير افندي
نارگين - اولوم آطه سنده شهيده
دك كوكمكسزه درماتسز اولومك بى امان
پنجه سنده براقيلهش اولان تورك اميرلرине
و آناطولى حربزده لريفه بر اورداش
هديه سي اولمق اوزره سمرقند ار باب
حميتى طرفندن ويريلان اعاقه (برنجى
پوسته: جمعاً ۱۵۰۰ منات) «ياكوده
محتاجلره كوكمكچى» جمعيتى آطه سنده
گوندرلحك اوزره بون - «يانوار
تاريخنده بورا پوسته خاناسنه اودىج
اولومشدر»
اعانه نك ايكنجى پوسته سى ده بو
ياقينلارده كوندريله جكدور.
سمرقند
آجوق سوز اداره سنده: بالاخنى معلى

Yazıda Semerkant halkının, Nargin Adası'ndaki Türk esirleri ve Anadolu gazileri için kardeşlik nişanesi olarak topladığı 1500 manatlık ilk yardım tutarını 20 Ocak'ta Bakü'deki Möhtaclara Kömek Cemiyeti'ne gönderdiği, ikinci yardım paketinin de yakında yollanacağı bildirilmektedir.

İanə

Möhtərəm müdir əfəndi,

Nargin ölüm adasında indiyədək köməksiz, dərmansız, ölümün biaman pəncəsinə buraxılmış olan türk əsirlərinə və Anadolu hərəbzədələrinə bir qardaş hədiyyəsi olmaq üzrə Səmərqənd ərbabi-həmiyyəti tərəfindən verilən ianə (birinci posta: cəməən 1500 manat) Bakıda Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti adresinə göndərilmək üzərə bugün 20 yanvar tarixində bura postaxanasına təvdi olunmuşdur. İanənin ikinci postası da bu yaxınlarda göndəriləcəkdir.

Səmərqənd.

"Açıq söz" idarəsinə. Balaxanı mədən.

Türkiye Türkçesi

Bağış

Sayın müdür efəndi,

Nargin ölüm adasında şimdye kadar yardımsız, ilaçsız və ölümün acı pençesine terk edilmiş Türk esirlərinə və Anadolu askerlərinə bir kardeş hədiyyəsi olaraq Semerkand hayırseverləri tərəfindən yapılan bağış (birinci posta: toplam 1500 manat) bugün, 20 Ocak tarihinde Bakü'de Möhtaclara Kömək Cemiyeti adresinə gönderilmek üzere posta ofisine teslim edilmiştir. Bağışın ikinci postası da yakında gönderilecektir.

Semerkand

"Açık Söz" İdaresine, Balahanı Maden.

Gözyaşı Tökdürən Cəzirə

Kaş mən bu cəzirəyə getməyəydim. Kaş bir dəri, bir sümük bədənləri, sifətsiz gözləri, ah-zar edən insanları görməyəydim. Kaş "əfəndim su..!", "əfəndim yemək..!", "əfəndim paltar..!" sözlərini eşitməyəydim. Kaş çılpaq, dodaqları soyuqdan titrəyən, üzləri bozarmış atasız-anasız balaca balalarla söyləşməyəydim. Kaş xəstəxanada başları kərpic üstə can verən igidlərə rast gəlməyəydim. Min iki yüz insan balası hazır ölüm növbəsində durubdur. Altı min də bu növbəyə hazırlaşır. Tifmi, vəbamı və ya bir qeyri-sirayətedici mərəzmi bunları cəzirəyə qurban edəcəkdir? Yox, yox! Aclıq, susuzluq və soyuq!

Müsəlmanlar: "əfəndim, su..!" dəyib gözlərinizə baxdıqda güya demək istəyirlər: Siz insan mısınız? İnsaniyyətə dair qanunlarınız var mı? Siz millət balasısınız mı? Zavallı millət balalarına cavabınız nədir?

Sizə baxan, sizi mühakiməyə çağıran bu gözlərdə siz bu sözləri oxuyursunuz? Oxuyub da ürəyiniz sıxılır, gözləriniz ixtiyarsız yaşarır. Mən ağladım, mən... Gündə mərzələr arasında gün keçirən, gündə dürlü-dürlü xəstələrin ah-naləsini eşidən, onların axır dəqiqələrinə öyrənmiş, tab gətirə bilməyib ixtiyarsız ağladım. Ağlamamaq mümkündür mü? Vaxtında atanın göz işığı və sonra uşaqlar pərəstdarı və daha sonra vətən qəhrəmanı bir insan indi ilanlar məskəni olan susuz bir cəzirədə can verərkən, quru, partlamış dilini çıxarıb deyir: "əfəndim su..!", "əfəndim yemək..!" İndi mən də qulaqları eşidənlərə, vicdanları oyanmışlara üzümü tutub da o zavallı cəzirə əsirlərinin sözlərini təkrar edirəm. "Əfəndim su..!", "əfəndim yemək..!", "əfəndim paltar..!" Bu gözyaşı tökdürən cəzirə sizi gözləyir, sizə ümid bağlayır. Əmin olunuz, siz də mən gördüyümü görsə idiniz və bir şey əlinizdən gəlməməyini düşünsəydiniz, siz də mənim kimi deyərdiniz: kaş bu cəzirəyə getməyəydim.

Nəriman Nərimanov
"Hümmət" qəzeti, No: 21, 28 noyabr 1917-ci il

Türkiye Türkçesi

Gözyaşı Döktüren Cezire

Keşke bu adaya gitmeseydim. Keşke deri ve kemikten ibaret bedenleri, yüz­süz gözleriyle ah-ı figan eden insanları görmeseydim. Keşke "Efendim su..!", "Efendim yemek..!", "Efendim giysi..!" sözlerini duymasaydım. Keşke çıplak, dudakları soğuktan titreyen, yüzleri solmuş, anne-babasız küçük çocuklarla konuşmasaydım. Keşke hastanede başları tuğla üzerinde can veren yiğitlerle karşılaşmasaydım. Bin iki yüz çocuk ölüm sırasına hazır bekliyor. Altı bin kişi daha bu sıraya hazırlanıyor. Bunları ada, tifüs mü, veba mı yoksa başka bir bulaşıcı hastalık mı kurban edecek?

Hayır, hayır! Açlık, susuzluk ve soğuk! Müslümanlar "Efendim, su..!" diyerek gözlerinize bakıyor. Sanki demek istiyorlar: Siz insan mısınız? İnsanlığa dair kanunlarınız var mı? Siz bir millet evladısınız değil mi? Zavallı millet çocuklarına cevabınız nedir? Bu gözlere baktığınızda bu sözleri okuyabiliyor musunuz? Okuyup da içiniz sıkılıyor, gözleriniz istemsizce yaşıyor. Ben ağladım, evet, ağladım... Gün boyu hastalıklar arasında yaşayan, türlü türlü hastaların ah-nalelerini dinleyen, onların son anlarına tanık olan biri olarak dayanamayarak istemsizce ağladım. Ağlamamak mümkün mü? Zamanında babasının ışığını görmüş, sonra çocukların bakımını üstlenmiş ve ardından vatan kahramanı olmuş bir insan, şimdi yılanlar yuvası haline gelmiş susuz bir adada can verirken kuru, çatlamış dilini çıkarıp diyor ki: "Efendim su..!", "Efendim yemek..!" Şimdi ben de bu sözleri duyan, vicdanı uyanmış insanlara sesleniyorum: Zavallı ada esirlerinin sözlerini tekrar ediyorum:

"Efendim su..!", "Efendim yemek..!", "Efendim giysi..!" Bu gözyaşı döktüren ada sizi bekliyor, size umut bağlıyor. Emin olun, siz de benim gördüğümü görseydiniz ve bir şey yapamayacağınızı düşünseydiniz, benim gibi derdiniz: Keşke bu adaya gitmeseydim.

Neriman Nerimanov
"Hümmet" Gazetesi, Sayı: 21, 28 Kasım 1917

Elan

Bununla camaata elan edirəm ki, Nargin cəzirəsində əsirlərlə bir yerdə yaşayan uşaqlara və əsir hesab olmayan qoca kişilərə hər növ ilə kömək etməyi icraiyyə komiteti tərəfindən mənə mühəvvəl olunubdur. Ona binaən hər kim nə yol ilə bunlara və ümum əsirlərə köməklik etmək istəsə mənə rücu etməlidir.

Adres: İsmailiyyə binası, "Hümmət" in idarəsi, səhər saat 9-dan axşam saat 6-yadək. Xüsusi görüş üçün axşam saat 5-8-dək qəbul edirəm.

Doktor N. Nərimanov
Telefon 37-34".

Türkiye Türkçesi

İlan

Bununla halka ilan ediyorum ki, Nargin Adası'nda esirlerle birlikte yaşayan çocuklara ve esir sayılmayan yaşlı erkeklere her türlü yardımı yapmak görevi, icra komitesi tarafından bana verilmiştir. Buna binaen, kim bu çocuklara ve genel esirlere yardım etmek isterse, bana başvurmalıdır.

Adres: İsmailiye Binası, "Hümmet" İdaresi, sabah 09:00'dan akşam 18:00'e kadar. Özel görüş için akşam 17:00-20:00 saatleri arasında kabul ediyorum.

Doktor N. Nerimanov
Telefon 37-34".

اَقْلَامُ

تک نسخی هر پرده ۵ قشدر.

تورک اسیرلری

(قاسپی) غزته سنه ترک اسیرلرینک چکمش
اولدیغلاری قلاقلری یارسینده بویله یازیلور،
—تورک اسیرلری یو گولرده تفلیه
وارد اولدیقدہ واغوندن ۳۶ نفرک میمنی
چیقارلمشدر.

تورکلرک سوزینه گوره بولار استامبولدن

صاری قمیشه دک آنجاق قورولمش بوغدا ایله
دولانیورلارایمش. بونلارک بیر نجهسی اسیر
آنندیکده تیف حقتلفنه دوچارایمشلر.
روسلار اونلاره یمک ویردیکده اسیرلر
آلما یوب آنجاق قابیلرندہ اولان اضطرابی
کجیر یوردیلر و غایت صبر و متانت (الله)
(الله) دیهرک جانلارینی تسلیم ایلمیوردیلر.

Transkripsiyon

Türk Esirleri

Kaspi gazetesi Türk esirlerinin çekmiş oldukları felaketler baresinde şöyle yazıyor: Türk esirleri bu günlerde Tiflis'e varid olduğda vagondan 36 neferin meyidi çıkarılmışdır. Türklerin sözlerine göre bunlar İstanbul'dan, Sarıkamıştan ancak govurulmuş buğda ile dolanıyor imiş. Bunların bir neçesi esir alındıkda tif hastalığına düşer imişler. Ruslar onlara yemek verdiğinde esirler almayıp ancak kalblerinde olan ızdırabı geçiriyordular ve gayet sabır ve metanet ile Allah Allah diyerek canlarını teslim ediyordular.

تورك اسيرلىرى

بويله روايت ايدىورلر كه كويا ققليسدن
گتورىلن تورك اسيرلىرىندن برنچه لىزى آجندن
هلاك اولمشلاردردر
بز بو روايتلره اينانمايورز و اميد ايد-
يورز كه عظمتلى روسيه هيچ بر وقتده
اسيرلرك بو كىي حاللارينه راضى اولماز.
يقين اونلار بر خسته لىقدن و يا خود سائرده
هلاك اولمشلاردردر. بو هلاك اولانلاردن بش
آلتى نفرى اسراغا خون شهرمزه دفن
ايدلمشدر.

Transkripsiyon

Türk Esirleri

Böyle rivayet ediliyor ki Tiflis'ten getirilen esirlerin bir neçeleri acından helak olmuşlardır. Biz bu rivayetlere inanmıyoruz ve ümit ediyoruz ki ezemetli Rusya hiçbir vakitte esirlerin bu gibi hallerine razı olmaz. Yegin onlar bir hasatlıktan ve yahut sairden helak olmuşlardır. Bu helak olanlardan beş altı neferi üsera dün şehrimizde defnedilmiştir.

اسیرلر ساخلانان یرلرده
ویاتقهده ساخلاتیلان اسیرلره دایر بر
قرارداد مجبور دی اخطارایدیلوبدر. قراردادده
دیبلورکه اسیرلره اهالی نك ایولرینه گیتمک
قدغندر. اهالی ده اوز نوبه سنده اسیرلری
سبب سیز اوز ایولرینه قویماقه مجبوردر.
بو قرارداددی یوزمقده متهم اولتان اشخاص
حکومت طرفندن ۲۳ ی حبسه ویا اوچ مین
منات جریمه محکوم ایدیله جگدر.

تورک اسیرلری
ریازاندان «روسقوی سلوو» غزیته سته
خبر ویریورلرکه ریازان شهرینه و ریازان
غوبرنیاسنه گتوریلمش اولان تورک اسیرلرینک
۲ راستده مری ناخوشلیقلار بروزه گلنگده در.
شهر زیستوا اداره سی شهر نماینده لریندن
بر شهراداره بلدیه شوراسنک اجلاسینی دعوت
ایدوب ناخوشلیقک شهر جماعتنه سرایت ایده
ییله جگنک قباغنی ۲ لفاق باره سنده تدبیرلر
اتخاذ ایدیورمش.

Transkripsiyon

Esirler Saklanan Yerlerde

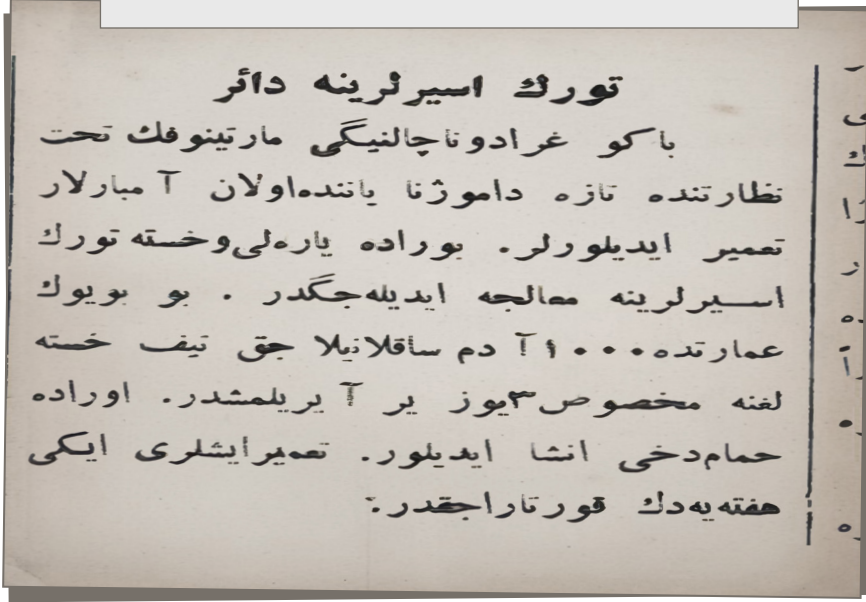
Vyatkada Saklanan esirlere dair bir karardad mecburidir ihtar edilb-dir. Karardadda deniliyor ki esirlere ahalinin evlerine gitmek kadağandır. Ahali de öz növbesinde esirleri sebepsiz öz evlerine koymamağa mecbur-dur. Bu karardadı bozmakta müttehim olunan eşhas hükümet tarafından 3 ay hapse veya üç min manat cerimeye mahkûm edilecektir.

Türk Esirleri

Riyazandan Ruskoe Slova gazetesine haber veriyorlar ki Riyazan şeh-rine ve Riyazan guberniyasına getirilmiş olan Türk esirlerinin arasında

seri nahoşluklar biruze gelmekdedir. Şehir Zimstva idaresi şehir nümayendelerinden bir şehir idareyi belediye şurasının iclasını davet edüp nahoşluğun şehir cemiyetine sirayet ede bileceyinin kabağını almak baresinde tedbirler ithaz ediyormuş.

► İğdam № 42, 10 Şubat 1915

Türk Esirlerine Dair

Bakü goradanaçalniki Martınof taht-ı nezaretinde taze tamojna yanında olan olan ambarlar tamir ediliyor. Burada yaralı ve hasta Türk esirleri müalice edilecektir. Bu büyük imaretdede 1000 adam saklanılacak tıf hastalarına mahsus 3 yüz yer ayrılmıştır. Orada hamam dahi inşa ediliyor. Tamir işleri iki haftaya dek kurtaracaktır.

باکو خبرلری

قارداش کومگی

کیچن گیجه نجات معارف جمعیتی اداره
سندہ مسلمان محررلری ایله ناشرلرینک عمومی
اجلاسی واقع اولمشیدی . «اقبال» مدیری
رسول زاده افندی نوروز بایرامی مناسبتیله
سایر غزته لر عوضنه قارداش کومگی نامندہ
برغزته نشری و او غزته فروشندن حاصل
اولان میلک مسلمان حربزده لرینک نفقه ویریه
جگنی بیان ایله غزته نك هانکی گونده نشر
ایدیلمه سنک مطلوب اولدیغنی مجلدن سوال
ایدیر . بو خصوصده برقدرد مذاکره ایدیلدیگدن
صوگره قرار ویریلرکه بایرامک ۳نجی گونی
غزته نشر اولونسون . صگره رسول زاده
افندی نك تکلیفی اوزرینه برهیئت مدیره انتخاب
ایدیلر . همان هیئتہ «اقبال» نامندن محمد
امین رسول زاده «صدا» نامندن هاشم بك
وزیروف «اقدام» نامندن ایبه محمود ندیم
قره گوزوف افندیلر انتخاب ایدیلرلر .

غزته ده گرک محررلر و گرک مرتب
افندیلر اولسون بولسز ایشلیهرک غزته یه
لازم اولان کاغذی ده هاشم بك وزیروف
اوروجوف برادرلری و اقدام ناشری علی مختار
علی اکبروف عهده لرینه گوتورمشلردر .

بومناسبتله بایرامک ۲نجی گونی هفته لك
«بصیرت» و «تازه خبر» غزته لرینک نشر
اونوماسته قرار ویریلمشدر .

Transkripsiyon

Kardeş Yardımı

Geçen gece Nicat Maarif Cemiyeti idaresinde müselman muharrirleri ile naşirlerinin umumi iclası vaki olmuşıdi. "İkbal" müdiri Resulzade Efendi nevrüz bayramı münasebetiyle sair gazeteler avazına kardaş kömeği namında bir gazete neşri ve o gazete fûrûşundan hâsıl olan meblağın müselman harbzedelerinin nef'ine verileceğini beyan ile gazetenin hangi günde neşr edilmesinin matlub olduğunu meclisden sual eder. Bu hususda bir

kadar müzakere edildikten sonra karar verilir ki bayramın üçüncü günü gazete neşr olunsun. Sonra Resulzade Efendinin teklifi üzerine bir heyet-i müdiriye intihab edilir. Heman heyete "İkbal" namından Mehmed Emin Resulzade "Sada" namından Haşim Bey Vezirov, "İkdam" namından ise Mahmud Nedim Karagözov efendiler intihab edilirler. Gazetede gerek muharrirler ve gerek mürettib efendiler olsun pulsuz işleyerek gazeteye lazım olan kağızı da Haşim Bey Vezirov Oruçov biraderleri ve İkdam naşiri Ali Muhtar Ali Ekberov uhdelerine götürmüşlerdir.

Bu münasebetle bayramın üçüncü günü haftalık "Basiret" ve "Taze Haber" gazetelerinin neşr olunmasına karar verilmiştir.

► İğdam № 69, 17 Mart 1915

احسان پاشا
 یقائیرینبورغدن «روسقوی سلوو» غزته
 سنک مخبری معلوم ایدیور.
 حال حاضرده ایریت ده اولان تورکیه
 نك ۹نجی قورپوس قوماندانی احسان پاشا
 اورا باد هواسنک اوکا ضرر اولدیمندن
 ناخوشلامشدر. معلوم اولدیفی اوزره احسان
 پاشا ساری قامیش دعواسنده اوز اوردوسی
 ایله اسیر دوشوب ایریته گوندریلمشدی .
 مذکورک ناخوشلیقی گیت گیده شدت ایدیور .
 لازیمی یرلره مراجعتله احسان پاشا خواهش
 ایتمشدرکه اونی اوز یولداشلاری ایله باهم

17 Mart 1915 tarihinde yayınlanmış Sarıkamış'ta esir götürülen İhsan paşanın şikayetlerine dair yazı

Transkripsiyon

İhsan Paşa

Yekaterinburgtan Ruskoy Slova gazetesinin muhabiri malum ediyor. Hal- hazırda İrbitde olan Türkiye'nin 9-cu korpus komandanı İhsan Paşa ora bed havasının ona zarar olduğundan nahoşlamıştır. Malum olduğu üzere İhsan Paşa Sarıkamış davasında öz ordusu ile esir düşüp İrbit'e gönderilmiştir. Mezkurun nahoşluğu git-gide şiddet ediyor. Lazımı yerlere müracietle İhsan Paşa hahiş (rica) etmiştir ki onu öz yoldaşları ile bahem Samaraya göndersinler. Böyle diyorlar ki onun hahişi (rica) kabul edilecektir. İhsan Paşanın yoldaşlarından bir afser (subay) bu günlerde vefat edübtür. Hali hazırda İrbitde bulunan Türk esirlerinden yüz nefer asker bu günlerde oradan İrkutske gönderilmiştir.

17 Mart 1915 N 69

خواهشی قبول ایدیه جگدر. احسان پاشا
یولداشلاریندن بر افسر بوگونلر ده وفات
ایدویدر. حال حاضرده ایریتده سافلانیان
تورک اسیرلریندن یوز نفر عسکر بوگونلر ده
اورادن ایرقوتسقیه گوندریلویدر.
روملری تحقیر ایدوب
«روسقوی سلوو» غزته سی آخرنجی
نمره سنده دیبور. موسقوانسلرایله دولودر،
بونی هامو بیلور. بوچوق تاسفدر. لکن نه
ایتمک؟ «اوز موسقوالیلرمزدرا» اما نصیب
اوراسیدرکه موسقوایله بو آخر وقتلر ده اوایله
نسلر گلیورلرکه اونلار دعوا باشلان زمان
لارده خارجده ایدیلر. بویله شیلردن بریسی
موسقوانک بتون تجارت ادارهلرینی اوزی
ادبلگی ایله تنگه گتورمگدهدر. بونک آدی
(زوهائو) اولوب «بویارسقوی دوور» ده پامیوق
آلیش ویریشی واردر. بونمخص موسقواده
نسلری تعریف ایتمگه مشغولدر. برگون
اول بونی بویوک بر تجارت قانطوریندن
بایرا جیقاروبلار. همان قانطورده مذکور
بویله دیوبمش: هه، نه اولدی شرقی پرو
سیانی آلدیگزمی؟ نه قدرکه بیزه مانع دگل
دیگرم، سیزی اوراده سافلادیق اوایله که یرلری
اکمک وقی چاتدی، سیزی اورادن دوگوب
چیقارتدیق.....
بونک سوزینه اعتنا ایدن اولمايوب،
آخرده بریسی بایدمه قریمه گزمگه گیده جگی
باره سنده سوز آچدقده. (زوهائو) جلدینه
یریندن دورب اوگا مراجسته دیور:
—من سیزه مصلحت ایتمه یورم قریمه
گیده سگزم. بر آنحق یاسخانی گوزله یوریک
سیزک ساحل شهر لریگزدن آنحقا بر خا
طرات قالاچقدر بو سوزلردن اوتری
مذکور ی بوقاریده دنیلدیگی کبی، قانطوردن
اخراج ایدیورلر.

► Yeni İğbal № 618, 5 Haziran 1917

روايت	ايونك ۴۵ ساعته ده تجارت	ر ابله بر
اولان	مكتبي بناسنده مستهلكتين جمعيتك اجلاسي	دوگي نك
لر يته	اولاچقدور. مهنورلر گلنلاري خواهش	ن عياق بر
تعيين ا	اولنير .	ده اولان
زيرا	تورك چوققلارينك تعليمي	ت آينده
هان	- نازگين جزيرمستند اميرلر ايله	۱۹۱۷
غورنيه	برابر حال حاضرده اليا به قاداردتورك	نالمايوب
ايشاره	چوققلري واردزه اميرلر ميانفده ايسه	ل انكه
بو	توركيه ده معلم ايك ايدن ذواتد. واردد	استوفده
كفدچي	معلملر قرار قومشلار كه. مذكور چوم	اسكي
عد	چوققلار ك تربيه سته اقدام ايتسولر.	زاده
ايريد	تعليم شيلارنك خرجتي اكوجمعيه	علاوه
۱۲۵	خير زسي اوز عهد سته گوتورمشدر.	تبيورلر
چاسلر	- قارتوچقا اسولم ايسله چورده	اولاچق
لانماغه	ساتيلمق ايون آينك ۸ يته قيدر ناخير	دوگي
قويشتا	ايدلمشدر. ايون آينك ۸ نده نون اوزره	نمك
آق	ايك ۲۲ سینه قدر قوتير ايتيف دكانلر ندن	حساب
بولمالا	اون ويريله چكدور.	
۲	مستطقلر ديوانخانه نك تالان.	
آحق		

Nargin Adası'nda bulunan Türk çocuklarının eğitimlerine dair.

Transkripsiyon

Türk Çocuklarının Telimi

Nargin cezaresinde esirler ile beraber hal-hazırda elliye geder de Türk çocukları vardır. Esirler miyanında ise Türkiyede müellimlik eden zevat da vardır. Müellimler gerar koymuşlar ki, mezkûr çocukların terbiyesi-ne iqdâm etsinler. Telim şeylerinin harcını Bakı Cemiyyeti-Heyriyyesi öz öhdesine götürmüştür.

روسیه ده کی اسیرلرله مخابه

هلال احمر اسرا قومیسونندن :

روسیه ده بولنان اسیر حربلردن مکتوب آلتمه مدینی بیانیله عائله لر طرفندن هلال احمره متبادی صورتده حراجعت ایدلمکده در .

تیمیرین ثانی ۱۹۱۷ دن اعتباراً روسیه دن پوسته کچه مسی کیتی ، اختلاف سببیله روسیه متاقلات خدماتنه عارض اولان تشوش وانقطاعدن ایاری کیشدر . روسیه ده بولنان حربسل الیله روسیه ارسالیله لرینگ ایصالنی تأمین امکانشز لکنه بناء ، آلمانیا حکومتی ، روسیه ایله اولان پوسته معاملاتنی بر مدت ایچون تعطیل ایتمکله مشهور اولمشدر . بو تدابیردن اک زیاده متأثر اولانلر حرب اسیرلری ایله عائله لری افرادیدر . روسیه ده بولنلاری حبسیله بو حالک حقیقی سببلرینه واقف اولان اسرای حربیه حوادثشز لکنه آلمشملر ایسه ده عائله لری افرادی ایچون حال بویله دکل ایدی . بولنلرک حوادثشز لکدن متأثر اولملاری غایت طیبی ایدی . اسباب ، مروضه دن طولانی ، ایوم تلاشه محل یوقدش . روسیه ده بولنان اسرا نلک وضعیت عمومیسی حقیقده مقامات رسمییه وارد حوادث ، موجب اضطراب اوله جق ماهیتندن عاریدر .

آزما ندنبری آچیق مکتوب ، قارت پوستال واسرا مکتوبلرینک روسیه یه کوندلرینی تأمین ایده جک پوسته خدمتی تکرار تأسیس ایتمشدر . اسرا عائله لرینه حوات تبلیغ ایتمک ایشلرله اشتغال ایدن معاونت قومیسونلری بو مساحده بذل غیرت ایدیورلر . اسرا نلک ، وطنلرینه عودت ایتمک اوزره بولوندقاری بر صروده ، بعض اسرا نلک بر غارنیزوندن دیگر غارنیزونه ، یاخود بر غارنیزونک لغو ایدلسی اوزرینه بشقه بره نقل ایدملری پوزندن اکثر احوالده ، کندیلرینه کوندلرله جک مکتوبلر بر یر دولاشان اسرا نلک الارینه واصل اولمده دن اول ، اسرا احتال که وطنلرینه عودت ایتمش بولنه . جقلردر . بناء عالییه روسیه ده کی امنیتشز لک ایله روس قارشیقلقلری پوسته مراسلاتشز تأمیننه بر مانع تشکیل ایتمدیکی نظر اعتباره آلملیدر و یهوده اندیشه لره قایلیمایدیر .

Rusya'da esarete bulunan Türk esirlerinden ailelerinin haber alamadığı ve Hilal-i Ahmer'in bu konudaki çalışmalarına dair.

Transkripsiyon **Rusya'daki Esirlerle Muhabere**

Hilal-i Ahmer Esir Komisyonu'ndan:

Rusya'da bulunan esir-i harplerden mektup alınamadığı beyanıyla aileler tarafından Hilal-i Ahmer'e mütehadî surette müracaat edilmektedir. Teşrin-i sani 1917'den itibaren Rusya'dan posta gelmemesi keyfiyet-i ihlal sebebiyle Rusya mütekilat hizmetine arz olan teşviş ve inkitadan ileri gelmiştir. Rusya'da bulunan mürsel-i aliyyeleri posta irsaliyelerinin isalini temin imkansızlığına binaen, Almanya hükümeti, Rusya ile olan posta muamelatını bir müddet için tatil etmeğe mecbur olmuştur. Bu tedbirden en ziyade müteessir olanlar harp esirleri ile aileleri efradıdır. Rusya'da bulunmaları hasebiyle bu halin hakiki sebeblerine vakıf olan üsera-ı harbiye havadissizliğe alışmışlar ise de aileleri efradı için hal böyle değil idi. Bunların havadissizliğinden müteessir mahal yoktur. Rusya'da bulunan üseranın vaziyet-i umumiyesi hakkında mukamat-ı resmiyeye varid cevadat mucib ıztırab olacak mahiyetten aridir. Az zamandan beri açık mektup, kartpostal ve üsera mektuplarının Rusya'ya gönderilmesini temin edecek posta hizmeti tekrar tesis etmiştir. Üsera ailelerine havadis tebliğ etmek işleriyle iştigal eden muavenet komisyonları bu sahada bezl-i gayret ediyorlar. Üseranın vatanlarına avdet etmek üzere bulundukları bir sırada bazı üseranın bir garnizondan diğer garnizona yahut bir garnizonun lağvedilmesi üzerine başka yere nakledilmeleri yüzünden ekser ahvalde, kendilerine gönderilecek mektuplar yer yer dolaşan üseranın ellerine vasil olmadan evvel üsera ihtimal ki vatanlarına avdet etmiş bulunacaklardır. Binaenaleyh Rusya'daki emniyetsizlik ile Rus karışıklıkları posta murasalarının teminine bir mâni teşkil ettiği nazarı-ı itibara alınmalıdır ve beyhude endişelere kapılmamalıdır.

هلال اھمرک مساعیسی
روسیدہ بولنان اسیرلرک سھتاج اولدقلى
اشیا ولوازمک سوقیاتنه نظارت ایتک و دانیمارقه
واسوج صلیب اھمرلری ایله دائمی مورتنده تاماسده
بولمق اوزره هلال اھمر جمعیتی طرفندن قونہاغ
واستوقھوله برمرخص کوندرلمی تقرر ایتمش
وبو وظیفه ایله مأمور ایدیلن دارالفنون سابق
معلملرندن یوسف آقچورا بک جمعه ایرتسی کونی
بالقان تره نیله قونہاغه متوجھاً حرکت ایلشدیر .
عینی تره ن ایله هلال اھمر اسرا شعبه سی مدیری
عزت بک ده قونہاغه متوجھاً حرکت ایتشدیر .
عزت بک اسرایه معاونت ایچون قونہاغه طویلانه حق
قونفرانسده حاضر بولنه بقدر .

Rusya'da bulunan esirlerin tedarikleri için Hilal-i Ahmer tarafından Yusuf Akçura'nın görevlendirilmesine dair.

Transkripsiyon

Hilal-i Ahmer Meselesi

Rusya'da bulunan esirlerimizin muhtaç oldukları eşya ve levazımın sevkiyatına nezaret etmek ve Danimarka ve İsveç Selib-i Ahmerleri ile daimî surette temasta bulunmak üzere Hilal-i Ahmer cemiyeti tarafından Kopenhag ve Stokholm'e bir murahhas gönderilmesi takrir etmiş ve bu vazife ile memur edilen Darülfünun sabık muallimlerinden Yusuf Akçura Bey cumartesi günü Balkan treniyle Kopenhag'a müteveccihen hareket eylemiştir. Aynı tren ile Hilal-i Ahmer üsera şubesi müdiri İzzet Bey de üseraya muavenet için Kopenhag'da toplanacak konferansta hazır bulunacaktır.

روسیه ده کی اسرا مضی

اسیرلرک نقلی ایچون تدبیرلر

تدبیرلرک بولنق اوزده اسوج صایب اجری طرفند
ذکر ایملن ولایتلره برهیت کوندرله جکدر .
موسفوده بولمقده اولاه هلال اجر صخصی
یوسف آتیزوراک سو ق ایملکده اولاه اسرا ملک
صغها آلام حدودینه قدر ایملن ایچور جالیشدی
کی روسیه ده بولمقده اولاه اسیرلر ده معاونده
بولمقده دره اسرا آلام حدودینه قدر ایملن ایملک
اوزده موسوفه طلب دارالنفوس سوکستنی، ماسوفه لوند
خامه خان کمال، آق کاغد خانم دوست بنجاه ایمل
معلمه رفیه خانم تمکین هلال اجر مشیره لیکنه
آتمشدر . بولنر هر سفرده اسرا به وفات ایملکده
وکندی لرینه هدیه لر نوزیع ایملکده درلر . شکر باری
مناسبتیه هلال اجر جعق نایه اوله رفی اسرا به شکر،
چای، بر پاکت سیفاره، بر قوطو کبریت، بر صابون
وار چ کوره کده صرکب هدیه پاکتلی کونترلش
و پو پاکتله د شکر باری باری مبارک اولسون، مولام
صله کزه قاوروشدورسین، مباده منی محتوی مطبوع
ورقه لر لف ایملشدر .
روسیه ایچریسنده بولمقده اولاه اسرا باواش
باواش موسوفه کلکده و آلام حدودینه سو ق
ایملکده در.

سوله زمانلر ده روسیه ده باش کوسترن قاریش قیلرله
و مافلانک بک زیاده مشکلاته مروض قالمسته رغماً
ایچر بولمکده بولناه اسیرلر من جفنده بعض
معلومات آتی قابل اولمشدر . بولمقده نظر آلیوم
موسفوده بولمقده اولاه آلام تاملی اسرا فرمیسونی
آلام و ترک اسرا ملک بر آلام اولر ملکترینه مباده منی
ایچور جالیشمقده ، عیالی هیتق و هلال اجر
صخصی ده بولمقده صرف غیرت ایملکده در .
هنوز سیر یاده قالمش کلتنی مقدا دره اسیر بولمقده
قومیسیون هر شید اول بولنرک روسیه به نقلی
تأمین ایملک ایچور اوغراشفقده در .
بوجوالیده اجری حرکات ایملکده چه اسلولوا قیلر
تصادف ایستکاری صرکزی دولتلر اسرا منی توفیق
ایملکده اوزا قیلر سیون ایملکده در . بولمقده
سیر یاده کی اسرا ملک بر آلام اولر نقلی خصوصتک تأمین
ضمنده آلام تاملی اسرا قومیسیون حربه
قومیسری تروجکی و خارجی قومیسری جیبه قورنه
صیاحت ایملشدر ، تروجکی و جیبه قورن مازاقوف ،
پزا ، اوا ، برم ولایتلر ده بولناه اسیرلرک روسیه به
نقلی قبول ایملشدر . بولمقده لازم کان

Moskova'da bulunan Alman ve Türk Murahhasların esirlerin iadesi için çalışmalarına dair. Öncelikli olarak Sibirya'da bulunan esirlerin Rusya'ya doğru getirilmesi. Yusuf Akçura'nın esirler için yaptığı çalışmalar. Ramazan Bayramı münasebetiyle esirlere gönderilen hediyeler.

Transkripsiyon

Rusya'daki Üseramız

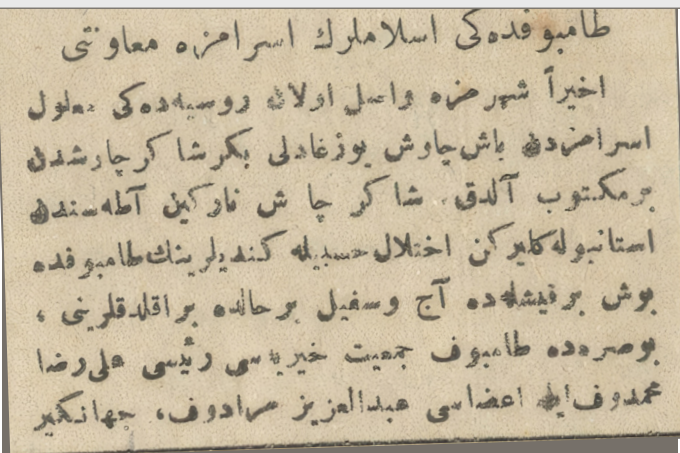
Esirlerin nakli için tedbirler.

Son zamanlarda Rusya'da baş gösteren karışıklıklara ve münafelanın pek ziyade müşkülata maruz kalmasına rağmen ahiren bu memlekette bulunan esirlerimiz hakkında bazı malumat almak kabil olmuştur. Bu malumata nazaran elyövm Moskova'da bulunmakta olan Alman teati üsera komisyonu Alman ve Türk üserasının bir an evvel memleketlerine iadesi için çalışmakta, Osmanlı heyeti ve Hilal-i Ahmer murahhası da bu hususta sarf-ı gayret eylemektedir. Henüz Sibirya'da kalmış külliyyatlı miktarda

esir bulunduğundan komisyon her şeyden evvel bunların Rusya'ya naklini temin etmek için uğraşmaktadır. Bu havalide icra-ı harekât eden Çekoslovaklar tesadüf ettikleri merkezi devletler üserasını tevkif ile daha uzaklara sevk etmektedir. Bu sebeple Sibirya'daki üseranın bir an evvel nakli hususunun temin zımnında Alman teati-i üsera komisyonu Harbiye komiseri Troçki'ye ve Hariciye komiseri Çiçerin'e müracaat eylemiştir. Troçki ve Çiçerin Saratov, Ufa, Perm vilayetlerinde bulunan esirlerin Rusya'ya naklini kabul etmişlerdir. Bu hususda lazım gelen teşebbüsatta bulunmak üzere İsveç Selib-i Ahmer tarafından zikredilen vilayetlere bir heyet gönderilecektir. Moskova'da bulunmakta olan Hilal-i Ahmer murahhası Yusuf Akçura'nın sevk edilmekte olan üseranın merkuhen Alman hududuna kadar isal için çalıştığı gibi Rusya'da bulunmakta olan esirlere de muavenette bulunmaktadır. Üserayı Alman hududuna kadar isal etmek üzere Moskova Tıp darülfünunu son sınıf müdavimlerinden Hatime Hanım Kemal, Akkağıd Hanım Dostcan ile muallime Rukiyye hanım Tekin Hilal-i Ahmer hemşireliğine alınmıştır. Bunlar her seferde üseraya refakat etmekte ve kendilerine hediyeler tevzi eylemektedirler. Şeker bayramı münasebetiyle Hilal-i Ahmer cemiyeti namına olarak üseraya şeker, çay, bir paket sigara, bir kutu kibrit, bir sabun ve üç kürekden mürekkebe hediye paketleri gönderilmiş ve bu paketlere "Şeker bayramı mübarek olsun, Mevlam selanıza kavuştursun" ibaresine muhtevi matbu varakalar lefedilmiştir.

Rusya imperiyasında bulunmakta olan üsera yavaş yavaş Moskova'ya gelmekte ve Alman hududuna sevk edilmektedir.

► **Sabah № 10290, 8 Temmuz 1918**

پورناو ، زينة الله ناصر و جواد بن علي رضائك
 امداد لرينه يتيشه رك كنديلرينه ييه جك و كيه جك
 تدارك ايتدكلريني ، خسته لريني تداوي ايلدكلريني
 بياق ايتدكده در . شاكر چاوش بومماونت اولسه
 ايدى كنديلرينك آجاغدن وصفه لندى اولمى محقق
 اولدغنى سويلاه رك روسيه ايجريسنده قىلدى نور
 ايمان ايله پارلايان دين قارداشلارنىك بو ايلدكلريني
 هيچ بوزمان اونوته ميه جقلريني اتيان ايتدكده در .
 بزده بواصيل قلبى ديشد شلر ضه بياق تشكر ايدمزه

Transkripsiyon

Tambov'daki İslamların Üseramıza Muaveneti

Ahiren şehrimize vasil olan Rusya'daki malul üseramızdan baş çavuş Yozgatlı Bekir Şakir Çavuş'dan bir mektub aldık. Şakir çavuş Nargin Adası'ndan İstanbul'a gelirken ihtilal hasebiyle kendilerinin Tambov'dan boş bir kışladan aç ve sefil bir halde bırakıldıklarını, bu sırada Tambov Cemiyet-i Hayriyesi reisi Ali Rıza Memmedov ile azası Abdülaziz Muradov, Cihangir Buranov, Zeynullah Nasirov ve Cevat bin Alirıza'nın imdadlarına yetişerek kendilerine yiyecek ve giyecek tedarik ettiklerini, hastalarını tedavi eylediklerini beyan etmektedir. Şakir Çavuş bu muavenet olmasa idi kendilerinin açlıktan ve sefaletten ölmeleri muhakkak olduğunu söyleyerek Rusya imperiyasında kalpleri nur-ı iman ile pareleyen din kardeşlerimizin bu iyiliklerini hiçbir zaman unutmayacaklarını ityan etmektedir. Biz de bu asil kalpli dindaşlarımıza beyan-ı teşekkür ederiz.

► Tercüman-ı Hakikat № 13620, 24
Kanun-ı Sani 1919

روسیه ده کی اسیرلر
موقوف : دشمن عسکرینک بزم عسکریمز
آره سنده کوردیکی معامله به هیچ
بر زمان فردی تجاوز و خصومت حسلری حاکم
اولدینی حالده روسلرک کرک چارلق روسیه سنک
کرک کدره نسکی روسیه سنک و کرک بولشه ویکارک
تورک اسیرلرینه یاپدقاری شی ، یالکنز سوء معامله
و محرومیت ماهیتنه دکلدیر . دوغریدن دوغریوه
ایحا واشکنجه ماهیتی حاضردر . اسیرلرک اثنای
نقلده عسکر طرفندن اولدورله سی ، یاردلیرک آج
و تدایوسز براقلماسی ، حیوانلرک ییه میه چکی
شیلری یمکه مجبور ایدلسی ، اسیرلرک قبالی بر
واغونه دولدورولورق سیریا به قدر ، هیچ بر
مقصدله هیچ کیمسه نک واغوندن حقیقانه مساعده
ایدلمکسزین ، نقل اولونماسی و لکلی جمادیزانتری ،
پسلیک ، صوغوق ، غدانک آزلنی و فنانلی
نتیجه سنده موجودک باری یاریه ایسه سی امور
عادیه دندر . ییلانله دولو اولان مارکین آطلسنده
اسیرلرک کچریدیکی حیات کونک برنده هر درلو
تفرعاتیه برلکده حکایه اولنورسه الک خیالپرست
رومانجیلرک قوه خیالیه سی فوقنده بردرجه ده فجع
حکایه کشکیل ایدمچکدر .

Rusların esirlere karşı gösterdiği
kötü muamelelere dair Nargin
Adası'ndaki durum.

Transkripsiyon

Rusya'daki Esirlerimiz

Düşman askerinin bizim askerimiz arasında gördüğü muamele-ye hiçbir zaman ferdi tecavüz ve husumet hisleri hakim olmadığı halde Rusların gerek Çarlık Rusya'sının gerek Kerenski Rusya'sının ve gerek Bolşeviklerin Türk esirlerine yaptıkları şey, yalnız su-i muamele ve mahrumiyet mahiyetinde değildir. Doğrudan doğruya imha ve işkence mahiyetini haizdir. Esirlerin

esna-ı nakilde asker tarafından öldürülmesi, yaralıların aç ve tedavisiz bırakılması, hayvanların yiyemeyeceği şeyleri yemeğe mecbur edilmesi, esirlerin kapalı bir vagona doldurularak Sibirya'ya kadar, hiçbir maksatla, hiç kimsenin vagondan çıkmasına müsaade edilmeksizin, nakil olunması ve lekeli huma, dizanteri, pislik, soğuk, gıdanın azlığı ve fenalığı neticesinde mevcudun yarı yarıya inmesi umur-ı adiyedendir. Yılanlarla dolu olan Nargin Adası'ndan esirlerimizin geçirdiği hayat günün birinde her türlü teferruatıyla birlikte hikaye olunursa en hayalperest romancıların kuvva-ı hayaliyesi fevkinde bir derecede feci bir hikaye teşkil edecektir.

روسیه ده کی اسیرلریمز حقیقه معلومات

هلال احمر جمعیتی اسیرا قوه میسیندن :

پوسته مختار استک انتظام سیرلریمز طولانی روسیه ده کی عثمانی اسیران سندن چوقدنبری مکشوب آلامیان عالمه لرك مراق ایچنده قالماری ایچون الكسوک وارد اولان معلومات خلاصه اعلان اولنور :
آوروپا روسیه سنده نیقواسکی ، طوتما ، اورلوف ، قوستروما قرارگاهلری هان تماماً تخلیه ایدلشدن . بوقرارگاهلرده اسیر بولوتان ضابطانک قسم اعظمی عودت ایتمشدن . و دتلوما قرارگاهنده بولوتان اسیرا هنوز تخلیه ایدلر یکندن بولرك ترفیه احوالی ایچون هلال احمر همشیره لریندن خاتمه ورقیه خاتمر محل مذکوره اعزام اولمشلر ، مقدار کافی باره ایله بایرام هدیه سی و کتاب توزیع ایلمیشلردن . همشیره لر نژنی نوو غورود و وارناوینسه دخی اوغراشلر اوراده کی اسیرانک ترفیه ایلمده اشتغال ایتمشلردن .

رمضان شریفک ۲۷ نجی کونی آقشای موسقوده بولتان عثمانی اسیران سندن سکر ضابط ایله تمش قدر نفر هلال احمر مرخصی یوسف آقچورا بک طرفندن افطاره دعوت ایدلش و کندیلرینه اسدالله یف مکینک بیوک در سغانه لرنده قاورمه لی بیلاو ، اتلی جوربا ، میوه خوشای ، بیاض اکمک ، شکرلی جای اکرام ایدلشدن . آیرنجو بایرام هدیه لری و کتب مشوعه توزیع اولمشلردن . اوزون اسارت سنه لرینک بارندن هنوز خلاص اولان عثمانی نفرلری جدا نمون اولشلر و شوق کجه نی کان ودف چالاری ، لاز وزیک او بولتری اویاتلری کچیرمشلردن . اشبو افطار ایچون موسقوده لی مسلمان معتبرنک وبالخاصه عثمان ، ثابت صمد افندیلرک معاوت مخصوصه سی سبق ایتمشدن .

نهره ختا قرارگاهنده بولتان اسیرا کچن نایسان ابدا لرنده اوسق شهریه نقل ایدلشلردن . چه - اسلوراق حرکتک نتیجه سی اولنورق سیریا ایله آوروپا روسیه سنک منافاتی منقطع اولدیقندن مختلف سیریا قرارگاهلرنده بولتان اسیرلریمز دن معلومات الحق بک کوچدر . بولتره معاوت ایتمک اوزره اسوه چ و دایم ارله صلب احمرلری هات مخصوصه لری موسقوده دن سیریا به توجها حرکت ایتمشلردن . بوه شتارک رهاقتنده هلال احمر همشیره لریندن آق کاغد ، دوست جان همشیره بولتمده در . هیئتک فعلانی حقیقه استحصال ایدیلرک معلومات آیرنجو اعلان ایدیلرک چکدر .

Esirlerden haber alınmamasından dolayı Hilal-i Ahmer'in verdiği bilgiler. Yusuf Akçura'nın Asadullayev Mektebi'nde düzenlediği iftar sofrasına dair.

Transkripsiyon

Rusya'daki Esirlerimiz Hakkında Malumat

Hilal-i Ahmer cemiyeti üsera komisyonundan.

Posta muhaberesinin intizamsızlığından dolayı Rusya'daki Osmanlı üserasından çoktan beri mektup alamayan ailelerin merak içinde kalmaları için en son varid olan malumat hülâsen ilân olunur:

Avrupa Rusya'sında Nikolski, Tutma, Orlov, Kostroma karargahları hemen tamamen tahliye edilmiştir. Bu karargahlarda esir bulunan zabitanın kısm-ı azamı avdet etmiştir ve "Terehta" karargahında bulunan üsera henüz tahliye edilmediğinden bunların terk-i ahvali için Hilal-i Ahmer hemşirelerinden Hatime ve Rukiye hanımlar mahal-i mezkura izam olunmuşlar, hemşireler Nijni Novgorod ve Voronej'e dahi uğramışlar oradaki üseranın terfihi ile de iştimal etmişlerdir. Ramazan-ı şerifin 28'nci günü akşamı Moskov'da bulunan Osmanlı üserasından sekiz zabıt ile yetmiş kadar nefer Hilal-i Ahmer murahhası Yusuf Akçura Bey tarafından iftara davet edilmiş ve kendilerine Asadullayev mektebinin büyük dershanelerinde kavurmalı pilav, etli çorba, meyve hoşafı, beyaz ekmek, şekerli çay ikram edilmiştir. Ayrıca bayram hediyeleri ve kitap müntevia tevzi olunmuştur. Uzun esaret senelerinin barından henüz halas olan Osmanlı neferleri cidden memnun olmuşlar ve bütün geceyi keman ve def çalarak, Laz ve Zeybek oyunları oynayarak geçirmişlerdir. İş bu iftar için Moskova Müslüman muavenetinin ve bilhassa Osman, Sabit Semed efendilerin muavenet-i mahsusesi sabk etmiştir. Terehta karargahında bulunan üsera geçen Nisan ibtidalarında Omsk şehrine nakledilmişlerdir. Çekoslovak hareketinin neticesi olarak Sibiryâ ile Avrupa Rusya'sının mütefikatı münkati olduğundan muhtelif Sibiryâ karargahlarında bulunan esirlerimizden malumat almak pek güçtür. Bunlara muavenet etmek üzere İsveç ve Danimarka Selib-i Ahmerleri heyet-i mahsuseleri Moskova'dan Sibiryâ'ya mütevecihen hareket etmişlerdir. Bu heyetlerin refakatinde Hilal-i Ahmer hemşirelerinden Akkağd, Dostcan hemşire bulunmaktadır. Heyetin faaliyeti hakkında istihsal edilecek malumat ayrıca ilân edilecektir.

[illegible][illegible]

تألیف روسی

۱۲ حریران ۲۳۱ تاریخ فراز کا عمومی تبیع اوکشمیر
۱۔ فلسطین چھستانہ: ساحل مظفہ سہ ماہی و قندور
قوتی کشف و تارنگ دشتک ایلری سیرا سہ قدر و اردنیہ
و دشمنہ المہیل ضایعات و پردر پردہ
کے سہ ماہی و قندور سہ ماہی و قندور
مہل

ملازم رافت بکاه ملاقات

[illegible][illegible][illegible]

Transkripsiyon

Rusya'da Esaret Hatıraları

Mülazım Rifat Beyle mülakat

Suret-i esaret- Kozaklar soymasın diye zabitler soyuyor - Müslümanların üseraya muaveneti - efrad nasıl sevk olunuyor - Sibirya'da esaret hayatı - Rusya'da paranın kuvveti - esir karargahında darülfünun hayatı- esaretten firar - sahte pasaportlar - hudut başında bir gece- Alman karakolları - halas ve nicat Rusya'da üç buçuk senedir esarete kaldıktan sonra Bolşevik ihtilalleri esnasında birkaç Alman zabitiyle birlikte firara muvafık olan zabitlerimizden piyade mülazım-ı sanisi Rifat Beyin İstanbul'a muvaseletini haber aldığımızdan muharrirlerimizden birini nezdi-ne izam ile esaret hayatı ve suret-i firarı hakkında bazı malumat almak isteyerek ahı ve tatlı hatırlarla mali olan bu hayatı genç zabitimizin pek sevimli bir lisan ile bervech-i ati hikâye etmiştir.

- Lütfen esarete nasıl düşer olduğunuzu anlatır mısınız?

- 1330 senesi kanun-ı sanisinin 22'de Kafkasya civarında düşmana esir düşmüştüm. Esaretimi müteakib cephe arkasındaki karargâha sevk olundum. Burada Rus zabitleri kısa bir isticvabdan sonra bize: "Şimdi sevk olunacaksınız. Yolda Kozaklar tesadüf ederlerse sizi soyarlar. Elinizdeki beş on paranız da zayi olur. Hepiniz üzerinizdeki paraları bize veriniz geçeceğiniz yerde hükûmetten alırsınız." dediler. İçimizden pek çoğu bu makul görünür sözlere inanarak ceplerindeki parayı zabite teslim ettiler. Bilahare Sibirya'ya gittiğimiz zaman, bu paraları birçok defa talep ettik, istidalar verdik. Fakat hiçbir vakit almağa muvafakat olamadık. O zaman anladık ki meğer Kozaklar bizi soymasın diye Rus zabitleri soymuşlar.

- Sonra nereye gönderildiniz?

- Karargahtan Kafkasya içlerine doğru sevk olunduk. On beş gün kadar şümendiferden şümendifere nakl olunduk. Üç gün kadar da kızakla seyahat ederek Rusya ile Sibirya arasında kain "İrbit" isminde bir kasabaya vasil olduk, yolda uğradığımız yerlerde bulunan İslam ahaliden pek ziyada nevaziş ve teshilat gördük. Her yerde Osmanlı esirlerinin vüsulunu haber alan Müslümanlar, koşarak geliyorlar, ellerinden gelen her türlü kalabalıkları gösteriyorlardı. Para, hediye ve yiyecek veriyorlardı. İrbit'te bulunan zengin tatar aileleri oradaki ikametimiz esnasında bize pek çok muavenet ettiler. İrbit'te bulunduğumuz sırada buraya birçok esir nefe-

rat da geldi. Neferlerin suret-i sevkine dair aldığımız malumat pek feci idi: bunlardan bir kısmını doğrudan doğruya Sibirya'ya, bir kısmını da İrbit'e göndermişlerdi. Bütün yolu yaya olarak ve pek barbarcasına muamelelerle kat ettirmişler. Nadiren şümendifere irkab edildikleri zaman hayvan vagonlarına sıkı sıkı tıkmışlar, hep bir yere sokmuşlar idi. Ne yiyecek verilmiş ne de hastalara bakılmıştı. Şimale doru çıkıldıkça büru-det fevkalade (bu kısım silinmiştir). Buna rağmen neferler üzerlerindeki elbiselerle cebri yürüşlerle sevk olunmuşlardı. Bu suretle esirin hemen yüzde altmış yolda eziyet içinde telef oldular.

- Sibirya'ya nasıl sevk olundunuz?

- İrbitte on beş gün kaldıktan sonra Sibirya'da kain "Krasnoyarsk" şehrine sevk edildik. Şehrin yirmi kilometre kadar şimalinde kain büyücek bir fırka karargahında bir üsera muhafazahanesi yapılmıştı. Orada esir olarak mevkuf bulunan Alman ve Avusturya-Macar zabitleriyle buluştuk. İşte üç buçuk seneye baliğ olan esaret hayatımız bu karargâhta geçmişti.

Bu karargah bir tahta perde ile ihata edilmiş, her yerinde 12-6 kişi ikamet eden barakalardan mürekkepti. Tahta perdenin haricine çıkmak kati memnu idi. Çıkmağa kasti edenler muhafız vazifesini gören Kozakların kurşunlarına maruz olurdu. Resmen saat yediden sonra her kes barakalara çekilmek mecburiyetinde idi. Kozaklar, bazen bu saatten evvel bile gelerek, meydanda bulduklarını ümera itaat etmiş add ile darp, cerh ve hatta katlederlerdi.

- Orada Ruslardan nasıl muamele görüyordunuz?

- Ruslar zabitlere ayda beş lira veriyorlardı. Her şeyini bu para ile temin etmeğe mecbur idik. Resmen esirlere günde yüz gram ekmek veriliyordu. İlk zamanları haftada üç defa et veriliyordu. Fakat sonraları bu da kesildi. Ekmekler pek fena idi. Ümumiyetle zabitler yiyeceklerini, giyeceklerini hep para ile tedarik etmeğe mecbur olurlardı. Yatak ve çamaşır bile verilmiyordu. İaşe ve iskanın fenalığı birçok defa hastalıklara sebebiyet verdi. Memleketten celb ettiğimiz para ve eşya paketleri ekseriyetle Rus postalarında çalınıyordu. Böylece vesaitsizlik yüzünden otuzu mütecaviz zabit vefat etmiştir.

- Ya efrad?

- Efradın hali bizden çok daha fena idi: Onlar yer altında kazılmış yerlere tıkmışlardı. Rutubet muzayekeye inzimam ettiğinden efradın arasında telefin haddi hesabı yoktu. Bu kadar adavet yetişmezmiş gibi Ruslar her gün bir vesile ile yeniden yeniye bizleri tezib çareleri ararlar ve bulurlardı.

İkide bir de tahri sahnesiyle eşyamızı yoklardı. Rus üsera karargahlarında tahri demek yağma ve garet demekle birdir. Güya evrak-ı siyasiye ve esliha-ı memnua tahrişine gelenler, elbiselerimizi, paramızı, saatimizi, yüzüğümüzü alarak giderlerdi. Bittabii ses çıkarmazdık. Üseraya edilecek muamele hakkında bitaraf devletlerin tevüsatıyla akd olunan mukavele-namelerin Sibirya`da hiç kimseye tatbikatını görmemiştir. Bereket versin ki Rusya`da her türlü tasdikata mukabele edebilecek bir basita vardır. En büyük generalden dümen neferine, baş vekilden köy muhtarına kadar para mukabilinde vazifesini feda etmeyen kimse yoktur. Cebinizde para olduktan sonra Rusya`da kanuna en muhalif arzularınızı bile icra ettirebilirsiniz. İçimizden para sahibi olanlar bulunduğu için biz de bazı müsamaları satın alabiliyorduk. Üsera karargahlarında rüşvet aleni surette pazarlık ediliyordu. Bizim de ihtiyacımızı tasviye etmek, Alman, Avusturya ve Macar zabitleriyle müteakabilen tesis ettiğimiz dersleri devam ettirebilmek, bazı memnualardan kurtulmak için müracaat ettiğimiz yegâne vasıta, muhafızlarımızı itimattan ibaretti.

- Üç seneden ziyade bu muhitte nasıl vakit geçirdiniz?

- Biz üsera karargahını bir lisan mektebi haline getirmiştik. Orada bulunan Alman, Avusturya ve Macar zabitleriyle samimi münasebette bulunuyor ve birbirimize lisan öğretiyorduk. Birçok Alman ve Macar zabitanı orada bizden Türkçe öğrendiler. Biz de bilmukabele onlardan Almanca, Macarca, Fransızca, İngilizce öğreniyorduk. Orada bulunan Türk zabitleri içinde Almanca öğrenmeyen hemen kalmamıştır. Macarca ve Rusça öğrenenler de çoktur. Hatta efraddan bile birçoğu Almancaya vukuf peyda eylemiştir.

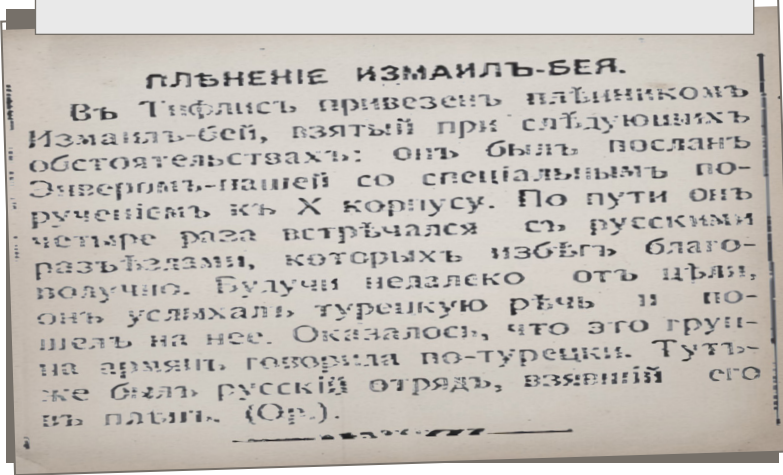
Lisanda muharesemizi artırmak için bir müddet sonra Alman ve Macar zabitleri Türkçe, biz de Almanca konferanslar tertip etmeğe başladık. Bu konferanslarda askeri, hukuki, ticari, hatta ilmi mevzulardan bile bahsediyorduk. Bir haldeki karargâh yavaş yavaş bir darülfünun halini almağa başladı. Hatta bir de kütüphane tesis ettik. Almanların yirmi bin kadar kitapları vardı. Biz de Kırım ve `dan getirttiğimiz beş altı yüz kitabı ortaya koyduk. Esaret arkadaşımız olan bir Türk erkan-ı harbiye kaimmakamı lisan bilmeyen zabitlerimiz için Fransızca dersler açtığı gibi, malumat-ı askeriyemizin tevsiyesinde çok himmet etti. Alelhüsus orada üç seneye müteaviz bir zaman adeta tahsil ile meşgul olduk.

- Bu esareten ne suretle kurtula bildiniz?

Mart nihayetinde üç Alman zabitiyle beraber, nöbetçilerin uyuduğu bir sırada tahta perdelerden birini oynatarak gizlice çıkabildik. Bizden sonra aynı yolu takip eden bir Alman ve bir Avusturya zabiti görülerek itlaf edilmişler. Karargahtan çıkınca civarımızdaki efrad karargahına gittik.

Orada Kozak elbisesi giyinerek şehre indik. Şehirde bir Müslüman tatarın yanında birkaç gün misafir kaldıktan sonra üç yüz ruble mukabilinde birer pasaport tedarik ettik ve bu pasaportlarla trene bindik. Ufa'ya gittik. Almanların Tatarca bilmedikleri ve Tatara benzemedikleri için iki defa tevkife uğradık. Fakat kurtulduk. Ufa'da bu pasaportları değiştirdik ve yeni pasaportlar mübaya ettik. Sivil üsera hemen iade edilecekti. Biz de bu musameleden istifade için Urşa'ya gittik. Petersburg'un cenubuna ve Moskova'nın garbına düşen Urşa kasabasının bir istasyonu Ruslar, diğeri Almanlar elinde idi. Burada iade edilecek yerde mükerreren tevkif edildik. Üstümüzde başımızda ne varsa soydular. Nöbetçilerin tüfenk ateşleri arasında bir melce arayarak sabaha kadar dolaştık. Orada buluştuğumuz iki Avusturya zabiti bu esnada kurşun isabetiyle maktul düştüler. Sabaha karşı pek müşkülât ile Alman karakollarına vasıl olabildik. Muharririmiz, büyük tehlikeleri atlatarak vatanına avdet edebiliyor. Bu kahraman zabıta beyanı-ı tebrik ve teşekkürat ile veda etmiştir.

► Kaspi №1, Perşembe, 1 Ocak 1915

Çeviri

İsmail Bey'in Esir Alınması

İsmail Bey, şu olaylar sonucunda esir olarak Tiflis'e getirildi: Kendisi, Enver Paşa tarafından özel bir görevle 10. Kolorduya gönderilmişti. Yolda dört kez Rus devriyeleriyle karşılaştı ancak onlardan başarıyla kurtuldu. Hedefine yaklaştığında Türkçe konuşma duydu ve o yöne doğru ilerledi. Meğerse Türkçe konuşanlar bir grup Ermeniymiş. Orada bulunan bir Rus birliği onu derhal esir aldı.

Съ железной дороги.

✂ 30 декабря съ кавказскаго фронта черезъ Балладжаръ по Влад. жел. дор. и далее въ Россію прослѣдовалъ санитарный поѣздъ съ ранеными и больными воинами, свыше 700 человекъ.

✂ 30 декабря черезъ ст. Баку въ Россію съ кавказскаго фронта днемъ прослѣдовало 1,471 плѣнныхъ турокъ и ночью 850 человекъ. Въ настоящее время черезъ ст. Баку идутъ ежедневно по двѣ партіи плѣнныхъ. На ст. Балладжаръ, гдѣ имѣется продовольственный пунктъ, ихъ кормятъ. На ст. Баку, если плѣнные прибываютъ изъ Нар-тлуга въ вагонахъ Влад. ж. д., они высаживаются изъ вагоновъ, и эти вагоны тщательно дезинфицируются, причемъ плѣнные въ этихъ же вагонахъ отправляются дальѣ. Если же плѣнные прибываютъ въ вагонахъ Зек. жел. дороги, то они пересаживаются въ вагоны, уже заблаговременно подготовленные, а освободившіеся вагоны дезинфицируются.

Çeviri

Demir Yolundan Gelen Haber

- 30 Aralık tarihinde, Kafkas Cephesi'nden hareket eden ve Bileceri üzerinden Vladikavkas Demiryolu hattı ile Rusya'ya devam eden bir sağlık treni, 700'den fazla yaralı ve hasta askeri taşımıştır.

- 30 Aralık günü, Kafkas Cephesi'nden Bakü İstasyonu üzerinden Rusya'ya gündüz saatlerinde 1471, gece ise 850 Türk savaş esiri sevk edilmiştir. Hâlen Bakü İstasyonu üzerinden her gün iki grup esirin nakli gerçekleştirilmektedir. Bileceri İstasyonu'nda bir iâşe noktası bulunmakta

olup, burada esirler yemek ile temin edilmektedir. Esirler Nartluk'tan Vladikavkas Demiryoluna ait vagonlarla geldikleri takdirde, bu vagonlardan indirilmekte, vagonlar titizlikle dezenfekte edilmekte ve esirler aynı vagonlarla sevkiyata devam etmektedir. Esirlerin Zakafkasya Demiryoluna ait vagonlarla gelmeleri halinde ise, önceden hazırlanmış vagonlara aktarılmakta, boşaltılan vagonlar ise dezenfekte edilmektedir.

► Kасpi № 2, Cumartesi, 3 Ocak 1915

СРЕДИ ПЛѢННЫХЪ.

По прибытіи на-дняхъ плѣнныхъ турокъ въ Тифлисъ, изъ вагоновъ были вынесены 36 труповъ турокъ. Оказалось, что они умерли отъ истощенія. По словамъ турокъ, они отъ самаго Константинополя до Сарыкамыша питались только одной жареной пшеницей. Нѣкоторые изъ нихъ были взяты въ плѣнъ совершенно истощенные и болѣе голоднымъ тифомъ. Русскіе имъ давали ѣсть, но они ничего не ѣли и покорно переносили свои страданія. И покорно, со словами «Алла, Алла», умирали.

Трупы на ст. Навтлугъ были положены вблизи вагоновъ съ плѣнными на землю и прикрыты холстомъ, но никто изъ турокъ не обращалъ на своихъ погибшихъ товарищей ни малѣйшаго вниманія.

Нѣсколькихъ плѣнныхъ, больныхъ голоднымъ тифомъ, удалось спасти.

Послѣ осмотра больныхъ началась перегруппировка плѣнныхъ въ вагоны. Отдѣляли турецкихъ армянъ и грековъ-аскеровъ отъ турокъ. Перегруппировка была вызвана нападеніемъ въ пути турецкихъ солдатъ на армянъ и грековъ, избіеніемъ послѣднихъ и даже пораненіемъ ножами, которые потомъ были найдены у турокъ въ кожаныхъ поясахъ. По словамъ турецкихъ солдатъ-христіанъ, турки метили имъ за то, что они указали русскимъ на немецкихъ солдатъ, находившихся въ частяхъ взятаго въ плѣнъ IX корпуса. (К. Сл.).

Çeviri

Esirler Arasında

Son günlerde Tiflis'e getirilen Türk esirlerinin vagonlarından 36 Türk'ün cesedi çıkarılmıştır. Yapılan inceleme neticesinde, söz konusu şahısların açlıktan dolayı hayatlarını kaybettikleri tespit edilmiştir. Türk esirlerin

beyanlarına göre, İstanbul'dan Sarıkamış'a kadar yalnızca kavrulmuş buğday ile beslenmişlerdir. Bazıları tamamen bitkin ve açlık tifosuna yakalanmış şekilde esir alınmıştır. Rus yetkililer tarafından kendilerine yiyecek verilmiş olmasına rağmen, esirler hiçbir şey yememiş ve sabırla acılarını çekmişlerdir. Sessizce, "Allah, Allah" diyerek vefat etmişlerdir. Nartlug İstasyonu'nda, cesetler esirlerin bulunduğu vagonların yakınında yere bırakılmış ve örtü ile kaplanmıştır. Ancak Türk esirler, hayatlarını kaybeden arkadaşlarına herhangi bir ilgi göstermemiştir. Açlık tifosuna yakalanmış birkaç esir kurtarılmıştır. Hastaların muayenesinin ardından, esirlerin vagonlarda yeniden gruplandırılması işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Türk Ermenileri ve Rum askerler Türklerden ayrılmıştır. Yeniden gruplandırma, yolculuk sırasında Türk askerlerinin Ermenilere ve Rumlara saldırması, onları darp etmesi ve bazılarını bıçakla yaralaması nedeniyle yapılmıştır. Bıçaklar, daha sonra Türklerin deri kemerlerinde bulunmuştur. Türk ordusunda bulunan Hristiyan esirlerin ifadelerine göre, Türkler bu saldırıları, esir alınan 9. Kolordu birliklerinde bulunan Alman askerlerini Ruslara ihbar etmeleri sebebiyle gerçekleştirmiştir.

► Kaspi №3, Pazar, 4 Ocak 1915

Съ железной дороги.

Х 31 декабря черезъ ст. Баку съ кавказскаго фронта прослѣдовали 714 плѣнныхъ турокъ, а 1 января 400. Сегодня также ожидается прибытіе цѣлаго поѣзда съ плѣнными турками.

Çeviri

Demiryolundan

31 Aralık tarihinde Kafkas Cephesi'nden Bakü İstasyonu aracılığıyla 714 Türk savaş esiri sevk edilmiştir. 1 Ocak'ta ise 400 esirin sevk gerçekleşmiştir. Bugün ayrıca, tamamı esir Türklerden oluşan bir trenin varışı beklenmektedir.

► Kaspi №4, Salı, 6 Ocak 1915

Съ желѣзной дороги.

Х 2 января съ кавказскаго фронта
черезъ Баладжары на Владик. жел. дор.
и далѣе въ Россію въ воинскоѣ поѣз-
дѣ прослѣдовали свыше 300 плѣнныхъ
турокъ.

Х 5 января ночью прослѣдовали че-
резъ Баладжары съ кавказскаго фрон-
та 977 нижнихъ чиновъ и 19 офице-
ровъ плѣнныхъ турокъ.

Çeviri

Demiryolundan

-2 Ocak tarihinde, Kafkas Cephesinden Bileceri üzerinden Vladikavkaz demiryolu hattı ile Rusya'ya doğru askerî trenle 300'ün üzerinde Osmanlı esiri sevk edilmiştir.

-5 Ocak gecesi, Kafkas Cephesinden Bileceri üzerinden 977 er (asker) ve 19 subay olmak üzere Osmanlı esirleri sevk edilmiştir.

Съ желѣзной дороги.

✕ 5 января съ кавказскаго фронта черезъ Баку на Влад. жел. дор. и далѣе въ Россію прослѣдовали 1366 нижнихъ чиновъ и 22 офицера плѣнныхъ турокъ. 6 января днемъ черезъ ст. Баку съ кавказскаго фронта съ воинскимъ поѣздомъ № 177 прослѣдовали утромъ 1095 нижнихъ чиновъ и 18 офицеровъ плѣнныхъ турокъ и съ поѣздомъ № 171 883 нижнихъ чина и 22 офицера, а ночью еще одинъ поѣздъ. Всего за 6 января прослѣдовало свыше 2,000 плѣнныхъ.

Çeviri

Demiryolundan

5 Ocak'ta, Kafkas Cephesinden Bakü üzerinden Vladivostok demiryolu hattıyla Rusya'ya 1366 er (asker) ve 22 subay Osmanlı esiri sevk edilmiştir. 6 Ocak günü, sabah saatlerinde, 177 numaralı askerî trenle Bakü istasyonundan Kafkas Cephesinden 1095 er (asker) ve 18 subay Osmanlı esiri, ayrıca 171 numaralı trenle 883 er (asker) ve 22 subay sevk edilmiştir. Gece saatlerinde ise bir tren daha hareket etmiştir. Toplamda, 6 Ocak tarihinde 2000'den fazla Osmanlı esiri sevk edilmiştir.

► Kaspi № 6, Cuma, 9 Ocak 1915

Съ железной дороги.

Х 7 января черезъ ст. Баку съ кав-
казскаго фронта прослѣдовали въ во-
инскомъ поѣздѣ на Влад. жел. дор.
695 плѣнныхъ турокъ.

Çeviri

Demiryolundan

7 Ocak'ta, Bakü istasyonundan Kafkas Cephesinden Vladivostok de-
miryoluna askerî trenle 695 Osmanlı esiri sevk edilmiştir.

Съ желѣзной дороге.

Х 7 января съ кавказскаго фронта черезъ Баку въ воинскомъ поѣздѣ № 171 прослѣдовали на Владик. жел. дор. и далѣе въ Россію 676 нижнихъ чиновъ и 21 офицеръ плѣнныхъ турокъ. Нѣсколько человекъ изъ нижнихъ чиновъ, больныхъ и раненыхъ, сняты съ поѣзда для леченія въ Баку.

Х 8 января съ воинскимъ поѣздомъ № 105 съ кавказскаго фронта черезъ Баку на Владик. жел. дор. и далѣе въ Россію прослѣдовало 317 плѣнныхъ турокъ.

Çeviri

Demiryolundan

-7 Ocak'ta, Kafkas Cephesinden Bakü üzerinden 171 numaralı askerî trenle Vladikavkaz demiryoluna ve oradan Rusya'ya 676 er (asker) ve 21 subay Osmanlı esiri sevk edilmiştir. Alt kademeden birkaç hasta ve yaralı asker tedavi için Bakü'de trenden indirilmiştir.

-8 Ocak'ta, 105 numaralı askerî trenle Kafkas Cephesinden Bakü üzerinden Vladikavkaz demiryoluna ve oradan Rusya'ya 317 Osmanlı esiri sevk edilmiştir.

Съ желъзной дороги.

Х 11 января съ военскимъ поѣздомъ № 95 черезъ Баку на Владикавказскую жел. дор. и далѣе въ Россію преслѣдовали 132 нижнихъ чина и 14 офицеровъ плѣнныхъ турокъ. Больные и раненые плѣнные сняты для излеченія ихъ въ Баку.

Çeviri

Demiryolundan

11 Ocak'ta, 95 numaralı askerî trenle Bakü üzerinden Vladikavkaz demiryolu hattına ve oradan Rusya'ya 132 er (asker) ile 14 subay Osmanlı esiri sevk edilmiştir. Hasta ve yaralı esirler tedavi edilmek üzere Bakü'de trenden indirilmiştir.

Баку и война.

ПРИБЫТІЕ РАНЕНЫХЪ.

Вчера, 13 января, въ двухъ санитарныхъ поѣздахъ съ турецкаго фронта прибыло въ Баку 750 раненыхъ и больныхъ воиновъ. Въ Баку осталось 400 человекъ, которые размѣщены въ мѣстныхъ и городскихъ лазаретахъ, причемъ вездѣ всѣ свободныя кровати оказались заполненными. Одинъ поѣздъ съ 350 воинами отправился дальше по Владикавказской жел. дорогѣ. Въ числѣ прибывшихъ раненыхъ было 50 человекъ плѣнныхъ турокъ, раненыхъ и больныхъ. Они оставлены въ Баку,

Çeviri

Bakü ve Savaş

Yaralıların Varışı

Dün, 13 Ocak'ta, Türk cephesinden iki sağlık treni ile Bakü'ye 750 yaralı ve hasta asker gelmiştir. Bakü'de 400 kişi kalmış ve yerel ile şehir hastanelerinde yerleştirilmiştir; tüm boş yataklar tamamen dolmuştur. Bir tren, 350 askerle birlikte Vladikavkaz demiryolu hattı üzerinden yoluna devam etmiştir. Gelen yaralılar arasında 50'si yaralı ve hasta olmak üzere Osmanlı esiri bulunmaktadır. Bu esirler Bakü'de bırakılmıştır.

Съ желѣзной дороги.

Х 15 января черезъ ст. «Баку» съ кавказскаго фронта съ воинскимъ поѣдомъ прослѣдовали на Владикавказскую жел. дор. и далѣе въ Россію свыше 700 нижнихъ чиновъ плѣнныхъ турокъ. По прибытіи на ст. «Баку» каждаго воинскаго поѣзда съ плѣнными турками они высаживаются; а вагоны тщательно промываются и дезинфицируются. По уходѣ же поѣзда съ плѣнными путь, гдѣ стоялъ поѣздъ, поливается известковымъ растворомъ.

Çeviri

Demiryolundan

15 Ocak tarihinde, Kafkas Cephesi'nden hareket eden ve 700 üzerinde Osmanlı esir erleri (askerleri) taşıyan askerî tren, "Bakü" istasyonundan geçerek Vladikavkaz Demiryolu üzerinden Rusya istikametinde sevk edilmiştir. Esir Türkleri taşıyan her askerî trenin "Bakü" istasyonuna varışında, esirler trenden indirilerek dezenfeksiyon işlemine tabi tutulur. Tren istasyondan ayrıldıktan sonra, trenin bulunduğu hat kireçli solüsyon ile yıkanarak dezenfekte edilir.

Съ желѣзной дороги.

Х 13 января ночью съ воинскимъ поѣздомъ черезъ Баку прослѣдовали на Владикавказскую жел. дор. и далѣе въ Россію 216 нижнихъ чиновъ и 7 офицеровъ плѣнныхъ турокъ. 15 января съ пассажирскимъ поѣздомъ № 12 изъ Тифлиса были доставлены въ Баку 6 офицеровъ турецкихъ плѣнныхъ. Далѣе изъ Баку турецкіе офицеры были отправлены съ почтовымъ поѣздомъ по Владикавказской жел. дор. Одинъ изъ офицеровъ раненый. 15 января же, днемъ, съ воинскимъ поѣздомъ № 55 съ кавказскаго фронта черезъ Баку прослѣдовало 155 нижнихъ чиновъ и 6 офицеровъ плѣнныхъ турокъ.

Çeviri

Demiryolundan

13 Ocak gecesi, askeri bir trenle Bakü üzerinden Vladikavkaz Demiryolu'na ve oradan da Rusya'ya doğru, 216 er (asker) ve 7 subaydan oluşan Osmanlı esirleri sevk edilmiştir. 15 Ocak'ta, Tiflis'ten gelen 12 numaralı yolcu treni ile Bakü'ye 6 Osmanlı esir subayı getirilmiştir. Bu subaylar, Bakü'den Vladikavkaz Demiryolu üzerinden posta treni ile sevk edilmiş-

tir. Subaylardan biri yaralıdır. Yine 15 Ocak günü, gündüz saatlerinde, Kafkas Cephesi'nden gelen 55 numaralı askerî tren ile Bakü üzerinden Vladikavkaz Demiryolu'na doğru, 155 er (asker) ve 6 subaydan oluşan Osmanlı esirleri sevk edilmiştir.

► Kaspî №21, Salı, 27 Ocak 1915

Съ железной дороги.

Х 24 января черезъ ст. Баку съ кавказскаго фронта съ однимъ изъ воинскихъ поѣздовъ прослѣдовали плѣнные турки: начальникъ 31-й дивизіи Х корпуса и 15 офицеровъ.

Çeviri

Demiryolundan

24 Ocak tarihinde, Kafkas Cephesi'nden gelen askerî trenlerden biriyle "Bakü" istasyonundan geçerek, Osmanlı'ya mensup 10. Kolordu'nun 31. Tümen komutanı ile birlikte 15 subay esir sevk edilmiştir.

► Kасpi №24, Cuma, 30 Ocak 1915

Съ желѣзной дороги.

✕ 26 января ночью съ воинскимъ поѣздомъ черезъ Баку съ кавказскаго фронта прослѣдовали въ Россію 5 офицеровъ и 41 нижній чинъ военнопленныхъ турокъ.

Çeviri

Demiryolundan

26 Ocak gecesi, Kafkas Cephesi'nden gelen askeri trenle Bakü üzerinden Rusya'ya 5 subay ve 41 er (asker) rütbesinde Osmanlı askeri geçti.

► Kасpi №30, Pazar, 8 Şubat 1915

Съ желѣзной дороги.

✕ Начальникъ Зак. жел. дор. предписалъ всѣмъ начальствующимъ лицамъ по линіи принять энергичныя мѣры къ поддержанію абсолютной чистоты во всѣхъ поѣздахъ, въ которыхъ перевозятся военнопленные турки. Предложено также оказывать всяческое содѣйствіе военнымъ властямъ въ дѣлѣ урегулированія питанія пленныхъ турокъ.

✕ 6 января съ кавказскаго фронта черезъ ст. Баку на Влад. жел. дор. и далѣе въ Россію прослѣдовала съ воинскимъ поѣздомъ партія пленныхъ турокъ.

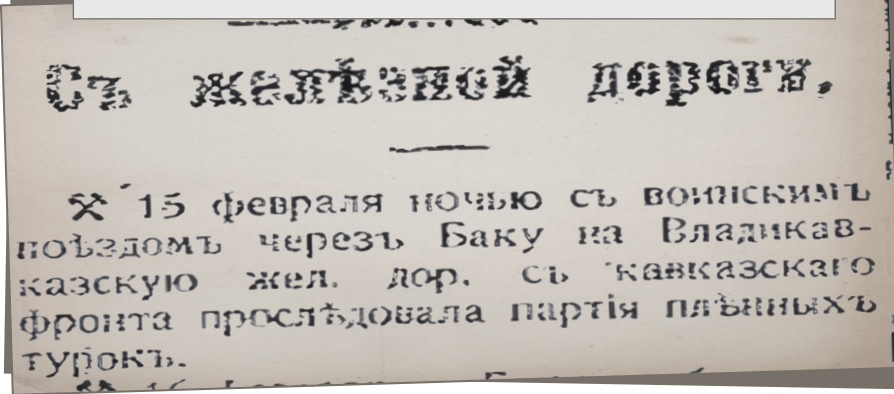
Çeviri

Demiryolundan

- Zakavkazya Demiryolu Müdürü, hat üzerindeki tüm yetkililere, Osmanlı Devleti'ne mensup esir askerlerin taşındığı bütün trenlerde mutlak temizlik koşullarının sağlanması amacıyla gerekli ve etkin tedbirlerin alınması yönünde talimat vermiştir. Ayrıca, esir Osmanlı askerlerinin iaşesinin düzenlenmesi hususunda askerî makamlara her türlü yardımın sağlanması emredilmiştir.

- 6 Ocak tarihinde, Kafkas Cephesi'nden hareket eden bir askerî tren ile, "Bakü" istasyonu üzerinden Vladikavkaz Demiryolu'na ve oradan da Rusya'ya bir grup Osmanlı esiri sevk edilmiştir.

► Kaspî №38, Çarşamba, 18 Şubat 1915

Çeviri

Demiryolundan

15 Şubat gecesi, Kafkas Cephesi'nden gelen askerî bir trenle Bakü istasyonundan geçerek Vladikavkaz Demiryolu'na doğru bir grup Osmanlı esiri sevk edilmiş.

► Kасpi №8, Salı, 12 Ocak 1916

Кавказскій фронтъ.
Преслѣдованіе центра турецкой арміи, послѣднью отступающаго изъ района озера Тортумъ-Гель, продолжается. Нами захватываются плѣнные, оружіе, патроны, снабженіе и различнаго рода запасы. Наши казаки, атаковавъ въ конномъ строю, вблизи фортовъ эрзерумской крѣпости, турецкій арріергардъ изрубили нѣсколько сотъ турокъ и захватили къ плѣну. Больше 1,000 аскеровъ, остатки же арріергарда бѣжали въ Эрзерумъ. Наша артиллерія обстрѣливала форты Эрзерума.

Çeviri

Kafkas Cephesi

Tortum-Gel Gölü bölgesinden aceleyle geri çekilen Türk ordusunun merkezi takibi devam etmektedir. Tarafımızca esirler, silahlar, mermiler, erzak ve çeşitli malzemeler ele geçirilmektedir. Kozak birliklerimiz, Erzurum kalesi mevzilerinin yakınında atlı düzenle gerçekleştirdikleri saldırıda, Türk artçı birliğinden birkaç yüz askerini imha etmiş ve 1000'den fazla askeri esir almıştır. Arka birliklerin geri kalanı Erzurum'a kaçmıştır. Topçu birliklerimiz Erzurum kalelerini ateş altına almıştır

► Kaspi №10, Perşembe, 14 Ocak 1916

Кавказскій фронтъ.

Въ Эрзерумскомъ районѣ мы продолжаемъ тѣснить турокъ, захватывая въ каждомъ населенномъ пунктѣ плѣнныхъ аскеровъ.

Въ Мелазгертскомъ районѣ успешныя для насъ столкновения съ конными и пѣхотными частями противника.

Çeviri

Kafkas Cephesi

Erzurum bölgesinde, Türkleri sıkıştırmaya devam ediyoruz; her yerleşim yerinde esir askerler alıyoruz. Malazgirt bölgesinde ise, düşmanın atlı ve piyade birlikleriyle başarılı çatışmalar yaşanıyor.

► Kасpi №31, Salı, 9 Şubat 1916

Кавказскій фронтъ.

Въ Эрзеружскомъ районѣ мы продолжаемъ тѣснить турокъ, захватывая въ каждомъ населенномъ пунктѣ плѣнныхъ аскеровъ.

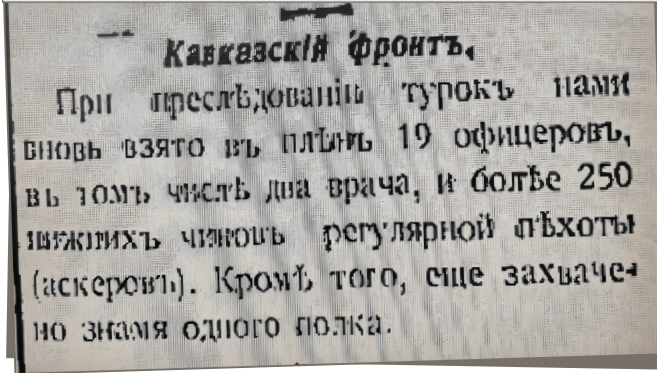
Въ Мелязгертскомъ районѣ успѣшныя для насъ столкновения съ конными и пѣхотными частями противника.

Çeviri

Kafkas Cephesi

Türklerin takibinde, yeniden 46 subay ve yaklaşık 2500 er (asker) esir alınmıştır. Ayrıca 6 top, çok sayıda silah, savaş malzemesi taşıyan araç ve cephane konvoyu ele geçirilmiştir. Bunun yanı sıra, Erzurum bölgesinde gerçekleşen çatışmalar sırasında Türk bayrağı da tarafımızca ele geçirilmiştir.

► **Kaspi №52, Cumartesi, 5 Mart 1916**

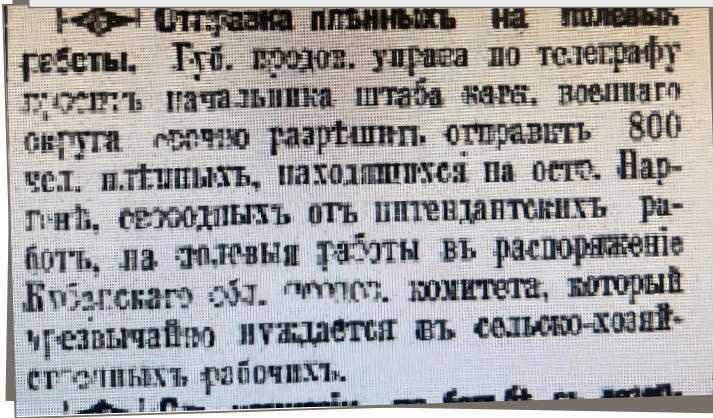

Çeviri

Kafkas Cephesi

Türkleri takip ederken yeniden 19 subay ile birlikte 2 doktor ve 250'den fazla düzenli piyade askeri esir aldık. Ayrıca bir alayın bayrağı da ele geçirildi.

► **Narodnaya Svoboda № 46, Cuma, 28 Temmuz 1917**

Çeviri

Esirlerin Tarla İşlerine Gönderilmesi

Guberniya iâşe idaresi, telgrafla - askerî bölge kurmay başkanından, Nargin Adası'nda bulunan ve iâşe işlerinden muaf 800 esirin, acilen tarla işlerinde çalıştırılmak üzere, tarım işçilerine son derece ihtiyaç duyan Kuba bölge - komitesinin emrine gönderilmesi için izin talep etmektedir.

въ Парижъ Рифаатъ-паша. Наби-бей безпрерывно путешествуетъ между Женевой, Берномъ и Берлиномъ, осведомляя обо всемъ берлинское правительство. Очевидно, все дѣло ведется не безъ участія Германіи. Изъ Лондона, кромѣ того, сообщаютъ, что турецкій министръ Талаатъ-бей также отправился въ Женеву.

Съ другой стороны турецкій посланникъ въ Бернѣ Фуадъ-бей энергично протестуетъ въ „Berger Tageblatt“ противъ приключившихся Турціи стремлений къ сепаратному миру: „Это ничто иное, какъ „инсинуация“, имѣющая, будто бы, одну цѣль—показать раздоръ между Германіей и Турціей“.

Плѣнные турки.

(Картинки въ пути).

На ст. Эмиадзинъ къ приходу нашего поезда 28 марта царилъ необыкновенное оживленіе.

— Господа, плѣнныхъ турокъ ведутъ!—быстро пронеслось по поезду.

И, дѣйствительно, вскорѣ у насъ въ вагоны подѣ конвоемъ ввели двухъ молодыхъ турецкихъ офицеровъ, старика моллау, чиншана и молодого аскера. Всѣ они взяты нашими въ Битлисѣ.

Праздное любопытство пассажировъ, устроившихся въ упоръ на плѣнныхъ, очень, видимо, смущаетъ ихъ, а нелѣпыя вопросы публики совсѣмъ ихъ нервируютъ.

Помѣстили ихъ по соседству съ нашимъ купе.

Одинъ изъ офицеровъ, ротный командиръ, Османъ Мустафа-оглы, нѣсколько, правда, тяжеловато, но все же недурно говорить по-русски.

— Русскому языку учили насъ,—говоритъ онъ, въ военномъ училищѣ. Второй офицеръ, по имени Зия, поручикъ, жестами и выразительно грустными глазами сообщаетъ намъ о полученной имъ ранѣ въ грудь на вылетъ, указывая на узко-острое отверстіе на мундирѣ отъ прошедшей наскоковъ пули. Раненымъ застали его наши въ Битлисѣ, поправивши и вотъ посылаетъ въ Россію.

— Въ Турцію намъ ужъ нѣтъ возврата,—улыбаясь говоритъ Османъ.—Эверъ-паша еще въ началѣ войны спеціальнымъ приказомъ объявлялъ войскамъ, что плѣнными грозитъ, по окончаніи войны, казнь.

Казнь—понемногу оживилась: старикъ моллау, говорившій у насъ, которыхъ изъ публики по-армянски, вызвалъ общій хохотъ. Оживленно жестикулируя руками, обращаясь часто отъ стороны сидѣвшихъ рядомъ плѣнныхъ офицеровъ. Офицеры, отвѣчая, также смѣялись.

Моллау, оказывается, называя солтана безумнымъ, сталъ нападать вообще на младотурокъ.

— Это вотъ они, эта молодежь,—показываетъ моллау на своихъ офицеровъ,—забыли Бога, который заставлялъ людей жить въ мирѣ. Россія—нашъ сосѣдъ, а Германія—далеко, на что она намъ нужна.

Офицеры, въ свою очередь, снисходительно, даже нѣсколько покровительственно пытаются ослабить впечатленіе отъ неожиданнаго для нихъ выступленія моллы.

— Старый человѣкъ,—поправляетъ Османъ, глядя на моллу,—Богъ на небѣ, а исторія на землѣ, война, насъ послала...

На мое замѣчаніе, что Турція первая бросила Россіи вызовъ, неожиданно обстрѣивая наши черноморскіе города, Османъ отвѣтилъ, что это невярно. Россія будто бы первая пришла къ намъ въ Босфоръ съ бомбардировкой.

— Такъ намъ наши газеты сообщали,—добавилъ увѣренно Османъ.

Зашла рѣчь и о корпусномъ командирѣ Халиль-бей.

— Почему это,—спрашиваетъ Османъ,—по дорогѣ меня всѣ и вслѣдъ спрашиваютъ о Халиль-бей. Лукаво подсмѣиваясь, Османъ вотъ-вотъ хотѣлъ сказать что-то, повидимому, интересное о популярномъ въ Турціи Халиль-бей, 35-лѣтнемъ генералѣ, но... долѣ, присгаа, видимо, сразу измѣнила настроеніе Османа. Сообщилъ онъ намъ только, что Халиль-бей приходится дядей турецкому диктатору Эверу. Кто то изъ болѣе любопытныхъ задалъ вопросъ:

— А гдѣ сейчасъ Халиль-бей?

И тотчасъ же, едва плѣнные офицеры выразили нѣкоторое смущеніе отъ неловкаго вопроса, какъ молодой аскеръ такъ непосредственно живо выпалилъ:

— Халиль-бей сейчасъ въ Багдадѣ.

Эта непосредственность „безъ политики“ молодого красиваго аскера—эрзерумца сильнѣе клестнула офицеровъ, нежели самый вопросъ изъ публики.

Упомянули про ужасное событіе, гибель „Португала“.

Плѣнные офицеры, оказывается, уже слышали въ дорогѣ про это вопіющее событіе.

Османъ сообщалъ мнѣ, что по его глубокому убѣжденію, это дѣло германской подводной лодки, такъ какъ у нихъ, у турокъ, нѣтъ совершенно моряковъ для подводныхъ лодокъ.

Возмущаясь варварскимъ поступкомъ иѣмцевъ, потопившихъ „Португалъ“, Османъ метнулъ по ихъ адресу:

— Нѣмцы негодяи.

Въ Александрополѣ мы любезно разстались съ плѣнными, скрывшимися вскорѣ отъ насъ въ холодной александропольской ночи.

Левъ Дитпровскій.

Çeviri

Esir Türkler

Eçmiadzin istasyonunda, 28 Mart'ta trenimizin gelmesine dakikalar kala olağanüstü bir hareketlilik vardı.

- Beyler, esir Türkler geliyor!

- diye hızla duyuldu trenin içinde. Gerçekten de kısa süre sonra bizim vagonumuza iki genç Türk subayı, yaşlı bir molla, bir memur ve genç bir asker getirildi. Hepsi Bitlis'te bizim tarafımızdan esir alınmıştı. Yolcuların esirleri dikkatle süzmeleri onları oldukça rahatsız ediyor, sorulan basit sorular ise onları gerginleştiriyordu. Esirler bizim kompartımanımızın hemen yanına yerleştirildi. Subaylardan biri, bölük komutanı Osman Mustafaoğlu, biraz ağır ama yine de iyi derecede Rusça konuşuyordu.

- Askerî okulda Rusça öğrendik - dedi. Diğer subay, Ziya adlı teğmen, elleri ve üzgün bakışlarıyla göğsüne aldığı, üniformasında dar bir delik açan mermi yarasını gösteriyordu. Yaralı, Bitlis'te bizim askerler tarafından bulunmuş, tedavi edilmiş ve şimdi Rusya'ya gönderiliyordu.

- Artık Türkiye'ye dönüş yok - diye gülümsedi Osman.

- Enver Paşa, savaşın başında özel bir emirle askerlerine savaş esirlerinin savaş sonunda idam edileceğini bildirmişti. Ardından yaşlı molla, Ermenice bilen yolcularla konuşarak bir kahkaha attı. Elleriyle hareket ederek yanlarındaki esir subaylarla sık sık konuşuyordu. Subaylar da ona gülüyordu.

Molla, padişahı deli olarak nitelendirip Jön Türkleri (Genç Türkleri) sertçe eleştirmeye başladı.

- İşte bunlar, bu gençler,

- subaylara işaret ederek,

- Tanrı'yı unuttular; O insanlara barış içinde yaşamayı öğütledi. Rusya bizim komşumuz, Almanya ise çok uzak, ne işimize yarar?

Subaylar ise mollanın beklenmedik sözlerini hoşgörüyü karşılayıp etkisini azaltmaya çalışıyordu.

- Yaşlı adam, - dedi Osman mollaya bakarak, - Tanrı gökyüzünde, tarih

ve savaş ise yerde, bizi buraya gönderdiler...

Ben, Türkiye'nin ilk olarak Rusya'ya savaş açtığını, Karadeniz'deki şehirlerimizi bombaladığını söyledim; Osman buna karşı çıktı: Rusya'nın ilk olarak Boğaz'dan bombardıman yaptığını, gazetelerimizin bunu bildirdiğini söyledi.

Konuşma, Halil Bey adlı kolordu komutanına geldi.

- Yolda herkes bana Halil Bey'i soruyor, - diye güldü Osman. Bir şeyler anlatmak istedi ama görev ve yemin yüzünden fikrini değiştirdi. Sadece Halil Bey'in, Türkiye diktatörü Enver Paşa'nın amcası olduğunu söyledi.

Bir yolcu merakla sordu:

- Halil Bey şimdi nerede?

Esir subaylar sorudan utandılar ama genç bir asker, doğrudan cevap verdi:

- Halil Bey şimdi Bağdat'ta.

Genç askerlerin bu samimiyeti subayları, yolcuların sorusundan daha çok etkiledi.

O korkunç olay, "Portugad" gemisinin batması da konuşuldu. Esir subaylar bu trajediyi yolda duymuştu.

Osman, bu işin Alman denizaltılarının işi olduğuna inanıyordu, çünkü Türklerin denizaltı mürettebatı olmadığını söyledi.

Almanların "Portugad"ı batırmasını barbarca buluyor ve onları kınadı:

- Almanlar alçak.

Aleksandropol'a geldiğimizde, esirlerle nezaketle vedalaştık; onlar soğuk Aleksandropol gecesinde bizden ayrıldılar.

Lev Dneprovski

ВОЕННЫЕ ИЗВЕСТИЯ.

И.
воет фронте между Ниванови и Вислов
они биде продолжител. На икатори
наши войска успешно продолжител.
Въ райони сел. Монарше нами захв
будуемостъ и венте въ палатъ 4 офицера
наши селъ явжикъ чинимъ. Палатимъ
наши также захвачемъ наши при венте
наши у станци Попонки.

Барпатах, на пути от Закичина, им
ам, вооруженное укрытие. Атаки
наши вчера были несколько слабее
сочинской Галиции наши войска 19 ф
ступили в Станиславов и уполном
разались через Луву.

II.
 вдоль берегу Нёмана германцы от-
 шав станцию Сямно и в район Лейшуны
 расположенной войско на правый бе-
 берега значительных захватов не по-
 шло. На путях из Ломжи идут упор-

ся, причём в ночь на 20 февраля мы
и неприятеля с возмущающей ясностью
то шоссе Ставники—Лохви, близ д.
и захватили 7 дуэтовом.

Бариатахъ, безуспѣшными атаки австрій
на Валинградскомъ направленіи продол

Восточной Галиции мы, сбивая австрий-
ских и укрывающихся позиций на р-
нах и захватывая сотни пленных
австрийцев, наступление.

III.
 же наступление на левом берегу Нѣ-
 на путихъ къ сѣверо-западу отъ
 продолжается. Войска наши отбѣснѣ-
 вѣтъ за фронтъ Совоцкаго—Липскѣ
 вѣно продолжаютъ дѣлать.

кше за извѣскомъ направленіи яши
сопровождаетъ усиліемъ; въ теченіи
165. года было до 500 извѣстныхъ

затъхъ берегу Висли въ районы Пил-

Карпатахъ, между Ондавой и Саномъ
австрийцевъ, продолжаются; къ юго-за-

...из Лувовской они пытались перейти на левый берег Сана, однако произведено было 21 февраля контр-атакой ал

іх частин, перешкоджаючи Саян, унічижені

18 февраля на фронте Кавказской армии
большая перемена.

Въ тоєвнїе 19 февраля наши войска съ прежними успѣхомъ продолжали наступленіе въ Чорхонскѣмъ краѣ. На прочихъ направле- нїяхъ боевые дѣйствїя нѣ было.

На основании соответствующих статей Георгиевского Статута и в соответствии с нижеследующими условиями награждения, за боевые подвиги Георгиевскими Крестами:

[illegible]

Книга Достоевского является одним из величайших произведений мировой литературы. Она не только отражает жизнь и мысли автора, но и является источником знаний о жизни и мыслях людей того времени. Книга Достоевского является одним из величайших произведений мировой литературы. Она не только отражает жизнь и мысли автора, но и является источником знаний о жизни и мыслях людей того времени.

сидеть за рулем. Вспомогательный двигатель, который не боится морозов, работает на газе. Газовый бак расположен в багажном отделении. Водитель сидит на мягком сиденье, которое можно регулировать по высоте. Заднее сиденье тоже можно регулировать по высоте. Заднее сиденье можно сложить, и тогда получится багажник. Водитель сидит на мягком сиденье, которое можно регулировать по высоте. Заднее сиденье тоже можно регулировать по высоте. Заднее сиденье можно сложить, и тогда получится багажник.

3-й этап:

45 пех. Аполоско боялся пулеметной команды казачьих унтер-офицеров Кланграты Ковалев за то, что 2 марта 1914 года он был у К. Красно, казавшего себя графом Пула, действительного самоотверженного и своим прошлым и злодейством вполне уверенного; когда он противился, стал опираться на Кланграту, но из-за этого унтер-офицеры, добившиеся инвентаря, выжили его, так что он был...

[illegible]

А.А. Сидорова.

162 глз. Аквизиционного волея радиной Константин Кональ за го, что, въ разстоянн 200 шаговъ отъ прутевика похъ слабымъ огнемъ, вызнана-разнхъ лн тмъ воспламеняемъ, аогонку и спосовременно знгнсь кон

Судя по Сибирскому стрелковому полку стрелков Л.

реный Макушинский за то, что, 70 летней сего года, б
лучи послать на разведку, высказывать и убить америк
ского офицера-разведчика и, несмотря на сильный ружье
ный огонь, свалить с него сумку с приказом и картами

Примерного драгунского полка драгунь Федору. Ни
апренко за то, что, будучи посланъ осматривать дер. Са

ною, выжить неприятельской сторожевой пост, стоявший на окраине деревни, подкарауливать из тени и сбить его убитым человеком и взять раненого мальчика из плена. Сделала это так тихо, что не привлекла тревоги, в это время как неприятельский обоз подвозил из деревни пленных и предостереженный о ее захвате казачий отряд.

В своем Орденебуржском княжестве князь Харисов объявлял, что, будучи правителем, он не будет разрабатывать и заводить никаких предприятий. Задачей правительства, по словам князя, будет лишь разрабатывать и заводить школы и больницы, переделывать с одного места на другое: часть населения своего князства также переселилась и заходила с князя, и часть из 7 человек продолжала проживать в своей деревне. Князь Харисов заявил, что он не будет заводить никаких предприятий, кроме школ, больниц, сплавочных станций, мельниц, церквей, домов для бедных, а также баню. Он объявлял, что не будет заводить никаких предприятий, кроме школ, больниц, сплавочных станций, мельниц, церквей, домов для бедных, а также баню. Он объявлял, что не будет заводить никаких предприятий, кроме школ, больниц, сплавочных станций, мельниц, церквей, домов для бедных, а также баню.

[illegible]

Общее положеніе дѣлъ на русскомъ

фронтъ къ 20 февраля.

Великое сражение на русском фронте и
сегодня продолжается с прежним упорством.
Там не менее яркая война, видно, по-
теряла силу разрыва, приостановилась и на-
чавшись на одном месте перед тем
как отступить назад. Как бы Карпатские
таежники и на Нёмане, австро-германцы не
находя уже уступать нашему натиску, и бле-
зят день, когда жёлобы полчища покажутся на
знакомой, торной дороге обратно на севе-
ро-запад.

На Ньманъ положение наше съ каждою
днью дѣлается все болѣе и болѣе прочнымъ.
Изъ сообщеній Штаба Верховнаго Главнаго
командующаго видно, что нѣтъся нѣмца
въ Восточной Пруссіи была для насъ въ
значительной степени неожеланнымъ. Ина

не могло и быть, так как операция в этом направлении не представляла никаких никаких особых выгод, и трудно было предложить, чтобы Гинденбург решил пожертвовать множеством своих солдат только для того, чтобы испытать скоротечное удовольствие вытеснить нас и Альберта.

Восточной Пруссии, где мы, правду говоря, занимали очень небольшую приграничную полосу и собою не причиняли никаких неудобств и беспокойств. Только впоследствии

выяснилось, что Вильгельм преследовал именно эту цель, которая была для него очень важна, так как давала ему воинскую

успокоить ибхское население и подбить с
на новые жертвы, необходимые для продол
ния войны.

Гиндесбургъ, „спаситель отечества“, рѣшилъ соединить политическія выгоды этого вост. пленъ съ военными, насколько это окажется

возможнымъ; и попытаться разрушить сав
нашей действующей зрѣи съ Петроградомъ

Въ партіяхъ забранныхъ нами военноплѣнныхъ турокъ было обнаружено значительное распространіе заразныхъ заболѣваній, создавшее серьезную угрозу санитарному благополучію Имперіи.

Въ виду этого Его Императорскимъ Высочествомъ Верховнымъ начальникомъ санитарной и эвакуаціонной части Принцемъ Ольденбургскимъ приняты были мѣры къ использованию острова Наргена на Каспійскомъ морѣ для поселенія на немъ военноплѣнныхъ. Работы по приспособленію острова подъ изоляціонный лагерь нынѣ спѣшно заканчиваются, причемъ къ участию въ нихъ привлечены сами поселяемые. Въ первыхъ числахъ февраля Августѣйшій Верховный Начальникъ отбылъ въ Баку, чтобы лично дать указанія къ скорѣйшему выполненію работъ.

savaş esirlerinin barınması için kullanılmasına karar verdi. Adanın bir tecrit kampına dönüştürülmesi çalışmaları hızla tamamlanıyor. Adada bulunanlar bile bu çalışmaya dahil oldu. 1 Şubat'ta Sağlık ve Tahliye Kolordusu Başkomutanı, çalışmaların hızlandırılması için bizzat emir vermek üzere Bakü'ye gitti.

Çeviri

Bakü'de Veba

14 Ağustos'ta, şehir yönetiminin bir toplantısında, şehir sağlık ve sıhhiye bürosu başhekimi Dr. V. I. Olenev, Bakü'de vebanın varlığına dair bir raporu dinledi.

Холера въ Баку

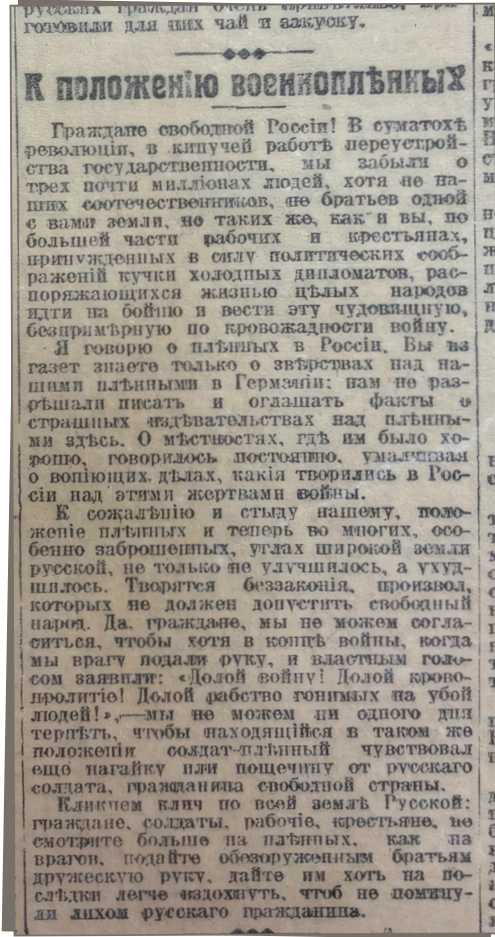
Въ засѣданіи городской управы 14 августа былъ заслушанъ докладъ завідующаго городскимъ медико-санитарнымъ бюро д-ра В. И. Оленева о холерѣ въ Баку.

Послѣ вспыхнувшей холерной эпидеміи на островѣ Наргевѣ въ концѣ апрѣля настоящаго года и появленія въ окрестіяхъ ней въ Баку одного холернаго случая 18 мая — констатируетъ докладъ, — на продолженіи болѣе 2 съ пол. мѣсяцевъ, до 10 августа, холерныхъ заболѣваній установлено болѣе не было. Было нѣсколько одичавшихъ подозрительныхъ по холерѣ, но въ концѣ концовъ они оказались не холерными. 10 августа, въ 12 час. утра, заболѣла съ явлениями рвоты, поносовъ и судорогъ мусульманка 19 лѣтъ, Фатъма Багиръ-кызы, проживающая по Сургановой ул. домъ № 89. Въ ночь на 11 августа Фатъма Багиръ-кызы была доставлена въ Михайловскую больницу откуда 12 августа препровождена въ 19 й павильонъ, гдѣ и скончалась черезъ 3 часа. Проведенное изслѣдованіе установило азиатскую холеру.

Raporda, bu yılın Nisan ayı sonunda Nargin Adası'nda veba salgınının patlak vermesinden ve bununla bağlantılı olarak, 18 Mayıs'ta Bakü'de görülen bir vaka dışında, son iki buçuk ay içinde - 10 Ağustos'a kadar - herhangi bir veba vakasının kaydedilmediği belirtiliyordu.

Birkaç veba şüphesi vardı, ancak sonunda bunların veba olmadığı ortaya çıktı. 10 Ağustos sabahı saat 12'de, Surakhani Caddesi, 89 numaralı evde yaşayan 19 yaşındaki Fatma Bağır kızı adlı Müslüman bir kadın kusma, ishal ve kasılmalar yaşadı. Fatma Bağır kızı, 11 Ağustos gecesi Mikhailovsky Hastanesi'ne kaldırıldı ve 12 Ağustos'ta oradan 19 No'lu Hastane'ye kaldırıldı ve 3 saat sonra hayatını kaybetti. Yapılan incelemeler, hastalığın Asya vebası olduğunu ortaya koydu.

Askeri Esirlerin Durumu Hakkında

Azat Rusya'nın vatandaşları!

İnkılabın yarattığı karışıklık ve devletin yeniden örgütlenmesi sürecinde, biz yaklaşık üç milyon insanı unutmuş durumdayız. Onlar bizim soydaşlarımız, sizinle aynı topraklardan gelmeseler de tıpkı sizin gibi, büyük bir kısmı işçi ve köylü olan bir halkın fertleriydi ve bütün bir ulusun yaşamına bir avuç soğuk diplomatın siyasi hesapları ile yön verilerek, savaşa gitmeye ve bu kanlı, görülmemiş dehşetli savaşı yürütmeye zorlanmışlardı.

Ben Rusya'daki esirlerden bahsediyorum. Siz gazeteler aracılığıyla yalnız Almanya'daki esirlere karşı uygulanan vahşi muamelelerden haberdarsınız. Biz burada bulunan esirler ve onlara yapılan dehşetli işkenceler hakkında yazmaya, gerçekleri yaymaya izin verilmiyordu.

Onların iyi şartlarda yaşadığı yerlerden hep bahsedilirdi, ancak Rusya'da bu savaş kurbanlarının başına gelen korkunç durumlar hakkında sessizlik hâkimdi.

Üzüntü ve utanç duygusuyla belirtmeliyiz ki, esirlerin durumu hâlen – özellikle Rusya'nın ıssız, kimselerin bulunmadığı bölgelerinde – iyileşmiş değil, aksine kötüleşmiştir. Azat halkın buna izin vermemesi gereken hukuksuzluk ve keyfi uygulamalar hâkimdir.

заразные лазареты и врачебно наблюдательный суд.

Бъ принятію срочныхъ мѣръ по упорядоченію санитарнаго состоянія гражданскаго населенія призваны земства и города, которымъ, въ случаяхъ недостатка мѣстныхъ средствъ, выдаются въ широкихъ размѣрахъ пособія изъ казны. До сего времени таковыхъ пособій выдано на сумму 5.749.227 рублей.

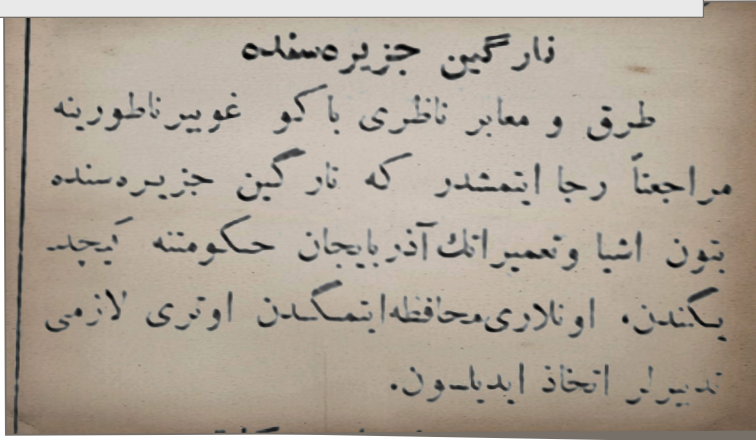
За истекшее время войны вопросъ о возможности развитія заразныхъ болѣзней состоялъ наиболѣе остро въ концѣ минувшаго года, когда на западномъ фронтѣ появились отдѣльные вспышки холеры, а эвакуація съ Кавказа турокъ, заграничныхъ въ плѣнъ во время Сарыкамышскихъ боевъ, создала угрожающую опасность разноса сыпного тифа. Тѣснымъ оцѣпленіемъ очаговъ были погашены холерныя вспышки на западѣ, возможность проникновенія больныхъ турокъ въ Имперію была устранена карантиннымъ барьеромъ въ Александрополь, Елисаветполь и Баку, гдѣ установлена была для нихъ трехнедѣльная обсервація: для полной изоляціи ихъ въ кратчайшій срокъ организовано было поселеніе на островѣ Каспійскаго моря Наргенѣ и распространенію остро-заразныхъ болѣзней былъ тѣмъ положенъ рѣшительный конецъ. Бъ работамъ по устройству на необитаемомъ до того островѣ означеннаго поселенія, рассчитаннаго на 5.000 человекъ и состоящаго изъ 42 барачныхъ строеній и цѣлаго ряда иныхъ сооруженій, привлечены были всѣ поселяемые плѣнные.

alanı kuruldu. Bu tedbirler sonucunda bulaşıcı hastalıkların yayılması kesin olarak engellendi. Adada gerekli yaşam binaları inşa edildi ve 5000 kişilik 42 baraka ile diğer yapılar tamamlandı. Bu çalışmalar sırasında mahkûmlar da görevlendirildi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESİRLERİN ÇALIŞTIRILMA ŞARTLARI VE VATANA DÖNÜŞ SÜRECİ

► Azərbaycan № 181, 15 Mayıs 1919

Transkripsiyon

Nargin Cəzirəsində

Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, Nargin cəzirəsində [adasında] bütün əşya və təmiratın Azərbaycan hökumətinə keçdiyindən, onları mühafizə etməkdən ötrü lazımı tədbirlər ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Türkiye Türkçesi

Nargin Adası'nda

Türük ve Meabir [Nakliyat ve Muhabere] Nazırı, Bakü gubernatoruna müracaatən rica etmiştir ki, Nargin Adası'nda bütün eşya ve tamirat Azərbaycan Hükûmetine geçtiğinden, onları muhafaza etmekten ötürü lazımı tedbirler ittihaz edilsin [tedbirler görülsün].

اوقونم يالم
شهرمزد ۱۳ نجی خسته خانه ده برنجه آغیر
صورتده یازالانش خسته وار. بونلاردن بریسی
ضابطدر: ملازم ثانی محمد رفعت؛ برده فالانلاری
عسکرلردر.
بونلار کیملردر عجبا؟
باکودن بیگلرجه ویرست اوزاقده، جنوبه
ایولری، ایستی اوجاقلاری، راحت بوچاقلاری،
سویملی آنا باحیلاری، کوربه چوجقلاری اوز
لرینک استراحتلری واردی؛ واردردر.
فقط بوراده نه گزیورلر؟
نیجه ییل اول بو غیرتلی جوانلار، وطن و
ملتک اونلاری وظیفه باشنه، مدافعہ خدمته چاغر-
دیغنی ییلر، ییلمز ایولرینی، بوردلارینی آرواده
اوشاقلارینی، آنا و باحیلرینی آتارق وطن و ملت
آغوشینه آتلمشلاردر. سوگره ملت حسی،
اسلاملق غیرتی بونلاری دیارمزه آتمشدر.
مذکور جوانلار آذربایجانده و عموم قاققا-
سپاده تورک اسلام قارداشلارینک هر ج و مرج
آلاوی ایچنده یاندیقلا رینی حقوق ملیه و ملیکه
لرینک آباقلار آلتنده ازیلدیکنی ایشیدوب درحال
امداد قوشمش، کومگه یوگورمشلردر.
بو جوانلار جانلارینی آذربایجان محرابه
قربان ویروب بزاری دشمن ظلمدن خلاص ایتمگه
کلمش. سنکرلرد قازمالار، یایک ایستی کونشی،
یایزک شدلی باغموری آلتنده آج سوسیز تیجه
گوندوز گولله و مرمی آلتنده عزرائیل ایله ایشیدوب
ملتلی خلاص ایتمدن جان ویرمرم دیه صولقتس
لرینه دک اوروشمش، آذربایجان تورک لرینی ظلم
وستمدن قورنارمشلاردر.
لکن اوزلری... اوزلری آغیر صورتده

نومرو ۸۸
یارالانلاری خسته خانه بوچاغینه آتلمشلاردر؛
خسته خانه ده بونلارک احوالی نیجه کچیور؟
اوزون مدتدن بری تورک اسیرلرینک و نهایت
تورک خسته لرینک احتیاجینی اوده ملک اوغرونده
چوق چالشمش اولان آغا محمد ابراهیم زاده
اقدینک ویردیگی معلوماته گوره خسته خانه ده
یارالی تورک لارک حالی چوق فنا کچیور.
اونلار قولاکی آسان یوق، دردلرینه قالدان
یوق، مصیبتلرینی یونکولشدیرمگه چالشان یوقدر.
غربت ایلردده، اوزاکی یرلر ده جلاهی وطن
اولمش بو قهرمانلارک البته شریک اولان یوقدر؛
کیمسه بونلارده کومک ایتمیور.
مذکور یارالارک احوال اسفانکینی صحت
عمومیه نظارتیه خبر ویرمش، کومک ایسته مشلردر.
نظارت کومک وعد ایتمشدر؛ لکن بوقته دک بر
شی گورولمیکنی یوقمش.
بروقت «مالزم ایله، جانم ایله خدمت ایدرزه»
دیهدنلر؛ بوگون صانکه بونلاری گورمبورلر؛
یاخود کهنه ایشلر اونودیلشدر.
خلاصه ۱۲ نجی خسته خانه باتان یارالسی
ضابط و عسکرلر چوق عبرت چکیورلر. امید
وارز که صحت عمومیه نظارتی بو ایشه دقت
ویرر و جماعتمز بو کمال فایده قالمالار. چونکه
بزم بو گونکی لاقیدلکمز بوبوک قدر ناشناسلق،
بوبوک بی وفاقی در.
یوقایده آدی ذر اولان آغا، محمد ابراهیم
زاده اقدی واسطه یله مذکور یارالیلار نفعه
عیسیک عاشور بکوف ۱۰، آقامحمد داداشوف
۱۰۰، حسن داداشوف ۱۱۰، آغا محمد ابراهیم
زاده ۵۰، عباسلی کاظم زاده ۲۵، غلام رضا
شریفوف ۲۵، اسماعیل رحیموف ۵۰، علی حیدر
شریفوف ۲۰، منات اولماق اوزره ۴۷۰، منات
ویرلمشدر. البته قهرمانلار کومک ایدوب اعانه
ییماقی ملت اقرادینک قدر دانلق ابراز ایتمه لرینی
اثبات ایدمکچدر. او کاکوره قدر دانلقی کوشر
مک ایستین اوله اداره مزده قیددفتری آچقدیر.
تورک لارک دردینه قلوب چوق چالشمش اولان
آغا محمد ابراهیم زاده اقدی به چالشماسی و بو
خصوصه اداره مزه ییلدیرمستدن ناشی آیریجه
تشکر ایدرزه.

Transkripsiyon

Şəhərimizdə 13-cü xəstəxanada bir neçə ağır surətdə yaralanmış xəstə var. Bunlardan birisi zabıtdır: müəlimi-sani [leytenant] Məhəmməd Rüfət. Yerdə qalanları əsgərlərdir. Bunlar kimlərdir əcəba? Bakıdan minlərcə verst uzaqda, cənubda evləri, isti ocaqları, rahat bucaqları, sevimli ana-bacıları, körpə uşaqları, özlərinin istirahətləri vardı; vardır da. Fəqət burada nə gəzirlər? Neçə il əvvəl bu qeyrətli cavanlar vətən və

millətin onları vəzifə başına, müdafiə xidmətinə çağırıldığını bilər-bilməz evlərini, yurdlarını, arvad-uşaqlarını, ana və bacılarını ataraq vətən və millət ağışuna atılmışlardır. Sonra millət hissi, islamlıq qeyrəti bunları di-yarımıza atmışdır. Məzkur [adı çəkilən] cavanlar Azərbaycanda və ümum Qafqaziyada türk-islam qardaşlarının hərc-mərc alovu içində yandıqlarını, hüquqi-milliyə və mülkiyyətlərinin [milli və vətəndaşlıq hüquqlarının] ayaqlar altında əzildiyini eşidib dərhal imdada qoşmuş, köməyə yüyür-müşlərdir. Bu cavanlar canlarını Azərbaycan mehrabına qurban verib bizləri düşmən zülmündən xilas etməyə gəlmiş, səngərlərdə, qazmalar, yayın isti günəşi, payızın şiddətli yağımurunu altında ac-susuz, gecə-gündüz güllə və mərmirə altında əzrail ilə əlləşərək "Millətimizi xilas etmədən can verməməm" deyərək son nəfəslərində vuruşmuş, Azərbaycan türklərini zülm və sitəmdən qurtarmışlardır. Lakin özləri ağır surətdə yaralanaraq xəstəxanaya bucağına atılmışlardır! Xəstəxanada bunların əhvalı necə keçir? Uzun müddətdən bəri türk əsirlərinin və nəhayət türk xəstələrinin ehtiyacını ödəmək uğrunda çox çalışmış olan Ağaməhəmməd İbrahimzadə əfəndinin verdiyi məlumata görə, xəstəxanada yaralı türklərin halı çox fəna keçir. Onlara qulaq asan yox, dərdlərinə qalan yox, müsibətlərini yüngülləşdirməyə çalışan yoxdur. Qütbət ellərdə, uzaq yerlərdə cəla-yi-vətən olmuş [vətənlərindən uzaq düşmüş] bu qəhrəmanların ələminə şərik olan yoxdur. Kimsə bunlara kömək etməyir. Məzkur yaralıların əh-vali-əsəfnakını [kədərli halını] Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə [Səhiyyə Nazirliyinə] xəbər vermiş, kömək istəmişlərdir. Nəzarət kömək vəd et-mişdir. Lakin bu vaxtdək bir şey görüldüyü yoxmuş. Bir vaxt "Malımız ilə, canımız ilə xidmət edərək" deyənlər, bu gün sanki bunları görməyir-lər, yaxud köhnə işlər unudulmuşdur. Xülasə, 12-ci xəstəxanada yatan yaralı zabir və əsgərlər çox üsrət [sıxıntı, çətinlik] çəkirlər. Ümidvarız ki, Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarəti bu işə diqqət verər və camaatımız buna laqeyd qalmazlar. Çünki bizim bugünkü laqeydliyimiz böyük qədrnəşü-naslıq [qədir-qiyamət bilməməzlik], böyük bivəfalıqdır. Yuxarıda adı zikr olunan Ağaməhəmməd İbrahimzadə əfəndi vasitəsi ilə məzkur yaralılar nəfinə [xeyrinə] İsa Bəy Aşurbəyov 100, Ağaməhəmməd Dadaşov 100, Həsən Dadaşov 110, Ağaməhəmməd İbrahimzadə 50, Abbasqulu Kazım-zadə 25, Qulamrza Şərifov 25, İsmayıl Rəhimov 50, Əliheydər Şərifov 20 manat olmaq üzrə 470 manat verilmişdir. Əlbəttə qəhrəmanlara kömək edib ianə yığmaq millət əfradının [fərdlərinin] qədrdanlıq [qədirbilənlik] ibraz etmələrini [göstərmələrini] isbat edəcəkdir. Ona görə, qədrdanlığını göstərmək istəyən olsa, idarəmizdə qeyd dəftəri açıqdır. Türklərin dər-dinə qalib çox çalışmış olan Ağaməhəmməd İbrahimzadə əfəndiyə çalışması və bu xüsusda idarəmizə bildirməsindən naşi [ötrü] ayrıca təşəkkür edirik.

Türkiye Türkçesi

Şehrimizde 13. hastanede birkaç ağır surette yaralanmış hasta vardır. Bunlardan birisi zabittir: mülâzım-ı sâni [teğmen] Mehmed Rüfet. Geri kalanlar ise erlerdir. Bunlar kimlerdir acaba? Bakü'den binlerce verst uzakta, güneyde evleri, sıcak ocakları, rahat köşeleri, sevgili anaları, bacıları, küçücük çocukları, kendi istirahatları vardı; vardır da. Fakat burada ne geziyorlar? Birkaç yıl önce bu gayretli gençler, vatan ve milletin onları vazife başına, müdafaa hizmetine çağırdığını bilir bilmez evlerini, yurtlarını, kadın ve çocuklarını, ana ve bacılarını bırakarak vatan ve milletin kucağına atılmışlardır. Sonra millet hissi, İslâmlık gayreti bunları diyarımıza atmıştır. Mezkûr [adı geçen] gençler Azerbaycan'da ve umumî Kafkasya'da Türk-İslâm kardeşlerinin kargaşa ateşi içinde yandıklarını, millî ve vatandaşlık hukuklarının ayaklar altında ezildiğini işiterek derhal imdada koşmuş, yardıma gelmişlerdir. Bu gençler canlarını Azerbaycan mihrabına kurban verip bizleri düşman zulmünden kurtarmaya gelmiş, siperlerde, kazmalarda, yazın yakıcı güneşi, sonbaharın şiddetli yağmuru altında aç-susuz, gece-gündüz kurşun ve mermi altında Azrâil ile boğuşarak: "Milletimi kurtarmadan can vermem" diye son nefeslerine dek savaşmış, Azerbaycan Türklerini zulüm ve işkenceden kurtarmışlardır.

Lâkin kendileri ağır surette yaralanarak hastane köşesine düşmüşlerdir! Hastanede bunların hâli nasıl geçiyor? Uzun zamandan beri Türk esirlerinin ve nihayet Türk hastalarının ihtiyacını karşılamak uğrunda çok çalışmış olan Ağamemmed İbrahimzâde Efendi'nin verdiği malûmata göre, hastanedeki yaralı Türklerin hâli pek fenadır. Onlara kulak veren yok, dertlerine kalan yok, musibetlerini hafifletmeye çalışan yoktur. Gurbet ellerde, uzak yerlerde vatandan ayrı düşmüş bu kahramanların elemlerine ortak olan yoktur. Kimse bunlara yardım etmiyor. Mezkûr yaralıların elemli hâli Sıhhat-i Umûmiyye Nezâreti'ne [Sağlık Bakanlığına] bildirilmiş, yardım istenmiştir. Nezaret yardım vaat etmiştir. Lâkin bu vakte kadar bir şey görüldüğü yokmuş. Bir vakit "Malımızla, canımızla hizmet ederiz" diyenler, bugün sanki bunları görmüyorlar yahut eski işler unutulmuştur. Hülâsa, 12. hastanede yatan yaralı zabıt ve erler pek büyük sıkıntı çekmektedirler. Ümit ederiz ki Sıhhat-i Umûmiyye Nezâreti bu işe dikkat verir ve cemaatimiz de buna ilgisiz kalmaz. Çünkü bizim bugünkü ilgisizliğimiz büyük bir nankörlük, büyük bir vefasızlıktır. Yukarıda adı zikredilen Ağamemmed İbrahimzâde Efendi vasıtasıyla mezkûr yaralıların yararına İsa Bey Aşurbeyov 100, Ağamemmed Dadaşov 100, Hasan Dadaşov 110, Ağamemmed İbrahimzâde 50, Abbaskulu Kazımzâde 25, Gûlamrızâ Şerifov 25, İsmail Rahimov 50, Alihaydar Şerifov 20 manat olmak üzere 470 manat verilmiştir. Elbette kahramanlara yardım edip iane toplamak, millet fertlerinin kadirbilirliklerini gösterecek ve ispat edecektir. Bundan

dolayı, kadirbilirliğini göstermek isteyen olursa, idaremizde kayıt defteri açıktır. Türklerin derdine kalıp çok çalışmış olan Ağamemmed İbrahim-zâde Efendi'ye gayreti ve bu hususta idaremize bildirmesinden ötürü ayrıca teşekkür ederiz.

► **Azerbaycan № 111, 11 Şubat 1919**

تورک بولشهویکلری
انکلتیره اوردوسی قوماندانی جنرال
(اوئوقه) گورجستان خارجیہ ناظری کہ غہ جقوری بہ

ایجان
خبر ویرمشدیر کہ بوگونلرده تیرسک اوپلا-تندن
۳۰ نفر تورک اسیری تفلیسہ وارد اولامشلاردیر.
بونلار بولشهویک روحیلہ روحلانمشلار. بونلارک
تفلیسده اولماسی نہ اینکہ تورکیہ ایله عقد
ایدیلن متار کہ شرائطنه خددر بلکہ گورجستان
جمہ-وریتنه ضررده کتیره بیلر. بوئا کورہ
انکلتیره جنرالی نہ اینکہ بر بونلاری بلکہ
ہامو تورک اسیرلرینی، باطومہ گوندروب
تورکلرہ تسلیم ایدنه قدر، انکلتیره محافظہ سی
آلتہ آلاماگی قرارہ آلمشدر.

Transkripsiyon

Türk Bolşevikleri

İngiltərə ordusu komandanı General Forester-Volker Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkoriyə xəbər vermişdir ki, bu günlərdə Tersk oblastından 30 nəfər türk əsiri Tiflisə varid olmuşlardır [gəlmişdir]. Bunlar bolşevik ruhu ilə ruhlanmışlar. Bunların Tiflisdə olması nəinki Türkiyə ilə əqd edilən mütarikə şəratinə [imzalanan atəşkəs şərtlərinə] ziddir, bəlkə Gürcüstan Cümhuriyyətinə zərər də gətirə bilər. Buna görə İngiltərə generalı nəinki bir bunları, bəlkə hamı türk əsirlərini Batuma göndərərək türklərə təslim edəndə qədər İngiltərə mühafizəsi altına almağı qərara almışdır.

Türkiye Türkçesi

Türk Bolşevikleri

İngiltərə ordusu kumandanı General Forester-Volker, Gürcistan Hariciyyə Nazırı Gegeçkori'ye xəbər vermişdir ki, bu günlərdə Tersk oblastından 30 kişi Türk əsiri Tiflis'e varid olmuşlardır [gəlmişlərdir]. Bunlar Bolşevik ruhu ilə ruhlanmışlardır. Bunların Tiflis'te olması, yalnız Türkiyə ilə akdedilən mütarikə şərtlərinə [imzalanan atəşkəs şərtlərinə] müxalif deyildir, belki Gürcistan Cümhuriyyəti'ne zərər də gətirə bilər. Buna görə İngiltərə generalı, yalnız bunları deyil, belki bütün Türk əsirlərini Batum'a göndərərək Türklərə təslim edinceyə qədər İngiltərə mühafizəsi altına almayı qərarlaşdırmışdır.

جنرال سلیمان بک

بو گرنلده آذربایجان جمهوریتی اوردو سی قوماندانلاریندن - اوردو بک و بیه مهم بر و شعیتمنده - میراوا سلیمان بک اندیو بک تیف حسته لیگندن وفات ایتمه سی عیری گلدی. رحمة الله علیه رحمة واسمه

میرلوا اندیو بک وفاتی نه اینکه یانکیز متوفانک - افرای و متفاتی متحزون و دلگیر ایدم چکدر. بلکه اونی تانیان؛ او بک حقه معارف، او بک وطن و ملت او غرنده کی خدمت و فداکارلارینی بیلمش اولان جمله آذربایجان لیلری دلخون و داغدار ایدم چکدر.

سلیمان بک اندیو بک گم ایدی؟ بو سواله حاضری حربه نظریم جنرال مهماندانلار حاضری : سلیمان بک اندی اوف تمیزلکده، ناموسده غیرت و فداکارلده تحت ادارمده کی جمله ضابطان آراشده اک برنجی موقع دوتالاردن ایدی! دیه جواب ویرمیشدر.

یزلر ایسه بک مرحومک صحیفه تاریخ سته بر نظر ایدم. من اونک بون صحائف تاریخه سندن بحث ایتکه مع التأسف قادر دگم. بو یگا دخی مجبورلر. فقط مرحومک گنجیه شهرتده کی امرار حیاتندن بحث ایتمک ممکنم. او وقت میر آلائی رتبه سنده اولان سلیمان بک ۱۹۱۷ نجی سته بک تموز آیدم گنجیه شهرتیه تشریف کتوردیار معن بر وظیفه ایله ماورای قافقاس حکومتی طرفندن اعزام ایدلمش ایدی وظیفه ای ایسه تشکیل ایدیله بک سواری ملیس آلائی ایچون گنجیک ضابطار یتیشدیرمک ایدی. مرحوم گنجیه شهرتیه وارد اولان گنجیه مسلمان ملی قومیتیه تشریف کتوردیرک بیانات ویردی. و آذربایجان تورکاری بک فرای عسکریم اولماسی بوشتا ایدم احتیاج خصوصنده ایضات ویردیرک علاوه ایتدیکه اگر بو مصارفی گنجیه ملی قومیتیه رز عهد سته گوتوره بک قوای عسکریه تشکیلی اساسینه ایتدیر ایتک آرو سنده بولونار ایسه مع الامنولیه بو خصوصنده هیچ بر فداکارلندن چکیمیه چکدر. ملی قومیتیه ایسه باشلادی یوز الی نفر بک لیلی و نهاری اولارک بر مکنب حریره کشاده قرار ویردی. بو ممداری گنجیه ولایتی قضالری آراشنده قوس اعتباری ایله تقسیم ایدم بک نابزدار و اولارک مصارفین گودیرمک خصوصنده جمله قضا بک ملی قومیتیه اینه مراجعت ایتدی.

بعض قضا بک متعالمیر گوندردی. لکن مصارف ایچون پارا گلمدی. بعض قومیتیه طرفندن پارا گوندردی ایسه نهایت آرزودار. مرحوم سلیمان بک چالیشمایه باشلادی. بولسزلق آجلیق، ایسه سزلق اونی مایوس ایتدی. فورق ایدی. ختی اوزی ۱۹۱۷ نجی سته آهستوسنک اولندن وظیفه یه باعلا دیی خالد - ۱۹۱۸ نجی سته بک عیاط آیتدیم کیچیش معالرتیه آلماق ایچون اوزی اوتانوب بندنی واسطه ایتدی. بو قدر مدت اوز حسابیه خدمت ایتدیکدن سکره یه معاض ایتمه کی اوزینه بر مشکل امر حساب ایدم بوردی. گنجیه ده آ نارضی باعلا ندی، جمله مسلکی و حربی مامورلر دخی هارتگرلره تالانچیلره التحاق ایتدیلر. گیمسه گیمسه نی تایماق ایتمه کی، گیمسه گیمسه یه اطاعت ایتدیم. بک

اولوزک دوز، دوهرو غیرت و ناموسی

شخصلر آیلما یاچاکی بر درجه به گلدی. مرحوم اندیو بک گوندوزلر آج، گنجیه لر اویقوسنک اوز جوان متعلماری ایله شهرک حراستینه شهرده این و آسایش عمله گتورمده ذره قدر تصور گتورمده دی. شهرده استاسیونده نه به کیدریسه سلیمان بک گورو نوردی. اوزی ناموس و غیرتای. متعلماری دوز دوهرو.

شکیر محارب سی اثنا سنده ایسه مرحوم سلیمان بک هیچ بر فداکارلندن چکیمدی. اولدن آخیره بک تهکلی، اک مهم قطة لده اثبات وجود ایدن بک برنجی سی اولدی. بوندان سکره سلیمان بک ماوریتی قارا یازی به تبدیل ایدیلدی. بر مدت گنجیه دن کیتدی. بو حالده مامان اوردوسی تشکیلده حکومت طرفندن مساعد ایدیلدی. جنرال عالی آغا شیخ لیسکی باش قوماندان تعیین ایدیلدی. گنجیه ده قوای عسکریه تشکیلده باعلا نیلدی.

ینه مرحوم سلیمان بک بشنجی آلائی قوماندانلیغیه تعیین ایدیلرک گنجیه به تشریف کتوردی. ینه فعالیتیه، فداکارلده باعلا دی. بو وقت شهرده اوله بر آ نارضی حکم فرما ایدیکه هیچ بر قوه تامین آسایش مقتدر دگل ایدی. نهایت موجود تورک عسکرلری مسلح ایدم بک - اولارک ناموس و غیرت لریه استنادا - اولارک واسطه سیله اعاده آسایشه و باکو طرفدن گنجیه اوزرینه ترتیب ایدیلگنده اولان هجومه قارشى مادامه ایتیمکه مقتدر اولای بیلیمک لزومی حس ایدم بک بوشتا تثبیت ایدیلدی. سلیمان بک : «بن بو وظیفه یی قبول ایدم بیرم» دیه بوتون اصرانی اوز آلاینه قبول و هر بر جهتن تامین ایدی حقیقه بونگله ده گنجیه ده اعاده آسایش عمله گلرک نظام، انتظام بر قرار ایدیلدی. بویله جه مرحوم میرلوا سلیمان بک اندیو بک هیچ بر کون فداکارلندن چکیمیه بک فعالیتیه دوام ایتیمگده ایدی. بو گونلرده بر ضیاع ایدی قبیلتندن - معدود اولارک دارالباقیه ارتحال ایدم بک جمله آذربایجان لیلری حزن و ایدم. یاسنه غرق ایتمش. رحمة الله علیه رحمة واسمه.

سعيد

Transkripsiya

General Süleyman Bəy

Bugünlərdə Azərbaycan Cümhuriyyəti ordusu komandanlarından, ordunun böylə mühüm bir vəziyyətində mirlivə [general-mayor] Süleyman bəy Əfəndiyevin tif xəstəliyindən vəfat etməsi xəbəri gəldi. Rəhmətullahi əleyhi rəhmətən vəsiə. Mirlivə Əfəndiyevin vəfatı nəinki yalnız mütəvəffanın [vəfat edən şəxsin] əqrəbə və mütəəlliqatını [yaxınlarını] məhzun və dilgir edəcəkdir, bəlkə onu tanıyan, onun haqqına arif, onun vətən və millət uğrunda xidmət və fədakarlıqlarını bilmiş olan cümlə azərbaycanlıları dilxun və dağdar [ürəyi qanlı və qəlbi dağlı] edəcəkdir. Süleyman bəy Əfəndiyev kim idi? Bu suala hazırkı Hərbiyyə nazirimiz general Mehmandarov həzrətləri: "Süleyman bəy Əfəndiyev təmizlikdə, namusda, qeyrət və fədakarlıqda təhti-idarəmədəki cümlə zabitan [əmrin altındakı bütün zabitlər] arasında ən birinci mövqə tutanlardan idi!" deyər cavab vermişdir. Bizlər isə mərhumun səhifəyi-tarixiyyəsinə bir nəzər edəlim. Mən onun bütün səhaifi-tarixiyyəindən bəhs etməyə məəttəəssüf [təəssüf ki], qadir deyiləm. Bu mənə dəxi məchuldur. Fəqət mərhumun Gəncə şəhərindəki imrari-həyatından [ömrür sürməsindən] bəhs etmək mümkünədür. O vaxt miralay [polkovnik] rütbəsində olan Süleyman bəy 1917-ci sənənin temmuz [iyul] ayında Gəncə şəhərinə təşrif gətirdilər. Müəyyən bir vəzifə ilə Mavərayi-Qafqaz Hökuməti [Zaqafqaziya Seymi] tərəfindən ezam edilmiş idi. Vəzifəsi isə təşkil ediləcək süvari milis alayı üçün kiçik zabitlər yetişdirmək idi. Mərhum Gəncə şəhərinə varid olan [çatan] kimi Gəncə Müsəlman Milli Komitəsinə təşrif gətirərək bəyanat verdi və Azərbaycan türklərinin qüvayi-əsgəriyyəsi [ordusu] olmaması və buna əşəddi-ehtiyac [şiddətli ehtiyac] xüsusunda izahat verərək əlavə etdi ki, əgər bu məsarifi Gəncə Milli Komitəsi öz öhdəsinə götürərək qüvayi-əsgəriyyə təşkili əsasına ibtidar etmək [başlamaq] ərzusunda bulunarsa, məəlməmnuniyyə [məmnuniyyətlə] bu xüsusda heç bir fədakarlıqdan çəkinməyəcəkdir. Milli Komitə işə başladı. 150 nəfərlik leyli və nəhari [gecə və gündüz növbəsi] olaraq bir məktəbi-hərbiyyə güşadına [hərbi məktəb açılmasına] qərar verdi. Bu miqdarı Gəncə vilayəti qəzaları arasında nüfus etibarlı ilə təqsim edərək [əhalinin sayı nisbətində bölərək] namizədlər və onların məsariflərini göndərmək xüsusunda cümlə qəzaların milli komitələrinə müraciət etdi. Bəzi qəzalardan mütəəllimlər [şagirdlər] göndərildi. Lakin məsarif üçün para gəlmədi. Bəzi komitələr tərəfindən para göndərildi isə nəhayət az miqdar. Mərhum Süleyman bəy çalışmağa başladı. Pulsuzluq, aclıq, əlbisəsizlik onu məyus etmədi, qorxutmadı. Hətta özü 1917-ci sənə ağustosunun əvvəlindən vəzifəyə başladığı halda 1918-ci sənənin şubat ayında keçmiş maaşlarını almaq üçün özü utanıb bəndəni vəsiə

etdi. Bu qədər müddət öz hesabına xidmət etdikdən sonra yenə maaş istəməyi özünə bir müşkül əmr [çətin bir iş] hesab edirdi. Gəncədə anarşi başlandı. Cümlə mülki və hərbi məmurlar dəxi qarətçələrə, talançılara iltihaq etdilər [qoşuldular]. Kimsə kimsəni tanımaq istəmədi. Kimsə kimsəyə itaət etmədi. Şimdi demək olar ki, düz, doğru, qeyrət və namuslu şəxslər tapılmayacağı bir dərəcəyə gəldi. Mərhum Əfəndiyev gündüzlər ac, gecələr uyqusuz öz cavan mütəəllimləri ilə şəhərin hirasətinə [müha-fizəsinə], şəhərdə əmnü asayiş [əmin-amanlıq] əmələ gətirməkdə zərər qədər qüsurlu göstərmədi. Şəhərdə, istasyonda nerəyə gedilsə, Süleyman bəy görülürdü. Özü namus və qeyrətli, mütəəllimləri düz, doğru. Şəmkir müharibəsi əsnasında isə mərhum Süleyman bəy heç bir fədakarlıqdan çəkinmədi. Əvvəldən axıradək ən təhlükəli, ən mühüm nöqtələrdə isbatı-vücut [iştirak] edənlərin birincisi oldu. Bundan sonra Süleyman bəyin məmuriyyəti Qarayazıya təbdil edildi [dəyişdirildi]. Bir müddət Gəncədən getdi. Bu halda müsəlman ordusu təşkilinə hökumət tərəfindən müsaidə edildi. General Əliağa Şıxlinski baş komandan təyin edildi. Gəncədə qüvayi-əsgəriyyə təşkilinə başlanıldı. Yenə mərhum Süleyman bəy 5-ci alay komandanlığına təyin edilərək Gəncəyə təşrif gətirdi. Yenə fəaliyyətə, fədakarlığa başladı. Bu vaxt şəhərdə öylə bir anarşi hökmfərma idi [hökm sürürdü] ki, heç bir qüvvə təmini-asayişə müqtədir deyildi. Nəhayət, mövcud türk əsgərlərini müsəlləh edərək [silahlandıraraq] onların namus və qeyrətlərinə istinadən onların vasitəsi ilə iadəyi-asayişə [asayiş geri qaytarmağa] və Bakı tərəfindən Gəncə üzərinə tərtib edilməkdə olan hücum qarşı müdafiə etməyə müqtədir ola bilmək lüzumu hiss edilərək buna təşəbbüs edildi. Süleyman bəy: "Mən bu vəzifəni qəbul edə bilərəm" - deyə bütün üsəranı [əsirləri] öz alayına qəbul və hər bir cəhətdən təmin etdi. Həqiqətən bununla da Gəncədə iadəyi-asayiş əmələ gələrək nizam-intizam bərqərar edildi.

Səid

Türkiye Türkçesi

General Süleyman Bey

Bugünlerde Azerbaycan Cumhuriyeti ordusu kumandanlarından, ordunun böyle mühim bir vaziyetinde mirliva [general-mayor] Süleyman Bey Efendiyev'in tifüs hastalığından vefat etmesi haberi geldi. Rahmetullahi aleyhi rahmeten vasi'a. Mirliva Efendiyev'in vefatı yalnız müteveffanın [vefat eden şahsın] akraba ve müteallikatını [yakınlarını] mahzun ve dilgir etmeyecek, belki onu tanıyan, onun hakkına arif, onun vatan ve millet uğrunda hizmet ve fedakârlıklarını bilmiş olan bütün Azerbaycanlıları dilhun ve dağdar [yüreği kanlı ve kalbi dağlı] edecektir. Süleyman Bey Efendiyev kim idi? Bu suale hazırki Harbiye Nazırımız General Mehmandarov hazretleri:

"Süleyman Bey Efendiyev, temizlikte, namusta, gayret ve fedakârlıkta taht-ı idaredeki cümle zabitan [emrim altındaki bütün zabitler] arasında en birinci mevki tutanlardan idi!" diye cevap vermiştir. Bizler ise merhumun sahife-i tarihiyesine bir nazar edelim. Ben onun bütün sahayif-i tarihiyesinden bahsetmeye maatteessüf [maalesef] kâdir değilim. Bu bana dahi mechuldür. Fakat merhumun Gence şehrindeki imrâr-ı hayatından [ömür sürmesinden] bahsetmek mümkünüdür. O vakit miralay [albay] rütbesinde olan Süleyman Bey 917 senesinin temmuz [1917 Temmuz] ayında Gence şehrine teşrif getirdiler. Muayyen bir vazife ile Maverayı Kafkas Hükûmeti [Zakafkasya Seymi] tarafından izam edilmiş idi. Vazifesi ise teşkil edilecek süvari milis alayı için küçük zabitler yetiştirmek idi. Merhum Gence şehrine varid olur olmaz [vardığında] Gence Müslüman Milli Komitesi'ne teşrif getirerek beyanatta bulundu ve Azerbaycan Türklerinin kuvâ-yı askeriyyesi [ordusu] olmaması ve buna eşedd-i ihtiyaç [şiddetli ihtiyaç] hususunda izahat vererek ilave etti ki, eğer bu masarifi Gence Milli Komitesi üzerine alarak kuvâ-yı askeriyye teşkili esasına ibtidar etmek [başlamak] arzusunda bulunursa, memnuniyetle bu hususta hiçbir fedakârlıktan çekinmeyecektir. Milli Komite işe başladı. 150 kişilik leyli ve nehârî [gece ve gündüz] olarak bir mekteb-i harbiyye güşadına [askerî mektep açılmasına] karar verdi. Bu miktarı Gence vilayeti kazaları arasında nüfus itibarıyla taksim ederek [ahali sayısına göre bölerek] namzetler ve onların masariflerini göndermek hususunda bütün kazaların milli komitelerine müracaat etti. Bazı kazalardan müteallimler [öğrenciler] gönderildi. Lakin masarif için para gelmedi. Bazı komiteler tarafından para gönderildi ise de nihayet az miktar. Merhum Süleyman Bey çalışmaya başladı. Parasızlık, açlık, elbisesizlik onu me'yus etmedi, korkutmadı. Hatta kendisi 1917 senesi ağustosunun evvelinden vazifeye başladığı

hâlde, 1918 senesi şubatında geçmiş maaşlarını almak için utanıp beni vasıta etti. Bu kadar müddet kendi hesabına hizmet ettikten sonra yine maaş istemeyi kendisine müşkil [zor] bir emir telakki ediyordu. Gence'de anarşi başladı. Bütün mülkî ve askerî memurlar dahi yağmacılara iltihak ettiler [katıldılar]. Kimse kimseyi tanımak istemedi. Kimse kimseye itaat etmedi. Artık doğruluk, gayret ve namuslu şahıslar bulunmayacak derekeye gelmişti. Merhum Efendiyev gündüzleri aç, geceleri uykusuz kendi genç müteallimleriyle şehrin hırsasetine [muhafazasına], şehirde emn ü asayiş [güven ve huzur] teminine zerre kadar kusur göstermedi. Şehirde, istasyonda nereye gidilse Süleyman Bey görülüyordu. Kendisi namus ve gayretli, müteallimleri doğru ve dürüst.

Şemkir Muharebesi esnasında ise merhum Süleyman Bey hiçbir fedakârlıktan çekinmedi. Evvelden ahire en tehlikeli, en mühim noktalarda isbat-ı vücud [bulunma] edenlerin birincisi oldu. Bundan sonra Süleyman Bey'in memuriyeti Karayazı'ya tebdil edildi [değiştirildi]. Bir müddet Gence'den gitti. Bu sırada Müslüman ordusu teşkiline hükümet tarafından müsaade edildi. General Ali Ağa Şihlinski başkumandan tayin edildi. Gence'de kuvâ-yı askeriyye teşkiline başlandı. Yine merhum Süleyman Bey 5. alay kumandanlığına tayin edilerek Gence'ye geldi. Yine faaliyete, fedakârlığa başladı. Bu vakit şehirde öyle bir anarşi hükümferma idi [hakimdi] ki, hiçbir kuvvet temin-i asayişe muktedir değildi. Niha-yet, mevcut Türk askerlerini müselleh ederek [silahlandırarak], onların namus ve gayretlerine dayanıp asayiş iade etmeye ve Bakü tarafından Gence üzerine tertip edilmekte olan hücumu karşı müdafaaya muktedir olabilmek lüzumu hissedildi ve buna teşebbüs edildi. Süleyman Bey: "Ben bu vazifeyi kabul edebilirim" diyerek bütün üserâyı [esirleri] kendi alayına kabul ve her cihetten temin etti. Hakikaten bununla da Gence'de asayiş iade edilerek nizam ve intizam berkarar edildi. Böylece merhum mirliya Süleyman Bey Efendiyev hiçbir gün fedakârlıktan çekinmeyerek faaliyetine devam etmekteydi.

Bugünlerde bir ziyâ-ı ebedî kabilinden ma'dud olarak [ebedî bir kayıp sayılarak] dârü'l-bekâya irtihal ederek [ebediyet evine geçerek] bütün Azerbaycanlıları hüzün ve elem deryasına gark etmiştir. Rahmetullahi aleyhi rahmeten vasi'a.

Said

تفلیس یوژنی پارق انکلیز اسرا قرار کاهندن بزه یازیورلار:

سزی غریب اولدیغی قدر ده غیر محق
اولان بر معامله دن طولایی مساعده گزله خبردار
ایتمک ایسترم، معروضاتم زمانه و معبطنه
مساعد ایسه جریده فریده گزده درج ایدلمه
تمنا ایدرم.

سویل اولدیغیز ایچون اسیر حرب اوله میه
جغمیزی و سویل مامورلره بو قانونک تطبیقه
مساع دول وار ایسه بزلر طرفین حکومتک
لزوم و اصراری اوزرینه قلمش اولدیغیزدن بو
معامله به تابع طرفله غمز طوغری اولمادیغنی
بر قاج کرملر پروتسئو ایتمش ایسه کده طوقوز
کوندر حالا بزه قطعی و حقیقی بر جواب ویرن
یوق، سؤال ایدن یوق، ائمه زده برسونکلی
نوبتچی سفالت و تضیق اونسیمده، خارجدن کلن
ایله کورشمک گمز مساعده یوق...

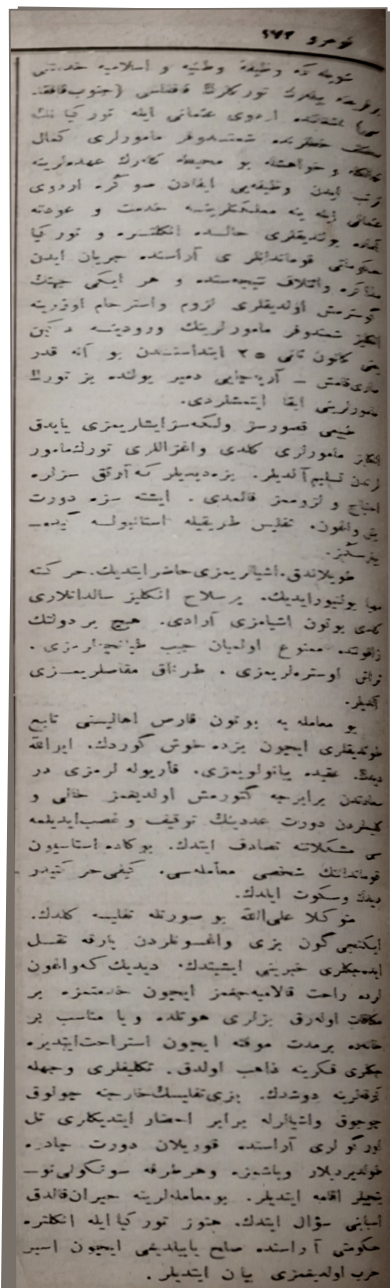
Transkripsiyon

Tiflis Yujnı Park

İngilis Üsəra [Əsir] Qərargahından

Bizə yazırlar:

Sizi qərib olduğu qədər də qeyri-mühiqq [haqsız, ədalətsiz] olan bir müamələdən [rəftardan] dolayı müsaidənizlə xəbərdar etmək istəyəm. Məruzatım zamana və mühitinizə müsaid isə, cəridəyi-fəridənizdə [misilsiz, seçilmiş qəzetinizdə] dərc edilməsini təmənnə edirəm. Şöylə ki, vəzifəyi-vətəniyyə və islamiyyə xidmətini bir fərizə [fərz, məcburiyyət] bilərək, türk-lərin Qafqazı (Cənubi-Qafqazı) işğalında Orduyi-Osmani ilə Türkiyənin müxtəlif xətlərində şöməndüfər [qatar] məmurları kamali-təhəllüklə və xahişlə [təhlükədən qorxmayaq böyük bir həvəs və istəklə] bu mühitə gələrək, öhdələrinə tərəttüb edən [düşən] vəzifəni ifadan sonra, Orduyi-Osmani ilə yenə məmləkətlərinə xidmət və övdətə [qayıtmağa] amadə [hazır] bulunduqları halda, İngiltərə və Türkiyə hökuməti [hökumətləri] koman-danları arasında cərəyan edən müzakirə və etilaf [uzlaşma] nəticəsində və hər iki cəhətin göstərmiş olduqları lüzum və istirham [xahiş] üzərinə ingilis şöməndüfər məmurlarının vüruduna deyın [gəlişinə qədər], yəni kanuni-sani [yanvar] 35¹ ibtidasından [əvvəlindən] bu ana qədər

Sarıqamış-Arpaçayı dəmiryolu- lunda biz türk məmurlarını iqa etmişlərdi [saxlamışdılar]. Təbii, qüsursuz və ləkəsiz, işlərimizi yapıdıq. İngilis mə-

1. Tiflis Yujnı park ingilis üsəra qərargahından

səh. 69. "kanuni-sani 35": rumi təqvimlə göstərilmişdir; kanuni-sani -1335ci il, miladi təqvimlə -1919cu ilin yanvar aynına uyğundur.

murları gəldi, vağzalları türk məmurlarından təslim aldılar. Bizə dedilər ki, artıq sizlərə ehtiyac və lüzumumuz qalmadı. İştə, sizə dörd-beş vaqon, Tiflis təriqi [yolu] ilə İstanbula gedə bilərsiniz. Toplandıq, əşyalarımızı hazır etdik, hərəkətə mühəyya olunurduq [hazırlaşırıdıq]. Pürsilah [başdan-a-yağa silahlı] ingilis saldatları gəldi, bütün əşyamızı aradı, heç bir dövlətin zakonunda məmnə [qanununda qadağan] olmayan cib tapançalarımızı, tərəş usturalarımızı [ülgüclərimizi], dırnaq makaslarımızı [qayçılarımızı] aldılar. Bu müamiləyə [rəftara] bütün Qars əhalisini tabe tutduqları üçün biz də xoş gördük, eyvallah dedik. Əqəbdə [sonra] piyanolarımızı, qaryolalarımızı [çarpayılarımızı], Dərsəadətdən [İstanbuldan] bərabərcə gətirmiş olduğumuz xalı və kilimlərdən dörd ədədinin tövqif [tutulması] və qəsb edilməsi müşkülətinə təsadüf etdik. Buna da istasyon komandanının şəxsi müamiləsi, keyfi [özbaşına] hərəkətidir dedik və sükut etdik. Mütəvvəkilən-əlallah [Allaha təvəkkül edərək], bu surətlə Tiflisə gəldik. İkinci gün bizi vaqonlardan parka nəql edəcəkləri xəbərini eşitdik. Dedik ki, vaqonlarda rahat qalammayacağımız üçün xidmətimizə bir mükafat olaraq bizləri hoteldə və ya münasib bir xanədə bir müddəti-müvəqqəətə üçün istirahət etdirəcəkləri fikrinə zəhib olduq [zənninəqapıldıq]. Təklifləri vəchi ilə arxalarına düşdük. Bizi Tiflisin xaricinə çoluq-cocuq və əşyalarla bərabər ihzar etdikləri [hazırladıqları] tel örgüləri arasında qurulan dörd çadıra doldurdular və başımıza və hər tərəfə süngülü növbətçilər iqamə etdilər. Bu müamilələrinə heyran qaldıq. Əsbabını [səbəbini] sual etdik. Hənüz Türkiyə ilə İngiltərə Hökuməti arasında sülh yapılmadığı üçün əsiri-hərb olduğumuzu bəyan etdilər. Sivil [mülki şəxs] olduğumuz üçün əsiri-hərb olammayacağımızı və sivil məmurlara bu qanunun tətbiqinə məsaği-düvəl [dövlətlərin icazəsi] var isə, bizlər tərəfeyni-hökumətin [hər iki tərəf hökumətinin] lüzum və israrı üzərinə qalmış olduğumuzdan, bu müamiləyə tabe tutulmağımız doğru olmadığını bir qaç kərələr protesto etmişsək də, doqquz gündür hələ bizə qəti və həqiqi bir cavab verən yox, sual edən yox. Başımızda bir süngülü növbətçi, səfalət və təzyiq o nisbətə, xaricdən gələnlə görüşməliyimizə müsaidə yox...

Türkiye Türkçesi
Tiflis Yujni Park
İngiliz Esir Karargâhından

Bize yazıyorlar:

Sizi garip olduğu kadar da gayrı-muhiqq [haksız, adaletsiz] olan bir muameleden dolayı müsadenizle haberdar etmək isterim. Maruzatım zamana ve muhîtinize müsait isə, ceride-i feridenizde [misilsiz, seçil-

miş gazetenizde] neşrolunmasını temenna ederim. Şöyle ki: Vezife-i vatanîyye ve İslamiyye hizmetini bir farîza bilerek, Türklerin Kafkasya'yı (Cenubî-Kafkasya'yı) işgalinde Ordu-yı Osmanî ile Türkiye'nin muhtelif hatlarında şomendifer [tren] memurları kemal-i tehâlûkle ve hâhişle bu muhîte gelerek, üzerlerine terettüb eden vazifeyi ifadan sonra, Ordu-yı Osmanî ile yine memleketlerine hizmet ve avdete [dönmeye] âmâde bulundukları halde, İngiltere ve Türkiye hükûmatı kumandanları arasında cereyan eden müzakere ve itilaf neticesinde ve her iki cihetin göstermiş oldukları lüzum ve istirham üzerine İngiliz şimendifer memurlarının vüruduna değin, yani Kanun-i Sani [Ocak] 35 ibtidasından [başından] bu ana kadar Sarıkamış-Arpaçayı demiryolunda biz Türk memurlarını ika etmişlerdi [tutmuşlardı]. Tabîî, kusursuz ve lekesiz işimizi yaptık. İngiliz memurları geldi, istasyonları Türk memurlarından teslim aldılar. Bize dediler ki: "Artık sizlere ihtiyaç ve lüzum kalmadı. İşte size dört-beş vagon, Tiflis tarikiyle İstanbul'a gidebilirsiniz." Toplandık, eşyalarımızı hazırladık, harekete müheyya oluyorduk [hazırlanıyorduk]. Pürsilah [tam silahlı] İngiliz askerleri geldi, bütün eşyamızı aradı; hiçbir devletin kanununda memnu [yasak] olmayan ceb tabancalarımızı, tıraş usturalarımızı, tırnak makaslarımızı aldılar. Bu muameleyi bütün Kars ahalişi üzerine tatbik ettikleri için biz de hoş gördük, "eyvallah" dedik. Akabinde piyanolarımızın, karyolalarımızın, Dersaadet'ten [İstanbul'dan] beraberce getirdiğimiz halı ve kilimlerden dört adedinin tevkif [tutulması] ve gasp edilmesi müşkülâtına tesadüf ettik. Buna da istasyon kumandanının şahsî muamelesi, keyfî hareketidir dedik ve sükût ettik.

Mütevekkî-lenallah [Allah'a tevekkül ederek], bu suretle Tiflis'e geldik. İkinci gün bizi vagonlardan parka nakledeceklerini işittik. Dedik ki: Vagonlarda rahat kalamayacağımız için hizmetimize bir mükâfat olarak bizleri otelde veya münasip bir hanede bir müddet-i muvakkate için istirahat ettirecekleri fikrine zahip olduk [zannına kapıldık]. Teklifleri veçhile arkalarına düştük. Bizi Tiflis'in haricine, çoluk çocuk ve eşyalarla beraber ihzar ettikleri tel örgüleri arasında kurulan dört çadıra doldurdular ve başımıza ve her tarafa süngülü nöbetçiler ikame ettiler. Bu muamelelerine hayran kaldık. Esbabını [sebebinin] sual ettik. Henüz Türkiye ile İngiltere Hükûmeti arasında sulh yapılmadığı için esir-i harp olduğumuzu beyan ettiler. Sivil olduğumuz için esir-i harb olamayacağımızı ve sivil memurlara bu kanunun tatbikine mesağ-ı düvel [devletlerin izin] var ise, bizler tarafeyn-i hükûmetin [her iki hükûmetin] lüzum ve ısrarı üzerine kalmış olduğumuzdan bu muameleye tâbi tutulmamız doğru olmadığını birkaç kereler protesto etmişsek de dokuz gündür hâlâ bize kat'î ve hakiki bir cevap veren yok, sual eden yok. Başımızda bir süngülü nöbetçi; sefalet ve tazyik o nispette, hariçten gelenle görüşmemize müsade yok...

آذربایجان

طور مابرق آذربایجان داغستان هر ایکی مملکتک نائل استقلالیت اولدقلرندن داغستانده گوروش اولدغی نظر سزافه مینی اورایه داهایه زاده اهمیت ویرمک لازم کلهجک فکریله محل مذکورده عزیمت ایش و داغستان حکومتی طرفندن حسن قبوله مظهر اولدق مجلس معوضه باش کتابتیه تعیین قیامقاه ایغای حسن خدمت ایشمیشدر.

یوندن ماعدا داغستان دارالفنون طلبه جمعیتی رئیسکنده و حریت واستقلاله فرقهسی اعضاکنده دخی وطن و ملت بک بیوک خدمت ایشمیشدر.

بالاخره حکومت طرفندن آندی غونوب خاساوبورت مجلس معوضه اعضاسی انتخابی قومسیهسی بک رئیس و وظیفهسیله مذکور قضاقله عزیمت ایدمک وظیفهسی ایفا ایشمکده ایکن ده نیکیکنک داغستانه داخل اولدغی خبریسی ایشدنجه همان انتخاب اوراقتی ارسال ایدمک کندیسی تاخیر عودت ایدوب ملت خاتلریسی برر برر اهالییه آگلانماق و جماعتی ده نیکیکن علییه حاضرلامق ایله مشغول اولور. نهایت آختی طریقیه عودت ایشمکده ایکن اثنای راهده ملت خاتلری طرفندن آندی قضاسی داخلنده دخی سوء نام جایه آتلماق صورتیه مظلومانه بر صورتده شهید ایدلمیشدر. (رحمت الله رحمتا واسعا) جناب حق ابویته صبر جمیل احسان بوورسون.

خلوق مکتبی مدیری محمد شریف

بر جوانک فاجعه

نیجه وقت اول جوادزاده کی قباد نامیرتلی بر جوانک اولوم خبرینی ایشیدیک فقط فاجعه نک چه کونه کی معلوم اولمادیقندن بر خبر یازا بیلیمدیک زیرا بر روایت قتل ایدلدیکنی دیگری صوبه آتیلدغی اوجنیسی ایسه ده نیکیکنی چکه بیلیموب اوزینی جایه آتیلدغی بیلدیر یوردی. شمدی نهایت هم قریه سندن بویله بر مخابره آلدق:

داغستانده ملت خاتلری طرفندن قبیح بر صورتده شهید ایدلش اولان دخی قوباد حاجی جواد زاده نک ترجمه خالی:

مروح مشارالیه قویا قضاسی اوبوندن خلوق قریه کی پولداشمز مشهور ملتپرستلر زدن حاجی جواد ولی بک زاده نک خدمتی اولوب ۱۳۱۵ تاریخ هجریسنده خلوق قریه سنده تولد ایشمیشدر. پدی سنده درینده مکتب ایتدایسه کیده رک دالما آفران و امانتندن کیری قالمایورق رشده بی بدالاکمال شهر مذکور اعدادیسه داخل اولمشدر.

اثنای تحصیلده هنوز ۱۶ سنده ایکن ۱۳۲۷ عثمانلی ایتالیان محاربه سی وقوع بولماغله غیرت ملیه و دینی ساقفیه طرابلس غرب محاربه سه اشتراک ایشمک فکریله استانبول شهریه عزیمت ایلیمکده ایکن باطومده روس مامورلری طرفندن توقیف ایدیلرک بدرینه اخبار کیفیت ایدلمیشدر. بدری دخی باطومدن کتیره رک بیه توقع واتماسله (زیرا مدیر مکتب جو قیقه گوروش اولدغی حسن ملیه مینی بر داهایه مکتبه قبول ایشمک ایستیموردی) درینده اعدادیسه کوندره شدر.

مکتب مذکور بیزدیکن سوگره موسقوا دارالفنونک تجارت شعبه سنده داخل اولدق بر سنه تحصیل ایلدگدن سوگره محاربه حاضره عمومیه دن طولایی نظره رابندن اغتشاشه گوره ابویه قایتیشدر. پیمده مملکتیزده میدان کان سولک انقلابه پاکودن داسرای حریه دن بولونان تورک ضابطلرندن ختی صورتده جلب ایدمک قویا قضاسی داخلنده ایملک تشکیلات و تعلیمات عسکریه چالشمش و بالاخره دغوردالان محاربه سه دخی اشتراک ایدوب تورک ضابطلریله برابر آختی شکلی کنبه طریقیه استانبوله عزیمت ایشمیشدر.

اوراده دخی تورک رجال سیاسیونی طرفندن مظهر حرمت اولماغله تورک ادبایی طرفندن کندیسی دخی قوباده لقبیه تلقب ایدلمیشدر. نهایت تورک اوردوی همابونی قاققاسیسی اشغال ایدمک پاکو شهرینه داخل اولدغی زمان اردوی مذکورده ایله پاکویه وارد اولوب اوراددن ابویسی زیارت ایچون خانه سه کلمیشدر. مدت حیاتنده پوش طورماش اولدقندن پنده پوش

Transkripsiyon

Bir Cavanın Faciəsi

Neçə vaxt əvvəl Cavadzadə Keyqubad nam qeyrətli bir cavanın ölüm xəbərini eşitdik. Fəqət faciənin çəgunəliyi [necə oldupu] məlum olmadığından, bir xəbər yazı bilmədik. Zira, bir rəvayət qətl edildiyini, digəri suya atıldığını, üçüncüsü isə Denikini çəkə bilməyib özünü çaya atıldığını bildirirdi. Şimdi nəhayət həmqəryəsindən [həmkəndlisindən] böylə bir müxabirə [xəbər] aldıq. Dağıstanda millət xainləri tərəfindən fəci [faciə-vi] bir surətdə şəhid edilmiş olan Keyqubad Hacı Cavadzadənin tərəcə-meyi-halı: Mərhumu-müşarünileyh [haqqında danışılan mərhum] Quba qəzası təvabeyindən [Quba qəzasına tabe olan yerlərdən] Xuluq qəryəli [Xuluq kəndindən] yoldaşımız, məşhur millətpərəstlərimizdən Hacı Cavad Vəlibəyzadənin məxdumu [oğlu] olub, 1315 tarixi-hicrisində^x Xuluq qəryəsində təvəllüd etmişdir. 7 sinnində [yaşında] Dərbənd məktəbi-ibtidasinə gedərək daima əqrən və əmsalından [yaşadlarından və taylarından] geri qalmayaraq rüşdiyyəni bədəl-ikmal [bitirdikdən sonra], şəhri-məzkur [deyilən şəhərin] edadisinə daxil olmuşdur. Əsnayi-təhsildə [təhsil aldığı zaman] hənuz 16 sinnində ikən 1327 Osmanlı-İtalyan müharibəsi vüqu bulmaqla qeyrəti-milliyə və diniyyə saqiəsi ilə [milli və dini qeyrət sövqü ilə] Trablisqərb müharibəsinə iştirak etmək fikri ilə İstanbul şəhərinə əzimet eyləməkdə [getməkdə] ikən Batumda rus məmurları tərəfindən tövqif [həbs] edilərək pədərinə [atasına] ixbari-keyfiyyət edilmişdir [xəbər verilmişdir]. Pədəri dəxi Batumdan gətirərək yenə təvəqqe və iltimasla (zira müdiri-məktəb çocuqda görmüş olduğu hissi-milliyə məbni [milli hisslərə görə] bir daha məktəbdə qəbul etmək istəməyirdi) Dərbənd edadisinə göndərmişdir. Məktəbi-məzkuru [deyilən məktəbi] bitirdikdən sonra Moskva Darülfünununun [Universitetinin] Ticarət şöbəsinə daxil olaraq bir sənə təhsil eylədikdən sonra müharibəyi-hazireyi-ümumiyyədən dolayı zühur edən iğtişaşa görə evinə qayıtmışdır. Bədəhu [sonra] məmləkətimizdə meydana gələn son inqilabda Bakıdan üsərayi-hərbiyyədən [müharibə əsirlərindən] bulunan türk zabitlərindən xəfi [gizli] surətdə cəlb edərək Quba qəzası daxilində ilk təşkilat və təlimati-əsgəriyyəyə çalışmış və bilaxirə [daha sonra] Xırdalan müharibəsinə dəxi iştirak edib türk zabitləri ilə bərabər Axtı, Şəki, Gəncə təriqi [yolu] ilə İstanbula əzimet etmişdir. Orada dəxi türk ricali-siyasiyyunu [siyasət adamları] tərəfindən məzhəri-hörmət [hörmətə nail] olmaqla türk üdəbası [ədipleri] tərəfindən kəndisi "Keyqubad" ləqəbi ilə tələq edilmişdir [ləqəbi verilmişdir]. Nəhayət, türk orduyi-hümayunu [Osmanlı padişahının ordusu] Qafqazıyanı işğal edərək Bakı şəhərinə daxil olduğu zaman orduyi-məzkurə ilə Bakıya varid olub [gəlib], oradan evini ziyarət üçün xanəsinə gəlmişdir. Müddəti-həyatında boş durmamış olduğundan, yenə də boş durmayaraq Azərbaycan,

Dağıstan hər iki məmləkətin naili-istiqlaliyyət olduqlarından, Dağıstanda görmüş olduğu nizamsızlığa məbni [görə] oraya daha ziyadə əhəmiyyət vermək lazım gələcək fikri ilə məhəlli-məzkura əzimət etmiş [deyilən yerə yollanmış] və Dağıstan Hökuməti tərəfindən hüsn-qəbula məzhər olaraq Məclisi-Məbusan Baş kitabətinə [Baş katibliyinə] təyin qılınmaqla ifayi-hüsni-xidmət etmişdir [vəzifəsini yaxşı ifa etmişdir]. Bundan maəda [bundan əlavə], "Dağıstan Darülfünun Tələbə Cəmiyyəti" rəisliyində və "Hürriyyət və İstiqlal" fırqəsi əzalığında [üzvlüyündə] dəxi vətən və millətə pək böyük xidmət etmişdir. Bilaxirə [daha sonra] hökumət tərəfindən Andı, Qunib, Xasavyurd Məclisi-Məbusan əzası intixabı komissiyasının [seçki komissiyasının] rəisi vəzifəsi ilə məzkur qəzalara əzimət edərək vəzifəsini ifa etməkdə ikən Denikin Dağıstana daxil olduğu xəbərini eşidincə, həman intixab övraqını irsal edərək [seçki sənədlərini göndərərək], kəndisi təxiri-övdət edib [geri qayıtmağı təxirə salaraq], millət xainlərini birər-birər əhaliyə anlatmaq və camaatı Denikin əleyhinə hazırlamaqla məşğul olur. Nəhayət, Axtı तरीqi ilə övdət etməkdə ikən əsnayi-rahda [yolda] millət xainləri tərəfindən Andı qəzası daxilində Göysu nam çaya atılmaq surəti ilə məzlumanə bir surətdə şəhid edilmişdir. (Rəhmətullahi rəhmətən vasiən.) Cənabi-haqq əbəveyninə [valideynlərinə] səbri-cəmil [gözəl səbr] ehsan buyursun.

Xuluq məktəbi müdiri:
Məhəmməd Şərif

Türkiye Türkçesi

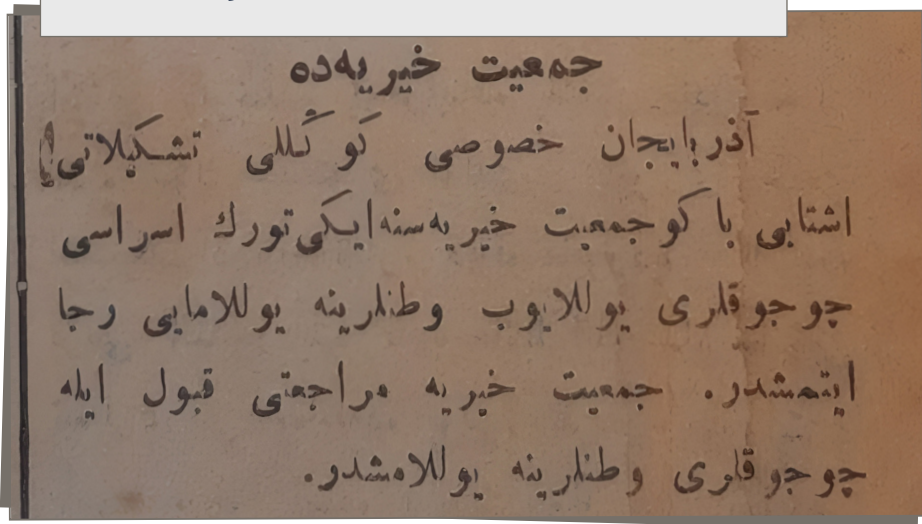
Bir Gencin Faciası

Birkaç vakit evvel Cavadzade Keykubad nam [adlı] gayretli bir gencin ölüm haberini işittik. Fakat facianın keyfiyeti [nasıl olduğu] malum olmadığından bir haber yazamadık. Zira bir rivayet katledildiğini, diğeri suya atıldığını, üçüncüsü ise Denikin'e dayanamayarak kendini ırmağa attığını bildiriyordu. Şimdi nihayet hemşerisinden böyle bir muhabere [haber] aldık. Dağıstan'da millet hainleri tarafından fecî [feci] bir surette şehid edilmiş olan Keykubad Hacı Cavadzade'nin tercüme-i hali: Merhûm-u müşârünileyh [hakkında söz edilen merhum] Quba kazası tevabiinden [Quba kazasına bağlı yerlerden] Xuluq köylü [Xuluq köyünden] yoldaşımız, meşhur milletperverlerimizden Hacı Cavad Velibeyzade'nin mahdumu [oğlu] olup, 1315 tarihi hicrîsinde Xuluq köyünde tevellüd etmiştir. 7 yaşında Derbend mekteb-i ibtidaisine giderek daima akran ve emsallinden geri kalmayarak rüşdiyeyi bedel-ikmal [bitirdikten sonra] şehir-i mezkurun [söz konusu şehrin] idadisine dahil olmuştur. Tahsil esnasında henüz 16 yaşında iken 1327 Osmanlı-İtalyan muharebesi vuku bulmakla, gayret-i millîye ve dinîye saikiyle [milli ve dini gayretin sevgiyle] Trablusgarp Harbine iştirak etmek fikriyle İstanbul şehrine azimet etmekte iken Batum'da Rus memurları tarafından tevkif [tutuklanarak] babasına haber verilmiştir. Babası dahi Batum'dan getirerek, tekrar rica ve iltimasla (zira müdür-i mektep çocukta görmüş olduğu hiss-i milliyeye mebni [milli hissiyat sebebiyle] bir daha mektebe kabul etmek istemiyordu) Derbend idadisine göndermiştir. Mezkûr mektebi bitirdikten sonra Moskova Darülfünunu'nun Ticaret şubesine dahil olarak bir sene tahsil eyledikten sonra, harb-i hazır-ı umumiyeden dolayı zuhûr eden ihtilal sebebiyle evine dönmüştür. Bedehu [sonra], memleketimizde meydana gelen son inkılapta, Bakü'de esir-i harbiyeden [savaş esirlerinden] bulunan Türk zabitlerinden hafî [gizlice] surette celbederek Quba kazası dahilinde ilk teşkilat ve talimat-ı askeriyeye çalışmış ve bilahare Hırdalan Muharebesi'ne dahi iştirak edip Türk zabitleriyle beraber Ahtı, Şeki, Gence tarikiyle İstanbul'a azimet etmiştir. Orada dahi Türk rical-i siyasiyesinden [siyaset adamlarından] hürmet görerek Türk üdebası [edebiyatçılar] tarafından kendisine "Keykubad" lakabı verilmiştir. Nihayet, Türk ordu-yı hümayunu [Osmanlı padişahının ordusu] Kafkasya'yı işgal ederek Bakü şehrine dahil olduğu zaman, ordu-yı mezkurla Bakü'ye gelmiş, oradan evini ziyaret için hanesine gitmiştir. Müddet-i hayatında boş durmadığından yine boş durmayarak, Azerbaycan ve Dağıstan her iki memleketin nail-i istiklaliyet olduklarından, Dağıstan'da görmüş olduğu nizamsızlığa binaen oraya daha ziyade ehemmiyet vermek gerektiği fikriyle mezkûr mahalle azimet etmiş [söz konusu yere gitmiş] ve Dağıstan Hükümeti tarafından hüsn-i kabule mazhar olarak Meclis-i Mebusan Baş Kâtipliğine tayin olunup

güzel hizmet etmiştir. Bundan başka "Dağıstan Darülfünun Talebe Cəmiyyəti" reislişində və "Hürriyyət və İstiklal" fırkası azalığında [üyelişində] de vatana və millete pek büyük hizmet etmiştir. Bilahərə hökumət tərəfindən Andı, Gunib, Hasavyurt Meclis-i Mebusan azası intihabı komisiyonu [seçim komisiyonu] reislişini vəzifesiylə mezkûr kazalara gidiyə vəzifəsini ifa etməkdə iken, Denikin'in Dağıstan'a daxil olduğı haberini işitince, hemen intihap evrakını irsal edərək [seçim belgelerini göndərərək], kendisi dönüşünü təhir edip, millet hainlərini halka birer birer anlatmaq və əhaliyi Denikin əleyhinə hazırlamaqla məşğul oldu. Nihayət, Ahtı tarixiylə dönüşdə iken, yol esnasında millet hainləri tərəfindən Andı kazası daxilində Göysu nam ırmağa atılmək surətiylə məzluman [zavallıca] bir şəkildə şəhit edilmişdir. (Rahmetullahi rahmetən vəsi'an.) Cənab-ı Hak ebeveyninə sabr-ı cəmil ihsan buyursun.

Hulug Mektebi Müdürü:
Muhammed Şerif

► Azərbaycan № 239, 31 Temmuz 1919

Transkripsiyo

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

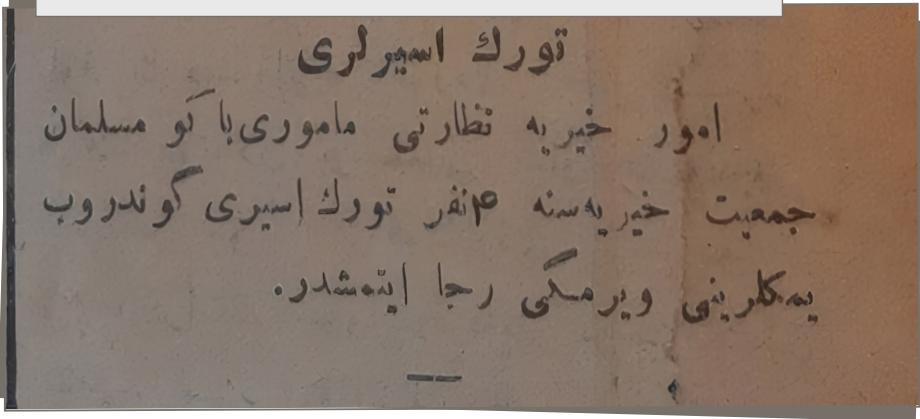
Azərbaycan Xüsusi Könüllü təşkilatı ştabı Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə iki türk üsərası [əsiri] çocuqları yollayıb vətənlərinə yollamağı rica etmişdir. Cəmiyyəti-Xeyriyyə müraciəti qəbul ilə çocuqları vətənlərinə yollamışdır.

Türkiye Türkçesi

Cemiyet-i Hayriye'de

Azerbaycan Özel Gönüllü Teşkilatı Ştabı, Bakü Cemiyet-i Hayriye'ye iki Türk esir çocuğunu göndererek, vatanlarına ulaştırılmasını rica etmiştir. Cemiyet-i Hayriye, bu başvuruyu kabul ederek çocukları vatanlarına göndermiştir.

► **Azerbaycan № 239, 31 Temmuz 1919**

Transkripsiyon

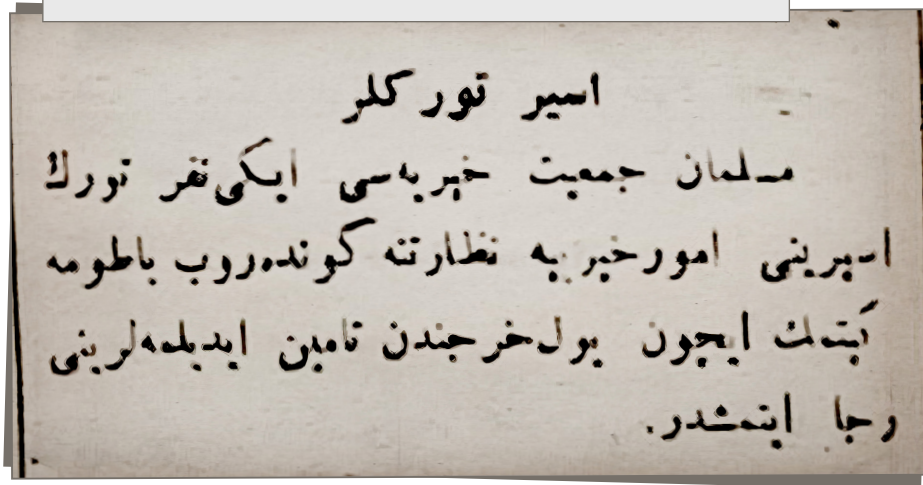
Türk Əsirləri

- Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] məmuru Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə dörd nəfər türk əsiri göndərüb yeməklərini verməyi rica etmişdir.

Türkiye Türkçesi

Türk Esirleri

Ümûr-i Hayriyye Nezareti [Sosyal Teminat Bakanlığı] memuru, Bakü Müslüman Cemiyet-i Hayriyye'ye dört Türk esirini göndererek, yiyeceklerinin temin edilmesini rica etmiştir.

Transkripsiyon

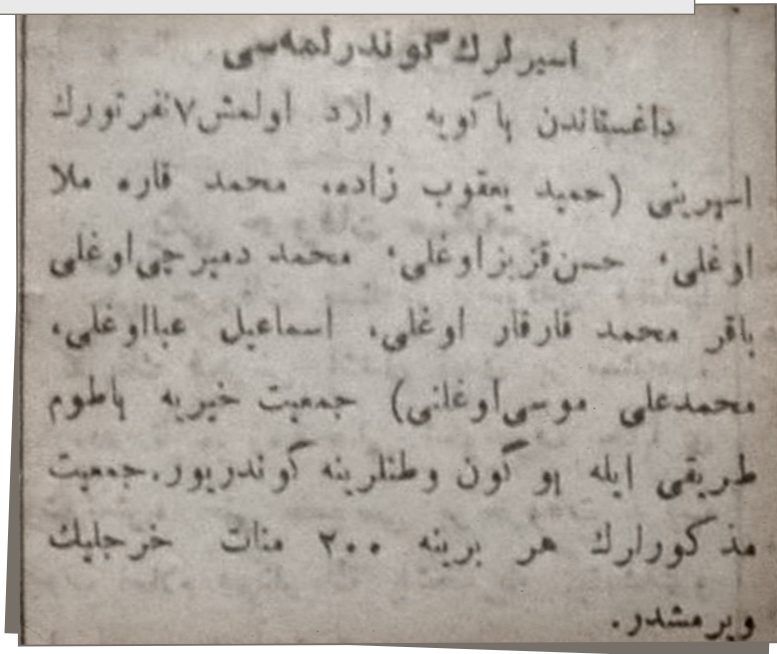
Əsir Türklər

Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi iki nəfər türk əsirini Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] göndərüb Batuma getmək üçün yol xərcindən təmin edilmələrini rica etmişdir.

Türkiye Türkçesi

Esir Türkler

Müslüman Cemiyet-i Hayriyye, iki Türk esirini Ümûr-i Hayriyye Neza-reti'ne [Sosyal Teminat Bakanlığı] göndererek, Batum'a gidecekleri yol masraflarının karşılanmasını rica etmiştir.

Transkripsiyon

Əsirlərin Göndərilməsi

Dağıstandan Bakıya varid olmuş [gəlmiş] 7 nəfər türk əsirini (Həmid Yaqubzadə, Məhəmməd Qaramolla oğlu, Həsən Əziz oğlu, Məhəmməd Dəmirçi oğlu, Bağır Məhəmməd Qarqar oğlu, İsmayıl Əba oğlu, Məhəmmədəli Musa oğlunu) Cəmiyyəti-Xeyriyyə Batum təriqi [yolu] ilə bugün vətənlərinə göndərir. Cəmiyyət məzkurların [adı çəkilənlərin] hər birinə 200 manat xərclik vermişdir.

Türkiye Türkçesi

Esirlerin Gönderilmesi

Dağıstan'dan Bakü'ye varmış olan 7 Türk esiri (Həmid Yaqubzadə, Məhəmməd Qaramolla oğlu, Həsən Əziz oğlu, Məhəmməd Dəmirçi oğlu, Bağır Məhəmməd Qarqar oğlu, İsmayıl Əba oğlu, Məhəmmədəli Musa oğlu) Cemiyet-i Hayriyye tərəfindən Batum yolu ilə bugün vatanlarına göndərilməkdədir. Cemiyet, söz konusu kişilerin her birine 200 manat yol masrafı vermiştir.

► **Kafkas Hükûmeti Heyeti Nezdindeki
Askerî Misyon Başkanına Rapor**

ПРЕДСѢДАТЕЛЬ
ВОЕННОЙ МИССИИ
при делегаціи
ЗАКАВКАЗСКАГО ПРАВИТЕЛЬСТВА
для веденія переговоровъ
съ державами
ЧЕТВЕРНОГО СОЮЗА

Ваше Превосходительство.

" " Мая 1918 г.
№. 3.37.

Въ дополненіе къ тому, что
я уже Вамъ сообщалъ о военно-
плѣнныхъ имѣю честь препроводить
Вамъ таблицы болѣе достовѣрныхъ
цифръ турецкихъ военно-плѣнныхъ въ
городахъ Закавказья.

Первый транспортъ все военно-
плѣнными предполагался къ отпра-
вленію изъ Тифлиса въ Батумъ
20 сего мая; плѣнные же изъ
Караклисы передаются черезъ
Александрополь повидимому по
соглашенію съ мѣстными ~~турецкими~~
властями, что и еще будетъ про-
вѣрено. Военно-плѣнные изъ гор.
Ваку пока переданы въ Батумъ
быть не могутъ, вслѣдствіи отсу-
тствіе пути.

ПРИЛОЖЕНІЕ: таблица.

Генералъ-Лейтенантъ

საქართველოს ეროვნული
არქივი National
Archives of
Georgia

Çeviri

Kafkas Hükûmeti Heyeti Nezdindeki Askerî Misyon Başkanı

Dörtlü İttifak Devletleri ile Müzakereleri Yürütmek Üzere

" " Mayıs 1918

No: 359

Muhterem Ekselansları,

Daha önce savaş esirlerine dair tarafınıza arz ettiğim hususlara ek olarak, Güney Kafkasya şehirlerinde bulunan Türk savaş esirlerine ilişkin daha güvenilir rakamları içeren cetvelleri (tabloları) takdim etmek şerefini taşımaktayım.

İlk esir sevkiyatının Tiflis'ten Batum'a 20 Mayıs tarihinde gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Karakiliseli esirler ise, yerel makamlarla yapılan mutabakata binaen, Aleksandropol üzerinden sevk edilmektedir - bu husus ayrıca teyit edilecektir. Bakü şehrindeki savaş esirlerinin şimdilik Batum'a sevki mümkün değildir; zira ulaşım yolu mevcut değildir.

Ek: Cetvel (tablo).

► **Transkafkasya Seymi Şehirlerinde
Bulunan Türk Savaş Esirlerinin Tablosu**

Т А Б Л И Ц А

турецкихъ военно-плѣнныхъ въ городахъ
Закавказской Республики.

	В а к у	Елисаветп.	Тифлисъ.	Г о р и.	Кутаисъ.	Навказск. Черноморск. берегъ.	Нараклисъ	итого
Офицеровъ	78	-	4	-	-	-	-	82
Солдатъ. . .	7800	260	1600	106	142	330	3000	13138

საქართველოს ეროვნული
არქივი National
Archives of
Georgia

**Transkafkasya Seymi şehirlerindeki
Türk savaş esirlerinin tablosu.**

	Subay	Asker
Bakü	78	7800
Yelizavetpol	-	260
Tiflis	4	1600
Gori	-	106
Kutaisi	-	142
Kafkasya Karadeniz Kıyısı	-	330
Karakilise (Ağrı)	-	3000
Toplam	82	13238

BEŞİNCİ BÖLÜM

Hatıralarda Nargin'de Esir Hayatı

Esir Bir Çocuğun Başına Gelenler veyahut Rusya'da Sekiz Yaşındaki Bir Esirin Felâketi: Esaret Hâtırasından

Eserin künyesi:

Abdurrahîm Rahmî (1918) *Esîr Bir Çocuğun Başına Gelenler veyâhûd Rusya'da Sekiz Yaşındaki Bir Esîrin Felâketi: Esâret Hâtırasından*. Trabzon: Serasî Matbaası.

Eserin bilinen tek nüshası:

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi - bilk.377740 / PL234.T12 E8 1915. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi kayıtlarında eserin tarihi 1915 olarak kayıtlı olsa da eserde yer alan tarih bilgisinden hareketle eserin 1918'de kaleme alındığı açıktır.

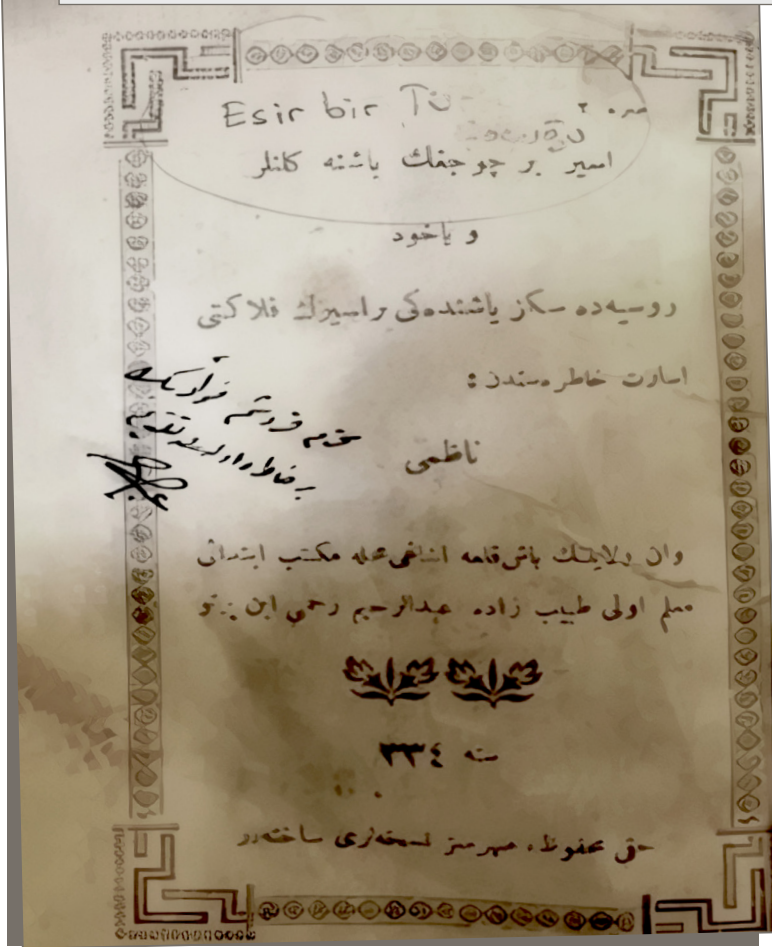
Eserin içeriği:

Trabzon'un Sürmene kazasından Yusuf adlı esir bir çocuğun ağzından Nargin Adası'ndaki kötü vaziyetin manzume şeklinde tasviridir.

Kapak ve eserin içinden verilen sayfanın yer aldığı çalışmanın künyesi:

Caner, Fırat (2020) "Son Devir İslamcılarında Abdürrahim Rahmi'nin (Zapsu) Trabzon'da Tekrar Basılarak Kurtarılan Bir Kitabı: Esir Bir Çocuğun Başına Gelenler". Karadeniz İncelemeleri Dergisi, Sayı: 29, s. 179-202.

Kapak

**Esîr Bir Çocuğun Başına Gelenler
veyâhûd
Rusya'da Sekiz Yaşındaki Bir Esirin Felâketi
Esâret Hâtırasından:**

Nâzım

Van vilâyetinin Başkale Aşağı Mahalle Mekteb-i İbtidai
muallim-i evveli Tabîbzâde Abdürrahîm Rahmî İbn-i Pertev
Sene 334

Hakkı mahfûz, mühürsüz nüshaları sahtedir.

(Kapakta el yazısıyla yer alan not:

Muhterem kardeşim Fuâd Bey'e
bir hâtıra olarak takdîm)

نارگین [۱]

نارگین دېدم فقط تەدر؟ ناسل اور بھيا؟
 سدکڑ ايجندە قوجامان سيوک سياه بر قيا
 جزيره در. فطرت اونى يىلنلرک يىتاقى
 ياراتمىشدر. انسانلرى اولدورتمە يەلماغى
 جلاد. اور و حشترک، مظالمک مسکى
 اسمى قونولمى (مزار) ياهود (تورکار مدفنى)
 ياقنلاشدق اومقتله واپور دودوک جالبور
 صانە راپور باغى، راق و عشى جزيره، ديبور
 هال بردها،! يوزلرجه گنج محو اولميه کلبور
 «کينى آل.. کينى آل.. پسته پسته کلبور
 «ديشلىرىنى» شجر دانمە ديدىکلرک اوله حق
 «يىنەک سنک مظلوملرله، موصوملرله طوله حق

[۱] بحر حزنك: ياكوشهرينه سكرميل مسافه ده واقع فير مسكون
 بر جزيره اولوب حرب عمومى اعلانلندن سكرمه بر طاقم «يادونلر»
 الشا ايدىلار ك روس سكر و متتبه امرا غراوكلان انقاد ايدىلن سكر
 ياشنده كى چو بقتلرله برايكى قادمين بيله داخل اولدېنى حالده مفلوز بيه
 قريب اهل و عسكر دل عبارت امرا لك «ثولومه نوبت يىكردىكلرى بر»

Nargin[1]

Nargin dedim fakat nedir? Nasıl o yer acaba!?

-Deniz içinde kocaman büyük siyah bir kaya

Cezîredir. Fıtrat onu yılanların yatağı

Yaratmıştır. İnsanları öldürtmeye bayağı

Cellât. O yer vahşetlerin, mezâlimin meskeni

İsmi konulmalı (mezâr) yâhûd (Türkler medfeni)

Yakınlaştık o maktele vapur düdük çalıyor

Sanki vapur bağırarak "Vahşî cezîre!" diyor

"Al bir daha"! Yüzlerce genç mahvolmaya geliyor

"Kinini al.. Kinini al.. Posta posta geliyor

"Dişlerini gıcırdatma dediklerin olacak

"Sinen senin mazlûmlarla, masûmlarla dolacak

[1] Bahr-i Hazer'in Bakü şehrine sekiz mil mesâfede vâki gayr-i meskûn bir cezîre olup Harb-i Umûmî ilânından sonra bir takım "pavyonlar" inşâ edilerek Rus hükûmetince üserâ karârgâhı ittihâz edilmiş sekiz yaşındaki çocuklarla bir iki kadın bile dâhil olduğu hâlde dokuz bine karîb ahâlî ve askerden ibâret üserânın "ölüme nöbet bekledikleri yer".

Hüseyin Hamid'in Günlüğü

Eserin künyesi:

Hüseyin Hamid (1332 / 1916). Bahr-i Hazer Sâhili: Bakü Şehri Karşısında Nargin Adası yâhûd Zindânı. (Yazarın kendi el yazısıyla kaleme aldığı günlük).

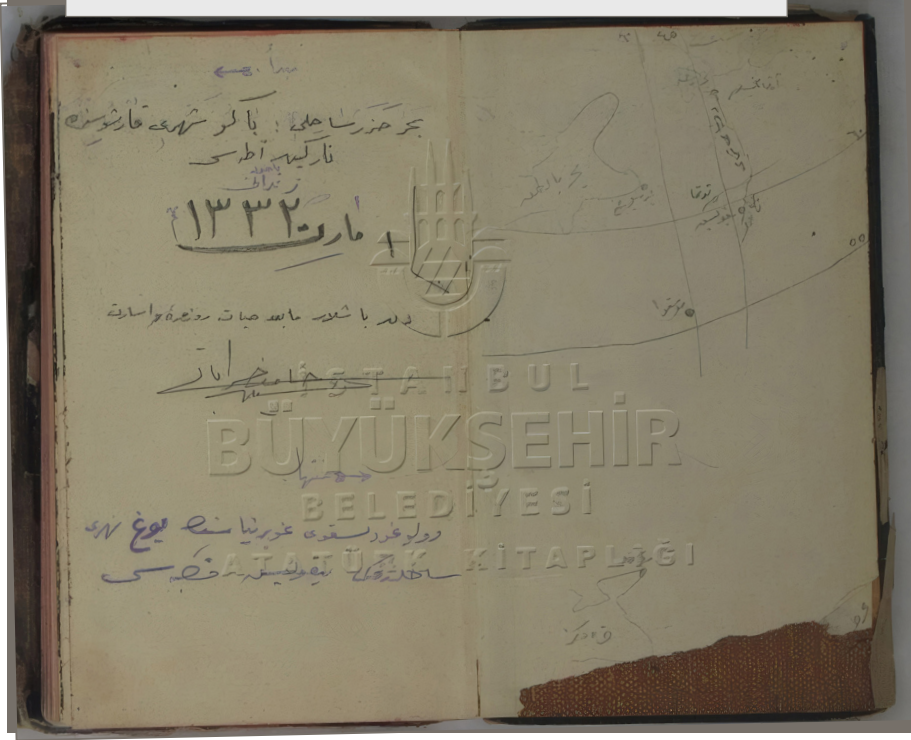
Eserin tek nüshası:

İBB Atatürk Kitaplığı - Bel_Yz_K.001246

Eserin içeriği:

Ruslara esir düşen Mülazım-ı Evvel Hüseyin Hamid tarafından esaret günlerinde yazılmış olan günlüktür. Bu günlükte Hüseyin Hamid, Nargin Adası'ndan başlayıp Vologda bölgesindeki Nikolsk kasabasında devam eden esaret hayatıyla ilgili detaylı bilgiler vermektedir.

Günlüğün Kapağı

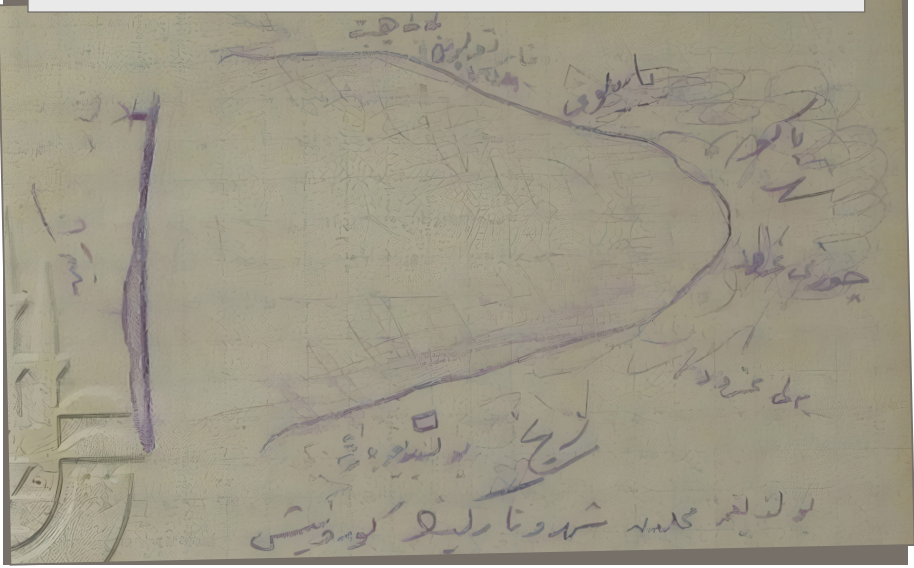

Kapakta Yer Alan Bilgiler

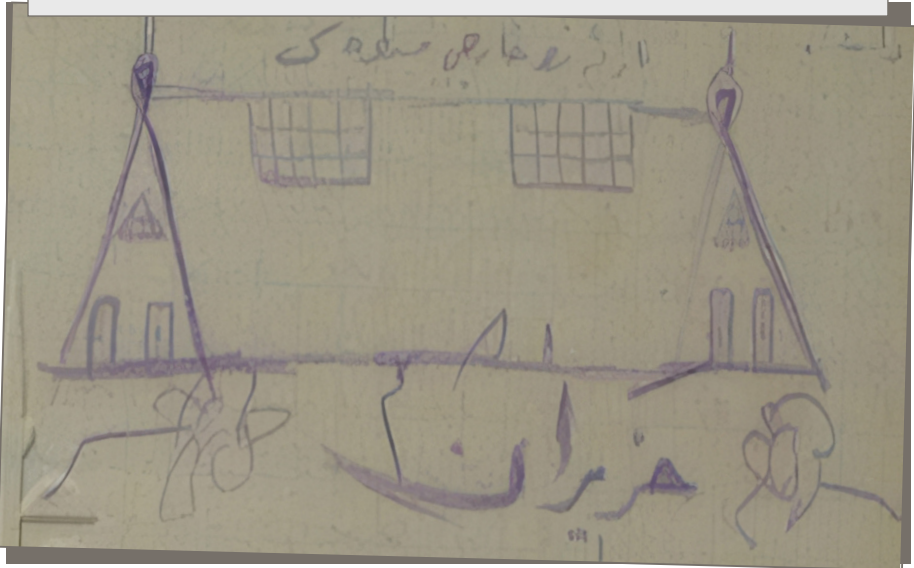
Bahr-i Hazer Sâhili: Bakü Şehri Karşısında
Nargin Adası
yâhûd
Zindânı
1 Mart 1332'
den başlar mâbad-ı hayât-ı rûzmerre-i esâret

Vologodskuy Guberniyasının Yug Nehri
Sâhilindeki Nikoliski Kasabası

Hüseyin Hamid'in Çizimiyle Nargin Adası'nın Krokisi

Hüseyin Hamid'in Çizimiyle Esir Olarak Kaldığı Baraka

Sibirya'da 7 Yıl - Esaret Hatıraları

Eserin künyesi:

Dolgungil, Yusuf İzzettin (25 Mart 1938-30 Mart 1938). "Siberyada 7 Yıl – Esaret Hatıraları". Hatıraları Toplayan: B. D. (Bahadır Dülger), DOĞU Gazetesi, Sayı: 95-96-97-98-99.

Eserin içeriği:

Dr. Yusuf İzzettin Bey'in Sarıkamış'ta başlayıp Vladivostok'a kadar süren esaret hatıralarını içermektedir. Bu hatıralar ilk olarak Bahadır Dülger tarafından toplanıp Erzurum merkezli Doğu Gazetesi'nde tefrika hâlinde yayımlanmıştır. Dr. Yusuf İzzettin Bey'in Nargin Adası'ndaki günleri ise 25 Mart 1938 ile 30 Mart 1938 günleri arasındaki sayılarda 5 bölüm olarak yer almıştır. Bu hatıraların tamamı daha sonra kitap olarak da yayımlanmıştır.

Kitap olarak yayımlanan eserin künyesi:

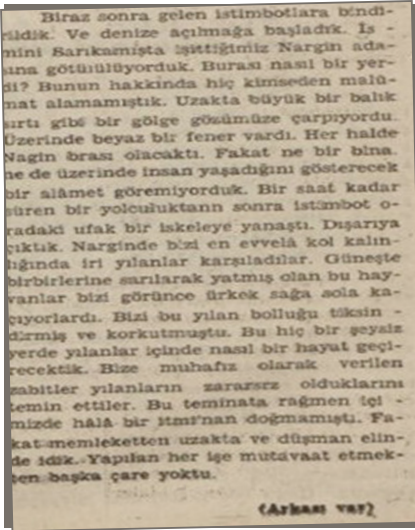
Sibirya Esir Kamplarında Yedi Yıl – Sarıkamış'tan Vladivostok'a Dr. Yusuf İzzettin Bey'in Anıları (2020) Yay. Haz. Bingür Sönmez, İstanbul: Tarihçi Kitabevi Yayınları.

Nargin Adası'yla ilgili hatıraların başladığı sayının ilk sayfasındaki künye bilgileri

Yazının başında hatıraların üst başlığını, hatıraları toplayan kişinin bilgisini ve tefrika sayısını bildiren kısım

Nargin Adası'yla ilgili hatıraların başladığı bölüm

Biraz sonra gelen istimbottlara bindirildik. Ve denize açılmağa başladık. İsmi Sarıkamış'ta işittiğimiz Nargin adasına götürülüyorduk. Burası nasıl bir yerdi? Bunun hakkında hiç kimseden malûmat alamamıştık. Uzakta büyük bir balıksırtı gibi bir gölge gözümü çarpıyordu. Üzerinde beyaz bir fener vardı. Herhâlde Nargin burası olacaktı. Fakat ne bir bina ne de üzerinde insan yaşadığını gösterecek alâmet göremiyorduk. Bir saat kadar süren bir yolculuktan sonra istimbót oradaki ufak iskeleye

yanıştı. Dışarıya çıktık. Nargin'de bizi en evvela kol kalınlığında iri yılanlar karşıladılar. Güneşte birbirlerine sarılarak yatmış olan bu hayvanlar bizi görünce ürkek sağa sola kaçıyorlardı. Bizi bu yılan bolluğu tiksindirmiş ve korkutmuştu. Bu hiçbir şeysiz yerde yılanlar içinde nasıl bir hayat geçirecektik. Bize muhafız olarak verilen zabıtlar yılanların zararsız olduklarını temin ettiler. Bu teminata rağmen içimizde hâlâ bir itminan doğmamıştı. Fakat memleketten uzakta ve düşman elinde idik. Yapılan her işe mutavaat etmekten başka çare yoktu.

Sarıkamuş'ta Donarak Şehit Olan Türk Askerleri
Gürcistan Devlet Arşivi, Ocak 1915

Esir Götürülen Türk Askerleri Kars'ta

Bir Grup Esirin Görüntüsü

Yük Vagonlarında Taşınan Esirlerin Görüntüsü

Esirler Bakü Hastanesinde

Esir Türk Askerleri Namaz Kılarken

Kafkas Hâtıratı

Esir bulundukları Nargin Adası'ndan firar eden Osmanlı zâbitleriyle firarlarını teshil (kolaylaştırma) ve temin eden Kafkas Müslümanlarından Âbidîn Efendi. 10 Temmuz 1918

Nargin Esir Kampının Son Görüntüleri

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

Fotoğraf 3

Fotoğraf 4

Fotoğraf 4

Fotoğraf 5

Fotoğraf 6

Fotoğraf 7

Dizin

A

Abdürrahim Rahmi	379
Ağa Bala Kuliyev	108
Ahmet Cevat	130
Ahmet Mustafa	202
Aleksandropol	342
Ali Osman Mehmet	204
Alman	11, 54, 81, 272, 282, 311, 320
Arpaçayı	364, 366
Avusturya	68, 110, 124, 146, 218, 283, 319, 320, 321
Azerbaycan Cumhuriyeti	361
Azerbaycan Özel Gönüllü Teşkilatı Ştabı	372

B

Bâb-ı Âli	138, 143, 145, 148, 156, 160
Bakü Cemiyet-i Hayriye	34, 253, 256, 372
Bakü Şehir İdare Amiri Kâtipliği	120
Balahanı-Sabunçu Polis Müdürlüğü	117
Batum	4, 182, 357, 370, 373, 374, 376
Bayburd	160
Belçika	110
Beşinci Kafkas İstihkâm Bölüğü	181
Bitlis	160, 341
Bitlis Polis Müdürü İrfan Bey	160
Bogdanoviç Akopov	108
Boyabadlı Mehmed oğlu Abdullah Ahi Efendi	150

C

Cafer Cabbarlı	131
Cankar	190
Cavadzade Keykubad	370

D

Dağıstan Darülfünun Talebe Cemiyeti	371
Dağıstan Hükûmeti	369
Danimarka	110, 146, 156, 239, 261, 262, 309, 315
Denikin	369, 370, 371
Dersaadet	136, 138, 146, 148, 154, 200, 366
Dobruca	146
Doktor Mösyö Gregory Aleksandrof	233
Dursun Mahmut	194
Dursun Yusuf	196

E

Enver Paşa	321, 341, 342
Ermeni	4, 209, 210, 220, 237, 242, 244
Erzurum	4, 190, 196, 206, 336, 337, 338, 385

F

Fırka tabibi Binbaşı Osman	141
--------------------------------------	-----

G

Gegeçkori	357
Gence	1, 4, 5, 69, 361, 362, 370
Gence Milli Komitesi	361
Gence Müslüman Milli Komitesi	361
General Ali Ağa Şihlinski	362
General Forester-Volker	357
General Mehmandarov	359
General Süleyman Bəy	359
Giresunlu Ali oğlu Halil	237
Göysu	369, 371
Gürcistan	6, 7, 357, 375, 377

H

Hankaya Hudud Taburı Mülazımı Davud	141
Hasan Basri Efendi	200

Hasan Şaban	184
Hekimler Cemiyeti	273
Hilal-i Ahmer cemiyeti	309, 311, 315
Hümmet Fırkası	239, 262
"Hürriyet ve İstiklal" fırkası	371
Hüseyin Cavit	133, 134
Hüseyin Halil	190
Hüseyin Hamid	9, 382, 384

İ

İhsan Paşa	305
İngiltere Hükûmeti	365
İspanya	138, 141, 143, 145, 146, 148
İsveç	146, 218, 227, 228, 233, 239, 262, 272, 273, 309, 311, 315

J

Jön Türkler	341
-------------------	-----

K

Kadıköy	179
Kafkas Cephesi	322, 324, 331, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339
Kafkasya ...	3, 4, 5, 32, 33, 65, 66, 110, 120, 148, 224, 318, 349, 355, 366, 370, 376, 378
Karadeniz	342, 378, 379
Kars	4, 94, 95, 244, 366, 388
Kayseri	176
Kazan	1, 320
Kerküklü Şerîf oğlu Muhyiddîn	163
Kırım	95, 320

L

Lafsor (Kışlaköy)	196
-------------------------	-----

M

Macar	319, 320
Malazgirt	337

Maraşlı Ali Rıza Efendi	171
Mehmet Ali	198
Merd Ali Mahmud	192
Mitralyöz Bölüğü Yüzbaşısı Hakkı	141
Moskova	5, 156, 178, 218, 224, 242, 310, 311, 315, 321, 370
Möhtaclara Kömek	6, 7, 10, 31, 32, 33, 35, 39, 41, 47, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 78, 94, 95, 97, 103, 261, 262, 263, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 279, 280, 289, 290, 291, 292, 293
Mustafa Bey Alibeyov	41, 248, 250, 251, 253, 254, 256, 271, 273
Musul	165, 192
Müslüman Cemiyet-i Hayriyye	372, 373

N

Neriman Nerimanov	96, 262, 294, 296
-------------------------	-------------------

O

Orduyi-Osmani	364
Oruç Oruçov	39, 43, 46, 77, 239, 261, 263, 274, 275
Osmânlı Hilâl-i Ahmer Cemî'yeti	173

P

Petrograd	108, 138, 141, 146, 233
Portugad	342

R

Rus Kozakları	246
Rusya	1, 4, 5, 6, 7, 33, 95, 107, 108, 109, 111, 136, 138, 141, 143, 148, 150, 152, 154, 156, 160, 167, 169, 171, 173, 175, 176, 178, 181, 200, 208, 209, 218, 224, 233, 237, 246, 287, 288, 300, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 317, 318, 320, 322, 325, 326, 328, 329, 331, 332, 334, 335, 341, 342, 348, 379, 380

S

Sarıkamış	4, 220, 242, 305, 324, 349, 366, 385, 386
Sibirya	95, 156, 244, 310, 311, 313, 315, 318, 319, 320, 385
Sibirya Esir Kamplarında	385
Söğüd	162

Süleymaniye grubundan Süvari Yüzbaşı Hüseyin Sabri 141

Ş

Şasorla Hayrullah 186, 188

Şemkir Muharebesi 362

Şerîf oğlu Muhyiddin 163

Şeytan Dağı 148

Şeki 21, 368

T

Tabib Yüzbaşı Hakkı Mehmed Efendi 244

Tambov 224, 225, 246, 312

Tatar 318

Tiflis . 1, 4, 5, 39, 40, 110, 113, 120, 210, 212, 214, 234, 299, 300, 321, 323, 332, 357, 364, 365, 366, 376, 378

Tokat 167

Tortum-Gel Gölü 336

Trabzon 169, 182, 379

Türk Bolşevikleri 357

Türkiye 2, 3, 1, 2, 6, 7, 8, 31, 65, 94, 220, 253, 256, 259, 262, 266, 270, 273, 275, 277, 279, 280, 283, 288, 289, 291, 293, 296, 298, 305, 341, 342, 352, 355, 357, 361, 365, 366, 370, 372, 373, 374

U

Ufa 311, 321

Ungeni istasyonu 124

Urfa 171

V

Vladikavkaz demiryolu 325, 329, 330

Vladivostok 326, 327, 385

Y

Yusuf Akçura 309, 310, 311, 315

Yüzbaşı Abdullah Ahi Efendi 152